

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

HAKSIZ FİİLDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
MAHMUT DİNDAR**

GAZİANTEP – 2022

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

HAKSIZ FİİLDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
MAHMUT DİNDAR**

**TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET CEMAL RUHİ**

GAZİANTEP – 2022

KABUL VE ONAY

Mahmut Dindar tarafından hazırlanan “Haksız Fiilden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk” başlıklı bu çalışma 14.01.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

..... (Başkan)

..... (Üye)

..... (Üye)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. .../.../...

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Haksız Fiilden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk” başlıklı çalışmanın tarafımca, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.
14.01.2022

Av. Mahmut DİNDAR

ÖNSÖZ

“*Haksız Fiilden Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk*” başlıklı tez konumuzda, öncelikle 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, ilgili diğer mevzuat hükümleri ve Yargıtay kararları ışığında konunun doktrinde ve uygulamada nasıl değerlendirildiği, temel tartışma konularının neler olduğu ve ispat hukuku açısından ne gibi hususlar üzerinde durulduğu, uygulamada karşılaşılan güncel sorunlara nasıl çözümler bulunmaya çalışıldığı, doktrinde ve uygulamadaki görüşlerin neler olduğu hususları bir bütün olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Çoğunlukla cezai sonuçları da olan “*haksız fiilin*” cezai boyutu, sadece hukuki sonuçlarıyla bağlantılı yönleriyle ele alınmıştır. Uygulamada daha çok tazminat hukuku boyutuyla karşımıza çıkan tez konumuz, her zaman güncelliğini korumaktadır. Günümüz teknolojik gelişmeleri, yeni buluşlar, sanayileşme ve tıp alanındaki gelişmeler gözetildiğinde aciz durumda kalan insanın korunması ve haksız fiilin hukuki sonuçlarından dolayı mağduriyet yaşanmaması için yeniliklerle eş zamanlı olarak sürekli güncellenmesi gereken bir konudur. İlgili kanuni düzenlemeler ışığında haksız fiil neticesinde, gerek mağdurun kendisinde ve gerekse yakınlarında meydana gelen mağduriyetlerin giderilmesi hususunun, yüksek yargı emsal kararlarında ve doktrinde nasıl ele alındığı, sıkça değindiğimiz kararlar ve doktrin görüşleri ile birlikte değerlendirilerek verimli bir çalışma haline getirilmeye çalışılmıştır. İstisnasız hepimizi etkileyen ve günümüz dünyasının güncel sorunu olan COVID-19 salgını da konu bağlamında ele alınmıştır. Özellikle Borçlar Hukuku alanında çalışan akademisyenler için her dönem güncel bir konu olan ve konunun uygulayıcıları olan, bahse konu alanda çalışan yargının üç sacayağı olan hâkim, savcı ve avukat meslektaşların da sürekli raflarında bulunan, dosyalarda sıkça karşılaşılan, güncelliğini hiçbir zaman yitirmeyen ve sürekli yeni gelişmeler yaşanan, oldukça güncel bir çalışma alanını, bir nebze de olsa yol göstermesi amacıyla hazırlamış bulunmaktayım.

Bu çalışmayı yaparken, ilgiye en çok ihtiyaç duyduğu bu dönemde, kendisine ayırmam gereken zamandan çaldığım için küçük kızım Maya DİNDAR’a özür ve teşekkürü bir borç bilirim. Yine bu çalışmanın tamamlanmasında desteklerini esirgemeyen kıymetli arkadaşlarım ve meslektaşlarım Av. Hüseyin DELİBALTA ile Av. Abdullah ÇELİK’e, Sevgili annem Sn. İpek DİNDAR’a, yeğenim Helin DEMİRKESEN’e ve yine kıymetli hocam Sn. Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Cemal RUHİ’ye teşekkürü bir borç bilirim.

Av. Mahmut DİNDAR

ÖZET

HAKSIZ FİİLDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUK

Hukukumuzda ve sosyal toplum düzeninin tesisinde önemli bir fonksiyonu olan Sorumluluk Hukuku özel hukukta ve özellikle borçlar hukukunda en geniş ve temel konulardan biridir. Nitekim TBK’da hem “*kusurlu sorumluluk*” hem de “*kusursuz sorumluluk*” ile ilgili olarak zarara uğrayan kişinin zararının, zarara sebebiyet veren sorumlular tarafından tazmin edilmesi amacıyla yönelik olarak ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır.

Çalışmamın konusunu teşkil eden “*haksız fiilden kaynaklanan hukuki sorumluluk*”, “*haksız fiil kavramı, sorumluluk kavramı, haksız fiil sorumluluğu kavramı ve kusura dayanan sorumluluk*”, “*kusursuz sorumluluk*”, “*haksız fiilden kaynaklanan hukuki sorumluluğun hüküm ve sonuçları*” şeklinde üç bölüm halinde incelenecektir.

Çalışmamızın amacı; “*haksız fiil sorumluluğu*” ile “*kusursuz sorumluluğu*” un oluşması için gerekli koşulların, iki sorumluluk türü arasındaki temel farklılığın ve bu iki sorumluluk neticesinde oluşabilecek zararlar ve bu zararların tazmini konularının doktrindeki görüşlerden ve tartışmalardan, hukukun genel ilkeleri ve yargısal içtihatlardan yararlanılmak suretiyle açıklamak ve bu hususlara ilişkin tespit, değerlendirme ve öneriler sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Haksız Fiil, Sorumluluk, Kusursuz Sorumluluk, Kusur, Zarar.

ABSTRACT

LEGAL LIABILITY CAUSED BY TORT

Liability Law which plays an important role on our internal law and founding of social community is one of the most comprehensive and common subject in private law, Turkish Code of Obligation. In this context, It is widely regulated to compensate for the damages of the ones damaged by tortfeasor in terms of Fault Liability as well as Strict Liability on The Code of Obligation.

In this study, Legal Liability Caused By Tort is examined in three sections. These are Tort Law, Liability Law, Tort Liability Law and Fault Liability Law, Strict Liability and terms and conclusions of Legal Liability Caused By Tort respectively.

The purpose of this study is to define the conditions of Fault Liability and Strict Liability and differences between them according to doctrine and juridical decisions and to set forth some thoughts regarding Legal Liability Caused By Tort.

Keywords: Tort, Liability, Strict Liability, Fault, Damage

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
HAKSIZ FİİL KAVRAMI, SORUMLULUK KAVRAMI, HAKSIZ FİİL SORUMLULUĞU KAVRAMI VE KUSURA DAYANAN SORUMLULUK	4
1. Haksız fiil kavramı	4
2. Sorumluluk kavramı, haksız fiil sorumluluğu kavramı	5
2.1. Genel olarak sorumluluk ve hukuki sorumluluk kavramı	5
2.2. Haksız fiil sorumluluğu kavramı	7
2.3. Haksız fiilin cezai boyutu	7
3. Kusura dayanan sorumluluk	8
3.1. Genel olarak	8
3.2. Kusura dayanan sorumluluğun şartları	9
3.2.1. Fiil	9
3.2.2. Hukuka aykırılık	10
3.2.2.1. Genel olarak	10
3.2.2.2. Hukuka uygunluk sebepleri	12
3.2.2.2.1. Fiilin kanunun verdiği yetkiye dayanması	12
3.2.2.2.2. Zarar görenin rızası	13
3.2.2.2.3. Kamu yararı, üstün nitelikte özel yarar	16
3.2.2.2.4. Meşru müdafaa	17
3.2.2.2.5. Kendi hakkını müdafaa etme	18
3.2.2.2.6. Zorunluluk (ıztırar) hali	19
3.2.3. Kusur	19
3.2.3.1. Genel olarak	19
3.2.3.2. Kusur çeşitleri	20
3.2.3.2.1. Kast	20
3.2.3.2.1. İhmal	21
3.2.4. Zarar	22
3.2.4.1. Genel olarak	22
3.2.4.2. Maddi zarar	23
3.2.4.3. Manevi zarar	23

3.2.5. İlliyet bağı.....	24
3.2.5.1. Genel olarak	24
3.2.5.2. Sebeplerin çokluğunda illiyet	26
3.2.5.2.1. Ortak illiyet.....	26
3.2.5.2.2. Yarışan illiyet	26
3.2.5.2.3. Önüne geçen illiyet.....	27
3.2.5.3. İlliyet bağını kesen sebepler	27
3.2.5.3.1. Mücbir sebep	27
3.2.5.3.2. Zarar görenin kusuru	31
3.2.5.3.3. Üçüncü kişinin kusuru	32
İKİNCİ BÖLÜM	33
KUSURSUZ SORUMLULUK	33
1. Genel olarak	33
2. Hakkaniyet sorumluluğu	34
2.1. Genel olarak	34
2.2. Sorumluluğun koşulları	35
3. Özen sorumluluğu	35
3.1. Genel olarak	35
3.2. Adam çalıştırmanın sorumluluğu	36
3.2.1.Genel olarak.....	36
3.2.2. Sorumluluğun koşulları	37
3.3. Hayvan sahibinin sorumluluğu.....	42
3.3.1. Genel olarak.....	42
3.3.2. Sorumluluğun koşulları	43
3.3.3. Hayvan sahibinin rücu hakkı	44
3.3.4. Zarara sebebiyet veren hayvanı alıkoyma ve etkisiz hale getirme hakkı	45
3.4. Ev başkanının sorumluluğu	45
3.4.1. Genel olarak.....	45
3.4.2. Sorumluluğun koşulları	47
3.5. Yapı malikinin sorumluluğu.....	49
3.5.1. Genel olarak.....	49
3.5.2. Sorumluluğun koşulları	50
4. Tehlike sorumluluğu.....	54
4.1. Genel olarak	54
4.2. Motorlu araç işletenin sorumluluğu.....	56
4.2.1. Genel olarak.....	56
4.2.2. Sorumluluğun koşulları	57
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
HAKSIZ FİİLDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUĞUN HÜKÜM VE	

SONUÇLARI

63

1. Zararın tespiti ve tazmini.....	63
1.2. Genel olarak	63
1.2. Maddi zararın belirlenmesi ve tazmini	63
1.2.1. Zararın ispatı.....	63
1.2.2. Zararın hesaplanacağı zaman.....	64
1.2.3. Maddi zararın kapsamı ve hesaplanması	65
1.2.3.1. Malvarlığı zararlarının tazmini.....	65
1.2.3.2. Şahıs varlığına ilişkin zararın hesaplanması.....	68
1.2.3.2.1. Ölüm halinde zararların hesaplanması	68
1.2.3.2.1.1. Genel olarak.....	68
1.2.3.2.1.2. Destekten yoksun kalma tazminatı	68
1.2.3.2.2. Bedensel zarar halinde zararların hesaplanması	73
1.2.4. Maddi tazminattan indirim sebepleri.....	76
1.3. Manevi zararın belirlenmesi ve tazmini	78
1.3.1. Genel olarak.....	78
1.3.2. Manevi tazminat talep hakkı.....	80
1.3.3. Manevi tazminatın kapsamı ve hesaplanması	82
1.4. Müteselsil sorumluluk halinde zararın tazmini	85
1.4.1. Müteselsil sorumluluk ilkesi (dış ilişki)	85
1.4.2. Birlikte bir zarara sebebiyet verme (tam teselsül)	87
1.4.3. Aynı zarardan çeşitli sebeplerle sorumlu olma (tam olmayan (eksik) teselsül)	88
1.5. Cezaî sorumluluğun sonuçlarının hukuki sorumluluğa etkisi	91
1.5.1. Ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil ettiği durumlar.....	91
1.6. Haksız fiilden kaynaklanan hukuki sorumlulukta zamanaşımı	96
1.6.1. Türk Borçlar Kanunu'nda haksız fiil tazminatının tabi olduğu zamanaşımı süreleri ve bu sürelerin başlama anı	98
1.6.2. İki yıllık zamanaşımı süresi.....	99
1.6.3. On yıllık zamanaşımı süresi	102
1.6.4. Ceza kanunundaki zamanaşımı süresi	103
1.6.5. Haksız fiilde ceza zamanaşımının uygulanma koşulları.....	104
1.6.6. Zamanaşımının kesilmesi ve durması.....	106
1.6.7. Rücu talebinin tabi olduğu zamanaşımı.....	108
SONUÇ	110
KAYNAKÇA	115

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜSBE	: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
AYMK	: Anayasa Mahkemesi Kararı
Bkz.:	: Bakınız
C.	: Cilt
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
COVID-19	: Yeni Korona Virüs Hastalığı
Çev.	: Çeviren
ÇÜSBE	: Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Dic. ÜHFD	: Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DEÜSBE	: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜSBE	: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
HÜSBE	: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Baro Dergisi
İHM	: İstanbul Hukuk Mecmuası
İÜSBE	: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
KTK	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
Md	: Madde
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Araştırmaları Dergisi
MÜSBE	: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
NEÜHFD	: Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
SGD	: Sosyal Güvenlik Dergisi
TBB	: Türkiye Barolar Birliği

TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TCK	: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
Y.	: Yıl
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu

GİRİŞ

Özel hukukta temel bir konu teşkil eden sorumluluk hukuku Türk Borçlar Kanunu'nda geniş bir şekilde düzenlenmiştir. Hâlihazırdaki genel ve özel düzenlemeler dikkate alındığında sorumluluk hukukundaki esas amaç zararın sorumlularca tazmin edilmesidir. Sorumluluk, ika edilen fiil nedeniyle özel hukuk yaptırımı olarak zararın tazmin edilmesine ilişkin edim sorumluluğunu ifade etmektedir.

İnsanlık tarihinde yaşanan makineleşmeye paralel olarak özel hukuktaki sorumluluk şartları da gelişim göstermiştir. 19. yüzyılın başlarında yaşanan kanun yapma hareketlerinde, haksız fiilden kaynaklanan sorumluluk hükümleri, zararı meydana getiren kişinin kusurlu olması esasına dayanıyordu. Yani bir kişinin isteyerek veya önlemesi mümkün olduğu halde dikkatli davranmayarak meydana getirdiği bir zararın karşılığında tazminat ödemesi olarak kabul ediliyordu. Ancak 19. yüzyılın ortalarına doğru yaşanan yeni keşifler ve bu arada sanayi ve tarımda yaşanan olağanüstü gelişmeler, makineleşme hareketi, insan ilişkilerini eskisine göre çok hızlandırdığı gibi tehlike ihtimallerini de eskisine göre çok daha fazla arttırmıştır. Özellikle makineleşmenin etkisiyle oluşan durumların kusura dayanan sorumluluk sistemi ile adil bir şekilde çözümlenemeyeceği görülmüştür. Zaman içinde, makinelerin gücü karşısında güçsüz durumda bulunan zarar gören kişinin korunması amacıyla kusursuz sorumluluk hükümleri geliştirilmiştir. Kanunlarda yerini alan bu hükümler, sırf zarar tehlikesinin bulunması esasına dayanmaktadır.

Bu kapsamda borçlar hukuk bağlamında sorumluluk “*kusurlu sorumluluk*” ve “*kusursuz sorumluluk*” şeklindedir. Çalışmamızın da temelini teşkil eden kusurlu sorumluluk hem kanun koyucu hem de doktrin ve yargı kararlarında “*haksız fiil sorumluluğu*” olarak nitelendirilmektedir.

Haksız fiil; mevcut hukuk düzenine aykırı ve kusurlu şekilde hareket etmek suretiyle bir başkasının kişilik haklarına veya mal varlığına zarar verici eylemlere denilmektedir. Türk Borçlar Kanunu'nun 49. Maddesinde haksız fiil; “*kusurlu, hukuka aykırı bir fille başkasına zarar veren*” fiiller şeklinde ifade edilmiştir. Haksız fiilin unsurları, kanun metninden de anlaşılacağı üzere; “*hukuka aykırı bir fiil*”, “*zarar*”, “*kusur*”, ve “*zararın hukuka aykırı fiil nedeniyle meydana gelmesi*” şeklindedir. Haksız fiil nedeniyle tazminat için aranan dört şart “*zararın varlığı*”, “*zararın bir kimsenin hareketi veya ihmali neticesi meydana gelmesi*”, “*hareketin veya ihmalin kanuna aykırı olması*”, “*hareketin veya ihmalin kast şeklinde veya diğer şekilde bir kusurun neticesi olması*” şeklindedir.

Borçlar hukuku bağlamındaki diğer sorumluluk türü olan “*kusursuz sorumluluk*” Yargıtay kararlarında da ifade edildiği üzere üretimin daha çok makineler ile gerçekleştiği, iş bölümü ve iktisadi yapıların büyük oranda sanayiye dayalı olarak yapılandığı gelişmiş sanayi toplumunun bir sonucu olarak kusursuz sorumluluk kavramı gelişmiştir. Nitekim kusursuz sorumluluğun kabul edilmesinin temelindeki faktörler doktrinde ve Yargıtay kararlarında şu şekilde anlatılmaktadır; kusur sorumluluğuna dayanan liberal hukuk devleti anlayışından, adalete ve hakkaniyete dayalı sosyal hukuk devleti anlayışına geçisin ve sosyal değişimin bir neticesi olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Sanayide, üretimde ve hayatın her alanında kullanılmaya başlanan büyük makineler; iş, çalışma ve sosyal hayatı tüm yönleri ile değişime uğratan sosyal, ekonomik gelişmeler ile biçimlenen modern toplumda artık, kusuru, sorumluluğun temel unsuru olarak kabul etmek adil olmaktan uzaklaşmıştır. Gerçekten çalışma hayatının temel belirleyicisi haline gelen makineler, büyük enerji kaynakları vb. etkenler, sadece çalışanlar için değil, çevre ve doğa için de büyük bir tehlike arz etmeye başlamışlardır. Bu sebeple; insan hayatı, çevre ve doğa için tehlikeli olan bu faaliyetleri yürüten işletmeler, bu faaliyetlerinden doğan zararı da gidermek zorundadırlar. Kusursuz sorumluluk doktrinde olağan sebep sorumluluğu olarak nitelendirilmektedir. Kusursuz sorumluluk doktrinde; “*hakkaniyet sorumluluğu*”, “*özen sorumluluğu*” ve “*tehlike sorumluluğu*” şeklinde üçe ayrılmaktadır.

Tezimizin konusu olan “*haksız fiilden kaynaklanan hukuki sorumluluk*” hayatın her alanına sirayet eden, sosyal ve ekonomik hayatta yaşanan gelişmelerden doğrudan etkilenen ve her zaman güncelliğini koruyan bir konudur. Doktrinde ağırlıklı olarak cezai boyutu ile birlikte ele alınmaktadır. Cezai sonuçları olan haksız bir fiilin hukuki sonuçları da olmaktadır. Ancak hukuki sonuçları olan her haksız fiilin cezai sonuçlarının olması gerekmemektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde cezai yönünden bağımsız olarak, haksız fiilin sadece hukuki sonuçlarını irdeleyen bir tezin yazılması gerekli görülmüştür. Ayrıca günümüz sosyal ve ekonomik yaşamında, baş döndürücü hızla yaşanan gelişme ve ilerlemelere paralel olarak hukukun da kendini yenilemesi ve geliştirmesi elzemdir. Konunun güncellenmesi bakımından da işbu konunun tez konusu olarak ele alınması gerekli görülmüştür. Ayrıca “*Haksız Fiil*” bağlamında Covid-19 pandemisinin sosyal hayata ve hukuki ilişkilere etkilerinin incelenmesi, hayatın her alanını etkileyen bir konu olarak hukuk alanına etkilerinin aydınlatılması artık bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Çalışmamız üç bölümden ibarettir. Çalışmamızın birinci bölümünde “*kusura dayanan sorumluluk*” konusu ele alınacaktır. Ana başlıklar halinde “*haksız fiil kavramı, sorumluluk kavramı, haksız fiil sorumluluğu kavramı ve kusura dayanan sorumluluk*” kavramları

doktrindeki görüşler ve yargısal içtihatlardan yararlanılarak anlatılmaya çalışılacaktır. Ana başlıklarını belirttiğimiz birinci bölümde, haksız fiilden kaynaklanan sorumluluğun kusura dayanan sorumluluk boyutu ayrıntıları ile ele alınacaktır. Alt başlıklar halinde ayrıntılarıyla; kusura dayanan sorumluluğun şartları, illiyet bağı ve hukuka uygunluk sebepleri ele alınacaktır. Ayrıca her konu başlığı kapsamında, etkilerinin görüldüğü nispette Covid-19 pandemisinin etkileri ele alınacaktır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde “*kusursuz sorumluluk*” konusu ele alınacaktır. Bu bölümde “*hakkaniyet sorumluluğu*”, “*özen sorumluluğu*” ve “*tehlike sorumluluğu*” alt başlıkları ile inceleyeceğimiz bu sorumluluk türlerini Yargıtay kararları ışığında; doktrinde ve uygulamadaki ayrıksı ve istisnai durumları tartışılmak suretiyle ele alınacaktır. “*Hakkaniyet sorumluluğu*” başlığı altında; ayırt etme gücü bulunmayanların, küçüklerin ve kısıtlıların sorumluluk halleri incelenecektir. “*Özen sorumluluğu*” başlığı altında; kişinin, sorumluluğu altındaki insan, hayvan veya eşya üzerindeki gözetim veya denetim ödevini gereği gibi yerine getirmemesi sebebiyle oluşan sorumluluk hali incelenecektir. “*Tehlike sorumluluğu*” başlığı altında; önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden veya bir motorlu aracın işletilmesinden doğan zararın sorumluluk hali incelenecektir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise; haksız fiilden kaynaklanan hukuki sorumluluğun hüküm ve sonuçları Yargıtay kararları ışığında; doktrinde ve uygulamadaki ayrıksı ve istisnai durumlar tartışılmak suretiyle ele alınacaktır. Hukuki sorumluluk sonucu oluşan maddi ve manevi zararın tespitine ilişkin usul ve esaslar, zararın tazminine ilişkin esaslar, zararın ispatına ilişkin hususlar ve zamanaşımına ilişkin hususlar ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HAKSIZ FİİL KAVRAMI, SORUMLULUK KAVRAMI, HAKSIZ FİİL SORUMLULUĞU KAVRAMI VE KUSURA DAYANAN SORUMLULUK

1. Haksız fiil kavramı

Haksız fiil; bir kimsenin başkalarına zarar veren, hukuka aykırı nitelikteki fiilleridir¹. Doktrindeki bir başka tanıma göre haksız fiil; hukuka uygun olmayan, kusurlu bir fiil neticesinde bir başka kimsenin zararına sebebiyet verilmesidir. Yine doktrindeki bir başka yazara göre haksız fiil; kişilerin mal varlığı ve doğrudan kişiliklerine yönelmiş, yazılı veya yazılı olmayan hukuk kurallarına aykırılık teşkil eden davranışlardır².

Doktrin görüşleri ışığında haksız fiili incelediğimizde haksız fiilin; başkasına zarar veren ve hukuka aykırı nitelikteki fiiller olduğu anlaşılmaktadır. Bir fiili haksız fiil olarak niteleyebilmek için öncelikle bir başkasına zarar vermesi gerekmektedir. Bu zarar mal varlığına yönelik olabileceği gibi kişilik haklarına yönelik bir zarar da olabilir. İkinci olarak da başkasına zarar veren bu fiilin hukuka uygun olmaması gerekmektedir. Zira hukuka uygunluk sebeplerinden birini içeren bir fiilden dolayı birini sorumlu tutmak mümkün olmayacaktır.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun³ "ikinci ayırım"ın başlığı "*Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri*" şeklindedir. Bu başlık altında haksız fiilden kaynaklanan borç ilişkileri düzenlenmiştir. Borçlar Kanunu'nun bu bölümünde düzenlenen maddeler, haksız fiilden doğan zarar ve bu zararın tazmin edilmesi yönüyle ilgilidir⁴.

¹ **Akıntürk**, Turgut/**Ateş**, Derya: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, 29. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, Şubat 2020, s. 136; **Akkurt Sinan Sami/Erdoğan**, Kemal/**Tokat**, Hüseyin: Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Özel Hükümler (Özel Borç İlişkileri), 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Eylül 2021, s. 185; **Antalya**, Osman Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt: V/1, 2, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ekim 2019, s. 47; **Ayan**, Mehmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2020, s. 206; **Aydos**, Oğuz Sadık: Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Şubat 2019, s. 75; **Baysal**, Başak: Haksız Fiil Hukuku, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2019, s. 49; **Doğan**, Murat/**Şahan**, Gökhan/**Atamulu**, İsmail: Borçlar Hukuk Genel Hükümler, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Şubat 2021, s. 177; **Gökcan**, Hasan Tahsin: Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Mart 2016, s. 39; **Benzer Tanım**: Haksız fiiller; "*hukuk nizamının uygun görmediği, başkaları bakımından zarara sebebiyet veren fiillerdir*"; **Hatemi**, Hüseyin/**Gökyayla**, K. Emre: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Temmuz 2017, s. 109; **Kayar**, İsmail: Borçlar Hukuk Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, 11. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Eylül 2019, s. 109; "*Haksız fiil kavramının temelini teşkil eden olgu şudur; iki kişi arasında önceden bir borç ilişkisi yokken, bir zarara uğramakta ve bu zarar diğerinin fiilinden kaynaklamakta ise bu şekildeki davranış haksız fiil olarak nitelendirilir.*"; **Kılıç**, Fethi: "*Haksız Fiil Kavramı*", Karınca Dergisi, Y: 63, S. 753, Ankara, Eylül 1999, s. 20; "*Haksız Fiil, kusurlu ve hukuka aykırı bir eylemi ile başka birisine zarar vermektir.*"; **Kıcalıoğlu**, Mustafa: Haksız Fiillerden Doğan Tazminat Davaları, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Temmuz 2015, s. 445.

² **Erdoğan**, İhsan: Borçlar Hukuk Genel Hükümler, 4. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, Ekim 2019, s. 82; **Reisoğlu**, Safa: Türk Borçlar Hukuk Genel Hükümler, 25. Bası, Beta Yayınevi, Ankara, Ekim 2014, s.164.

³ 6098 sayılı Türk Borçlar kanunu, Resmi Gazete, Tarih:04.02.2011, Sayı:27836.

⁴ **Kılıçoğlu**, M. Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, Eylül 2021, s. 364.

“*Haksız fiil*” kavramı TBK’nın 49. maddesindeki ifadesi ile; başkasına zarar veren bu fiilin aynı zamanda hukuka aykırı ve kusurlu olması gerekir⁵. Yukarıda belirtilen tanımlardan ve kanun koyucunun ifadesinden de anlaşılacağı üzere bir fiilin haksız fiil olarak nitelendirilebilmesi için; “*hukuka aykırı bir fiil*”, “*zarar*”, “*kusur*”, ve “*zararın hukuka aykırı fiil nedeniyle meydana gelmesi*” şeklinde dört unsur gereklidir⁶.

Solunum yollarında etkili olan ve bulaşıcı bir hastalık olan Covid-19 nedeniyle kayıt altına alınan ilk ölüm vakası 9 Ocak 2020 tarihinde gerçekleşmiştir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2020 yılı Mart ayında, 2019-20 korona virüs salgınının bir pandemi olduğu ilan edilmiştir. Böylece tüm dünyaya yayılan virüs, hayatımızı tüm yönleriyle etkilemeye başlamıştır⁷.

Salgının önlenmesi için alınan tedbirler artırılırken bir taraftan da tedbirlere uymayanlar tarafından karantinadan kaçma, maske takmama, sokağa çıkma yasaklarına uymama, seyahat kısıtlamalarına uymama gibi suçlar işlenmeye başlanmıştır. Bu suçlara ilişkin düzenlemeler genel olarak 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda⁸ ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu’nda⁹ yer almaktadır. Bu suçların cezai boyutu ayrı bir konu olmakla birlikte suçun işlenmesi sonucunda başkasına hastalığın bulaştırılmasının haksız fiil olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu asıl konumuz alanına giren boyutudur¹⁰.

2. Sorumluluk kavramı, haksız fiil sorumluluğu kavramı

2.1. Genel olarak sorumluluk ve hukuki sorumluluk kavramı

Sorumluluk kelimesinin kökeni soru kelimesine dayanır¹¹. En geniş manasıyla sorumluluk bir kimsenin başkasına verdiği hasarları tazmin yükümlülüğüdür¹². Sözlük anlamı olarak Sorumluluk kavramı; bir şahsın başka bir şahsa karşı yükümlü olduğu edimi ifade etmektedir¹³. Doktrinde sorumluluğu “*ile sorumluluk*” ve “*den sorumluluk*” şeklinde ikiye

⁵ TBK m. 49 “*Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür. Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de, bu zararı gidermekle yükümlüdür.*”.

⁶ **Ungan**, Abdülkadir, Haksız Fiil Tazminatı ile Koruma Tedbirlerine Aykırılıktan Doğan Tazminat, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Aralık 2017, s. 24.

⁷ **Özekes**, Muhammet, Covid-19 Salgınının Hukuki Boyutu Hukukun Tüm Alanlarında Değerlendirmeler, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Haziran 2021, s. 1290

⁸ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, Resmi Gazete, Tarih:12.10.2004, Sayı:25611.

⁹ 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Resmi Gazete, Tarih:06.05.1930, Sayı:1489.

¹⁰ **Özekes**, s. 1321

¹¹ **Narter**, Sami: Kusursuz Sorumluluk ve Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara Mayıs 2016, s. 1.

¹² **Narter**, s.2.

¹³ **Gökcan**, s. 37.

ayırar görüşler mevcuttur. Buna göre “ile sorumluluk”; borcu ödenmemesi durumunda borçlunun malvarlığı ile yükümlülüğün, “den sorumluluk”; hukuka aykırı fiili nedeniyle meydana gelen zararın tazmininden sorumlu olmayı ifade etmektedir¹⁴.

Eren’e göre dar ve teknik anlamda sorumluluktan, yalnızca sözleşme dışındaki sorumluluk durumları anlaşılmalıdır¹⁵. Bu kapsamda sorumluluk borcun menşei olup, haksız fiili ile zarara sebebiyet veren söz konusu zararı tazminle yükümlüdür¹⁶.

Sorumluluk kavramı Yargıtay’ın bir kararında; bir kişi tarafından başka bir kişiye haksız fiil neticesinde verilen zararların giderilmesi sorumluluğu olarak tanımlanmıştır. Kişilerin hukuki anlamdaki sorumluluğu ise taraflar arasındaki borç ilişkisinin zarar görmesi neticesinde oluşan zararların ödenmesi yükümlülüğü olarak belirtilmiştir¹⁷.

Sorumluluk hukuku ve hukuki sorumluluk bağlamında; bir kimse, toplumsal hayatı düzenleyen ve uyulması gereken hukuk kurallarına aykırı davranışları neticesinde oluşan zararları gidermek ve tazmin etmek mükellefiyetindedir¹⁸. Söz konusu mükellefiyet hem ahlak hem de hukuk normları tarafından şahısları sorumlu tutan edimlerdir¹⁹.

Küresel anlamda Covid-19 salgını yaşanırken bir başkasına hastalık bulaştırmanın haksız fiil kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususu önem arz etmektedir. Başka bir kişiye hastalık bulaştırılması, hastalık bulaştırılan kişinin vücut bütünlüğünü ihlal edeceğinden hukuka aykırı bir fiil olarak kabul edilmelidir. TCK’nın 195. maddesinde bulaşıcı hastalıkları önlemek için alınan önlemlere aykırı hareket edilmesinin hukuka uygun olmadığı düzenlenmiştir. Bu noktada Anayasa’nın 19. ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 5. maddelerinde düzenlenen bireylerin özgür biçimde sosyal hayata iştirak edebilmelerini düzenleyen hükümlerin birer hukuka uygunluk sebebi olabileceği düşünülebilir. Ancak ilgili maddeler bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek için kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanabileceğini de düzenlemiştir.

Başkasına Covid-19 bulaştıran kişinin Türk Borçlar Kanunu’nun 49. Maddesi gereğince sorumluluğu doğacaktır. Bu sorumluluğun doğabilmesi için öncelikle hukuka aykırı bir fiil bulunmalıdır. Covid-19 tedbirlerine aykırı olarak yapılan fiiller veya herhangi bir tedbir bulunmasa bile Türk Medeni Kanunu’nun 2. Maddesindeki dürüstlük kuralı gözetilerek haksız

¹⁴ **Antalya**, Gökhan: “Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler”, MÜHFAD, Roma Hukukundan Modern Hukuka Sorumluluk (Sempozyum Özel Sayısı), C.14, S.4, İstanbul, Y.2008, s. 63.

¹⁵ **Eren**, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Ekim 2020, s. 510.

¹⁶ **Eren**, s. 510.

¹⁷ Yargıtay HGK, Esas No:2017/444, Karar No: 2019/1083, Tarih: 17.10.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

¹⁸ **Kıcalıoğlu**, s. 26.

¹⁹ **Kıcalıoğlu**, s. 26.

fiilin varlığı veya yokluğu tespit edilmelidir. Hukuka aykırı fiil ile oluşan zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır. Haksız fiil nedeniyle sorumluluğun oluşabilmesi için gerekli olan son şart ise failin zarara kusuru ile sebep olmasıdır²⁰.

2.2. Haksız fiil sorumluluğu kavramı

Haksız fiil sorumluluğu kavramı TBK'nın 49. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre kusurlu bir şekilde ve hukuka aykırı olan bir fiille bir başkasına zarar veren kişi, verdiği bu zararı gidermekle yükümlü olduğu belirlenmiştir.

Kanunda ifade edildiği üzere haksız fiil sorumluluğunun esasını teşkil eden kusurdur²¹. Doktrinde haksız fiil sorumluluğuna kusur sorumluluğu da denilmektedir²². Yine haksız fiil sorumluluğunda zararı meydana getiren fiilden önce herhangi bir sözleşme olmadığı için bu tür sorumluluk sözleşme dışı sorumluluk olarak da nitelendirilir²³.

Doktrinde haksız fiil sorumluluğu yukarıda da belirtildiği üzere dar anlamda kusura dayanan sorumluluk olarak nitelendirilmektedir²⁴. Ancak haksız fiil sorumluluğu için kusurlu fiili yegâne şart kabul etmek; adalet ve hakkaniyeti ve toplumun gereksinimlerini her zaman karşılamamaktadır²⁵. Bu nedenle geniş anlamda haksız fiil sorumluluğu, kusur sorumluluğu ile birlikte kusursuz sorumluluğu da kapsamaktadır²⁶.

Haksız fiil sorumluluğunun cezai boyutunu açıklamak için kusur sorumluluğu yeterli olabilir. Ancak günümüz teknoloji koşulları gözetildiğinde sadece kusur sorumluluğu ile yetinilmesi, haksız fiil neticesinde verilen zararın giderilmesi, hakkaniyete uygun bir çözüm üretilmesi mümkün olamayacaktır. Bu nedenle kanun koyucu tarafından haksız fiil sorumluluğu için sadece kusur sorumluluğu yeterli görülmemiş, kusursuz sorumluluk halleri de aynı kapsamda değerlendirilmiştir.

2.3. Haksız fiilin cezai boyutu

Ceza mahkemesi tarafından verilen kararlar hukuk mahkemesi kararlarını, hukuk mahkemesince verilen kararlar da ceza mahkemesi kararlarını kural olarak etkilemez. Başka bir deyişle, ceza mahkemesi kararları hukuk mahkemesi açısından, hukuk mahkemesi kararları da

²⁰ Özkes, s. 865

²¹ Gökcan, s. 38.

²² Kıcaloğlu, s. 446.

²³ Kıcaloğlu, s. 446.

²⁴ Gökcan, s. 39.

²⁵ Özkan, Hasan: Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatı Haksız Fiil Sorumluluğu (TBK. md.60- 82), 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2015, s. 22.

²⁶ Eren, s. 509; Gökcan, s. 38.

ceza mahkemesi açısından bağlayıcı nitelikte değildir. Çünkü her iki mahkemede de görülen davaların konuları, tarafları, amaçları, ispat araçları farklıdır²⁷.

Her ne kadar farklılık gösterse de ceza yargılaması ve hukuk yargılaması birbirlerinden tamamen bağımsız değildir. Her iki yargı dalında da belli durumlarda birinin vereceği kararı diğerinin beklemesi ya da esas alması söz konusu olabilmektedir²⁸. TBK'nın hukuk hâkiminin ceza hukuku ile ilişkisini düzenleyen 74'üncü maddesi; kural olarak hukuk hâkiminin ceza mahkemesi kararlarıyla bağlı olmadığını düzenlemiştir. Maddeye göre; ceza hâkiminin sorumlulukla ilgili hükümleri "*zarar verenin kusurunun varlığı veya yokluğu*" ve "*ayırt etme gücünün varlığı veya yokluğu*" konularında hukuk hakimini bağlamaz. Yine aynı maddeye göre; ceza hâkimi tarafından verilen "*beraat kararları*", "*kusurun değerlendirilmesine ilişkin kararlar*" ile "*zararın belirlenmesine ilişkin kararlar*" hukuk hakimini bağlamayacaktır²⁹.

Konuya ilişkin kanuni düzenlemeler hukuk mahkemelerinin ceza mahkemesi kararlarına karşı bağımsızlığını esas alırlar. Ancak diğer taraftan da yargıda uygulama birliği, yargı tarafından verilen kararlarının meşruluğunun içselleştirilmesi ve yargı kararlarının birbirleriyle çelişmemesi amacı ile gerek doktrinde gerekse yargısal uygulamalarda iki mahkemenin tam olarak birbirlerinden bağımsız hareket edemeyecekleri ve kısmen de olsa birbirlerinin kararlarını dikkate almak zorunda oldukları gerçeğini ortaya koymuştur³⁰.

3. Kusura dayanan sorumluluk

3.1. Genel olarak

Haksız fiilden kaynaklanan kusurlu sorumluluk, TBK'nın 49. maddesine göre, kusurlu bir şekilde hukuka uygun olmayan bir fiil ile başka bir kimseye zarar veren kişi verdiği bu zararı gidermekle mükelleftir³¹.

Bu kapsamda doktrinde de belirtildiği üzere dar anlamda haksız fiil sorumluluğu olarak da nitelendirilen kusura dayanan sorumluluktan bahsedilebilmesi için; "*fiil*", "*hukuka aykırılık*"

²⁷ **Aras**, Bahattin; Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Temmuz 2014, s. 36; **Güneş**, Derya Belgin: Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Şubat 2019, s. 8; **Kendir**, Arzu: Ceza Mahkemesi Kararlarının Özel Hukuk Yargılamasına Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2020, s. 11; **Yılmaz**, Ejder/**Arslan**, Ramazan/**Taşpınar Ayvaz** Sema/**Hanağası**, Emel, Medeni Usul Hukuku, 7.Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Ekim 2021, s. 700.

²⁸ **Aras**, s.1.

²⁹ **Baysal**, s. 641; **Eren**, s. 852; **Kılıçoğlu**, s. 584; **Oğuzman/Öz**, s. 83.

³⁰ **Yaşar**, Halis: "*Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Hâkimini Etkileyip Etkilememesi Meselesinin Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlaline Varan Boyutu*", TBB Dergisi, Ankara, Y. 2013, S. 109, s. 453

³¹ **Nomer**, Haluk N: Borçlar Hukuk Genel Hükümler, 18. Bası., Beta Yayıncılık, İstanbul, Ağustos 2021, s. 159.

“zarar”, “fiille zarar arasında nedensellik bağı” ve “kusur” olması gerekmektedir³². Kusura dayanan sorumlulukta en mühim koşul, kusur olup, kusur sorumluluğun inşai unsurudur. Bu tür sorumlulukta “kusur olmadan sorumluluk olmaz” ilkesi geçerlidir³³.

Haksız fiilin oluşması için aranan koşullar, aynı şekilde Covid-19 hastalığını bulaştırmaktan dolayı oluşacak sorumlulukta da aranması gerekir. Örneğin Covid-19 taşıdığını bilerek başka bir kimsenin yanına gitmesi neticesinde hastalığın bulaşması bir haksız fiildir. Covid-19 bulaştırmaktan dolayı sorumlulukta da yine failin kusurlu olması gerekir. Hakim tarafından tazminatın kapsamı ve ödeme biçimi belirlenirken failin kusur durumu dikkate alınmalıdır. Temelde kusur, kast ve ihmal şeklinde iki türe ayrılmaktadır. Kast, fail tarafından hukuka aykırı neticenin bilinçli olarak istenmesidir. İhmal ise failin hukuka uygun olmayan neticeyi istememesine rağmen bu sonucu önlemek için gerekli özeni göstermemesidir. Covid-19 bulaştırılması vakalarında hakim tarafından tazminata hükmedilirken tüm bu hususlar gözetilmelidir³⁴.

3.2. Kusura dayanan sorumluluğun şartları

3.2.1. Fiil

Kusura dayanan sorumluluğunun kurucu unsuru insan davranışıdır. Sorumluluğun gerçekleşmesi için fiil olumlu (aktif bir şekilde) veya olumsuz şekilde olabilir³⁵. Örneğin; bir kimsenin aracının lastiğini patlatarak aktif bir eylemle veya yolun ortasına çukur kazarak oraya hiçbir uyarıcı işaret koymamak suretiyle bir başkasının zararına sebebiyet vermek şeklinde ihmali veya olumsuz davranışla da kusura dayanan sorumluluk meydana gelir³⁶.

Haksız fiilden bahsedebilmek için öncelikle ortada bir fiil bulunmalıdır. Fiil bir insan davranışıdır. Yani fiil, insan düşüncesinin fiiliyata geçirilmiş halidir. Davranış haline gelmeyen insan düşüncesi fiil olarak değerlendirilemez. Fiilin ortaya konuluş şekli önemli değildir, düşünce aşamasının ötesine geçmesi yeterlidir. Ayrıca kişinin yapması gereken bir fiili yapmaması da fiil olarak değerlendirilir³⁷.

Sorumluluğun temelini fiil oluşturmaktadır. Ortada bir fiil yoksa sorumluluk için devamındaki hiçbir koşuldan bahsedilemez. Öncelikle olumlu veya olumsuz bir insan davranışı

³² Antalya, s. 61; Kayar, s. 110; Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.2, 16. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Nisan 2021, s. 11-12.

³³ Eren, s. 514.

³⁴ Özekes, s. 867.

³⁵ Narter, s. 406.

³⁶ Eren, s. 544; Narter, s. 407.

³⁷ Kılıçoğlu, s. 366.

gerçekleşmelidir ki ardından bu davranış neticesinde sorumluluğun koşullarının oluşup oluşmadığı incelenebilsin.

Covid-19; hastalığı taşıyan bir kişinin hapşırması, öksürmesi veya nefesi ile birlikte havaya karışan damlacıklar yolu ile bir başkasına bulaşmaktadır. Damlacıklar yolu ile çevreye yayılan virüsün sağlıklı kişiler tarafından soluma veya virüsün bulaştığı yüzeye dokunan ellerin ağız, burun veya göze temas etmesi sonucunda hastalık bulaşmaktadır. Hastalığın bir başkasına bulaşmasına sebep olan fiil, çoğu zaman hastalığı taşıdığını bile bilmeyen kişilerin diğer insanlara temas etmeleri neticesinde meydana gelmektedir. Vücut bütünlüğünün ihlaline neden olan bu fiiller kural olarak hukuka aykırıdır. Bir fiil neticesinde bir başkasına hastalık bulaştırmak, o kişinin vücut bütünlüğünü ihlal etmektir. Eğer fiile ilişkin herhangi bir hukuka uygunluk sebebi yoksa, bu fiilin hukuka aykırı bir fiil olduğunu kabul etmek gerekir³⁸.

3.2.2. Hukuka aykırılık

3.2.2.1. Genel olarak

Hukuka aykırılık; hukuk sisteminin şahısların mamelekine veya kişilik değerlerine yönelmiş, yazılı veya yazılı olmayan hukuk kuralarına uygun olmamayı ifade etmektedir³⁹. *Gökcan*'a göre; mutlak bir hakkın (ayni, fikri, şahsi hak) ihlali ile kişilerin haklarını muhafaza gayesi güden emredici mahiyetteki bir kuralın ihlali, hukuka aykırılık olarak nitelendirilir⁴⁰. Yine *Oğuzman*'a göre; kusura dayanan sorumlulukta bir fiilin hukuka aykırılığı genel davranış kuralını ihlal etmesi anlamına gelir⁴¹.

Hukuka aykırılık, hangi hukuki hakların muhafaza edileceğini belirlemektedir. sorumluluğun inşai fonksiyonu ile meydana gelen zararın tazmin edilmesinin önüne geçerek sorumluluğun kapsamını sınırlandırmaktadır. Sorumluluğun inşai fonksiyonu olmakla birlikte haksız fiil sorumluluğunu sınırlayıcı niteliğe de sahiptir⁴².

Doktrinde hukuka aykırılık; objektif hukuka aykırılık ve sübjektif hukuka aykırılık

³⁸ Özekes, s. 868.

³⁹ Antalya, s. 89; Demircioğlu, H. Reyhan: “Aldatılan Eş Tarafından Üçüncü Kişiye Yöneltilen Manevî Tazminat Taleplerinde Hukuka Aykırılık Unsuru”, AÜHFD, S.65., C.3, Ankara 2016, (s. 687-721), s. 695-696; Erdoğan, s. 82; Eren, s. 61; Narter, s. 408; Kılıçoğlu, s. 368; Oğuzman/Öz, s. 38; Yıldırım, s. 171.

⁴⁰ Gökcan, s. 40., Benzer Tanım İçin Bkz. “Öncelikle temel koruma normları denilen ve mutlak hakları (ayni haklar, fikri haklar, kişilik hakları) koruyan normların ihlali hukuka aykırılık olarak nitelendirilir.”, Yıldırım, Abdülkerim, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Haziran 2021 s. 171.

⁴¹ Oğuzman/Öz, s. 14

⁴² Aksoy, Pınar Çağlayan: Hukuka Aykırılık ve Ahlakı Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tanzimi, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Mart 2016., s. 32.

şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır⁴³. Objektif hukuka aykırılık; yukarıda da ifade edildiği gibi kişinin genel nitelikteki bir davranış kuralını ihlal etmesi anlamına gelmektedir⁴⁴. Görüleceği üzere; objektif hukuka aykırılık teorisinde, yegâne belirleyici kıstas ise bir davranış normuna aykırı olarak hareket edilmesidir⁴⁵.

Nitekim Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun bir kararında objektif hukuka aykırılık şu şekilde tanımlanmıştır; kişilerin mal veya şahıs varlığını, doğrudan veya dolaylı bir şekilde koruyan, yazılı veya yazılı olmayan emredici nitelikteki davranış kurallarına uyulmaması sonucunda oluşan hukuki durumdur. Hukuk sistemi tarafından, hukuka uygunluk nedenlerinden biri yoksa, kişilerin mal ve şahıs varlıklarının korunması amaçlanır. Kişilerin mal veya şahıs varlığına yönelen ve herhangi bir hukuka uygunluk nedeni barındırmayan her türlü haksız fiil hukuka aykırı ve neticesi itibarıyla mutlak hak ihlali olarak değerlendirilmelidir. Objektif hukuka aykırılık teorisine göre, hukuk sistemi tarafından özel olarak korunması sağlanan bu hak ihlal edilirken hukuka aykırı bir şekilde ihlalin gerçekleşmiş olması gerekir⁴⁶.

Sübjektif hukuka aykırılık, mevcut bir hukuka uygunluk nedeni olmaksızın başkasına zarar verilmesi sonucunun meydana gelmesidir⁴⁷. Görüleceği üzere; sübjektif hukuka aykırılık teorisinde, yegâne belirleyici kıstas hukuka aykırı olan fiili, hukuka uygunluk sebeplerinden birinin varlığı ile hukuka uygun hale gelip gelmediğidir⁴⁸. Doktrinde bu teori; hukuka uygunluk sebeplerinin kapsadıkları takdir unsuru sebebiyle genel olarak hâkimin takdirine bağlı olması ve somutlaştırılamaması nedeniyle belirsizliklere yol açabileceği, zarara sebebiyet veren kişiyi hukuka uygunluk sebebini ispat etmek kaydıyla zararı tazmin yükümlülüğünden kurtaracağı, zarara sebebiyet veren kişinin hukuka uygunluk sebebini ispat etmemesi halinde hiçbir şekilde zararı tazminden kurtulamayacağı sonuçlarını doğurabileceği için eleştirilmektedir⁴⁹.

Doktrinde göre geniş anlamda hukuka aykırılık ahlaka aykırılığı da içermektedir⁵⁰. TBK'nın 49. maddesinin 2. fıkrasında; kişinin, ahlaka aykırı bir davranışı neticesinde oluşan zararı tazminle yükümlü olduğu düzenlenmiştir⁵¹. Kanuni düzenlemede belirtildiği üzere genel

⁴³ **Kurtulan**, Gökçe, “Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru”, MÜHFHAD, C.23, S.1, İstanbul, 2017, s. 468-469.

⁴⁴ **Kurtulan**, s. 468-469.

⁴⁵ **Başalp Yıldırım**, Nilgün: “Haksız Fiil Sorumluluğunda Hukuka Aykırılık Unsuruna İlişkin İleri Sürülen Klasik Teoriler Hakkında Bazı Düşünce ve Eleştiriler”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 14, sayı: 177, İstanbul, Mayıs Haziran 2019, (s. 1017-1061), s. s. 303;1017.

⁴⁶ Yargıtay İBK, Esas No: 2017/5, Karar No: 2018/7, Tarih: 06.07.2018, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 13.05.2021.

⁴⁷ **Kurtulan**, s. 468-469.

⁴⁸ **Yıldırım**, s. 298.

⁴⁹ **Yıldırım**, s. 299-300.

⁵⁰ **Narter**, s. 407.

⁵¹ TBK m. 49/2 “zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına

hukuka aykırılıktan farklı olarak ahlaka aykırılıkta zarar verme kastı olması gerekir⁵².

TCK'nın 195. maddesinde, herhangi bir bulaşıcı hastalığa yakalanan veya bulaşıcı bir hastalık nedeniyle vefat etmiş bir kişinin yaşadığı yerin, hastalığın yayılmasını önlemek amacıyla karantina altına alınması için alınan tedbirlere uygun hareket etmeyen kişinin, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. TCK'daki bu düzenlemeden de anlaşılacağı üzere bulaşıcı hastalıklarla mücadele için alınan önlemlere aykırı hareket etmek hukuka aykırılık teşkil etmektedir⁵³.

3.2.2.2. Hukuka uygunluk sebepleri

TBK'nın “*hukuka aykırılığı kaldıran haller*” başlıklı 63. maddesinde hukuka uygunluk nedenleri düzenlenmiştir. Maddeye göre, kanun tarafından verilen yetkiye dayanarak yapılan ve bu yetkinin sınırları aşılmadan yapılan bir fiil nedeniyle zarar oluşsa bile bu fiil hukuka aykırı olmayacaktır. Zarar görenin fiile rıza göstermesi, daha üstün nitelikteki özel veya kamusal yarar, zarar verenin davranışının haklı savunma niteliğinde olması, yetkili kamu mercilerinin müdahalesinin zamanında sağlanamayacak olması durumunda kişinin hakkını kendi gücüyle koruması ve zorunluluk halinde fiil hukuka uygun olacaktır.

Kanuni düzenlemeden anlaşılacağı üzere hukuka uygunluk nedenleri: “*fiilin kanunun verdiği yetkiye dayanması*”, “*zarar görenin rızası*”, “*kamu yararı ve üstün nitelikte yarar*”, “*meşru müdafaa*”, “*kendi hakkını müdafaa etme*” ve “*zorunluluk hali*” şeklindedir⁵⁴.

3.2.2.2.1. Fiilin kanunun verdiği yetkiye dayanması

Başkasına zarar verme neticesini doğuran bir fiil kamusal bir yetkiye dayanıyorsa veya kanuna dayanıyorsa bu durumda fiil hukuka uygundur. Söz konusu yetki fiili hukuka uygun hale getirir⁵⁵. Örneğin bir kamu kurumu tarafından bir özel mülkiyetin kamulaştırılması, kolluk kuvvetleri tarafından önleyici veya adli kolluk faaliyetleri kapsamında arama veya el koyma kararlarının icra edilmesi, yıkılmak üzere olan bir taşınmazın belediye tarafından yıkılması vb. fiillerin kanuna ve kamusal bir yetkiye dayanması hukuka uygun hale getirmektedir⁵⁶.

kasten zarar veren de bu zararı gidermekle yükümlüdür”.

⁵² Narter, s. 407.

⁵³ Özkes, s. 869.

⁵⁴ Eren, s. 627; Kılıçoğlu, s. 373; Oğuzman/Öz, s. 22.

⁵⁵ Eren, s. 627; Oğuzman/Öz, s. 26.

⁵⁶ Eren, s. 627.

3.2.2.2.2. Zarar görenin rızası

Rıza kavramı, kelime manası olarak “*razi*”; olma, isteme, istek, onama, kabul etme, razı olma durumudur⁵⁷. Ceza hukukunda rıza göstermek, bir kişinin, kendi iradesi ile başka bir kişinin iradi davranışının aynı yönde olduğunu beyan etmesi olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte rıza göstermeyi, üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu bir hukuksal değere ilişkin olarak kişinin, söz konusu hukuksal değerden, hukuken geçerli bir irade beyanı ile kendisinin bizzat vazgeçmesi olarak tanımlayabiliriz⁵⁸.

Mağdurun rızasına ilişkin bir Yargıtay Kararına göre, spor müsabakalarında sporcular, oyun kuralları çerçevesinde olması koşuluyla rakiplerinin müdahalelerine izin verdikleri kabul edilir. Burada sporcular oyun kurallarının cevaz verdiği müdahaleleri kabul etmektedirler, yoksa verdikleri izin, rakiplerine kendilerini yaralamaları için izin verdikleri şeklinde yorumlanamaz. Bu sebeple yapılan fiilin oyun kurallarına uygun bir fiil olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Oluşabilecek zararı göze alma konusunda da, spor veya gösteri amacıyla yapılan oyun veya yarışmalara katılan kişilerin, oyun veya yarışmaların kendi doğasından dolayı doğma ihtimali bulunan yaralanma ve benzer neticeleri göze aldıkları kabul edilir. Sporcu tarafından verilen izin ile kast edilen, yaralanmasına açıkça izin vermesi değildir. Aksine yarışmalar sırasında doğma ihtimali bulunan, yarışma kuralları dahilinde yaralanma ve benzer sonuçların oluşma ihtimalini göze alıp bu kurallar çerçevesinde oyuna ve yarışmaya katılmasıdır. Sporcunun oyuna veya yarışmaya katılırken, oyun kurallarına uygun bir şekilde oluşabilecek normal yaralanmalara onay verdiğini kabul etmek gerekir. Aksi taktirde oyun kuralları dışındaki fiillerle rakip takımındaki sporcuda oluşan zararlar için izin verilmesi şeklinde yorumlanması mümkün değildir. Haksız ve hukuka aykırı bir şekilde yapılan fiil ile sporcunun kişilik haklarına bir saldırı yapıldığının kabulü gerekir⁵⁹.

Zarar görenin rızasının olması halinde yukarıda TBK’nın 63/1. maddesinde belirtildiği üzere başkaları bakımından zarar meydana getiren fiil hukuka uygun hale gelir. Ancak zarara rıza gösterme tek taraflı bir hukuki tasarruf olduğu için hukuken geçerli bir rıza olmalıdır⁶⁰. Zarar görenin rızasının geçerli bir rıza olabilmesi için rıza gösteren hukuki işlem ehliyetine sahip olmalı ve rıza hukuka ve ahlaka aykırılık teşkil etmemelidir⁶¹.

⁵⁷ **Akyıldız**, Sunay: Tıp Hukuku Atölyesi I, Seçkin Yayınevi, 1. Baskı, Ankara, Ekim 2013, s. 11; **Çakal**, Ayça: Türk Özel Hukukunda Tıbbi Müdahaleye Rıza, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Nisan 2018, s. 62.

⁵⁸ **Polat**, Alper, Sorumluluk Hukukunda Rıza, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Ocak 2019, s. 7.

⁵⁹ Yargıtay HGK, Esas No:2013/4-364, Karar No:2013/1543, Tarih:06.11.2013.

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi: 18.07.2021.

⁶⁰ **Eren**, s. 628.

⁶¹ **Tiftik**, Mustafa, “Medeni Kanunumuzun 3444 Sayılı Kanun’la Değişik M.24 Fıkra II Hükmü Karşısında Haksız Fiilden Doğan Tazminatta Bir İndirim Sebebi Olarak Zarar Görenin Rızası”, Dic. ÜHFD, S. 6, Diyarbakır

Nitekim rızanın hukuken geçerli bir rıza olması için taşınması gereken koşullara ilişkin Yargıtay Ceza Genel Kurulunun bir kararında rızayı açıklayacak olan kişinin hakka ehil olması gerektiği, yine rızasını beyan eden kişinin akıl ve ruh sağlığı yerinde olması gerektiği belirtilmiştir⁶².

Gerek doktrinde gerekse yerleşik yargısal içtihatlarla belirtildiği üzere kişinin rızası nedeniyle bir hukuka uygunluk nedeninin oluşabilmesi için gerekli olan koşullar; “*ilgili kişinin suç konusu üzerinde serbestçe tasarruf hakkının olması*”, “*rızasını kullanacağı konularda aydınlatılmış olması*”, “*rızayı özgür iradesiyle açıklaması*” ve “*rızanın baştan beri bulunması*” şeklinde sıralanabilir.

Hukuka uygunluk nedeni olarak rıza özellikle bireyin vücut bütünlüğünü doğrudan etkileyen tıbbi müdahaleler bakımından önem arz etmektedir. Genel kabule göre hasta, vücut bütünlüğü değeri üzerinde mutlak bir şekilde tasarruf hakkına sahiptir. Zira vücut bütünlüğü hakkı, kişilik hakkını oluşturan değerlerdendir. Kişi, bedeni üzerinde yapılacak her türlü tasarrufu engelleme hakkına sahiptir. Bu nedenle kişinin, üzerinde özgürce tasarrufta bulunabileceği kişilik değerleri söz konusu olduğunda, hastanın rızası, bu kişisel değerlere yönelik yapılacak müdahalelerin hukuka uygun hale getirilmesi için gerekli olan şartlardan biridir⁶³.

Birçok tıbbi müdahale için hastanın rızası müdahaleyi hukuka uygun hale getirirken; bilimsel araştırmalar için gönüllü deneğin rızası şart olmakla birlikte kişi üzerinde yürütülen bilimsel inceleme faaliyetini hukuka uygun hale getirmeye yeterli değildir. Biyotıp Sözleşmesi’nin 16. maddesi gereğince bir bilimsel araştırma ancak insanlar üzerindeki araştırma ile karşılaştırılabilir. Araştırma için başka bir alternatif bulunmuyorsa; araştırmada kobay olarak kullanılacak kişinin maruz kalabileceği tehlikelerin, araştırma neticesinde oluşması beklenen yararı ile orantılı olması gerekir. Yetkili bir kurum tarafından bağımsız araştırma ve incelemeler sonucunda onaylanmış olması ve araştırmada kobay olarak kullanılan bireyin korunması için mevzuatta bulunan hakları ve güvenceleri hususunda bilgilendirilmesinin akabinde, ancak alınan yazılı rızaya dayanılarak yapılabilir⁶⁴.

Tıbbi müdahalenin hukuki sayılabilmesi için kişinin rızasının bulunması gerekir. Hastanın rıza ehliyetinin bulunması, hastanın bilgilendirilmesi ve hastanın rızasının bilme ve

1993, (s. 385-401) s. 387.

⁶² Yargıtay CGK, Esas No: 2011/5-230, Karar No: 2011/273, Tarih: 20.12.2011.

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> Erişim Tarihi: 20.05.2021.

⁶³ **Özalp**, Faruk: Hekimin Cezai Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Ankara, 2013, s. 26.

⁶⁴ **Badur**, Emel: Tıbbi Müdahaleye Rızanın Özellik Gösterdiği Haller, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, Mart 2017, s. 46.

anlama kabiliyeti içinde serbestçe ortaya çıktıktan sonra bu husustaki kararını vermesi gerekir⁶⁵.

Rızanın geçerli kılınması birtakım şartlara bağlı bulunmaktadır. İlk olarak, hastanın rıza ehliyetinin bulunması, diğer bir deyişle hastanın yapılacak tedavinin önem ve sonuçlarını kavrayabilme yetisinin bulunması gerekmektedir. Bu durum özellikle karar verme yeteneğine sahip olmayan; küçükler, akıl hastaları ve bilinci kapalı hastalar açısından önem taşımaktadır⁶⁶. İkinci koşul ise; hastanın tedavi konusunda usulünce bilgilendirilmesi ve bu bilgiler ışığında hastanın tıbbi müdahale konusunda karara varmasının sağlanmasıdır.

Ülkemizin de taraf olduğu Avrupa Konseyi Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Onurunun Korunması Hakkındaki Sözleşmesi'nin "*Muvafakat Verme Yeteneği Bulunmayan Kişilerin Korunması*" başlığı altındaki 6/2. maddesinde, tıbbi bir müdahaleye rıza göstermeye ehil olmayan bir küçüğe sadece kanuni temsilcisinin veya kanun tarafından belirlenen kişi, makam veya kuruluşun izni ile müdahalede bulunulabilir. Küçüğün görünüşü, yaşı ve olgunluk derecesiyle orantılı bir şekilde şahsi onayına itibar edilmesi, gittikçe daha belirleyici bir etken olarak göz önüne alınacağı düzenlenmiştir⁶⁷.

Hastaya yeterli bilgilendirme yapılmadan ve tercihte bulunma olanağı tanınmadan alınan rıza geçerli kabul edilmez. Tıbbi müdahale konusu rızanın alınmasında hata, hile, tehdit, korkutma gibi iradeyi fesada uğratan unsurların bulunmaması gerekir. Aksi takdirde hastanın gerçek iradesinin ortaya çıkması engellenecektir⁶⁸.

Diğer taraftan hastanın rızasının alınmış olması da yapılan tıbbi müdahalenin hukuka uygun bir müdahale olması için tek başına yeterli bir neden değildir. Uygulamada aydınlatılmış rıza veya bilgilendirilmiş rıza gibi ifadelerle edilen bu rızada hastaya, yapılacak müdahalenin sadece anlatılması yeterli değildir. Hastanın aynı zamanda anlatılanı anlayarak kabul etmesi gerekir. Hastaya, yapılacak tıbbi müdahalenin riskleri, faydaları, alternatifleri ve alternatiflerin de risk ve faydalarının yeterince açık, hasta tarafından anlaşılabilir şekilde, doktor tarafından yeterli ve uygun bir biçimde açıklanmalıdır. Yapılan bu açıklama, hasta tarafından hiçbir tereddüte mahal bırakmayacak biçimde anlaşılması gerekir. Ancak tüm bu aşamalardan sonra tıbbi müdahalenin hasta tarafından hiçbir zorlama altında olmadan kabul edilmesi olarak tanımlanabilir.

Doktrinde bazı yazarlar tarafından aydınlatılmış rızanın temel dayanağının Anayasa'da

⁶⁵ **Bayraktar**, Köksal: Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu, 1. Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, Sermet Matbaası, İstanbul, 1972, s. 128,136.

⁶⁶ **Tacir**, Hamide: Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı, Doktora Tezi, MÜSBE, İstanbul, 2010, s. 174.

⁶⁷ **Özalp**, s. 33.

⁶⁸ **Tacir**, s. 174.

belirtilen onura, özgürlüğe, yaşam ve vücut bütünlüğü hakkına saygı ve koruma yükümlülüğünü öngören temel prensipler olduğu ileri sürmektedirler. Ancak Hasta Hakları Yönetmeliği'nde 08.05.2014 tarihinde yapılan değişiklikle bilgilendirme aydınlatma artık bir hak değil mecburiyet haline gelmiştir⁶⁹.

Bilgilendirme ile ilgili olarak Yargıtay bir kararında, dosya kapsamındaki bilirkişi raporlarında dava konusu olaya ilişkin, doktor tarafından yapılan bu tür muayenelerde kızlık zarının bozulabileceğinin belirtildiği, ihtimal dahilinde olan bu sonucun muayene öncesinde doktor tarafından açık olarak mağdura bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir⁷⁰. Doktor tarafından tedavi veya muayene öncesinde bilgilendirme yazılması zorunludur⁷¹. Doktorun hastaya yaptığı aydınlatıcı açıklamalar olmaksızın geçerli bir rıza beyanından söz edilemez. Hukuken geçerli bir rızadan söz edebilmek için, yapılacak müdahalenin anlamı ve önemi bakımından hastanın açık, net, anlaşılır ve kesin bilgilerle bilgilendirilmiş olması gerekir⁷².

3.2.2.2.3. Kamu yararı, üstün nitelikte özel yarar

Kamu yararı, bireyin ve toplumun huzur ve refahını sağlamak amacı olarak tanımlanabilir⁷³. Kamu yararı; bireyi değil, toplumun mevcudiyetini devam ettirmesine yönelik bir menfaattir⁷⁴. Doktrindeki bir başka tanıma göre kamu yararı kişisel ve toplumsal çıkarların yarışmasında tercih edilen üst menfaattir⁷⁵.

Toplumsal nizamın esasını teşkil eden bireylerin menfaatlerinin doğrudan ve dolaylı şekilde muhafaza edilmesi için kamu gücü ve ayrıcalıklarına başvurulabilmektedir. Kamu yararının gerçekleştirilmesi; genel olarak bireylerin bazı haklarının ve yetkilerinin kısıtlanmasını gerektirir. Çoğunluğun menfaatinin en üst düzeye yükseltilmesi, sosyal adaletin tesis edilmesi gayesiyle, bireysel menfaatlerin sınırlandırılması kamu yararının temel

⁶⁹ Şimşek, Uğur: “Sağlık Hukukunda Aydınlatılmış Rıza”, DEÜHFD, C. 16, Özel Sayı, İzmir, 2014, s. 3535-6.

⁷⁰ Yargıtay 4. HD, Esas No:1976/6297, Karar No: 1977/2541, Tarih: 07.03.1977., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 14.05.2021.

⁷¹ Ersoy, Yüksel: “Tıbbi hatanın Hukukî ve Cezaî Sonuçları”, TBB Dergisi, S. 53, Ankara 2004, (s. 161-190), s. 171.

⁷² Şimşek, s. 3544.

⁷³ Kara Kılıçarslan, Seda: Kişilik Hakkına Saldırıda Üstün Nitelikte Özel ve Kamusal Yarar, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Aralık 2015, s. 25; Saraçoğlu, Fatih: Anayasa Mahkemesinin Vergiye İlişkin Kararlarında Kamu Yararı, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ocak 2014, s.19; Yaylı, Hasan/ Şaşmaz, Ayşema Pelin, “Üstün Kamu Yararı Bağlamında Türkiye’de Hes Politikalarına İlişkin Bir Değerlendirme” (Çevrimiçi) ,<http://www.yyusbedergisi.com/dergi/ustun-kamu-yarari-baglaminda-turkiyede-hes-politikalarina-iliskin-bir-degerlendirme20180101045454.pdf>, sitesinden, Erişim Tarihi:15.05.2021.

⁷⁴ Kurucu Barçın: “3194 Sayılı İmar Kanunu ile Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı’nın Kamu Yararı Kavramı Açısından Değerlendirilmesi”, (Çevrimiçi) <http://www.mfa.gov.tr/> Erişim Tarihi:15.05.2021.

⁷⁵ Gül, İbrahim: “Danıştay Kararlarında “Kamu Yararı” Kavramı”, Ankara Barosu Dergisi, Ankara, Y. 2014, S.2, (s. 533- 550), s. 537.

prensibidir⁷⁶.

Yukarıda ifade edildiği üzere kamu yararı bireysel menfaatlerin kısıtlanması durumunda söz konusu kısıtlamayı hukuka uygun hale getirmektedir. Bu bakımdan bireysel menfaatlerin kısıtlanması sonucunu doğuracak kamu yararının hukukun genel ilkelerine ve hakkaniyete göre tespit ve tayini önem arz etmektedir. Aksi halde bireylerin temek hak ve özlüklerine hanel getirilmiş olur.

Zarara sebebiyet veren fiilde bir şahsın üstün bir yararının gerçekleştirilmesi gerekçesiyle hareket edilmişse fiil hukuka uygun hale gelecektir⁷⁷. Örneğin; müdahaleye maruz kalan kişinin gerçek rızasının alınma imkânının olmadığı ya da hastanın gerçek rızasının beklenmesi durumunda kişinin hayatının ve sağlığının ağır bir şekilde tehlikeye atılma ihtimalinin bulunduğu hallerde kişiye yapılan tıbbi müdahale; somut olayda kişinin üstün yararı bulunduğundan hukuka uygun kabul edilmelidir. Nitekim doktrinde bu hallerde varsayılan rıza olduğu görüşü mevcut olup, hastanın varsayılan rızasının, ancak müdahaleye maruz kalan kişinin gerçek rızasının alınma imkânının olmadığı ya da hastanın gerçek rızasının beklenmesi durumunda kişinin hayatını ve sağlığını ağır bir tehlikeye atma ihtimali varsa bu durumlarda başvurulacak bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilen bu durum “varsayılan rızanın ikincilliği” ilkesi olarak adlandırılmaktadır⁷⁸.

3.2.2.2.4. Meşru müdafaa

Haksız bir saldırıyla karşı karşıya kalan bir kimse kanunda gösterilen mercilere başvurması imkânı olmadığı durumlarda gerek kendisinin ve gerekse başkasının yaşamını, cinsel dokunulmazlığını, kuvvet kullanarak ve bizzat koruması çağdaş medeniyetin bütün devirlerinde insanların sahip olduğu bir haktır⁷⁹.

Doktrine göre kavramsal olarak meşru savunma; bir şahsın kendisinin veya başkasının şahıs varlığına veya malvarlığına yönelik yapılan hukuka aykırı nitelikte ve halihazırda mevcut olan bir saldırıya karşı müdafaada bulunmasıdır⁸⁰.

Meşru müdafaa TBK’nın “sorumluluk” başlıklı 64. maddesinin 1. fıkrasına göre meşru müdafaa halinde olan kişi saldıran kişinin şahsına veya mallarına verdiği zarardan sorumlu tutulamaz.

⁷⁶ Kurucu, s.2

⁷⁷ Gökcan, s. 44.

⁷⁸ Ekici Şahin, Meral: Ceza Hukukunda Rıza, Doktora Tezi, AÜSBE, Ankara 2010, s. 226-227.

⁷⁹ Antalya, s. 125; Güral, Jale: “Türk Hukukunda Meşru Müdafaa”, AÜHFD, Ankara, Y.1949, S.6, C.2, (s. 179-198), s. 179; Kılıçoğlu, s. 373.

⁸⁰ Oğuzman/Öz, s. 28.

Kanun metninden anlaşılacağı üzere meşru savunmanın koşulları şu şekildedir:

- Kişiye veya üçüncü şahsa yönelmiş bir saldırı mevcut olmalıdır.
- Saldırının şahsa veya malvarlığına yönelmiş olması gerekmektedir.
- Son olarak saldırı hukuka aykırı nitelikte değildir⁸¹.

Yargıtay bir kararında, oluşan saldırı karşısında içine düşülen korku, telaş ve şaşkınlık nedeniyle davranışlarını yönlendirme yetisinin ortadan kalktığı, meşru müdafaa sınırlarının aşılması nedeniyle kusurlu olmadığının ceza mahkemesi kararı ile de belirlenmiş olduğundan yerel mahkeme kararının onanmasına karar verilmiştir Yargıtay Hukuk Dairesinin bu Kararında ceza mahkemesi tarafından tespit edilen meşru müdafaa hali esas alınarak karar verilmiştir⁸².

Hukuka uygunluk nedeni olarak meşru savunma ceza yargılaması neticesinde belirlenmişse bu durumda doktrinde hukuki sorumluluğun belirlenmesinde, ceza yargılaması neticesinde yapılan meşru savunma tespitinin nazara alınması gerektiği kabul edilmektedir⁸³. Yargıtay bir kararında, hukuka uygunluk nedeni ile ceza mahkemesi tarafından berat kararı verilmesi, bir olgu tespiti olup hukuk hakimini de bağlar⁸⁴.

3.2.2.2.5. Kendi hakkını müdafaa etme

TBK'nın 63. maddesinin 2. fıkrasına göre, yetkili kamu mercilerinin müdahalesinin zamanında sağlanmasının mümkün olmadığı hallerde kişinin, hakkını korumak amacıyla kendi gücünü kullanması halinde yapılan fiil hukuka uygun olarak kabul edilecektir⁸⁵.

Kanun metninde belirtildiği üzere kendi hakkını müdafaa etme durumunda fiilin hukuka uygun olabilmesi için; “*olaya müdahale yetkisine sahip kamu makamının zamanında müdahale etmesinin mümkün olmaması*” ile “*bir hakkın korunması durumu*” şartlarının gerçekleşmesi gerekmektedir⁸⁶.

⁸¹ Eren, s. 632; Kılıçoğlu, s. 201.

⁸² Yargıtay 10. HD, Esas No:2014/18493, Karar No:2016/1428 Tarih:09.02.2016, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>, Erişim Tarihi:18.07.2021

⁸³ Yavuz, Özge Ceren, “*Ceza Mahkemesi Kararlarında Meşru Savunma ve Zorunluluk Hâlinin Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi*”, NEÜHFD, C.1, S.2., Konya, 2018, (s. 121-138), s. 129.

⁸⁴ Yargıtay 4. HD, Esas No: 2015/8068, Karar No: 2016/8127, Tarih: 21.06.2016, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 12.05.2021.

⁸⁵ TBK m. 63/2 “*Zarar görenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar, zarar verenin davranışının haklı savunma niteliği taşıması, yetkili kamu makamlarının müdahalesinin zamanında sağlanamayacak olması durumunda kişinin hakkını kendi gücüyle koruması veya zorunluluk hâllerinde de fiil, hukuka aykırı sayılmaz.*”.

⁸⁶ Antakyalı, s. 123; Eren, s. 636; Kılıçoğlu, s. 205.

3.2.2.2.6. Zorunluluk (ıztırar) hali

Zorunluluk hali TBK'nın 64. maddesinin 2. Fıkrasında tanımlanmıştır⁸⁷. Zorunluluk halinde yapılan eylem, üstün fayda ilkesinin bir çeşidi olduğundan hukuka uyarlılık arz etmektedir⁸⁸.

Özel hukukumuzda zorunluluk haline ilişkin genel düzenleme TBK'nın 64/2. maddesinde olmakla beraber, özel düzenlemeler de mevcuttur. Zorunluluk hâline ilişkin özel durumlar; taşınmazlara yapılan müdahaleler ile ilgili olarak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun⁸⁹ 753. maddesinde ve taşınmazı zilyetliğinde bulundurana, o taşınmazda hasar meydana getiren hayvanın yakalanması ve etkisizleştirilmesine olanak veren TBK'nın 68. maddesinde düzenlenmiştir⁹⁰.

Hukuka uygunluk nedeni olarak zorunluluk halinden bahsedilebilmesi için; “*kışıye veya malvarlığına yönelen sarıh veya yakın bir zarar tehlikesi*”, “*söz konusu tehlikeden korunmak için başkasının malına zarar verilmesi*”, “*bertaraf edilecek zarar tehlikesi ile verilen zarar arasında bir muvazene olmalı*”, “*zarar tehlikesini bertaraf etmek için üçüncü kişinin malına zarar verilmesi kaçınılmaz olmalıdır*”⁹¹.

3.2.3. Kusur

3.2.3.1. Genel olarak

Kusur unsuru, kusura dayanan sorumluluğun kurucu unsurudur⁹². Kusur, kusura dayanan sorumlulukta tazminatın miktarının tayininde sınırlayıcı bir faktördür⁹³. Kusur; doktrin ve uygulamadaki baskın görüşe göre, hukuk nizamınca kınanan davranışlar olarak ifade edilmektedir⁹⁴. Doktrinde kusur unsuruna ilişkin objektif kusur teorisi ve sübjektif kusur teorisi

⁸⁷ TBK m. 64/2 “*Kendisini veya başkasını açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korumak için diğer bir kişinin mallarına zarar verenin, bu zararı giderim yükümlülüğünü hâkim hakkaniyete göre belirler.*”

⁸⁸ Eren, s. 634.

⁸⁹ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, Resmi Gazete: Tarih:08..12.2001, Sayı:24607.

⁹⁰ Önok R. Murat/Önay Işık: “*Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukukî Niteliği*”, İstanbul Hukuk Mecmuası, S.77, C.2, İstanbul, 2019, (s. 847–895), s. 855.

⁹¹ Eren, s. 634-635; Gökcan, s. 49-50; Narter, s. 410-411; Oğuzman/Öz, s. 30-31.

⁹² Akkurt/Erdoğan/Tokat, s. 201; Antalya, s. 67; Ayan, s. 205; Baş, Büşra: “*Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur Unsuru*”, İstanbul Baro Dergisi (İBD), C.92, S.4, İstanbul, Y.2018, (s. 224-235), s. 226; Eren, s. 596; Kayar, s. 114; Oğuzman/Öz, s. 53.,.,.

⁹³ Eren, s. 596; Nomer, s. 178; Oğuzman/Öz, s. 54.

⁹⁴ Erdoğan, s. 84; Eren, s. 594; Kaneti, Selim: “*Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur Kavramının Görevi*”, Sorumluluk Hukukunun Güncel Sorunları, Sorumluluk Hukukundaki Yeni Gelişmeler 1. Sempozyumu, 21-22 Ekim 1977, Ankara, (s. 29-66), İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1980, s. 40; Yıldırım, s. 177.

olmak üzere iki temel teori vardır⁹⁵.

Objektif kusur teorisi; zarara sebebiyet veren eylemin benzer koşullar içinde bulunan şahıstan beklenebilecek biçimde zararı öngörmesine rağmen gerekli dikkat ve özeni göstermemesi olarak ifade edilmektedir⁹⁶. *Koşar*'a göre; objektif kusur teorisinde eylemi yapan kimse, her durumda ayırt etme gücüne sahip ve tamamen objektif olarak belirlenen bir üçüncü kişi ile mukayese edilir⁹⁷. Bu teoride kusurun mevcudiyeti, kişinin fiili gerçekleştirdiği sıradaki içsel vaziyeti ve kişilik özelliklerine bağlı değildir⁹⁸.

Sübjektif kusur teorisi; sorumluluğun yükletilebilmesi için failin ehliyetine ve özelliklerine yönelik koşulları içermekte olup, sübjektif teoriye göre kusur; “*faildeki irade zayıflığı ve eksikliği*” durumudur⁹⁹. Kusur iki teoride dikkate alındığında kişinin hukuka aykırı davranış iradesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle kusur kavramı hukuka aykırılıktan ayrı değerlendirilmez. Kusur, hukuka aykırı bir eyleme yönelmiş olan irade olarak ifade edildiğinden; kusur ve hukuka aykırılık unsurları iç içe geçmektedir¹⁰⁰.

Covid-19 kapsamında alınan tedbirlere aykırı hareket edenlerin kusurlu oldukları açıktır. Yasaklara aykırı hareket edenler doğrudan başkasına virüs bulaştırma kastı ile hareket etmeseler bile davranışlarının hukuka aykırı olduğunun bilincindedirler. Potansiyel virüs taşıyıcısı olduklarını, başkalarına virüs bulaştırma risklerinin bulunduğunun farkındadırlar. Bu sebeple yasaklara uymamak suretiyle başka bir kimseye hastalığın bulaşmasına sebep olan kimselerin ağır kusur ile hareket ettiklerini kabul etmek gerekir¹⁰¹.

3.2.3.2. Kusur çeşitleri

3.2.3.2.1. Kast

Hukuka uygun olmayan bir sonucun eylemi gerçekleştiren tarafından öngörülmesi ve istenmesine kast adı verilir¹⁰². Kasttan söz edebilmek için failin hukuka aykırı neticeyi istemiş olması gerekli ve yeterli olup, illiyet bağına bağlı neticeleri önceden öngörmesi veya bilmesi koşulu aranmaz. Kast tanımından da anlaşılacağı üzere; “*tasarlama*” ve “*isteme*” olmak üzere

⁹⁵ **Gökcan**, s. 51.

⁹⁶ **Antalya**, s. 72.; **Baş**, s. 228.; **Baysal**, s. 60.; **Eren**, s. 595.

⁹⁷ **Gönül Koşar**, Günhan: Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur ve Etkisi, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Şubat 2020, s. 76.

⁹⁸ **Koşar**, s. 76.

⁹⁹ **Antalya**, s. 72; **Baş**, s. 228; **Eren**, s. 595.

¹⁰⁰ **Baysal**, s. 72.

¹⁰¹ **Özekes**, s. 870.

¹⁰² **Gökcan**, s. 52; **Eren**, s. 599; **Narter**, s. 426; **Parlar**, Ali/Hatipoğlu, Muzaffer: Kast ve Taksir (Temel İlkeler – Tanımlar – Uygulama Alanı), 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ağustos 2010., s. 279.,.

iki unsurdan oluşmakta olup, tasarlama unsuru; neticenin fail tarafından bilinmesi ve öngörülmesi, isteme unsuru ise; neticenin fail tarafından istenmesi ve arzu edilmesidir¹⁰³.

Örneğin aralarında husumet bulunan bir kimsenin hayvanlarının bulunduğu ahır yakmak suretiyle hayvanların telef olmasına sebebiyet vermesi durumunda fail tarafından neticenin hem önceden bilinebilirliği veya öngörülebilirliği ve neticenin istenmesi durumu olduğu aşikârdır. Zira ahır yandığında hayvanların telef olacağı muhtemel bir neticedir.

TCK'nın 195. maddesinden bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçunun doğrudan kastla veya olası kastla işlenebileceği anlaşılmaktadır. Failin, Covid-19 nedeniyle alınan tedbirleri bilmesi ve bu tedbirlere uymayı istememesi gerekir. Bu nedenle alınan tedbirlerin fail tarafından bilinebilecek şekilde uyarı veya işaret levhalarına asılması, televizyon veya radyo kanalıyla duyurulması, camiden anons edilmesi gibi yollarla duyurulmalıdır¹⁰⁴.

3.2.3.2.1. İhmal

Hukuka uyarlı olmayan netice istenmemiş, ancak gerekli tedbirler alınmaması ve dikkat ve özen gösterilmemesi sonucu haksız bir neticenin meydana gelmesine sebebiyet verilmişse ihmal söz konusu olur¹⁰⁵. Bu kapsamda, hukuka aykırı neticeyi arzu etmemekle birlikte, sonucun oluşmaması için koşulların gerekli kıldığı özenin gösterilmemesine ihmal adı verilir. İhmalden söz edebilmek için objektif olarak, orta seviyede, normal bir şahsın, somut olayda halin gereklerine göre alınması gereken önlemlerin, gösterilmemesi ve çabanın sarf edilmemesi durumu söz konusu olmalıdır¹⁰⁶.

İhmal; yoğunluğuna göre ağır ihmal ve hafif ihmal olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. *Ağır ihmal*; orta seviyede akla sahip olan bir kimsenin benzer koşullarda öngörebileceği,

¹⁰³ **Antalya**, s. 74; **Aydos**, s. 95; **Baysal**, s. 66; **Eren**, s. 600; **Kılıçoğlu**, s. 409; **Oğuzman/Öz**, s. 56; “Kast, ceza hukukunda suçun manevi unsuru olup, yasanın suç saydığı bir fiili bilerek ve isteyerek işlemek iradesi anlamına gelir. Kast, özel hukukta ise kusur çeşitlerinden olup, haksız bir sonucun elde edilmesi için bilerek ve isteyerek yapılan iradi faaliyettir. Kusur ise, tazminatı (ödenceyi) veya cezalandırılmayı gerektiren hukuka aykırı davranış biçimidir. Kusur, ihmal veya tedbirsizlik sonucunda ortaya çıkar. Ayrıca borçlunun sözleşmenin gereklerini yerine getirmemesi akdi kusurdur. İhmal; haksız sonuca yönelmemekle birlikte, durumun ve koşulların gerektirdiği dikkat ve özeni göstermeme hâli, dikkatsizlikten ve/veya özensizlikten kaynaklanan kusur; savsama ve gerekli özeni göstermeme durumudur”. Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1083, Karar No: 2019/26, Tarih: 29.01.2019., <https://www.sinerji-mevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹⁰⁴ **Özekes**, s. 1311.

¹⁰⁵ **Antalya**, s. 76; **Aydos**, s. 95; **Baysal**, s. 68; **Eren**, s. 601; **Kılıçoğlu**, s. 409; **Reisoğlu**, s. 172.; **Oğuzman/Öz**, s. 57.

¹⁰⁶ **Eren**, s. 601; **Narter**, s.428; **Reisoğlu**, s. 173.,

alabileceği tedbirleri almaması nedeniyle haksız bir neticenin meydana gelmesi durumudur¹⁰⁷. Örneğin acil müdahale edilmesi gereken bir hastaya zamanında müdahale etmeyerek hastanın bir uzvunu kaybetmesine sebebiyet veren doktor ağır ihmali ile haksız bir neticeye sebebiyet vermiştir.

Hafif ihmal ise; yalnızca dikkatli ve tedbirli şahıslar tarafından alınabilecek tedbirlerin alınmaması veya gerekli dikkat ve özenin gösterilmemesi nedeniyle haksız bir neticenin meydana gelmesi durumudur¹⁰⁸. Örneğin çok riskli bir cerrahi operasyonu başarılı bir şekilde yapan doktorun ameliyat esnasında dikişleri eksik yapması nedeniyle hastanın kanamasının olması hafif ihmal olarak nitelendirilir.

3.2.4. Zarar

3.2.4.1. Genel olarak

Zarar; malvarlığından eksilme meydana getiren, zarar meydana getiren olaydan sonraki durum ile zarar meydana getiren olay hiç gerçekleşmemiş olsaydı malvarlığındaki durum arasındaki farkı ifade etmektedir¹⁰⁹. Yine doktrindeki bir başka tanıma göre zarar; hak sahibinin rızası dışında malvarlığında oluşan azalmayı ifade eder¹¹⁰. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında; zarar miktarının, malvarlığındaki zararı meydana getiren fiilin gerçekleştirilmesinden sonraki hali ile bu fiil gerçekleşmemiş haldeki mevcut durumunun karşılaştırılarak tespit edileceği belirtilmiştir¹¹¹.

Zarar; sorumluluğun doğal bir sonucu olarak tazminat yükümlülüğünün en temel unsuru olup sorumluluk hukukunun temel gayesi haksız fiil neticesinde meydana gelen zararın tazmin edilmesidir¹¹². Doktrinde 'zarar' kavramı dar ve geniş olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Dar anlamda zarar, malvarlığındaki zararı; geniş anlamda zarar ise kişinin malvarlığı dışındaki şahıs varlığında meydana gelen zararı ifade etmektedir¹¹³.

¹⁰⁷ Gökcan, s. 53; Oğuzman /Öz, s. 57.

¹⁰⁸ Gökcan, s. 53; Oğuzman/Öz, s. 57.

¹⁰⁹ Antalya, s. 133; Arıkan, Şafak: Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ocak 2020, s. 33; Gökcan, s. 55; Kayar, s.113; Kılıçoğlu, s. 390; Narter, s. 418; Nomer, s. 172; Oğuzman/Öz, s. 39.

¹¹⁰ Deren Gündüz, Şefika: Olumlu Zarar, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Ekim 2020, s. 5.

¹¹¹ Yargıtay 4. HD, Esas No:2009/4929, Karar No:2010/3231, Tarih: 23.03.2020, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

¹¹² Eren, s. 544.; Narter, s. 418.

¹¹³ Eren, s. 545.; Gökcan, s. 54.

3.2.4.2. Maddi zarar

Maddi zarar; şahsın malvarlığında iradesi haricinde oluşan eksilmeyi ifade etmektedir¹¹⁴. Sorumluluk hukuku bakımından malvarlığı geniş anlamda değerlendirilir. Bu kapsamda malvarlığı; taşınır ve taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkını ve diğer ayni ve nispi hakları, çalışma ve faaliyete bağlı olarak ileride kazanılabilecek gelirleri ve değerlerin tamamını içermektedir¹¹⁵.

Maddi zarar; fiili zarar ve mahrum kalınan kar şeklinde ikiye ayrılır. Fiili zarar; mağdurun zarar sebebiyle hali hazırdaki durumunda meydana gelen eksilmeye denir¹¹⁶. Örneğin alkollü bir kimsenin aracına çarpması neticesinde, ticari amaçla kullandığı aracının ön camının kırılan, kaputu ile sağ kapısı zarar gören kişinin mevcut net zararı yani fiili zararı; ön camın bedeli, kaput ve sağ kapının tamir gideridir.

Mahrum kalınan kar ise; hayatın olağan akışına göre zarara sebebiyet veren olay hiç meydana gelmeseydi kişinin malvarlığında oluşabilecek artışı ifade etmektedir¹¹⁷. Örneğin trafik kazası neticesinde zarar meydana gelen dolmuşun çalışmaması sebebiyle uğranılan zarar mahrum kalınan kar veya kazanç kaybı zararıdır¹¹⁸.

Kazanç kaybı kavramı Yargıtay'ın bir kararına göre, haksız fiil sebebiyle kazancından mahrum kalan tarafın haksız fiil sebebiyle mal varlığında meydana gelebilecek artıştan mahrum kalması sebebiyle oluşan zarar kazanç kaybı zararı olarak kabul edilir¹¹⁹. Söz konusu zararın miktarı ise haksız fiilin meydana gelmemesi halinde zarar gören tarafından elde edilmesi muhtemel bütün gelirlerinden, yapılması gereken zaruri harcama kalemlerinin toplamı düşülmek suretiyle bulunur.

3.2.4.3. Manevi zarar

Manevi zarar, haksız fiil neticesinde şahsın manevi varlığında oluşan zarar olarak tanımlanabilir¹²⁰. Doktrinde manevi zararı objektif ve sübjektif unsurla açıklayan görüşler

¹¹⁴ **Antalya**, s. 135; **Eren**, s. 545; **Narter**, s. 418-419.

¹¹⁵ **Antalya**, s. 138; **Eren**, s. 546; **Topuz**, Murat: İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Şubat 2020, s. 31.

¹¹⁶ **Eren**, s. 550; **Gökcan**, s. 55; **Narter**, s. 421; **Nomer**, s. 119.

¹¹⁷ **Eren**, s. 550; **Gökcan**, s. 55; **Kılıçoğlu**, s. 214; **Narter**, s. 421.

¹¹⁸ **Kılıçoğlu**, s. 214; Yargıtay 17. HD, Esas No:2006/3000, Karar No:2006/4553, Tarih: 23.05.2006., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

¹¹⁹ Yargıtay 3. HD, Esas No:2018/6983, Karar No:2019/7656, Tarih: 09.10.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

¹²⁰ **Atlan**, Hülya: Manevi Zararı Tazmin Yolları, 1. Baskı, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2015, s. 37; **Eren**, s. 555; **Kılıçoğlu**, s. 214; **Oğuzman/Öz**, s. 40.

mevcuttur. Objektif unsur açısından manevi zarar; her kişi bakımından, objektif olarak kişilik değerleri niteliği taşıyan; vücut bütünlüğü, sağlık, hürriyet, ad, nam, onur ve izzet ve itibar gibi değerlere verilen zarar şeklinde ifade edilmektedir¹²¹. Sübjektif unsur açısından ise manevi zarar; kişinin, manevi varlığında objektif olarak meydana gelen zarar neticesinde, duyduğu acı, elem ve ızdırap¹²². Manevi zarar, maddi zarardan farklı olarak tespiti ve tayini ölçülebilir veya belirlenebilir değildir. Çünkü manevi zarar, para ile ölçülemeyen ve çoğunlukla şahsın manevi dünyasında yaşanan, acı, elem ve ızdırap¹²³.

Anayasa Mahkemesinin bir kararına göre, manevi zarar niteliği itibariyle şahısların manevi varlığında meydana gelen acı ve ızdırap¹²⁴. Manevi zararın objektif ölçütlerle tespit edilmesi mümkün değildir. Ancak sırf bu nedenle zarara uğrayanın zararının giderilmemesi söz konusu olmayacaktır. Manevi zararın giderilmesi amacıyla yargı mercileri tarafından takdir edilen para, manevi bütünlüğü zedelenen kişinin duyduğu acı ve ızdırabı bir nebze de olsa giderme, bozulan manevi dengeyi onarma, teselli, avunma, bir manevi tatmin sağlama niteliklerine sahiptir¹²⁵.

Hukumumuzda manevi zarar durumunda, bu zararın tazmin edilmesi gerektiğine ilişkin genel düzenleme TBK'nın "*kişilik hakkının zedelenmesi*" başlıklı 58. Maddesine göre kişilik haklarının zedelenmesi neticesinde zarar gören kişi, uğradığı manevi zararın giderilmesi amacıyla manevi tazminat adı altında bir miktar paranın ödenmesini talep edebilir. Doktrindeki bir görüşe göre; yukarıda belirtilen manevi zararın tazmini hususunun düzenlendiği TBK'nın 58. maddesi daha çok onur ve şerefe tecavüz durumunda uygulama alanı bulacaktır¹²⁵. Maddi ve manevi zararın tazmini bakımından esasa ve usule ilişkin koşullar çalışmamızın üçüncü bölümünde ayrıntılı olarak anlatılacaktır.

3.2.5. İlliyet bağı

3.2.5.1. Genel olarak

İlliyet bağı, sorumluluğun doğması bakımından esaslı unsur, tazminat hukuku

¹²¹ Eren, s. 556.

¹²² Eren, s. 556., Oğuzman/ Öz, s. 253.

¹²³ Ayrancı, Hasan: "*Yargıtay Uygulaması Işığında Manevi Tazminat Miktarının Belirlenmesinde Tarafların Sıfatı, İşgal Ettikleri Makam, Diğer Sosyal ve Ekonomik Durumlar*", (Çevrimiçi) <http://www.e-akademi.org/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹²⁴ AYMK, Esas No:1968/33, Karar No: 1969/12, Tarih: 11.02.1969. Resmi Gazete: Tarih:02.07.1969, Sayı: 13238. <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹²⁵ Oğuzman/ Öz, s. 252.

bakımından temel ilke olarak kabul edilir¹²⁶. Doktrindeki bir görüşe göre, illiyet kavramı, birbirini takip eden iki veya daha fazla olay arasında var olan sebep sonuç ilişkisini ifade eder¹²⁷. İlliyet bağına açıklayan temel iki teori mevcuttur; bunlar, “*şart teorisi*” ile “*uygun nedensellik bağı teorisi*”dir.

Şart teorisine göre; zararın meydana gelmesi için gerekli olan bütün eylemlerle zarar arasında sebep sonuç ilişkisi vardır¹²⁸. Bu teori, zararın meydana gelmesine neden olabilecek çok uzak nedenlerden dahi kişilerin zarar bakımından sorumlu tutulmasını öngörmektedir¹²⁹.

Uygun nedensellik bağı teorisine göre; hayat deneyimlerine göre, bir eylemin, vakaların olağan akışında oluşturabileceği zararlarla olan bağa illiyet bağı adı verilir¹³⁰. Bu teoride; zarar ile fiil arasındaki illiyet bağının tespitinde objektif kriterlere başvurulur¹³¹. Doktrindeki bir görüşe göre uygun illiyet bağından bahsedebilmek için, mesuliyeti meydana getiren fiil veya durum gerekçesiyle zararın meydana gelmesi ihtimalinin makul ölçüler dâhilinde öngörülemeyecek düzeyde ırak olmaması gerekmekte olup, bu durumun tespitinde bir takım mantıki ihtimale dayalı yargılar ve istatistikî veriler nazara alınmaktadır¹³².

Hukumumuzda kabul edilen teori uygun nedensellik bağı teorisidir. Nitekim bu husus Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında, tazminat hukukunda sorumluluktan söz edebilmek için sadece fiilin kanuna veya sözleşmeye uygun olmaması yeterli değildir. Fiil neticesinde bir zararın oluşması ve oluşan zarar ile fiil arasında uygun illiyet bağının da mevcut olması gerekir. Oluşan zarar ile fiil arasında uygun illiyet bağının mevcudiyeti hususu, her olayın kendine has koşulları değerlendirilerek belirlenmesi gerekir¹³³.

Yargıtay uygun illiyet bağına ilişkin bir kararına göre, işverenin zararı meydana getiren olay nedeniyle sorumlu tutulabilmesi için meydana gelen zarar ile olay arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir. Gerek kusursuz sorumluluk halinde ve gerekse kusur sorumluluğu halinde var olan mücbir sebep, zarar görenin ve üçüncü kişinin ağır kusuru gibi durumlar, illiyet bağına kesen sebeplerdir. İlliyet bağının kesildiğinin ispat edilmesi halinde artır işverenin

¹²⁶ **Antalya**, s. 277; **Baysal**, s. 191; **Eren**, Fikret: Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, 1. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 1-3; **Kılıçoğlu**, s. 401; **Oğuzman/ Öz**, s. 45.

¹²⁷ **Eren**, Uygun İlliyet Bağı Teorisi s. 10.

¹²⁸ **Kılıçoğlu**, s. 216; **Oğuzman/ Öz**, s. 44.

¹²⁹ **Kılıçoğlu**, s. 216.

¹³⁰ **Oğuzman/ Öz**, s. 44.

¹³¹ **Baysal**, s. 206; **Eren**, Uygun İlliyet Bağı Teorisi, s. 59; **Oğuzman/ Öz**, s. 45.

¹³² **Abik**, Yıldız: “*Normun Koruma Amacı Teorisi*”, AÜHFD, C. 59, S. 3, Ankara, s. 358-359.

¹³³ Yargıtay HGK, Esas No:2013/13-1471, Karar No:2015/888, Tarih: 04.03.2015.
<http://kazanci.com.tr/gunluk/hgk-2013-13-1471.htm>, Erişim Tarihi: 10.05.2021.

sorumluluğu ortadan kalkacaktır¹³⁴.

3.2.5.2. Sebeplerin çokluğunda illiyet

3.2.5.2.1. Ortak illiyet

Zararın oluşmasına tek başına bir neden yeterli değilse, birden çok nedenin toplanması neticesinde haksız netice oluşmuşsa burada ortak illiyetten bahsedilebilir¹³⁵. Ortak illiyette, haksız ve zararlı netice, birden çok kişinin kusurlu eylemlerinin bir araya gelmesi suretiyle oluşmakta olup, kusurlu eylemleri ile zarara sebebiyet veren kişiler meydana gelen zarardan müteselsilen sorumludurlar¹³⁶.

Yine doktrindeki bir görüşe göre ortak illiyetten bahsedebilmemiz için oluşan zarar tek ve aynı zarar olmalı, zararın zarara sebebiyet veren şahıslar arasında paylaştırılması imkanı olmamalıdır¹³⁷. Örneğin A kişi ve B kişisi, aralarındaki husumetten dolayı C kişi ile kavga ederken C kişinin aldığı darbeler nedeniyle iç kanama geçirmesi neticesinde ölmesi olayında; C'nin ölümüne A ile B'den aldığı darbeler sebebiyet verdiği için A ile B müştereken ve müteselsilen haksız neticeden sorumludurlar.

3.2.5.2.2. Yarışan illiyet

Bir zararın meydana gelmesi için var olan birden fazla sebepten her birisinin, zararlı sonucu oluşturmaya aynı anda ve birbirinden bağımsız bir şekilde oluşturmaya elverişli nitelikte olduğu durumlarda yarışan illiyet söz konusu olur¹³⁸. Öğretideki bir görüşe göre yarışan illiyet durumunda da tam teselsül yani müteselsilen sorumluluk söz konusu olur¹³⁹. Örneğin birbirlerinden haberi olmadan avlanmaya giden Kemal ile Burak, av olduğunu düşünerek sık ve uzun otlara doğru ateş etmişler ve o esnada oradan otların arkasında oturmakta olan Cemal'in vurulmasına neden olmuşlardır. Kemal'in tüfeğinden atılan kurşun Cemal'in kalbine, Burak'ın tabancasından atılan kurşun ise kafasına isabet etmiştir. Burada Cemal'in ölümü kafasına gelen kurşundan mı yoksa kalbe isabet eden kurşundan mı olduğu tespit

¹³⁴ Yargıtay 10. HD, Esas No:2020/9612, Karar No:2021/2974, Tarih: 09.03.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>, Erişim Tarihi:18.07.2021

¹³⁵ Eren, Uygun İliyet Bağı Teorisi, s. 149; Kılıçoğlu, s. 219.

¹³⁶ Eren, Uygun İliyet Bağı Teorisi, s. 151.

¹³⁷ Eren, Uygun İliyet Bağı Teorisi, s. 154.

¹³⁸ Antalya, s. 295; Aydos, s. 93; Eren, Uygun İliyet Bağı Teorisi, s. 158; Kayıhan Şaban/Ünlütepe Mustafa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ekim 2018, s. 257.

¹³⁹ Eren, Uygun İliyet Bağı Teorisi, s. 159.

edilememişse yarışan illiyettin varlığından bahsedilebilir ve bu durumda Kemal ile Burak Cemal'in ölümü neticesinden müteselsil sorumludurlar.

3.2.5.2.3. Önüne geçen illiyet

Zararı meydana getirmeye uygun olan neden meydana gelmeden, zararı bu sebepten önce başka bir sebep meydana getirmişse burada önüne geçen illiyetten bahsedilebilir¹⁴⁰. Eren'e göre; önüne geçen illiyet durumunda gerçek neden, farazi nedenin önüne geçmekte, farazi neden, gerçek sebep nedeniyle zararlı sonucun oluşmasına fiili bir katkıda bulunamamaktadır¹⁴¹. Örneğin; Kemal, Cemal'i silahıyla kalbinden vurarak ölümüne sebebiyet vermiştir. Bu olaydan 15 dakika sonra Kemal'in Cemal'i öldürdüğünden habersiz Burak yine tabancasıyla Cemal'i beyninden vurmuştur. Burada Cemal'in ölümüne neden olan gerçek sebep Kemal'in onu kalbinden vurmasıdır. Zaten ölü olan Cemal'i, Burak'ın tabancası ile beyninden vurması Kemal'in sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Nitekim doktrindeki bir görüşe göre; “*farazi sebep, fiilen kurulmuş olan gerçek illiyeti ortadan kaldıramaz*”¹⁴².

3.2.5.3. İlliyet bağı kesen sebepler

3.2.5.3.1. Mücbir sebep

Mücbir sebep, “*önceden öngörülmesi mümkün olmayan, kaçınılmaz, karşı konulması mümkün olmayan, harici ve olağanüstü*” olaylara denilmektedir¹⁴³. Örneğin; deprem, sel, kasırga, savaş, yıldırım düşmesi vb. olaylar mücbir sebeptir¹⁴⁴.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararına göre mücbir sebep, fiilden sorumlu olan kişinin faaliyet veya işletmesi dışında meydana gelen, mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde genel bir davranış normunun ihlaline sebebiyet veren, öngörülemeyen ve karşı konulamayan olağanüstü bir olaydır¹⁴⁵. Mücbir sebebin söz konusu olması için zarara sebebiyet veren durumun karşı konulamaz ve öngörülemez nitelikte olması gerekmektedir. Yine mücbir sebepten bahsedilebilmesi için davranış kuralının ihlal edilmesi durumunun kaçınılmaz bir şekilde ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Dolayısıyla mücbir sebebin önemli bir unsuru “*kaçınılmazlık unsurudur*.”

¹⁴⁰ Kılıçoğlu, s. 405.

¹⁴¹ Eren, Uygun İlliyet Bağı Teorisi, s. 165.

¹⁴² Eren, Uygun İlliyet Bağı Teorisi, s. 167; Kılıçoğlu, s. 220.

¹⁴³ Gökcan, s. 58.

¹⁴⁴ Özkes, s. 397. Yargıtay 11. HD, Esas No: 2018/5703, Karar No: 2019/7107, Tarih: 12.11.2019.

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 12.05.2021.

¹⁴⁵ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/444, Karar No: 2019/1083, Tarih: 17.10.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararında mücbir sebebin unsurları izah edilmiştir. Mücbir sebebin Öncelikli niteliği, zorlayıcı bir olay olmasıdır. Bu olay sosyal, doğal veya hukuki bir olay olabileceği gibi insan tarafından oluşturulan beşeri bir olay da olabilir. Bu olayın mücbir sebep olarak kabul edilebilmesi için zarar verenin faaliyet ve işletmesi dışında kalan bir olay olmalıdır. Mücbir sebep nedeniyle zarar veren, bir davranış normunu veya sözleşmeden doğan bir borcu ihlal etmiş olmalıdır. Yine mücbir sebep, davranış normunun ihlali ya da borca aykırılığın sebebi olmalı ve kaçınılmaz bir şekilde buna yol açmış olmalıdır. Kaçınılmazlık kavramı, mücbir sebep yönünden karşı konulmazlık ve önlenemezlik kavramını da kapsamaktadır. Mücbir sebebin bir diğer unsuru ise öngörülmezliktir¹⁴⁶.

İzmir Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında, yerel mahkemece ihtiyati tedbir talebinin reddi yönünde verilen kararın kaldırılarak yeniden karar verilmek üzere yerel mahkeme kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Davacı taraf kira sözleşmesinin imzalanmasından yaklaşık 3 ay sonra covid-19 salgınının başladığını, kısıtlama tedbirleri kapsamında işyerinin ilk etapta 3 ay kapalı kaldığını, işyerinin paket servisine uygun olmayan daha çok akşam saatlerinde iş yapan bir işletme olduğunu, kira bedelinin pandemi süresi sona erip normal yaşama dönünceye kadar 2.000 TL olarak belirlenmesini ve dava sonuçlanıncaya dek ihtiyati tedbir kararı verilmesini talep etmiştir. İhtiyati tedbirin reddi yönünde verilen karar İzmir Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kaldırılmıştır¹⁴⁷.

Mücbir sebebin bir unsuru olarak kaçınılmazlık, Yargıtay'ın bir kararına göre, kaçınılmazlık uygun illiyet bağıını ortadan kaldıran nedenlerin en önemlisidir ve aynı zamanda mücbir sebebin bir unsurudur. Kaçınılmazlık, olayın meydana geldiği anda var olan bütün imkanlar değerlendirilerek alınacak bütün tedbirlere rağmen iş kazasının veya meslek hastalığının önlenememesi halidir. Kısaca kaçınılmazlık, alınacak tüm tedbirlere rağmen önlenmesinin mümkün olmayan veya ne kadar dikkat edilirse edilsin, ne kadar tedbir alınırsa alınsın meydana gelmesi engellenemeyen bir durumdur¹⁴⁸.

Bursa Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında, sözleşmeler uygulanırken genel itibariyle Ahde vefa ilkesi'nin geçerli olduğu belirtilmiştir. Ancak TBK'nın 138.maddesinde düzenlenen olağanüstü bir olayın meydana gelmesi ve bu olayın taraflarca sözleşmenin imzalandığı tarihte öngörülmesi mümkün olmaması halinde hakimin sözleşmeye müdahale etmesi ve sözleşmeyi

¹⁴⁶ Yargıtay HGK, Esas No:2017/90, Karar No:2018/1259, Tarih:27.06.2018,

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi:10.01.2022

¹⁴⁷ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 6. HD, Esas No:2021/1057, Karar No:2021/1003, Tarih: 12.05.2021
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 28.09.2021

¹⁴⁸ Yargıtay 10. HD, Esas No: 2018/7385, Karar No:2020/58, Tarih: 13.01.2020,
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

oluşan yeni koşullara uyarlamasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Aynı kararda, Yaşanmakta olan Covid-19 salgın sürecinin de olağanüstü bir durum olduğundan taraflarca öngörülmesinin mümkün olmadığı, sadece Covid-19 salgını değil, tüm salgın hastalık süreçlerinin Türk Borçlar Kanunu'nun 138. maddesi kapsamında belirtilen olağanüstü durumlardan olduğunun kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁴⁹.

Kural olarak bir olayın mücbir sebep kapsamında değerlendirilebilmesi için mücbir sebebin değinilen unsurlarını taşıması gerekir. Mücbir sebep nitelendirmesinin yapılabilmesi için örneğin sözleşmeler açısından; sözleşmenin niteliği, kuruluşu, risk durumu, olayın ne gibi etkilerinin olduğu, bu etkilerin ne ölçüde giderilebilir olduğu gibi hususların bilinmesi gerekir. Salgın hastalık, genellikle tek başına borcun ifasını önleyen bir neden değildir. Ancak salgın hastalık sebebiyle bazı iş sektörlerinin faaliyetlerinin durdurulması, toplantı yapılmasının yasaklanması, seyahatlerin kısıtlanması, ihracatın kısıtlanması, sokağa çıkmanın yasaklanması, karantina gibi önlemler borcun ifasına engel olabilir. Bu sebeple salgın hastalığın mücbir sebep olarak kabul edilebilmesi için salgın hastalığın kendisinden ziyade salgın hastalıkla mücadele için alınan önlemler nedeniyle oluşan şartların ve sonuçlarının incelenmesi gerekir¹⁵⁰.

İzmir Bölge Adliye Mahkemesince verilen bir kararda, Covid-19 salgın hastalığının önlenmesi amacıyla alınan önlemlerin olumsuz etkisi sebebiyle kira bedelinin uyarlanması davası açılmıştır. Açılan uyarlama davası ile kira bedelinin katlanılamayacak bir duruma gelmesi sebebiyle kira sözleşmesinin ihtiva ettiği koşulların değişen duruma uyarlanması talep edilmiş, açılan bu davalar ile uyarlama talebi ile amaçlananın sözleşmenin feshi veya sözleşmeden dönme değil, sözleşmenin değişen koşullara uyarlanarak ayakta tutulması olduğu belirtilmiştir¹⁵¹.

Ülkemizi ve dünyayı etkisi altına alan ve milyonlarca insanın ölümüne sebebiyet veren Yeni Koronavirüs Hastalığı COVID-19 salgını vb. salgın hastalıkların mücbir sebep olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği hususu öğreti ve Yargıtay kararlarında tartışmalıdır.

Yargıtay'ın bir kararında COVID-19 gibi bir salgın hastalık niteliğinde olan kuş gribinin etkisinin sınırlı olduğu gerekçesiyle mücbir sebep olarak kabul edilemeyeceği belirtilmiştir¹⁵². Doktrindeki bir görüşe göre salgın hastalık kişiden kişiye hızlı bir şekilde bulaşabildiği ve geniş

¹⁴⁹ Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 4. HD, Esas No:2021/3, Karar No:2021/60, Tarih: 20.01.2021 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi:28.09.2021

¹⁵⁰ Özkes, s. 398.

¹⁵¹ İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 6. HD, Esas No:2021/2343, Karar No:2021/1726, Tarih:13.07.2021 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi:29.09.2021

¹⁵² Yargıtay 23. HD, Esas No: 2015/7538, Karar No: 2016/719, Tarih: 11.02.2016, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

bir coğrafyayı etkisi altına aldığı ve insan yaşamı bakımından yıkıcı etkilere sahip olduğu ve toplumsal hayatta çok ciddi ve sıkı kısıtlamalara neden olduğu için mücbir sebep niteliğindedir¹⁵³.

COVID-19 salgını özellikle ekonomik hayatta işletmeler arasından akdedilen sözleşmelerin gerçek ve tüzel kişiler tarafından ifasını çok ciddi şekilde zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda kanaatimce sözleşme hukuku bağlamında COVID-19 mücbir sebep teşkil edebilir. Bu durum haksız fiilden kaynaklanan sorumluluk bakımından değerlendirildiğinde her somut olayın niteliğinde göre hareket edilmelidir. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi bir kararında, kira bedelinin uyarlanması talebiyle ihtiyati tedbir kararı verilmesi talep edilen davada yerel mahkemece verilen red kararının istinaf edilmesi sonucunda istinaf talebinin reddine karar vermiştir¹⁵⁴.

Örneğin dolmuş işleten bir kimse dolmuşa binen ve COVID-19 olduğunu bilen kimsenin tedbirsiz veya ihmali davranışı sonucu COVID-19 olması neticesinde hem maddi hem de manevi zarara uğrarsa bu durumda bir mücbir sebepten bahsedilemez. Yine karantina altına alınan bir kişinin bir başka kişiye bilerek ve isteyerek COVID-19 virüsünü bulaştırması durumunda da kast unsuru gerçekleştiği için mücbir sebepten bahsedilemez. Aksi durumda dolmuşa binen ve COVID-19 olduğunu bilmeyen kimseden COVID-19 bulaşması sonucu hem maddi hem de manevi zarara uğrarsa bu durumda bir mücbir sebepten bahsedilebilir. Ancak hastalığın nasıl ve kimden bulaştığının tespitini yapmanın olanaksız olduğu düşünüldüğünde söz konusu hukuki tespitlerin açık ve net şekilde yapılması olanağı yoktur.

Yargıtay'ın bir kararında, Covid-19 salgınının dünya tarihinin son yüz yılında görülen en büyük sosyal ve ekonomik krizlerden birine yol açtığı belirtilmiştir. Küresel ölçekte devam eden böyle bir kriz ortamında amaç, ticari ve ekonomik hayatın devamını sağlayarak bu ortamdan en az hasarla çıkmak olmalıdır. Konkordato müessesesi de tam olarak bu amaca hizmet etmek için ideal bir uygulamadır. Bu nedenle salt sayısal ve dönemlik verilere bakarak sonuca varmak konkordatonun ruhuna aykırı olacaktır. Alacaklıların çoğunluğu tarafından kabul edilen ve başarıya ulaşma şansı olmayan konkordato projesine mahkemenin müdahalesi bu amaç çerçevesinde değerlendirilerek makul görülmelidir¹⁵⁵.

Mücbir sebep durumunda illiyet bağı kesildiği için herhangi bir hukuki sorumluluk söz

¹⁵³ Oğuz, Arzu: “COVID 19, Mücbir Sebep ve Sözleşmelere Etkisi”, <https://www.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/6/2020/04/Mu%CC%88cbir-sebep.pdf>, Erişim Tarihi: 20.05.2021, s. 1

¹⁵⁴ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 49. HD, Esas No:2021/1341 Karar No:2021/1003, Tarih:08.06.2021 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi:29.09.2021

¹⁵⁵ Yargıtay 6. HD, Esas No:2021/5853, Karar No:2021/2181, Tarih:13.12.2021

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi:10.01.2022

konusu olmaz¹⁵⁶. Yine mücbir sebebin varlığı halinde illiyet bağının kesilmesinin doğal bir sonuç olarak zarar görenin zararını tazmin yükümlülüğünden söz edilemez¹⁵⁷.

Covid-19 öncesinde ABD’de gerçekleşecek bir eğitim programına katılmak üzere paket tur sözleşmesi imzalayan bir kişi tarafından açılan davada davacının taleplerinin kabulüne karar verilmiştir. Davacı, Covid-19 pandemisi sebebi ile sözleşmede belirlenen hizmeti alamadığından ödemiş olduğu 500 USD'nin tarafına iadesi yönünde verilen hakem heyeti kararının iptali için açılan davada davanın reddine karar verilmiş, Yargıtay tarafından onanan Karara karşı Adalet bakanlığı tarafından kanun yararına bozma talep edilmiş, Bakanlığın bu talebinin de reddine karar verilmiştir¹⁵⁸.

3.2.5.3.2. Zarar görenin kusuru

Sorumluluk hukukunda toplumsal adaletin tesis edilebilmesi için zarara sebebiyet veren ile zarar gören kişi arasında oluşan çıkar dengesi çok hassas bir şekilde kurulmalıdır. Zira oluşan zararda zarar görenin kusurlu fiilinin neticeye yansıtılmaması toplumsal adalet duygusuyla bağdaşmaz¹⁵⁹.

Zarar gören tam ve ağır kusuru ile, illiyet bağını kesmişse bu durumda zarara sebebiyet veren sorumluluktan kurtulur¹⁶⁰. Örneğin demiryolunda çalışan bir işçinin çalışırken, intihar etmek için hızla gelen trenin önüne atlaması neticesinde ölmesi durumunda illiyet bağı kesildiği için herhangi bir hukuki sorumluluktan söz edilemez.

Zarar görenin kusuruna doktrinde “müterafik (ortak)” kusur da denilmektedir. Yargıtay’ın bir kararında müterafik kusurun makul bir insanın kendi menfaatine sakınmak durumunda olduğu dikkatsiz, düşüncesiz bir hareket tarzı olduğu belirtilmiştir. Müterafik kusur, kast şeklinde olabileceği gibi ihmali olarak da ortaya çıkabileceği, zarar görenin müterafik kusuru belirlenirken, zarar verenin kusuru belirlenirken yapıldığı gibi objektif kusur kriterlerine başvurulması gerektiği belirtilmiştir¹⁶¹. Nitekim doktrine göre de zarar görenin kusuru tespit edilirken objektif kusur kriterlerine göre belirlenmeli ve objektifleştirilmiş kusur kriterleri esas

¹⁵⁶ **Antalya**, s. 301; **Baysal**, s. 212; **Eren**, s. 587.

¹⁵⁷ Yargıtay 21. HD, Esas No: 2019/3211, Karar No: 2020/1310, Tarih: 02.03.2020, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

¹⁵⁸ Yargıtay 3. HD, Esas No:2021/6774, Karar No:2021/11815, Tarih:22.11.2021

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/>, Erişim Tarihi:10.01.2022

¹⁵⁹ **Baysal**, Başak, Zarar Görenin Kusuru (Müterafik Kusur), 1. Baskı, On İkil Levha Yayıncılık, İstanbul, Aralık 2012, s. 9; **Karan**, Yeliz: “Haksız Fiil Sorumluluğunda Tazminatın Belirlenmesi Bakımından Zarar Görenin Kusuru”, Yüksek Lisans Tezi, AÜSBE, Ankara 2010, s. 27.

¹⁶⁰ **Antalya**, s. 305; **Baysal**, s. 189; **Eren**, s. 588; **Kılıçoğlu**, s. 407.

¹⁶¹ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/131, Karar No: 2019/1395, Tarih: 19.12.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

alınmalıdır¹⁶².

Zarar görenin de kusurlu olması halinde illiyet bağının kesilmesi suretiyle sorumluluktan kurtulma, dürüstlük kuralına dayanmaktadır¹⁶³. Bununla birlikte hukuki bir kaide olarak bir kimse kendi kusuru ile kendisinin zararına olacak bir sonucun doğmasına neden olmuş ise meydana getirdiği bu zararın başkası tarafından ödenmesini talep edemez, başkası bu zarardan sorumlu tutulamaz¹⁶⁴. Zarar görenin kusuru, illiyet bağını kesecek kadar ağır olmaması halinde sorumluluktan kurtulma söz konusu olmaz, ancak tazminatta indirime gidilir¹⁶⁵.

3.2.5.3.3. Üçüncü kişinin kusuru

Üçüncü kişinin kusuru, zarar verenin kusurundan daha ağır derecede ve illiyet bağını kesecek yoğunluktaki davranışının bulunması durumunda zarar veren hukuki sorumluluktan kurtulur¹⁶⁶. Yargıtay'ın bir kararına göre, üçüncü kişinin kusuru nedeniyle illiyet bağını kesebilmesi için, zarar verenden “*daha ağır derecede*” kusurlu olması gerekir¹⁶⁷.

Yukarıda belirtilen Yargıtay kararında üçüncü kişinin kusuruna ilişkin belirtilen “*daha ağır derece*” ifadesi her somut olayın özelliğine göre farklılık arz etmekte olup, objektif kriterlerle tespiti mümkün değildir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararına göre üçüncü kişinin kusurunun illiyet bağının kesilmesi bakımından sebep teşkil etmesi için olayın üçüncü kişinin kusuru neticesinde oluşması gerekir. İlliyet bağının kesilmesi için üçüncü kişinin tam kusurlu olması, başka bir ifade ile zararın tamamen üçüncü kişinin kusuru neticesinde oluşması gerekmektedir¹⁶⁸.

Üçüncü kişinin kusuru illiyet bağını kesecek kadar ağır değilse sorumluluktan kurtulma söz konusu olmaz, bu durumda diğer sebeplerin varlığı da göz önünde bulundurulur, ortak illiyet söz konusu olur¹⁶⁹.

¹⁶² **Baysal**, s. 9.

¹⁶³ **Gökcan**, s. 58.

¹⁶⁴ **Eren**, s. 589.

¹⁶⁵ **Eren**, s. 588; Yargıtay 11. HD, Esas No: 2019/1963, Karar No: 2020/13, Tarih: 06.01.2020, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

¹⁶⁶ **Antalya**, s. 306; **Baysal**, s. 219; **Eren**, s. 591; **Gökcan**, s. 58; **Kılıçoğlu**, s. 407.

¹⁶⁷ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2019/2212, Karar No: 2020/134, Tarih: 15.01.2020. <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 21.05.2021.

¹⁶⁸ Yargıtay HGK, Esas No: 1986/9-722, Karar No: 1987/203, Tarih: 18.03.1987, Nakleden: **Demircioğlu**, A. Murat/**Şen Kalyon**, Arzu, “İşverenin İş Kazalarından Doğan Sorumluluğu ve Kusur Hakkında Karar İncelemesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (DEÜHFD), C.15, Özel S., İzmir, Y. 2013, (s.33-50), s. 46.

¹⁶⁹ **Antalya**, s. 293; **Eren**, s. 592; Yargıtay 21. HD, Esas No: 2019/867, Karar No: 2019/5527, Tarih: 26.09.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19.05.2021.

İKİNCİ BÖLÜM

KUSURSUZ SORUMLULUK

1. Genel olarak

Kural olarak haksız fiil sorumluluğu, kusur sorumluluğuna dayanır. Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesi haksız fiilin unsurlarından birinin “*kusur*” olduğunu belirtir. Türk Borçlar Kanunu 49. maddesi gözetildiğinde kusur olmadığı taktirde sorumluluk da olmayacaktır. Ancak kural bu olmakla birlikte hakkaniyet gözetilerek kanun koyucu tarafından bazı hallerde kusuru bulunmayan kişiler de sorumlu tutulmuştur. Kusurlu olmadığı halde oluşan zarardan kişinin sorumlu tutulmasına “*kusursuz sorumluluk*” denilmektedir¹.

Kusursuz sorumluluk doktrinde ve Yargıtay kararlarında ifade edildiği üzere hayatın her alanında işlerin makineler eli ile yürütüldüğü, iş bölümü ve ekonomik faaliyetlerin büyük oranda makineleştiği günümüz sanayi toplumunun ihtiyaçlarını karşılamak üzere düzenlenmiş hukuki bir oluşumdur².

Kusursuz sorumluluğun kabul edilmesinin temelindeki faktörler bir Yargıtay kararında, kusur sorumluluğuna dayanan liberal hukuk devleti günümüz toplumsal ihtiyaçlarını artık karşılayamadığından, adalet ve hakkaniyet ilkelerine dayalı sosyal hukuk devletine geçilmesinin bir sonucu olarak günümüz sosyo-ekonomik hayatının ihtiyaçlarını karşılamak üzere kabul edilmiş bir sistemdir. Üretim, ulaşım ve enerji gibi hayatın neredeyse her alanında büyük makinelerin kullanılması, hayatın her alanına makineleşmenin hakim olduğu günümüz modern toplum koşullarında, sorumluluğun asli unsuru olarak kusuru kabul ederek toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve adaletin sağlanması mümkün olmaktan çıkmıştır. Günümüz iş ve sosyal hayatı gözetildiğinde gerek insanlar ve gerekse çevre için büyük tehlike arz eden makinelerin faaliyetleri arasında, zararlı bir sonucun oluşumuna neden olan bir olayda insan faktörünün ne derece etkili olduğunu belirlemek neredeyse imkansız hale gelmiştir. Bu sebeple, tehlikeli faaliyette bulunan kişiler, bu faaliyetlerden yarar sağladıkları için neden oldukları zararı gidermekle yükümlüdürler³.

Doktrinde kusursuz sorumluluk hâlleri “*olağan sebep sorumluluğu*” ve “*tehlike sorumluluğu*” şeklinde ikiye ayrılmaktadır⁴. Ayrıca, “*hakkaniyet sorumluluğu*”, “*özen*

¹ Kılıçoğlu, s. 414.

² Antalya, s. 309; Günay, Erhan: Yargıtay, BAM Kararları ve Öğreti Görüşü Işığında Kusursuz Sorumluluğa Dayalı Tazminat İstemleri, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Mart 2020, s. 13; Tandoğan, Haluk: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1981, s.1-4.,

³ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2014/4403, Karar No: 2014/9751, Tarih: 17.06.2014, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

⁴ Eren, s. 641; Oğuzman/ Öz, s.137-138; Tandoğan, s: 22.

sorumluluğu” ve *“tehlike sorumluluğu*” şeklinde üçe ayıran görüşler de vardır⁵.

Kusursuz sorumluluk doktrinde olağan sebep sorumluluğu olarak nitelendirilmektedir. Kusursuz sorumluluk çalışmamızda; *“hakkaniyet sorumluluğu”*, *“özen sorumluluğu”* ve *“tehlike sorumluluğu”* şeklinde üç ana başlık altında incelenecektir.

2. Hakkaniyet sorumluluğu

2.1. Genel olarak

TMK’nın 14. maddesinde, ayırt etme gücüne sahip olmayanların, kısıtlıların ve küçüklerin fiil ehliyetine sahip olmadıkları düzenlenmiştir. Yine aynı kanunun 15. Maddesinde, kanunda düzenlenen istisnai haller saklı kalmak üzere, ayırt etme gücüne sahip olmayan kimseler tarafından yapılan fiillerin hukuki sonuç doğurmayacağı düzenlenmiştir⁶. Medeni Kanundaki düzenlemelerden anlaşılacağı üzere, ayırt etme gücüne sahip olmayanların; borçlar hukuku bağlamında kusura dayanan, haksız fiil sorumluluğunun olamayacağı aşikârdır⁷. Ancak tüm bu düzenlemelerden farklı olarak, ayırt etme gücüne sahip olmayanların, belirli koşullar altında, kusursuz sorumluluk esaslarına göre sorumlu olacakları TBK’nın 65. Maddesi ile düzenlenmiştir⁸.

Oğuzman/Öz’e göre; TBK’nın 65. maddesi, kusur sorumluluğunun bütün unsurlarının oluşmasına karşın, kusur ehliyeti olmayan ayırt etme gücüne sahip olmayan kişinin sorumluluktan kurtulması hakkaniyete uygun düşmediği için yargı mercilerine, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiyi zarardan kaynaklı tazminattan sorumlu tutma olanağı sağlamaktadır⁹.

TBK’nın 65. maddesi kapsamında ayırt etme gücüne sahip olmayanların sorumluluğuna ilişkin düzenlenen kusursuz sorumluluk hali, diğer kusursuz sorumluluk türlerinden farklı olarak *“hakkaniyet”* esasına dayanır¹⁰. Hukukumuzda *“hakkaniyet”* teriminin tanımına ilişkin bir nitelendirme mevcut değildir. Doktrindeki bir görüşe göre; hakkaniyet, *“doğru olanın uygulanması”* şeklinde tanımlanmaktadır¹¹. Hakkaniyet, kelime kökenini hak kelimesinin

⁵ **Aydos**, s. 100; **Baysal**, s. 231; **Eren**, s. 640; **Kılıçoğlu**, s. 415-416; **Nomer**, s. 113; **Yıldırım**, s. 186.

⁶ Medeni Kanun’un 15. Maddesindeki *“kanuni istisnalar saklı”* ibaresinin bir yansıması olarak, daha doğrusu bu istisnaların en önemlisi TBK. 65. maddesindeki hakkaniyet sorumluluğuna ilişkin düzenlemedir.

⁷ **Antalya**, s. 317; **Baysal**, s. 238; **Eren**, s. 639; **Kılıçoğlu**, s. 421; **Oğuzman/Öz**, s. 187.,

⁸ TBK m. 65 *“hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verir”*.

⁹ **Oğuzman/Öz**, s. 188.

¹⁰ **Kılıçoğlu**, s. 421.

¹¹ **Nart**, Serdar: Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kimselerin Hukukî Sorumluluğu (Hakkaniyet Sorumluluğu), 1.Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Temmuz 2014, s. 73.

oluşturması itibarıyla “adalet” ve “eşitlik” kavramları ile de iççice geçen bu kavramların manalarını da içerisinde harmanlayan bir terimdir¹².

2.2. Sorumluluğun koşulları

Hakkaniyet sorumluluğunun genel koşulları; TBK’nın 65. maddesinin lafzı ve doktrin görüşleri gözetildiğinde hakkaniyet sorumluluğunun bazı koşulları olduğu anlaşılmaktadır. Bu koşullar; “zarara neden olan şahsın ayırt etme gücünün bulunmaması” ve “haksız fiilin kusur hariç diğer koşullarının varlığı” olarak sıralanabilir. Sorumluluğun özel koşulu ise; “hakkaniyet” olduğu söylenebilir.

Bu kapsamda hakkaniyet gereği sorumluluktan söz edebilmek için öncelikle; “hukuka uygun olmayan bir eylemin varlığı, eylem sonucunda zarar oluşması ve zarar ile hukuka aykırı eylem arasında bir nedensellik bağının bulunması gerekir” Bunun yanında haksız neticeye sebebiyet veren failin ayırt etme gücünden yoksun olması gerekmektedir. “hakkaniyet” koşulunun takdirinde ekonomik gerekçeler önem arz etmektedir. Zira madde gerekçesinde; fail ve mağdurun ekonomik durumları gözetilerek hakkaniyetin gerektirdiği sonucuna varılıyorsa, zarar verenin kusuru bulunmasa dahi hakim tarafından, sebebiyet verdiği zararın uygun bir biçimde giderilmesine karar verilebileceği belirtilmiştir.

Doktrindeki bir görüşe göre; zarara sebebiyet veren ile zarara uğrayanın ekonomik durumları zararın vuku bulduğu sırada değil, hükmün tesis edileceği dönem nazara alınmak suretiyle değerlendirilirse kanunda belirtilen hakkaniyet fikrine daha çok yaklaşılr¹³.

3. Özen sorumluluğu

3.1. Genel olarak

Özen sorumluluğu, şahsın, sorumluluğu altındaki insan, hayvan veya eşya üzerinde bir gözetim veya denetim ödevinin olduğu ve bu gözetim ve denetim yükümlülüğün gereği gibi yerine getirilmemesi halinde meydana gelen zararın tazmini borcu yükleyen bir sorumluluk çeşididir¹⁴.

Türk Borçlar Kanunu’nda özen sorumluluğu halleri; adam çalıştıranın sorumluluğu, hayvan bulunduranın sorumluluğu, yapı malikinin sorumluluğu ve ev başkanın sorumluluğu

¹² Günay, Cevdet İlhan: Hakkaniyet, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Ocak 2020, s. 152-153.

¹³ Antalya, s. 317; Baysal, s. 238; Eren, s. 641; Günay, s. 20; Kılıçoğlu, s. 419; Oğuzman/ Öz, s. 189.

¹⁴ Antalya, s. 330; Aydos, s. 100; Baysal, s. 241; Eren, s. 642; Günay, s. 31; Kılıçoğlu, s. 419; Oğuzman/ Öz, s. 141.

şeklinde düzenlenmiştir¹⁵.

3.2. Adam çalıştırmanın sorumluluğu

3.2.1. Genel olarak

Adam çalıştırmanın sorumluluğu TBK'nın 66. Maddesi ile düzenlenmiştir. Madde hükmüne göre, adam çalıştırıcı, çalıştırdığı kişinin kendisine verilen işi yaptığı sırada başka birine zarar vermesi halinde, verilen bu zararı gidermekle mükelleftir. Adam çalıştırıcı; çalışanın seçiminde, denetim ve gözetim görevini yerine getirmede, işi ile ilgili talimat vermede, kısaca tüm görev ve sorumluluklarını yerine getirirken zararın meydana gelmesini önlemek için gereken tüm özen ve ihtimamı gösterdiğini kanıtlarsa sorumlu olmaktan kurtulur. Bir iş yerinde adam çalıştırıcı kişi, o iş yerinin çalışma düzeninde bir zararın oluşmasını engellemeye yönelik tüm tedbirlerin alındığını kanıtlarsa, işletmenin çalışmaları nedeniyle meydana gelen zararı giderme yükümlülüğünden kurtulur. Adam çalıştırıcı tarafından tazminat ödenmesi halinde, ödenen tazminat nedeniyle zararın oluşmasına neden olan çalışana, çalışanın kusuru oranında rücu edilebilir.

Adam çalıştırıcının sorumluluğu; kusurdan kaynaklanan bir sorumluluk hali değildir, niteliği itibarıyla bir olağan sebep sorumluluğudur. Bu sorumluluk halinde kanun adam çalıştırıcıya, genel nitelikte bir objektif özen ve gözetim yükümlülüğü yüklemiştir. Adam çalıştırıcının sorumlu olması için kendisinin veya yanındaki yardımcısının kusurlu olmasına gerek yoktur, adam çalıştırıcının sorumluluğu kusurdan bağımsız bir şekilde doğmaktadır. Sorumluluğun oluşması için objektif özen yükümlülüğünün ihlal edilmesiyle oluşan zarar arasında uygun illiyet bağının varlığı yeterli kabul edilmektedir¹⁶.

Adam çalıştırıcının sorumluluğu kanuni düzenlemede de belirtildiği üzere aralarındaki bağımlılık ilişkisi kapsamında adam çalıştırıcı istihdam ettiği çalışanın fiillerinden sorumludur. Bu yönüyle adam çalıştırıcının kusursuz sorumluluk çeşitlerinden özen sorumluluğu kapsamında değerlendirilir¹⁷. Doktrindeki bir başka görüşe göre ise adam çalıştırıcının sorumluluğu niteliği itibarıyla haksız fiil sorumluluğudur. Ancak sorumluluğun söz konusu olabilmesi için kusur koşulu haricinde haksız fiil sorumluluğunun tüm koşullarının

¹⁵ Eren, s. 642; Kılıçoğlu, s. 419.

¹⁶ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/153, Karar No: 2019/916, Tarih: 19.09.2019., Yargıtay 3. HD, Esas No: 2019/5919, Karar No: 2020/3580, Tarih: 29.0.2020., Yargıtay 17. HD, Esas No: 2015/9097, Karar No: 2018/4095, Tarih: 12.04.2018., Yargıtay 3. HD, Esas No: 2014/2132, Karar No: 2014/11997, Tarih: 17.09.2014., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>; Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹⁷ Antalya, s. 330; Aydos, s. 100; Baysal, s. 242; Eren, s. 643; Günay, s. 31; Oğuzman/ Öz, s. 142.

gerçekleşmesi gerekmektedir¹⁸.

Kanun koyucu adam çalıştırana genel mahiyette nesnel bir özen mükellefiyeti yüklemiştir¹⁹. Adam çalıştıran istihdam ettiği kişilerin seçimine, işin görülmesi esnasında işçilere verdiği talimatlara, işçilerin gözetim ve denetimine özen göstermekle yükümlüdür²⁰.

TBK'nın 66. maddesi özel hukukta adam çalıştıranın sorumluluğu bağlamında başka kişileri istihdam edenlere uygulanan genel düzenleme olmakla birlikte; istihdam edilenin, yaptığı iş, kendisini istihdam edenin borçlu olduğu üçüncü kişiye olan borcunun ifa edilmesinde yardımcı olma kapsamında icra edilirken, istihdam edilen bu edime aykırı bir fiili ile alacaklı sıfatındaki üçüncü kişiye zarar vermiş ise burada TBK'nın 66. maddesi değil TBK'nın 116. madde uygulama alanı bulur²¹.

Ancak çalışanın alacaklıya verdiği zarar edimin ihlali niteliğinde değil, genel davranış kuralları bakımından hukuka aykırılık teşkil ediyorsa bu durumda genel düzenleme mahiyetinde olan TBK'nın 66. maddesi uygulanır²².

3.2.2. Sorumluluğun koşulları

Adam çalıştıranın sorumluluğuna ilişkin koşullar TBK'nın 66. maddesinde düzenlenmiştir. Adam çalıştıran ile zarara sebep olan çalışan arasından bir tabiiyet, bağımlılık ilişkisi bulunmalıdır. Doktrindeki tanımlamaya göre adam çalıştıran; işlerini yaptırmak maksadıyla üçüncü bir kişiyi, bağımlılık esasları çerçevesinde yanında istihdam eden, onun hizmetlerinden faydalanan, hizmetinden faydalandığı bu kişi üzerinde denetim ve gözetim yetkisine sahip olan kimseye denir²³. Yine bir kişinin çalışan statüsünde olduğunu kabul edebilmek için; çalışanın istihdam edene tabi olması, istihdam edenin talimatları doğrultusunda hareket etmesi gerekir²⁴.

¹⁸ Kılıçoğlu, s. 426.

¹⁹ Eren, s. 643.

²⁰ Kıcıoğlu, s. 44.

²¹ Oğuzman/Öz, s.141; Yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk “Madde 116- Borçlu, borcun ifasını veya bir borç ilişkisinden doğan hakkın kullanılmasını, birlikte yaşadığı kişiler ya da yanında çalışanlar gibi yardımcılara kanuna uygun surette bırakmış olsa bile, onların işi yürüttükleri sırada diğer tarafa verdikleri zararı gidermekle yükümlüdür. Yardımcı kişilerin fiilinden doğan sorumluluk, önceden yapılan bir anlaşmayla tamamen veya kısmen kaldırılabilir. Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun yardımcı kişilerin fiillerinden sorumlu olmayacağına ilişkin anlaşma kesin olarak hükümsüzdür”, Yargıtay 15. HD, Esas No: 2019/2839, Karar No: 2019/3978, Tarih: 17.10.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> Erişim Tarihi: 13.05.2021.

²² Oğuzman/Öz, s. 141.

²³ Eren, s. 647; Kılıç, Ayşe Nur, Adam Çalıştıranın Organizasyon Sorumluluğu, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Temmuz 2018, s. 19.

²⁴ Oğuzman/Öz, s. 144; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2019/69, Karar No: 2019/3510, Tarih: 17.04.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 13.05.2021.

Çalışan ile adam çalıştıran arasındaki bağımlılık ilişkisi genellikle aradaki hizmet akdinden doğabileceği gibi hizmet akdi dışında kanuni veya fiili vaziyetten kaynaklı da olabilir²⁵. Yine doktrindeki bir görüşe göre adam çalıştıranın sorumluluğunda esas olan tabiiyet altında çalışma unsurudur²⁶. Nitekim Yargıtay’a göre; bir yapım işine ait sözleşmede iş sahibinin müteahhit üzerinde emir ve talimat verme yetkisi, yapılan işi kontrol ve denetleme yetkisi varsa müteahhit ile müteahhide bağlı çalışanlar arasında bağımlılık ilişkisi tesis edilmiş olacağından, iş sahibi, çalışanlar tarafından üçüncü kişilere verilen zararlardan sorumlu olur²⁷.

Üçüncü bir kişi, çalıştırılanın işin görülmesi sırasındaki davranışından dolayı zarara uğramış olmalıdır. Bu husus doktrinde zarara sebebiyet veren fiil ile adam çalıştıranın işi arasında “işlevsel(fonksiyonel) bağıllık” bulunması gerekliliği olarak belirtilmiştir²⁸. İşlevsel (fonksiyonel) bağıllıktan bahsedilebilmesi için; istihdam edilenin, istihdam edenin emir ve talimatları altında çalışması, zararın istihdam edilenin, istihdam edenin amaçları doğrultusunda ifa ettiği bir işin yapıldığı esnada meydana gelmiş olması, başka bir ifade ile gördürülen işle oluşan zarar arasında amaç ve görev açısından çok sıkı bir ilişki bulunması gerekir²⁹. Dolayısıyla işlevsel bir bağıllık ilişkisinin varlığından söz edebilmek için olayın sadece dış görünüş özellikleri değerlendirilerek karar verilmemelidir. Zararın oluşmasına sebep olan fiilin, adam çalıştıranın istihdam ettiği çalışana, kendi hizmetini gördürmek için verdiği işlerin yapılması sırasında meydana gelip gelmediği dikkate alınmalıdır.

Bununla birlikte istihdam edenin sorumluluğundan bahsedilebilmesi için, üçüncü kişinin uğradığı zarar ile istihdam edilenin fiili arasında nedensellik bağı bulunmalıdır³⁰. Örneğin bir yerin temizliğinden sorumlu bir çalışanın temizlik sonrasında zeminde kalan kaygan bir madde nedeniyle bir kişinin kayarak beyin kanaması geçirmesi durumunda, uğradığı zarardan TBK’nın 66. maddesi kapsamından işveren sorumlu olur³¹.

Adam çalıştıran kurtuluş kanıtı getirememiş olmalıdır³². Doktrindeki bir görüşe göre

²⁵ Çelik, Nazlı Hilal: Adam Çalıştıranın Sorumluluğu, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Temmuz 2017, s. 85; Eren, s. 649; Kara Kılıçarslan, Seda: Adam Çalıştıranın Sorumluluğu Adam Çalıştıranın Çalışanın Davranışlarından ve İşletmenin Organizasyonundan Dolayı Sorumluluğu, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, Nisan 2017, s. 71.

²⁶ Nomer, s. 118.

²⁷ Yargıtay 7. HD, Esas No: 2009/6855, Karar No: 2010/516, Tarih: 09.02.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 13.05.2021.

²⁸ Oğuzman/ Öz, s. 146.

²⁹ Yargıtay 7. HD, Esas No: 2016/18133, Karar No: 2019/7766, Tarih: 18.06.2019, Yargıtay 3. HD, Esas No: 2019/69, Karar No: 2019/3510, Tarih: 17.04.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 13.05.2021.

³⁰ Eren, s. 650.

³¹ Oğuzman/ Öz, s. 147.

³² Kılıçoğlu, s. 430; Oğuzman/ Öz, s. 151.

kurtuluş kanıtı, niteliği itibarıyla kusursuzluk kanıtı olarak değerlendirilmemelidir. Zira kurtuluş kanıtı ile sadece sorumluluktan kurtulma söz konusu olmaktadır³³. Yargıtay’a göre adam çalıştırmanın sorumluluğunda kanun koyucu tarafından kurtuluş kanıtı getirme imkanının adam çalıştırana tanınmasının en temel gerekçesi, adam çalıştıranların sorumluluktan kurtulma ümidiyle, oluşabilecek zararları engelleyici daha fazla tedbir alacakları ve böylece umumi zarar tehlikesinin daha fazla azaltılacağı düşünülmektedir³⁴.

TBK’nın 66. maddesinin 2. fıkrasında adam çalıştırmanın kurtuluş kanıtı olarak getirebileceği durumlar düzenlenmiştir. Adam çalıştırmanın, madde metninde belirtilen sorumluluklarını yerine getirirken gerekli özeni gösterdiğini kanıtlaması gerekir. Yine TBK’nın 66. maddesinin 3. fıkrası ile adam çalıştırana, işletmedeki çalışma düzenini, zarar oluşumunu önleyecek şekilde tesis ettiğini ispat etmek gibi ilave bir ispat külfeti yüklemiştir³⁵. TBK’nın 66. maddesinin gerekçesinde, adam çalıştırın maddesinin 2. fıkrasında düzenlenen adam çalıştırmanın kurtuluş kanıtı getirebilmesi, 3. fıkradaki ispat şartına bağlanmıştır. Dolayısıyla adam çalıştırın, işletmesinin çalışma düzeninin zararın meydana gelmesini önlemeye uygun nitelikte olduğunu kanıtlarsa işletme koşullarına ilişkin karineyi çürütmüş olur³⁶.

Bu kapsamda adam çalıştırının sorumluluktan kurtulması için “Çalışanın seçiminde”, “çalışanlara iş ile ilgili talimat verirken”, “işin yapılmasında çalışanların gözetim ve denetimini yaparken”, “zararın doğmasını önlemek” ve son olarak “işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğu” şeklinde dört temel konuda gerekli dikkat ve özeni gösterdiğini kanıtlaması gereklidir.

Adam çalıştırının, istihdam ettiği kişilerin üçüncü şahısları uğratmış oldukları zararlar sebebiyle sorumluluktan kurtulabilmesi için, istihdam ettiği şahısları belirlemede, onlara verdiği emir ve direktiflerde ve gözetim ve denetlemede gerekli dikkat ve özeni yerine getirdiğini ispat etmekle beraber üçüncü kişilerin uğradığı zararın işletmenin işleyişinden kaynaklı olmadığını, bu hususta gerekli tedbirleri aldığını ispatla mükelleftir³⁷. Bir başka deyişle, adam çalıştırın, işletmesinin çalışma düzeninin zararın doğmasını engellemeye elverişli olduğunu kanıtlamadıkça, oluşan zarardan sorumlu olur³⁸. Yine doktrindeki bir başka

³³ Eren, s. 652.

³⁴ Yargıtay İBK, Esas No: 1957/1, Karar No: 1957/3, Tarih: 27.03.1957., <http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=9817>, Erişim Tarihi: 14.05.2021.

³⁵ TBK m. 66/2-3 “Adam çalıştırın, çalışanını seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz. Bir işletmede adam çalıştırın, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat etmedikçe, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlüdür.”

³⁶ Yılmaz, Necla: Adam Çalıştırının Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE, İstanbul 2014, s. 88.

³⁷ Akartepe, Alparslan: “Türk Borçlar Kanunu’nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, EÜHFD, C. XVI, S. 1–2, Kayseri (2012), s. 163.

³⁸ Oğuzman/ Öz, s. 151.

görüŖe göre; özen yükümlülüğü objektif nitelikte olup, adam çalıştıran tarafından zararın oluşmaması için her türlü özeni gösterip göstermediğinin tespiti objektif kriterlere göre belirlenmelidir.

Özellikle günümüzde hem ülkemizi hem de tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 hastalığı durumunda, başka bir deyiŖle istihdam edilen, istihdam edene ait bir hizmeti ifa ettiğı esnada COVID-19'a yakalanır ve bunun sonucunda hem maddi hem de manevi zarara uğrarsa burada adam çalıştıranın sorumluluğı söz konusu olabilir mi?

Öncelikle COVID-19'un bulaŖıcılığı dikkate alındığında adam çalıştıran, işletmesinde virüsün bulaŖmasını engelleyici her türlü sağık ve güvenlik tedbirlerini almakla yükümlüdür. Bununla birlikte istihdam eden söz konusu tedbirlere riayet edilip edilmediğini de denetlemekle mükelleftir³⁹. Nitekim işverenin bu yükümlülüğü TBK'nın 417. maddesinde düzenlemiştir⁴⁰.

Bu kapsamda istihdam eden; kanuni ve akdi yükümlüğünün gereğı olarak, öncelikle çalışanları COVID-19 noktasında aydınlatması, işletmede çalışanlar için dezenfektanların temini, temizlik tedbirlerine riayet edilip edilmediğinin denetlenmesi, çalışanlara maske ve eldiven verilmesi ve kullanma zorunluluğı getirilmesi, hastalığa yakalanan çalışanlar ve temaslı çalışanların karantina müddetine riyeti ve takibi veya işi evde ifa olanağı bulunan bir iş ise işletmenin çalışma düzeninin bu husus gözetilerek revize edilmesi vb. konularda önlem almalıdır⁴¹.

TBK'nın 417/3. maddesinde işveren tarafından, işçinin korunması için, kanundan kaynaklanan sağık, güvenlik tedbirlerinin alınması yükümlülüğü ile bu tedbirlerin uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesi sorumluluğunun yerine getirilmemesi nedeniyle, işçinin vefatı, vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlaline bağılı zararların tazmininin, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabi olduğı özel olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda istihdam edilenin işin ifası esnasında COVID-19'a yakalanması nedeniyle

³⁹ “Sadece afiş asmak veya maske temin etmekle işverenin sorumlulukları sona ermez. İşçilerin maskeyi kullanıp kullanmadığını hatta doğıru kullanıp kullanmadığını da denetlemekle yükümlüdür”; Ateş, Zehra Gizem: “Covid- 19'un İşverenin İş Sağığı ve Güvenliğı Konusunda Alması Gereken Önlemlere Etkisi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Hukuk Özel Sayısı Yıl:19 Sayı:38, İstanbul, Yaz 2020/2 (Covid-19 Özel Ek) (s.161-179), s. 171.

⁴⁰ TBK m. 417: “İşveren, hizmet ilişkisinde işçinin kişiliğini korumak ve sayğı göstermek ve işyerinde dürüstlük ilkelerine uygun bir düzeni sağlamakla, özellikle işçilerin psikolojik ve cinsel tacize uğramamaları ve bu tür tacizlere uğramış olanların daha fazla zarar görmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür. İşveren, işyerinde iş sağığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak; işçiler de iş sağığı ve güvenliğı konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlüdür. İşverenin yukarıdaki hükümler dâhil, kanuna ve sözleşmeye aykırı davranışı nedeniyle işçinin ölümü, vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlaline bağılı zararların tazmini, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabidir”.

⁴¹ Emre, Naci/Yılmaz, Gizem, “COVID-19 Virüsü Özelinde Pandeminin Hukuki Niteliğı ve İş Sağığı ve Güvenliğı Kapsamında Yen Tartışmalar”, <https://blog.lexpera.com.tr/>, Erişim Tarihi: 15.05.2021, s. 6.

uğradığı maddi veya manevi zararların tazmininde sorumluluğun hukuki dayanağı, özen ilkesine dayanan kusursuz sorumluluk değil, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluktur⁴². Nitekim Yargıtay’a göre bir takım istisnai durumlar haricinde işverenin sorumluluğu için kusurun varlığı gereklidir⁴³. Bunun yanında işverenin, zarara sebebiyet veren hadise gerekçesiyle sorumluluktan kurtulması, fiil ile zarar arasındaki illiyet bağının kesilmesine bağlıdır. Kusursuz sorumluluktaki gibi illiyet bağı; mücbir sebep, zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusuru sebebiyle kesilebilir.

TBK’nın 66. maddesinin 4. fıkrasına göre; istihdam eden, ödediği tazminat nedeniyle, çalışanın kusuru oranında rücu hakkına sahiptir⁴⁴. Adam çalıştıran, çalışanına karşı rücu hakkını, aralarında bir sözleşme akdedilmişse bu sözleşmeye; böyle bir sözleşme yoksa haksız fiil hükümlerine göre kullanabilir⁴⁵. Yine doktrindeki benzer bir görüşe göre; adam çalıştıran çalışanına karşı rücu hakkını iki şekilde kullanabilir.

Birincisi; çalıştırılanın, zarara uğrayan üçüncü kişiye haksız fiil esasları çerçevesinde kusurlu ve hukuka aykırı fiili ile zarar vermesi durumudur⁴⁶. Bu durumda adam çalıştıranın rücu hakkını kullanabilmesi için; çalışanın kusurlu ve hukuka aykırı fiilini ispat etmesi gerekmektedir⁴⁷. Adam çalıştıranın rücu hakkını kullanabilmesi için, istihdam edilenin kusurlu bir fiil ile zarar vermesi gerekmektedir. İstihdam edilen haksız fiil ehliyetine sahip değilse rücu hakkı söz konusu olmaz⁴⁸.

İkincisi; istihdam edilenin, çalıştırana karşı yükümlü olduğu edimlere aykırı hareket etmesi durumu olup, bu durumda istihdam edilen kişi çalıştırana karşı yükümlü olduğu edimlere aykırı şekilde fiil veya davranışının olmadığını ispatla mükelleftir⁴⁹. Bu durumda adam çalıştıran, istihdam ettiği kişiye, aralarındaki sözleşmeden kaynaklı borcunu ifa etmemesi nedeniyle TBK’nın 112. maddesi ve diğer genel hükümlere göre rücu hakkını kullanabilir⁵⁰. Adam çalıştıran zarar gören üçüncü kişiye, zararın tazminatı olarak ifa ettiği tutar ölçüsünde

⁴² **Tugay**, Mustafa: Koronavirüs (Covid-19) Pandemisinin Sosyal Sigorta ve Tazminat Haklarına Etkisi, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ekim 2020, s. 120.

⁴³ Yargıtay 10. HD, Esas No: 2020/7584, Karar No: 2020/6255, Tarih: 03.11.2020. Yargıtay 21. HD, Esas No: 2010/5719, Karar No: 2012/1105, Tarih: 06.02.2012, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 15.05.2021.

⁴⁴ TBK m. 66/4 “adam çalıştıran, ödediği tazminat için, zarar veren çalışana, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahiptir”.

⁴⁵ **Antalya**, s. 364; **Günay**, s. 39; **Okyar Karaosmanoğlu**, Dila: Adam Çalıştıranın Sorumluluğu (TBK m. 66), Doktora Tezi, HÜSBE, Ankara 2019, s. 184-185;

⁴⁶ **Çelik**, s. 280.

⁴⁷ **Çelik**, s. 280.

⁴⁸ **Antalya**, s. 364; **Aydos**, s. 102; **Eren**, s. 655; **Nomer**, s. 204.

⁴⁹ **Çelik**, s. 281.

⁵⁰ **Kara Kılıçarslan**, s. 202.

rücu hakkını kullanabilir⁵¹.

3.3. Hayvan sahibinin sorumluluğu

3.3.1. Genel olarak

Hayvan sahibinin sorumluluğunu düzenleyen TBK'nın 67. maddesine göre, bir hayvanın bakımını ve idaresini süreli veya süresiz bir şekilde üstlenen kişi, hayvan tarafından verilen zararı gidermekle mükelleftir. Hayvan bulunduran, hayvanın verdiği zararın oluşmasını önlemek için gereken özeni gösterdiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir. Zararı veren hayvan, başkasına ait bir hayvan veya başka bir kimse tarafından ürkütülmesi nedeniyle zarar oluşmuşsa, hayvan bulunduranın, bu kişilere rücu etme hakkı saklıdır.

TBK'nın 67. maddesinde kusursuz sorumluluk hali olarak düzenlenen hayvan sahibinin sorumluluğunda; hayvanı gözetimi ve denetimi altında tutan kişinin, bu hayvanın üçüncü kişilere zarar vermemesi hususunda kendisine yüklenen özen gösterme mükellefiyetini gereği gibi yerine getirememesi temeline dayanır⁵².

Hayvan sahibinin sorumluluğu; hayvanın yarar sağlayan sahibine, doktrindeki ifadesi ile “*objektif özen, bakım ve gözetim yükümlülüğü*” yüklediği için niteliği itibarıyla özen sorumluluğu niteliğini haizdir⁵³. Hayvan bulunduranın sorumluluğu, özel nitelikte bir sorumluluk türü olup, hayvanı bakım ve yönetimi altında bulunduran, dikkat, özen ve gözetim görevini üstlenen ve hayvandan yararlanan şahıs, hayvanı bulunduran olarak hayvanın sebep olduğu zararı tazmin etmekle mükelleftir.

Bir hayvanın sorumluluğunu üstlenen kişi, sahibi olduğu hayvanın başkasına zarar vermemesi için gereken her türlü tedbiri almakla mükelleftir. Hayvan bulunduranın sorumluluğu kusursuz sorumluluk esaslarına dayanır. Ancak sorumluluktan kurtulabilmesi, gerekli tüm özeni gösterdiğini veya gerekli özeni gösterseydi bile zararın önlenemeyeceğini ispatlamasına bağlıdır. Yargıtay'a göre özen ve gözetimin mahiyeti somut olayın durum ve koşullarına, hayvanın huyu, cinsi, yaşı, tehlikeliliği ve gösterdiği tepki göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir⁵⁴. Yine hayvan tutucusunun gözetim yükümlülüğünü her

⁵¹ Eren, s. 655.

⁵² Antalya, s.383; Baysal, s. 252; Eren, s. 655; Günay, s. 60; Keskin Orhan, Merve: Türk Borçlar Hukukunda Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Temmuz 2020, s. 37; Kılıçoğlu, s. 438; Oğuzman/ Öz, s. 158.

⁵³ Antalya, s. 370; Aydos, s. 103; Baysal, s. 253; Eren, s. 656; Kılıçoğlu, s. 438; Nomer, s. 204; Oğuzman/ Öz, s. 158.

⁵⁴ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2019/4263, Karar No: 2019/9309, Tarih: 26.11.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 15.05.2021.

an kesintisiz yerine getirmesi şart olmayıp, buradaki kıstas somut olayın özelliklerine göre gerekli zamanlarda zorunlu bakım, yönetim, gözetim ve denetim görevini yerine getirmesidir. Bununla birlikte hayvan bulunduranın söz konusu bakım, denetim ve gözetimi fiilen yapması gerekir.

Hayvan sahibinin sorumluluğunda, hayvan sahibinin, zararın oluşmasını önlemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat etmesi durumunda sorumluluktan kurtulma imkanı tanınmıştır. Hayvan sahibine bu şekilde “*kurtuluş kanıtı getirme*” imkânı tanındığı için bazı yazarlara göre hayvan sahibinin sorumluluğu aynı zamanda “*olağan sebep sorumluluğu*” niteliğini haizdir⁵⁵.

3.3.2. Sorumluluğun koşulları

Hayvan sahibinin sorumluluğunun genel koşulları; TBK’nın 67. maddesi ve doktrindeki görüşlere göre; “*haksız fiilin kusur hariç diğer koşullarının varlığı*” şeklindedir. Hayvan sahibinin sorumluluğunun doğması için kusur unsurunun bulunması şart değildir⁵⁶. Bu kapsamda hayvan sahibinin sorumluluğunun söz konusu olması için öncelikle; hukuka aykırı bir eylem, zarar ve zarar ile hukuka aykırı eylem arasında nedensellik bağı olması gerekir.

Hayvan sahibinin sorumluluğunun doğması için gereken özel koşullar; “*hayvan bulundurma ilişkisinin olması*”, “*zararın bir hayvanın fiili nedeniyle oluşması*” ve “*hayvan bulunduranın kurtuluş kanıtı getirmemiş olması*” şeklindedir.

Hayvan bulundurma ilişkisi, doktrine göre hayvanın, sahibinin fiili egemenliği altında bulunması olarak nitelendirilir⁵⁷. Burada fiili egemenlikten kasıt, bir hayvanın beslenmesi ve gözetiminin daimî ve geçici olarak üstlenilmesi olup, bu anlamda fiili egemenlik dolaysız (doğrudan doğruya) zilyetlik olarak ifade edilir. Doktrindeki bazı görüşlere göre hayvan sahibi kavramı geniş anlamda kullanılmakta olup; hayvan sahibinden kastın, hayvan üzerinde mülkiyet hakkına sahip kişiler olabileceği gibi, yine hayvan üzerinde mülkiyet dışındaki aynı veya şahsi hakka sahip kişilerin de anlaşılması gerekmektedir⁵⁸. Nitekim Yargıtay’ın da görüşü bu yöndedir⁵⁹.

Bu kapsamda örneğin bir koyun sürüsüne çobanlık eden veya başkasına ait bir köpeğin bakım ve gözetiminden sorumlu olan kişiler, hayvanların üçüncü kişilere verdiği zararlardan tek başına sorumlu olmazlar. Söz konusu zarardan, zarara sebebiyet veren hayvanla arasında

⁵⁵ Keskin, s. 51.

⁵⁶ Baysal, s. 253; Eren, s. 656; Kılıçoğlu, s. 438; Nomer, s. 205.

⁵⁷ Oğuzman/ Öz, s. 162.

⁵⁸ Kılıçoğlu, s. 440.

⁵⁹ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2015/14600, Karar No: 2018/7841, Tarih: 17.09.2018., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 15.05.2021.

mülkiyet veya sair şahsi ve ayni hak ilişkisi bulunan gerçek ve tüzel kişiler de sorumludur⁶⁰.

Hayvan bulunduran tarafından kurtuluş kanıtı getirmesi, zararın oluşmasını önlemek amacıyla gereken özeni gösterdiğini kanıtlamasına bağlıdır⁶¹. Burada sorumluluktan kurtulmak için, objektif özen yükümlüğüne riayet edildiğinin açıkça ortaya konulması gerekir⁶². Özen yükümlülüğünün kapsamına, hayvan bulunduranın, hayvanın bakımı ve gözetimi için istihdam ettiği kişilere talimat verirken gösterdiği dikkat ve özen de girmektedir⁶³.

Yargıtay'ın bir kararında hayvan bulunduranın sorumluluktan kurtulabilmesi, hayvanının olayın durum ve koşullarına göre gereken özenle hareket etmiş olduğunu veya bu özen gösterilmiş olsaydı bile, zararın engellenemeyeceğini kanıtlamasına bağlı olup, durum ve koşullara göre, gereken özen gösterilmez, ya da gösterilmiş olsaydı zararın engellenemeyeceği kanıtlanamazsa, hayvan bulunduranın sorumluluğu söz konusu olur, özen ve gözetim yükümlülüğünün kapsamı hayvanın cinsine ve huyuna göre belirlenir⁶⁴.

3.3.3. Hayvan sahibinin rücu hakkı

Hayvan sahibinin rücu hakkı TBK'nın 67. maddesinin 3. fıkrasında, hayvanın başka bir şahıs veya başkasının bir hayvanı tarafından ürkütülmesi şartına bağlanmıştır⁶⁵. Doktrindeki bir görüşe göre kanun koyucu tarafından hayvan sahibine rücu hakkının verilmesinin gerekçesi; bir başka kişi tarafından zilyetliğinin ihlal edilmesidir⁶⁶.

Maddenin lafzından anlaşılabacağı üzere hayvan sahibinin rücu hakkını kullanabilmesi için “hayvanın, başka bir kimse tarafında veya başkasının hayvanı tarafından ürkütülmüş” olması koşulunun gerçekleşmesi gerekmektedir⁶⁷. Bu kapsamda kişinin davranışının, hayvanı ürkütmeye yönelik bir davranış niteliğinde olması gerekmektedir. Aksi takdirde kişinin hayvanı ürkütmeye yönelik bir davranışı yoksa oluşan zarar ile fiil arasında bir illiyet bağı olamayacağı için davranışta bulunanın zarardan sorumluluğu olmayıp, kendisine rücu da edilemez.

⁶⁰ Kılıçoğlu, s. 441; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2015/274, Karar No: 2015/18147, Tarih: 17.11.2015., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 15.05.2021.

⁶¹ Köroğlu, Emre: “Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu (TBK m. 67-68)”, Yargıtay Dergisi, C:44, S. 2, Ankara, Y. 2018, s. 221; Oğuzman/ Öz, s. 165.

⁶² Keskin, s. 61.

⁶³ Keskin, s. 62.

⁶⁴ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2016/21918, Karar No: 2018/9278, Tarih: 01.10.2018; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2014/2132, Karar No: 2014/11997, Tarih: 17.09.2014, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 15.05.2021.

⁶⁵ TBK m. 67/3 “hayvan, bir başkası veya bir başkasına ait hayvan tarafından ürkütülmüş olursa, hayvanı bulunduranın, bu kişilere rücu hakkı saklıdır”.

⁶⁶ Köroğlu, s. 243.

⁶⁷ Kılıçoğlu, s. 443; Oğuzman/Öz, s. 169.

3.3.4. Zarara sebebiyet veren hayvanı alıkoyma ve etkisiz hale getirme hakkı

Alıkoyma hakkı TBK'nın 68. Maddesi ile düzenlenmiştir. Madde hükmüne göre; bir şahsa ait hayvanın, başkasının taşınmazına girerek bir zarar vermesi durumunda, taşınmaza zilyet olan kişi, zarar veren hayvanı, zarar karşılanıncaya kadar alıkoyabilir, yakalayabilir, hatta durum ve şartlar haklı gösteriyorsa hayvanı başka yollarla etkisiz hale de getirebilir. Taşınmazın zilyedi, oluşan bu durumu gecikmeye mahal vermeksizin hayvan sahibine bildirmek ve sahibini bilmediğinden ulaşma imkanı yoksa, bulmak için gerekli girişimlerde bulunmak zorundadır.

Madde metninden de anlaşılacağı üzere alıkoyma hakkı taşınmaz zilyedinin uğradığı zararın karşılanması bakımından bir güvence oluşturur⁶⁸. Yine kanun koyucu taşınmaz zilyedine böyle bir tedbire başvurma hakkı tanımaya rağmen; derhal hayvan sahibine bilgi verme ve sahibini bilmiyorsa, bulunması için gerekli girişimlerde bulunma yükümlülüğü yüklemiştir. *Kılıçoğlu*'na göre; kanun koyucu tarafından taşınmaz zilyedine tanınan alıkoyma hakkının “*sebepsiz zenginleşmeye*”, “*kendiliğinden hak almaya*” dönüşmemesi için, derhâl hayvan sahibine bilgi verme ve sahibini bilmiyorsa, bulunması için gerekli girişimleri yapma yükümlülüğü yüklemiştir⁶⁹.

Hayvanı etkisiz hale getirmeden doktrindeki bir görüşe göre yalnızca öldürme, yaralama değil, hayvanın yakalanması anlaşılmalıdır⁷⁰. Zira hayvanın taşınmaza verdiği zarardan dolayı önleyici yöntemlere başvurulmaksızın, taşınmaz zilyedi tarafından hayvanın öldürülmesi hem genel ahlak kuralları hem insani değerler hem de hukukun genel ilkeleri ile bağdaşmaz. Nitekim Yargıtay'a göre bir kişinin kanun koyucu tarafından tanınan diğer haklarını kullanması mümkünken, o yola başvurmuyarak ve hakkın kötüye kullanılması sayılacak bir şekilde hayvanları zehirlemek suretiyle öldüren kişinin eylemi kendisini hukuksal sorumluluktan kurtaramaz⁷¹.

3.4. Ev başkanının sorumluluğu

3.4.1. Genel olarak

Ev başkanının sorumluluğunu düzenleyen TMK'nın 369. maddesine göre ev başkanı, hane halkından olan küçüğün, kısıtlının, akıl hastası olan veya akıl zayıflığı bulunanın sebep olduğu zarardan, olağan durum ve koşullar altında gösterilmesi gereken dikkat ve özeni

⁶⁸ *Kılıçoğlu*, s. 444.

⁶⁹ *Kılıçoğlu*, s. 444.

⁷⁰ *Oğuzman/ Öz*, s. 170.

⁷¹ Yargıtay 3. HD, Esas No: 1990/3645, Karar No: 1990/360, Tarih: 25.01.1990, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi:15.05.2021.

göstererek onu gözetimi altında tuttuğunu veya gösterilmesi gereken bu dikkat ve özeni gösterseydi bile zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini kanıtlamadıkça sorumluluktan kurtulamaz. Ev başkanı, hane halkından akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kişilerin kendilerini veya başkalarını tehlikeye atmalarını veya zarara düşürmelerini önlemek için gereken tedbirleri almakla sorumludur. Zaruret durumunda ev başkanı, gereken önlemlerin alınması için ilgili mercilere başvurması gerekir.

Ev başkanının objektif özen yükümlülüğü olduğu için, ev başkanının sorumluluğu niteliği itibariyle özen sorumluluğudur⁷². Ev başkanının sorumluluğu, dikkat ve özen esasına dayalı olağan sebep sorumluluğu niteliğindedir⁷³. Ev başkanı kavramı, TMK'nın 367. maddesinin 1. fıkrasına göre, toplum tarafından aile olarak kabul edilen yapıda yaşayan birden fazla kimseden müteşekkil topluluğun sözleşmeye, kanuna ya da örf'e göre belirlenmiş bir ev başkanı varsa, evi idaresi o kişi tarafından yapılır. Evi yönetme yetkisi, aile olarak bir arada yaşayan tüm bireyleri kapsar. Yani evi yönetme yetkisi, aile içinde bulunma gerekçesinin işçilik, yardımcılık, korum gözetim, kan veya kayın hısımlığı ya da benzeri bir neden olmasına bakılmaksızın ev halkı olarak bir arada yaşayan bireylerin tamamını kapsar.

Yargıtay'a göre, ev başkanı; konumu itibariyle koruyucu ve güvenilir vasfı olan; küçükleri, kısıtlıları, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunanları koruyan ve gözetimi altında bulunduran, aile halinde bir arada yaşayanların idare edilmesine, öncelikle aile bireyleri arasında bir düzenin tesis edilmesine, aile bireylerinin yararına olacak şekilde birliğin korunmasına hizmet eden kişi niteliğini haizdir⁷⁴. Yine doktrinde bir başka görüşe göre ev başkanlığı kurumundan bahsedilebilmesi için temel kriter, kişilerin aile halinde bir arada yaşama iradelerinin varlığıdır⁷⁵.

Yine ev başkanının sorumluluğu TMK'nın 367. maddesinin 2. fıkrasında; evi yönetme yetkisinin, aradaki akrabalık ilişkisine bakılmaksızın evin içinde yaşayan aile bireylerinin tamamını kapsadığı ve dolayısıyla bir arada yaşayan tüm aile bireyleri için sorumlu olduğu belirtilmiştir⁷⁶.

Kanun koyucu tarafından ev başkanının sorumlu olduğu şahısların, çoğunlukla küçük

⁷² Aydos, s. 105; Baysal, s. 263; Eren, s. 662; İbiş, Funda: Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Aralık 2020, s. 27; Kılıçoğlu, s. 446; Kızılkaya, Delal: Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Ankara, 2019, s. 27; Koçano Rodoslu, Emine: "Ev Başkanının Sorumluluğu", AÜHFD, C. 63, S. 4, Ankara Y. 2014, (s. 879-899), s. 882; Nomer, s. 206.

⁷³ Kılıçoğlu, s. 446.

⁷⁴ İbiş, s. 23; Yargıtay HGK, Esas No: 2013/1373, Karar No: 2015/787, Tarih: 28.01.2015, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

⁷⁵ İbiş, s. 9.

⁷⁶ TMK m. 367/2 "evi yönetme yetkisi, kan veya kayın hısımlığı, işçilik, çıraklık veya benzeri sebeplerle ya da koruma ve gözetim ilişkisi içinde ev halkı olarak bir arada yaşayanların hepsini kapsar".

olmaları, kısıtlı, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olması sebebiyle eylemlerinin neticelerini kavrayamayan, tartamayan şahıslar olması, bu gerekçe ile başka kişilere zarar verme durumlarının olduğu öngörülerek böyle bir kusursuz sorumluluk düzenlenmiştir⁷⁷.

Ev başkanı; çocuğun yaşı büyüdükçe gözetimi de güçleştiği için onu sadece gözetmekle kalmamalı, gelişimine katkı sağlayacak bazı olumlu tedbirleri de almalıdır. Örneğin ev başkanı olarak yapabildiği ölçüde çocuğun eğitime katkı sağlamalı, yapmaması gereken şeyleri öğrenmesi için gerekiyorsa cezalandırmalıdır. Çocuğun karşılaşabileceği tehlikelere karşı uyarmalı, tehlikeleri bertaraf edecek yollara dikkatini çekmelidir. Gerektiği zamanlarda yanında olmalı, talimatlar ve öğütler vermeli, zararlı veya kötü şeyleri ona yasaklamalı, tehlikeli şeyleri çocuğun ulaşamayacağı yerlere kaldırmalı veya ona teslim ettiği tehlikeli bir aracı, başkalarına zarar vermeden, tehlikeye atmadan nasıl kullanacağı konusunda gerekli uyarılarda ve tembihlerde bulunmalıdır⁷⁸.

Yargıtay'a göre kanun koyucu tarafından ev başkanının sorumluluğunun düzenlenmesinin temel amaçlarından biri de; gözetime muhtaç aile bireylerinin verdiği zarar neticesinde zarara uğramış olan üçüncü kişilerin korunmasıdır⁷⁹. Yine doktrindeki bir görüşe göre ev başkanının bu sorumluluğu sosyal yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır⁸⁰.

3.4.2. Sorumluluğun koşulları

Ev başkanının sorumluluğu koşulları TMK'nın 369. maddesinde düzenlenmiştir. Zarara sebebiyet veren küçük, kısıtlı, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olan kişi ile sorumluluk yükletilen kişi arasında ev başkanlığı ilişkisi olmalıdır.

TBK'nın 367. Maddesinde ev başkanlığı ilişkisi, aile şeklinde yaşayan birden fazla kişiden oluşan topluluğun kanuna, sözleşmeye veya örf'e göre tespit edilen ilişkileridir. Ev başkanlığı ilişkisinin söz konusu olabilmesi için sosyal unsur ve bağımlılık unsuru şeklinde iki unsuru taşıması gerekli olup, sosyal unsurun varlığından söz edebilmek için, zarara neden olan küçük, kısıtlı, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olan kişi ile ev başkanı statüsündeki şahsın birlikte yaşamaları ve zarara neden olan küçük, kısıtlı, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olan kişi ile ev başkanı statüsündeki şahıs arasında astlık-üstlük ilişkisinin bulunması gerekmektedir⁸¹.

⁷⁷ Kılıçoğlu, s. 446-447.

⁷⁸ Yargıtay HGK, Esas No: 2004/4-642, Karar No: 2004/643, Tarih: 08.12.2004, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

⁷⁹ Yargıtay HGK, Esas No: 2013/1373, Karar No: 2015/787, Tarih: 28.01.2015, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

⁸⁰ İbiş, s. 88; Koçano Rodoslu, s. 881.

⁸¹ Eren, s. 665; Kılıçoğlu, s. 447; Kızılkaya, s. 62.

Ev başkanı ile gözetime tabi tutulan kişi arasındaki bağımlılık ilişkisi, zarara sebebiyet veren fiili gerçekleştirdiği sırada mevcut olmalıdır⁸². Aksi halde yani zarara sebebiyet veren fiili gerçekleştirdiği sırada ev başkanı ile gözetime tabi tutulan kişi arasındaki bağımlılık ilişkisi yoksa ev başkanının sorumluluğu olmaz.

Yargıtay'ın bir kararında; zarara neden olan kişi ile ev başkanı arasındaki bağımlılık ilişkisinin kesilmesi halinde, ev başkanının sorumluluğu bu durumun nihayete ermesine kadar söz konusu olmaz⁸³. Örneğin, akıl zayıflığı bulunan bir kişinin sağlık kurumuna tedavi amacıyla yatırılması veya bir öğrencinin yatılı okula gönderilmesi halinde, ev başkanı ile aralarındaki bağımlılık ilişkisinin kesilmiş olduğu kabul edilmektedir⁸⁴.

Zarara sebebiyet veren küçük, kısıtlı, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kişi olmalıdır. Ev başkanının sorumluluğundan söz edebilmemiz için, gözetim ve denetimi altında bulundurduğu küçük, kısıtlı, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olan kişilerin haksız ve hukuka aykırı fiili neticesinde bir zarar meydana gelmelidir⁸⁵.

Ev başkanı kurtuluş kanıtı getirememiş olmalıdır. Ev başkanı, TMK'nın 369. maddesinin 1. fıkrasında ifade edildiği üzere; ev başkanı, fiil ehliyeti bulunmayan aile üyesi tarafından verilen zararı, olağan şartlar altında gösterilmesi gereken tüm dikkat ve ihtimamı göstererek gözetim altında bulundurduğunu, veya bu dikkat ve ihtimamı gösterseydi bile zararın oluşmasını engelleyemeyeceğini kanıtlarsa sorumluluktan kurtulur⁸⁶. Aksi halde sorumluluktan kurtulamaz.

Yukarıda belirtilen madde metninde de belirtildiği üzere ev başkanının kurtuluş kanıtı getirip getiremediği hususunun takdirinde iki unsura dikkat edilmesi gerekli olup, birinci unsur zarar verici fiilin oluşmasındaki somut koşulları, ikinci unsur ise zarara sebebiyet veren kişinin hususi vasıflarıdır⁸⁷. Ev başkanı tarafından gösterilmesi gereken özenin kriteri objektif olarak belirlenmelidir. Olayın somut koşulları gözetilmeli ve söz konusu koşullar karşısında makul ve ortalama bir ev başkanı tarafından alınması gereken önlemler belirlenmelidir⁸⁸.

⁸² Baysal, s. 268; Eren, s. 665

⁸³ Yargıtay HGK, Esas No: 2004/4-642, Karar No: 2004/643, Tarih: 08.12.2004, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

⁸⁴ “Sağlık, eğitim gibi nedenlerle yapılan sözleşmelerde eğitim ya da sağlık kurumları sözleşmeden dolayı ev başkanı statüsündedirler”, Kılıçoğlu, s. 447.

⁸⁵ Eren, s. 666; İbiş, s. 86; Kılıçoğlu, s. 448; Koçano Rodoslu, s. 888.

⁸⁶ TMK m. 369/1 “Ev başkanı, ev halkından olan küçüğün, kısıtlının, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kişinin verdiği zarardan, alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispat etmedikçe sorumludur.”.

⁸⁷ Koçano Rodoslu, s. 893.

⁸⁸ Eren, s. 667; Kızılkaya, s. 64.

Ev başkanı tarafından alınması gereken önlemlerin neler olduğu tayin edilirken dikkat edilmesi gereken ikinci unsur ise gözetim altında bulunan kişinin sahip olduğu niteliklerdir. Gözetim altındaki kişinin olgunluk durumu, yaşı, karakteri, özellikle tehlikelerin varlığını ve niteliğini algılayabilme ve bunları önleyebilme kabiliyeti, sahip olmaması gereken tehlikeli alışkanlıkları ve zaafı, hastalığının kişiliği üzerindeki etkileri, özellikle akıl hastalığı veya akıl zayıflığı varsa hangi seviyede olduğu göz önünde bulundurulmalıdır⁸⁹. Yine doktrine göre gözetim altında bulunan kişinin kaç yaşında olduğu, terbiyesinin ne kadar yeterli olduğu, karakterindeki zaafiyetin ne kadar olduğu, ne kadar tedbirsiz davrandığı ve kullandığı eşyalar veya yaptığı işler ne kadar bilinçsiz ise gösterilmesi gereken özen de o kadar çok olması gerekmektedir⁹⁰.

3.5. Yapı malikinin sorumluluğu

3.5.1. Genel olarak

Yapı malikinin sorumluluğu, TBK'nın 69. Maddesine göre, bir yapı eseri veya binanın sahibi, bunların bakımındaki eksikliklerden ya da yapımındaki bozukluklardan dolayı meydana gelen zararları gidermekle mükelleftir. Oturma ve intifa hakkı sahipleri de aynı şekilde binanın bakımındaki eksiklikler nedeniyle oluşan zararlardan müteselsilen sorumludurlar. Bu şekilde sorumlu olan kişilerin, kendilerine karşı sorumlu olan diğer kişilere karşı rücu hakları vardır.

Doktrinde yapı eseri; doğrudan veya dolaylı olarak bir toprağa bağlı olan, sabit, insan veya hayvanları barınma vb. ihtiyaçlarının karşılanması veya eşya vs. şeylerin saklanması amacıyla yapılmış kapalı her türlü şeye denilmektedir⁹¹. Doktrinde hâkim görüşe göre inşaatı tamamlanmamış bina ve yapı eserlerindeki yapım bozuklukları ve bakım eksikliklerinden doğan zararın sorumluluğu yapı malikinin sorumluluğu kapsamında değerlendirilmeyip, burada haksız fiil sorumluluğu söz konusu olur⁹².

⁸⁹ Yargıtay HGK, Esas No: 2013/1373, Karar No: 2015/787, Tarih: 28.01.2015, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

⁹⁰ Eren, s. 667.; Kılıçoğlu, s. 450.

⁹¹ Antalya, s. 395; Aytekin Naimi, Tuğba: Bina ve Yapı Eseri Malikinin Sorumluluğu (B.K.m.58), Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kıbrıs, 2011, s. 21-22; Baş, Ece, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Bina ve Yapı Eserlerinden Doğan Sorumluluk, 1. Baskı, XII Levha Yayınları, İstanbul, Kasım 2011., Baysal, s. 276; Eren, s. 674; Karanfil, Sinan: Yapı Malikinin Sorumluluğu (TBK m.69), Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2016, s.51., s.110; Kılıçoğlu, s. 453; Narter, s. 213; Oğuzman/ Öz, s. 175 vd.; Saraçoğlu, Simge: Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yapı Malikinin Sorumluluğu (TBK. M. 69), 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Mart 2019, s. 54;

⁹² Saraçoğlu, s. 64.

Yapı malikinin sorumluluğu niteliği itibarıyla özen sorumluluğu niteliğini haizdir⁹³. Doktrinde, özellikle elektrik trafo merkezi, akaryakıt depoları, nükleer tesisler, enerji santralleri gibi enerji nakil hatları nitelikleri itibarıyla her ne kadar yapı eseri olarak nitelendirilse de buralarda ağır zararlar doğurmaya elverişli durumların olabileceği dikkate alındığında bu tip yapılardaki yapım bozuklukları ve bakım eksikliklerinden doğan zararın sorumluluğu nedeniyle tehlike ilkesindeki sorumluluk esaslarına göre hareket edilmesinin daha isabetli olacağı görüşü mevcuttur⁹⁴.

3.5.2. Sorumluluğun koşulları

Yapı malikinin sorumluluğuna dair koşullar TBK'nın 69. maddesinde düzenlenmiştir. Kişi bakımından; bir bina veya diğer eser üzerinde mülkiyet, intifa veya sükna hakkı bulunmalıdır. Yapı malikinin sorumluluğunun oluşabilmesi için öncelikle kişi ile zararın kaynağı olan yapı veya sair eser ile arasında mülkiyet ilişkisi bulunmalıdır⁹⁵.

Mülkiyet hakkı haricinde TBK'nın 69. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen, yapı üzerinde intifa hakkı ve sükna hakkına haiz olanlar, binanın bakımındaki eksiklikler nedeniyle oluşan zararlardan, malikle birlikte müteselsilen sorumludurlar. Kanuni düzenlemeden anlaşılağı üzere “binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki” ifadesinde belirtilen “malik” kavramı, teknik manasıyla arazi üzerindeki yapının mülkiyet hakkına haiz olan kimsedir⁹⁶. Bununla birlikte mülkiyeti bir kamu kurumuna veya kamu tüzel kişisine ait olan ve toplumun ortak kullanımına açık olan eserlerin yapımından veya bakımındaki eksikliklerden kaynaklanan zararların tazmini, TBK'nın 69. maddesine göre değil, idare hukuku esaslarına göre yapılır⁹⁷.

Bu durumun istisnası TBK'nın 55. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde hükmüne göre destekten yoksun kalma tazminatı, bedensel zararlar veya aynı sonuçların doğmasına idarenin sebebiyet verdiği olaylarda Türk Borçlar Kanunu hükümleri ve sorumluluğa dair diğer hükümler uygulanır⁹⁸. Buna göre kamu kurumuna veya kamu tüzel kişisine ait olan ve toplumun

⁹³ Antalya, s. 395; Baysal, s. 276; Eren, s. 674; Karanfil, s.42; Kılıçoğlu, s. 452; Narter, s. 213; Oğuzman/ Öz, s. 175 vd.; Saraçoğlu, s. 30.

⁹⁴ Gökcan, s. 391; Oğuzman/ Öz, s. 170; Saraçoğlu, s. 80.

⁹⁵ Kılıçoğlu, s. 253.

⁹⁶ Öztaş, İlker: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Yapı Malikinin Sorumluluğu”, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3- 4 Haziran 2011), s. 198.

⁹⁷ Eren, s. 674; Nomer, s. 140; Yargıtay İBK, Esas No: 1958/17, Karar No: 1959/15, Tarih: 11.02.1959, <http://www.turkhukuksitesi.com/serh.php?did=16224>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.,.

⁹⁸ TBK m. 55 “Destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararlar, bu Kanun hükümlerine ve sorumluluk hukuku ilkelerine göre hesaplanır. Kısmen veya tamamen rücu edilemeyen sosyal güvenlik ödemeleri ile ifa amacını taşımayan ödemeler, bu tür zararların belirlenmesinde gözetilemez; zarar veya tazminattan indirilemez. Hesaplanan tazminat, miktar esas alınarak hakkaniyet düşüncesi ile artırılmaz veya azaltılamaz. Bu Kanun hükümleri, her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı

ortak kullanımına açık olan eserlerin yapımından veya bakımındaki eksikliklerden kaynaklanan destekten yoksun kalma zararları ile bedensel zararların tazmini borçlar hukuku esaslarına göre yapılır⁹⁹.

Zarar bina veya sair eserin yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden dolayı meydana gelmiş olmalıdır. Bina veya sair eserin yapımındaki bozukluktan maksat gerek proje gerek yapımı sırasında teknik ve fennin gereklerine uygun olmayan yöntemlerin ve malzemelerin kullanılması suretiyle yapının inşa edilmesi nedeniyle yapının başlangıcında var olan bozukluklardır¹⁰⁰. Yargıtay'ın bazı kararlarında yapım bozukluğu, bir inşaatın yapılırken uyulması gereken teknik kurallara uyulmadan yapılması, imalatının kötü veya hatalı yapılması olarak ifade edilmiştir¹⁰¹. Bina ve eserin yapım bozukluğu, yapı malikinin sorumluluğunda, kanun koyucu yapı malikine objektif bir özen mükellefiyeti yüklemiştir¹⁰². Bu kapsamda yapı maliki, hukuk düzeni tarafından muhafaza edilen menfaatleri ihlal etmemek için bir takım müspet edimleri yerine getirmek ve gerekli tedbirleri almak, bu suretle eserin varlığının ve kullanılmasının üçüncü kişiler bakımından tehlike oluşturmamasını sağlamakla yükümlüdür¹⁰³.

Bina veya sair eserin bakım eksikliğinden maksat ise yapının bozulmuş ve tamir gerektiren bir duruma gelmesine ve bu duruma ilişkin olarak yapı malikince hem yapıyı kullananları hem de üçüncü kişileri koruyucu tedbirlerin alınmaması, ev onarımların yapılmamasını ifade eder¹⁰⁴. Bakım eksikliği doktrindeki bazı yazarlar tarafından, bir bina veya yapı eserinin tamamlandıktan sonra yapının özgülendiği gayeye uygun bir şekilde kullanılması esnasında var olan objektif özen yükümlülüğüne aykırılıklar olarak ifade edilir¹⁰⁵.

Yargıtay'a göre yapım bozukluğu veya bakım eksikliği tespit edilirken, normal şartlar altında taşınması gereken özellikler ve özellikle bina veya yapı eserinin tahsis edilme gayesi, üçüncü kişiler bakımından taşıdığı tehlikenin büyüklüğü dikkate alınmak zorunda olup, malikin, bina veya yapıyı tehlike teşkil etmeyecek bir vaziyete getirme mükellefiyeti niteliği

vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine ya da kişinin ölümüne bağlı zararlara ilişkin istem ve davalarda da uygulanır."

⁹⁹ AYMK, Esas No: 2014/94, Karar No: 2014/160, Tarih: 22.10.2014 Resmi Gazete: Tarih: 04.03.2015, Sayı: 29285., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹⁰⁰ Antalya, s. 416; Baysal, s. 279; Eren, s. 677; Kılıçoğlu, s. 459; Saraçoğlu, s. 83-84.

¹⁰¹ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2016/3625, Karar No: 2017/13953, Tarih: 16.10.2017; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2018/5161, Karar No: 2018/9651, Tarih: 08.10.2018, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹⁰² Eren, s. 677.

¹⁰³ Eren, s. 676.

¹⁰⁴ Eren, s. 678; Kılıçoğlu, s. 460; Oğuzman/ Öz, s. 181.

¹⁰⁵ Antalya, s. 417; Saraçoğlu, s. 87,.

itibariyle geneldir¹⁰⁶.

Yapıdaki bozukluk, bina veya yapı eserinin yapımında bir bozukluk olmasa dahi yapının özgülendiği gayeye uygun olarak dikkat edilmesi gereken güvenlik tedbirlerine dikkat edilmemesi şeklinde olabilir¹⁰⁷. Örneğin yapı eseri niteliğinde olan elektrik tesisleri can ve mal güvenliği açısından her türlü önlemin alındığı, güvenlik açısından herhangi bir tehlike oluşturmayacak şekilde yapılmış olmalıdır. Herhangi birinin dalgınlıkla da olsa yaklaşma ihtimalinin bulunduğu uzaklıktaki kuvvetli akım tesislerinin yüksek gerilim bölümlerine ulaşılması ve dokunulması mümkün olmamalıdır. Güvenli yaklaşma mesafeleri belirlenmeli ve gerekli güvenlik önlemleri alınmalıdır. Ağır özen yükümlülüğü kapsamında olan böyle bir durumda yapı maliki, gerekli güvenlik mesafelerini belirlemek, güvenlik mesafelerine uyulmaması halinde gerekli denetimleri yapmalı ve koruma önlemlerini almalıdır¹⁰⁸.

Bu kapsamda böyle ağır bir özen yükümlülüğü gerektiren ve bilhassa üçüncü kişiler bakımından tehlike arz eden bina veya sair yapılarda yapı maliki statüsündeki şirket, yüksek gerilim hatlarına güvenli yaklaşma mesafelerinin aşılmasında için gerekli önlemleri almalıdır. Herkesin rahatlıkla görebileceği yerlere gerekli uyarı levhalarını koymalı, özellikle yerleşim yerlerinin içinde yer alan bu tesislerin kimsenin can ve mal güvenliğine zarar vermemesi için çok daha sık aralıklarla denetimlerini yapmalıdır¹⁰⁹.

Yine doktrindeki bir görüşe göre, yapıda bozukluk bulunmaksızın tamamlanan bina veya yapı eseri daha sonra değiştirilir veya özgülendiği gaye farklılaşırsa bu halde yapı malikince alınması gerekli olan tedbirlerin alınmaması yapıda bozukluk olarak nitelendirilir¹¹⁰. Nitekim konuya ilişkin bir Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararında, iş merkezi olarak tahsis edilmiş olan bir yapının, projelendirilmiş olduğu dükkan sayısının daha sonra projeye aykırı olarak arttırıldığı, dükkan sayısının arttırılmasından dolayı alınması gereken ek güvenlik tedbirlerinin alınmadığı, meydana gelebilecek büyük çaptaki bir yangını söndürmeye yetecek miktarda yangın söndürme tüplerinin bulundurulmadığı, ayrıca yangın söndürme sisteminin merkezi ve otomatik bir şekilde kurulmadığı gerekçeleri ile binanın inşa edildiği zamanın koşullarına uygun yapılmış olmasının yapı malikinin sorumluluğunu ortadan

¹⁰⁶ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2018/5161, Karar No: 2018/9651, Tarih: 08.10.2018, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹⁰⁷ **Saraçoğlu**, s. 85.

¹⁰⁸ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2017/15204, Karar No: 2019/1760, Tarih: 04.03.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹⁰⁹ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2019/3406, Karar No: 2019/6389, Tarih: 09.09.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹¹⁰ **Saraçoğlu**, s. 85.

kaldırmayacağı ifade edilmiştir¹¹¹.

Yukarıda belirtildiği üzer TBK'nın 69. maddesi bağlamından yapı malikinin sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için üçüncü kişinin zararı ile bina veya sair eserin yapımındaki bozukluklar veya bakımındaki eksiklikler arasında nedensellik bağı bulunmalıdır¹¹². Yargıtay'a göre bina veya yapı eseri malikinin sorumluluğun doğmasında, yapıdaki bozukluk-bakım eksikliği ayrımının bir önemi bulunmamakta olup, malikin sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için bakım eksikliği veya yapıdaki bozukluktan herhangi birinin varlığı yeterlidir¹¹³. Doktrindeki bir görüşe göre zararın, yapının yapımındaki bozukluk veya bakımındaki eksiklikten kaynaklandığını yani nedensellik bağı bulunduğunu ispat külfeti zarara uğrayana aittir¹¹⁴.

Yapı malikinin sorumluluğunda, yapı malikine kurtuluş kanıtı getirip, sorumluluktan kurtulma olanağı tanınmamıştır¹¹⁵. Yapı malikinin sorumluluğunun niteliğine bakıldığında, diğer özen sorumluluğu çeşitlerinden farklı olarak yapı malikine kurtuluş kanıtı getirme olanağı tanınmamıştır¹¹⁶. Oğuzman/Öz'e göre, diğer özen sorumluluğu hallerinden farklı olarak, buradaki sorumluluk, fiili egemenliğe dayalı olarak oluşan ve bu nedenle gereken tedbirleri almada özenli davranma esasına dayanmamaktadır. Burada çürütülmesi gereken bir sorumluluk karinesi bulunmadığından doğal olarak sorumluluktan kurtulma olanağı tanınmamıştır¹¹⁷.

Yapı maliki, ancak illiyet bağı kesen mücbir sebep, üçüncü kişinin ağır kusuru, zarar görenin kendi kusuru gibi sebeplerin mevcudiyeti halinde sorumluluktan kurtulabilir. Yargıtay'a göre yapı malikine kurtuluş kanıtı getirme olanağı tanınmamasındaki temel gerekçe; yapıdaki bir bozukluk veya bakım eksikliğinden kaynaklanan zararlarda, kusurun mevcut olup olmadığı veya fonksiyonunun genel olarak tespit edilemediği yahut ispat edilemediği gibi, sorumlu şahıs veya işletme objektif ve makul ölçülerde gereken özeni gösterse ve denetim, gözetim yükümlülüğünü yerine getirse, gereken bütün önlemleri alsa dahi, yine de genellikle zararın meydana gelmesini önlemenin olanaksız olmasındandır¹¹⁸. Bu gerekçe ile

¹¹¹ Yargıtay GHK, Esas No: 2014/11-2057, Karar No: 2015/1767, Tarih: 16.09.2015., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021; Aynı Yönde Karar İçin Bakınız; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/124, Karar No: 2019/657, Tarih: 13.06.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹¹² Oğuzman / Öz, s. 175.

¹¹³ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/14027, Karar No: 2019/9576, Tarih: 17.10.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹¹⁴ Oğuzman/ Öz, s. 176.

¹¹⁵ Öztas, s. 200.

¹¹⁶ Eren, s. 669; Saraçoğlu, s. 140.

¹¹⁷ Oğuzman/Öz, s. 170.

¹¹⁸ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2017/17140, Karar No: 2019/2816, Tarih: 01.04.2019; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2017/16181, Karar No: 2018/10973, Tarih: 05.11.2018; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2017/1047, Karar No:

sorumluluğunun ilişkilendirildiği olay ile zarar arasında uygun illiyet bağının varlığı halinde sorumluluk söz konusu olur ve bu bina veya yapının sahibi veya işletenleri, zararı tazminle yükümlü olurlar¹¹⁹.

4. Tehlike sorumluluğu

4.1. Genel olarak

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte özellikle sanayi sektöründe üretimde çok tehlikeli ve ağır makinelerin de kullanılmaya başlanması, gerekli her türlü tedbirlere riayet edilse dahi, istihdam edilenler ve üçüncü kişiler bakımından zararlı neticeler doğurabilmektedir. Bu kapsamda tehlike sorumluluğunun oluşmasındaki temel gaye toplumsal hayatta şahsın kendisinden bağımsız olarak meydana gelen, kendisinin de zarar gördüğü ve önüne geçmenin de mümkün olmadığı risk ve tehlikelerden kaynaklı olarak uğradığı zararların hakkaniyet gereği tazmin edilmesi amacına yöneliktir¹²⁰.

Tehlike sorumluluğunun temelinde risk teorisi ve tehlike ilkesi vardır¹²¹. Burada zararın tazmini koşulu olarak kusurun yerini, tehlike unsuru almıştır¹²². Tehlike sorumluluğu “ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu” veya “ağırlaştırılmış objektif sorumluluk” şeklinde de ifade edilir. Zira tehlike sorumluluğunda diğer sorumluluk türlerinden farklı olarak kurtuluş kanıtı getirme imkanı bulunmamaktadır. Ancak diğer sorumluluk hallerinde olduğu gibi

2018/10814, Tarih: 31.10.2018; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2017/15204, Karar No: 2019/1760, Tarih: 04.03.2019; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2016/22138, Karar No: 2019/917, Tarih: 11.02.2019; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2017/13829, Karar No: 2018/12168, Tarih: 29.11.2018; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2016/19894, Karar No: 2018/6268, Tarih: 04.06.2018., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹¹⁹ **Antalya**, s. 418.

¹²⁰ **Akkayan Yıldırım**, Ayca: “6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Düzenlemeleri Çerçevesinde Kusursuz Sorumluluğun Özel Bir Türü Olarak Tehlike Sorumluluğu”, İUHFM C. LXX, S. 1, 2012, (s. 203- 220), s. 204; **Alper**, Gizem: İşletme Nedeniyle Tehlike Sorumluluğu (TBK M. 71), Doktora Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018., s. 2; **Baysal**, s. 317; **Bilge Saruhan**, Banu: “Türk Borçlar Kanunu’nda Genel Bir Kural Olarak Tehlike Sorumluluğu”, MÜHFHAD, C. 20, S. 1, İstanbul, (s.1177-1196), s. 1180; **Bulgur**, Meltem Hayat: Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Tehlike Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 18; **Erdemoğlu**, Deniz: Türk Özel Hukukunda Tehlike Esasına Dayanan Sorumluluk, Yüksek Lisans Tezi, MÜSBE, İstanbul, 2007, s. 23; **Eren**, s. 692; **Günay**, s. 129; **Kılıçoğlu**, s. 469; **Saraç**, Senem: Türk Borçlar Kanunu’nda Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Ekim 2013, s. 14- 15; **Yücel**, Özge: Türk Borçlar Kanununa Göre Genel Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ağustos 2014, s. 27; **Zorluoğlu Yılmaz**, Ayça: Tehlike Sorumluluğunda Bedensel Zararlar ve Tazminat, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ocak 2020, s. 5.

¹²¹ **Antalya**, s. 449; **Üçışık**, Güzin: “Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural ile Düzenlenmesi”, Sorumluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2009, s. 127; **Pakyürek Şemenoglu**, İlknur: Motorlu Araç İşletenin Sorumluluktan Kurtulması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (AÜSBE), 2020., Ankara, s. 7; **Saraç**, s. 39-40.

¹²² **Üçışık**, s. 127; **Yılmaz**, Hamdi: Karayolları Trafik Kanunu' na Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuksal Sorumluluğu, 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Ağustos 2014, s. 12.

nedensellik bağının kesilmesi durumunda sorumluluk oluşmayacaktır¹²³. Yine doktrindeki bir başka görüşe göre tehlike sorumluluğu, mutlak bir sebep sorumluluğu niteliğinde olmayıp, işletme sahibi veya işleten kişi tehlikenin konusu olan işletmenin karakteristik rizikosu sebebiyle doğan zarardan sorumludur¹²⁴. Tehlike sorumluluğunun inşai unsuru “*icra edilen faaliyetin*” veya “*faaliyetin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan nesnelerin tehlikeli olması*”dır¹²⁵. Tehlike sorumluluğunun oluşabilmesi için tehlike teşkil eden bir faaliyetin öngörülebilir bir neticesi olarak zararın meydana gelmesi gereklidir¹²⁶.

Hukumumuzda Tehlike sorumluluğunu düzenleyen genel düzenleme TBK’nın 71. maddesidir. Bu maddeye göre zararın, önemli düzeyde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetleri sonucunda doğması halinde oluşan zarardan varsa işletmenin işletmecisi ve işletme sahibi müteselsilen sorumlu olurlar. Bir işletmenin tehlike sorumluluğu kapsamında sorumlu tutulabilmesi için öncelikle önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme olup olmadığının tespit edilmesi gerekir. İşletme, faaliyetlerinde kullanılan malzemeler, işletim şekli, kullanılan araçlar ve gereçler gözetildiğinde bu işlerde çalışan uzman bir kişinin bile beklenen tüm dikkat ve özeni göstermesi halinde bile yine de ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa bu işletmenin önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme olduğunun kabulü gerekir. Bir diğer kriter ise herhangi bir kanunda belirli tehlikeleri arz eden işletmeler için özel bir düzenleme yapılmışsa bu işletmeler de önemli ölçüde tehlike arz eden işletmeler kategorisinde değerlendirilir. Bu tür işletmelerin faaliyetlerine hukuk sistemi tarafından izin verilmiş olması, işletmenin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Bu tür işletmelerin faaliyetleri neticesinde zarar oluşması halinde, zarar görenler, işletmenin faaliyetinin neden olduğu zararın uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler.

Madde metninden de anlaşılacağı üzere tehlike sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için “*önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden bir zararın meydana gelmesi*” gereklidir. Maddenin 2. fıkrasında önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyeti; “*bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme olduğu kabul edilir*” şeklinde belirtilmiştir.

¹²³ Yargıtay 20. HD, Esas No: 2020/2787, Karar No: 2020/3027, Tarih: 17.09.2020., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹²⁴ **Alper**, s. 225.

¹²⁵ **Büyüksağış**, Erdem: “*Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler*”, DEÜHFD, C.8, S.1, İzmir, 2008, s. 6; **Çekin**, Mesut Serdar: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 71 Çerçevesinde Tehlike Sorumluluğu, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Ocak 2016, s. 159; **Eren**, s. 692; **Kılıçoğlu**, s. 470.

¹²⁶ **Üçışık**, s. 128.

Bu kapsamda bir işletme faaliyetinin önemli ölçüde tehlike arz eden bir faaliyet olarak kabul edilebilmesi için, zararın ve tehlikenin doğmaması için gerekli dikkat ve özen gösterilse dahi önüne geçilemeyecek nitelikte bir tehlike olması gerekir¹²⁷. Dolayısıyla kanun koyucunun söz konusu düzenleme sorumluluğun doğumu bakımından işletme sahibinin özen yükümlülüğünden bağımsız nitelikte olup, temel unsur, önemli ölçüde tehlike arz eden işletme faaliyetinin mevcudiyetidir¹²⁸.

Hukukumuzda tehlike sorumluluğu esasına dayanan özel sorumluluk türü 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nda¹²⁹ düzenlen *“motorlu araç işletenin sorumluluğu”* dur. Bu gerekçe ile motorlu araç işletenin sorumluluğu tehlike sorumluluğu konusunun bir alt başlığı olarak anlatılacaktır.

4.2. Motorlu araç işletenin sorumluluğu

4.2.1. Genel olarak

Araç işletenin sorumluluğu, KTK'nın 85. maddesine göre, işletilmekte olan bir motorlu araç bir kimsenin yaralanmasına veya ölümüne veya başkaca herhangi bir zarara sebebiyet verirse aracı işleten ve sahibi doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar. Motorlu araç, bir işletme veya teşebbüsün ünvanı ile veya bir işletme veya teşebbüs tarafından kesilen bilet ile işletiliyor ise motorlu aracın bağlı olduğu teşebbüs sahibi ve işleteni, işleten olarak kabul edilir ve doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar.

KTK'nın 85. maddesinde yukarıda belirtildiği şekilde düzenlenen işleten ile teşebbüs sahibinin sorumluluğu tehlike sorumluluğu olarak kabul edilmektedir¹³⁰. Yargıtay'a göre motorlu araç işletenin sorumluluğu; motorlu araçların işletilmesinden kaynaklanan tehlikelere karşı, zarar gören üçüncü kişileri korumaya yönelik tehlike sorumluluğu niteliğindedir¹³¹. KTK'nın 85. maddesinde düzenlenen sorumluluk tehlike sorumluluğu şeklinde tanzim edildiğinden işleten kusurlu olmasa dahi tehlike esasına göre sorumluluk söz konusu olur¹³².

¹²⁷ Baysal, s. 322; Günay, s. 130; Kılıçoğlu, s. 473; Zorluoğlu Yılmaz, s. 40.

¹²⁸ Saraç, s. 44.

¹²⁹ 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, Resmi Gazete: Tarih:18.10.1983, Sayı:18195.

¹³⁰ Antalya, s. 464; Aydos, s. 107; Baysal, s. 335; Eren, s. 694; Günay, s. 235; Nomer, s.147;223; Kılıçoğlu, s. 476; Oğuzman/Öz, s. 196-197.

¹³¹ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1089, Karar No: 2019/294, Tarih: 14.03.2019; Yargıtay HGK, Esas No: 2018/28, Karar No: 2020/418, Tarih: 16.06.2020, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹³² Eren, Fikren: *“Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Unsurları”*, AÜHFD, Ankara, S.39, Y.1987, s. 161.

4.2.2. Sorumluluğun koşulları

Motorlu araç işletenin ve sahibinin sorumluluğunun şartları, KTK'nın 85. maddesinde düzenlenmiştir. Sorumluluğun doğabilmesi için bir motorlu aracın işletilmesi nedeniyle bir kişinin ölmesi, yaralanması veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermesi gerekmektedir. Buradaki koşul; esastan meydana gelen ölüm, yaralanma veya sair zarar ile motorlu aracın işletilmesi arasında uygun nedensellik bağının olması gerekliliğine ilişkindir¹³³. Motorlu araç işletenin sorumluluğu, tehlike sorumluluğu esasına dayandığı için nedensellik bağının kesilmesi dolayısıyla, araç işleten veya işletenin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluktan kurtulması zorlaştırılmıştır¹³⁴.

Sorumluluğun yükletilebileceği kişiler, aracı işleten veya işletenin bağlı olduğu teşebbüsün sahibinden ibarettir. KTK'nın 3. maddesinde, kanunda geçen tüm terimlerle birlikte işleten sıfatının da ayrıntılı bir şekilde tanımlaması yapılmıştır¹³⁵. Kanuni düzenlemeden anlaşılacağı üzere işleten teriminden; ariyet veya rehin alan kimse, aracın maliki, mülkiyeti muhafaza kaydıyla yapılan satışlarda trafik tescilde alıcı olarak görünen kişi, kiracı, başkasına ait aracı kendi hesabına ve tehlikesi de yine kendisine ait olacak şekilde işleten ve aracın üstünde fiili tasarrufu bulunan kişi anlaşılmalıdır¹³⁶.

Araç işleten sıfatının belirlenmesinde iki temel ölçüt vardır. Şekli ölçüye göre motorlu aracın trafik tescilde bulunan kaydında veya ruhsatında aracın sahibi görünen veya trafik sigorta poliçesinin adına kesildiği şahıs işleten olarak kabul edilir. Maddi ölçüye göre; aracın işleteni tespit edilirken, araç üzerindeki fiili hakimiyeti bulunan kişi önem arz etmektedir. Araçtan iktisadi olarak istifade eden, aracı masraf ve rizikolarına katlanan kişi araç işleten olarak kabul edilir¹³⁷. Nitekim Yargıtay bir kararında aracın işletilmesine ilişkin tüm deliller birlikte değerlendirilmiş, aracın belediye başkanlığı hizmetlerine tahsisli olması, aracın trafik tescilde belediye adına tescilli olması, aracın çöp toplama işinde kullanılıyor olması gibi hususlar gözetilerek belediyenin işleten sıfatını taşıdığı ve bu nedenle sorumlu olduğu kabul edilmiştir¹³⁸.

Araç işleten, gerçek işleten ve farazi işleten olarak ikiye ayrılmaktadır. Gerçek işleten,

¹³³ Oğuzman/Öz, s. 202.

¹³⁴ Nomer, s.150.

¹³⁵ KTK m. 3 işletenin tanımı "araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehin gibi hallerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracını kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır".

¹³⁶ Antalya, s. 465; Aydos, s. 108; Kılıçoğlu, s. 477; Nomer, s. 225; Pakyürek Şemenoglu, s. 26; Yılmaz, s. 49.

¹³⁷ Eren, s. 705.

¹³⁸ Yargıtay 4. HD, Esas No: 2012/7541, Karar No: 2012/9796, Tarih: 05.06.2012, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

araçtan ekonomik olarak istifade eden ya da araç üzerinde fiili tasarruf yetisine sahip olan kişileri ifade eder¹³⁹. Gerçek işleten olarak kabul edilen kişiler KTK'nın 3. maddesinde; aracın mülkiyetine sahip olan kişi, mülkiyeti muhafaza kaydıyla yapılan satışlarda alıcı olarak trafik tescilde kayıtlı olan kişi, uzun süreli kira sözleşmesi ile aracın kiracısı olan kişi, ariyet ya da rehin alan kişi ve ariyet, rehin ve benzeri durumlarda aracın kiracısı olan kişiler olarak belirtilmiştir.

Aracı; kiracı, ariyet ve rehin alan sıfatıyla işleten kişilerin, araç üzerindeki söz konusu kira, rehin ve ariyet yetkilerinin uzun süreli olması gerekmektedir. Kısa süreli kiralama ve ariyet alınması halinde kiracı ve ariyet alan kişi araç işleten olarak kabul edilemez¹⁴⁰. Yine doktrinde bir görüşe göre; ticari taksilerin plakalarını süreli olarak kiralamak suretiyle araç üzerinde fiili tasarruf imkânı elde eden ve araçtan ekonomik fayda sağlayan kiracının araç işleten niteliğinde iken, günün belirli saat dilimlerinde kiracı ile arasındaki hizmet akdine göre ticari taksiyi çalıştıran şoför, araç işleten olarak kabul edilmez¹⁴¹.

Doktrine göre; alıcı, kiracı, ödünç alan ve rehin alanın işleten sıfatını haiz olması için mülkiyeti muhafaza kaydıyla satış, kira, ödünç veya rehin sözleşmesi yapılmış olması yeterli değildir. Aynı zamanda aracın zilyetliğinin de kazanılmış olması gereklidir¹⁴². Nitekim Yargıtay'a göre her ne kadar kazaya sebebiyet veren aracın sebep olduğu zararlardan araç sahibinin sorumlu olacağı prensibi kabul edilmişse de, kazaya sebep olan aracın, sahibi tarafından herhangi bir nedenle yararlanılmasının başka bir kişiye çok kısa bir süre olmamak kaydıyla devri halinde, araç üzerinde fiili tasarruf imkânının kalmaması ve dolayısıyla iktisadi açıdan istifade imkanının olmadığı hallerde, aracı kaza esnasında fiili tasarrufu altında bulunduran ve araçtan ekonomik olarak istifade eden kişi araç işleten sıfatını kazanacağından, zararın tazmininden araç malikinin değil, somut olayda araç işleten sıfatını kazanan kişinin sorumlu tutulması gerekecektir¹⁴³. Bu kapsamda gerek doktrin gerek Yargıtay'ın kararlarında

¹³⁹ **Antalya**, s. 470; **Aydos**, s. 108; **Eren**, s. 706; **Kılıçoğlu**, s. 478; **Pakyürek Şemenoglu**, s. 27; **Yener**, Ahmet: “İşverenin İşleten Sıfatıyla Sorumluluğu ve Sorumluluktan Kurtulması”, Bedensel Zararlardan Dolayı Hukuki Sorumluluk (Uluslararası Kongre, 1-2. Kasım 2019), 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Haziran 2020, s. 233-265; **Yılmaz**, s. 54.

¹⁴⁰ **Eren**, s. 707; **Kılıçoğlu**, s. 483; “TBK. m. 330 dikkate alındığında 3 günden fazla müddetli kiralara, uzun süreli kira olarak kabul edilir.”

¹⁴¹ **Nomer**, s. 226; “Çalışan şoförlerin çalışmaları, hizmet akdine dayalı çalışma olarak nitelendirilmiştir. Zira, hasılat kirasının unsurlarını taşıyacak nitelikte taksinin işletilmesi tamamen şoföre bırakılmamakta, zorunlu nedenlerle taksi sahibinin devamlı olarak çalışmasının fiilen imkânsız olması nedeniyle kısa bir süre için tahsis edilmektedir.” Yargıtay 10. HD, Esas No: 2010/9757, Karar No: 2011/19893, Tarih: 26.12.2011,, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹⁴² **Oğuzman/Öz**, s. 205., **Nomer**, s.226.

¹⁴³ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/18970, Karar No: 2017/10852, Tarih: 22.11.2017; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2008/3489, Karar No: 2009/1507, Tarih: 17.03.2009; “kazayı yapan aracın işleteninin kim olduğunun belirlenmesi ve uzun süreli kiralama suretiyle birleşen davanın davalısı...Ltd.Şti'ye işletenliğin geçip

belirtildiği üzere, kiracı tarafından işletilmekte olan bir araçta kiracının işleten olup olmadığı belirlenirken, aracın uzun süreli bir kira sözleşmesi ile kiralanmış olması, kiracının aracı fiili hâkimiyetinde bulundurması ve ekonomik olarak araçtan yararlanıyor olması unsurlarının birlikte gerçekleşmesi hususuna dikkat edilmesi gerekmektedir.

Farazi işleten ise, kanun koyucunun gerçek işleten olarak kabul etmediği halde, araç sebebiyle meydana gelen zarardan gerçek işletenmiş gibi sorumlu tutulan kişilere denilmektedir¹⁴⁴. Farazi işleten olarak kabul edilen kişiler; “*motorlu araçla ilgili mesleki faaliyette bulunan kişiler* (KTK m. 104/1)¹⁴⁵”, “*yarış düzenleyiciler* (KTK m. 105)¹⁴⁶”, “*motorlu aracı çalan veya gaspeden kişiler* (KTK m. 107/1)¹⁴⁷”, “*devlet ve kamu tüzel kişileri* (KTK m. 106)¹⁴⁸” şeklindedir.

Yine bununla birlikte araç işletenin sorumluluğuna gidilebilmesi için işletilen aracın, motor gücü ile çalıştığı veya hareket halinde olduğu bir esnada zararın meydana gelmesi, yani aracın işletilme halinde olması gerekmektedir¹⁴⁹. Aracın işletilmesi kavramına ilişkin doktrinde temel iki görüş mevcuttur. Birinci görüşü savunanlara göre; aracın işletilme halinde olmasından kasıt, aracın mekanik aksamı ve motor gücü ile çalışır vaziyette olması ve zararın aracı harekete geçiren mekanik aksam, motor ve ısı donanımının çalışmasının oluşturduğu bir tehlikeden ileri gelmesi hali anlaşılmalıdır¹⁵⁰. İkinci görüşü savunanlara göre ise aracın işletilme halinde olmasından kasıt; aracın trafiğe veya kara yoluna çıkarılması anlaşılmalıdır¹⁵¹.

Yargıtay’ın bir kararında işletenin sorumlu tutulabilmesi için zarara neden olan olayın, aracın işletilmesi nedeniyle, yani aracın karayolu veya karayolu kabul edilen yerde hareket

geçmediğinin belirlenmesi” Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/5469, Karar No: 2017/9740, Tarih: 30.10.2017, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹⁴⁴ Antalya, s. 470; Aydos, s. 108; Eren, s. 708; Kılıçoğlu, s. 486; Pakyürek Şemenoğlu, s. 31; Yılmaz, s. 67.

¹⁴⁵ KTK. md.104 – *Motorlu araçlarla ilgili mesleki faaliyette bulunan teşebbüslerin sahibi, gözetim, onarım, bakım, alım – satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla kendisine bırakılan bir motorlu aracın sebep olduğu zararlardan dolayı; işleten gibi sorumlu tutulur.*

¹⁴⁶ KTK. md. 105- *Yarış düzenleyicileri, yarışa katılanların veya onlara eşlik edenlerin araçları ile gösteride kullanılan diğer araçların sebep olacakları zararlardan dolayı motorlu araç işleteninin sorumluluğuna ilişkin hükümler uyarınca sorumludurlar.*

¹⁴⁷ KTK. Md.107/1; *Bir motorlu aracı çalan veya gasbeden kimse işleten gibi sorumlu tutulur. Aracın çalınmış veya gasbedilmiş olduğunu bilen veya gereken özen gösterildiği takdirde öğrenebilecek durumda olan aracın sürücüsü de onunla birlikte müteselsilen sorumludur. İşleten, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerden birinin, aracın çalınmasında veya gasbedilmesinde kusurlu olmadığını ispat ederse, sorumlu tutulamaz. İşleten, sorumlu olduğu durumlarda diğer sorumlulara rücu edebilir.*

¹⁴⁸ KTK. Mkt.106; *Genel bütçeye dahil dairelerle katma bütçeli idarelere, il özel idarelerine ve belediyelere, kamu iktisadi teşebbüslerine ve kamu kuruluşlarına ait motorlu araçların sebep oldukları zararlardan dolayı, bu Kanunun işletenin hukuki sorumluluğuna ilişkin hükümleri uygulanır.*

¹⁴⁹ Antalya, s. 476; Eren, s. 717; Kılıçoğlu, s. 497.

¹⁵⁰ Eren, s. 716; Kılıçoğlu, s. 499; Nomer, s. 224.

¹⁵¹ Ateş, Hüseyin: “İşletilme (Hareket) Halinde Olmayan Motorlu Aracın Verdiği Zararlardan Doğan Sorumluluk”, Ankara Barosu Dergisi, S. 2, Ankara, 2012, s. 423.

halindeyken meydana gelmesi gerekli ve yeterli olduğu belirtilmiştir. Başka ifade ile sadece motorlu aracın maliki olma ve onun işletilmesi yani makine gücünden yararlanılması, başlı başına tehlike olarak kabul edilir ve işletme halindeki aracın zarar verme olasılığı çok yüksek olması illiyet bağının varlığı olarak kabul edilip, araç işletenin meydana gelen zararı tazminle yükümlü olduğunu belirtmiştir. Yargıtay'ın belirtilen kararında işletilme hali ile ilgili olarak adeta doktrindeki görüşler birleştirilerek; hem “*aracın karayolu veya karayolu olarak kabul edilen yerde hareket halinde olması*” hem de “*makine gücünden yararlanılması*” hususları belirtilmek suretiyle işletilme halinin tespitinde karma bir çözüm benimsenmiştir¹⁵².

Doktrinde duran araçların verdiği zararlardan dolayı meydana gelen zararlarda araç işletenin sorumluluğuna ilişkin sorumluluk hükümlerinin geçerli olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Teknik olarak park edilen araçlar işletilme halinde kabul edilmese bile, özellikle araç trafik akışı içerisinde park edilmiş veya durdurulmuşsa, hareket halinde olmasa dahi işletilme halinde kabul edilmesi gerekmekte olup, araç park halinde iken meydana gelen kaza ve zarar aracın mekanik veya elektrik vs. aksamından kaynaklanmışsa, zarar aracın işletilme halinde kabul edileceği, aksi halde yani kaza ve zarar park halindeki aracın mekanik veya elektrik vs. aksamından kaynaklanmıyorsa bu durum işletilme hali olarak kabul edilmeyecektir¹⁵³.

İşletilme halinde olmayan araçların neden olduğu trafik kazaları nedeniyle işletenin sorumluluğu KTK'nın 85. maddesinin 3. fıkrasında¹⁵⁴; trafik kazasına neden olan motorlu araç işletme halinde değilse meydana gelen trafik kazasından işletenin sorumlu tutulabilmesi ancak kazanın meydana gelmesinde işletenin ya da eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin bir kusurunun olması veya araçta var olan bir bozukluğun kazaya neden olduğunun ispat edilmesi gerektiği düzenlenmiştir¹⁵⁵.

Motorlu araç işleten veya teşebbüs sahibi sorumluluktan kurtulmak için, kurtuluş kanıtı getirememiş olmalıdır. KTK'nın 86. maddesinin 1. fıkrasına göre¹⁵⁶; aracı işleten veya işletenin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, kazanın bir mücbir sebepten, zarar görenin veya üçüncü kişinin

¹⁵² Yargıtay 10. HD, Esas No: 2020/2641, Karar No: 2021/6383, Tarih: 17.05.2021, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.10.2021.

¹⁵³ Eren, s. 719.

¹⁵⁴ KTK m. 85/3 “İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir.”

¹⁵⁵ Antalya, s. 494; Eren, s. 722; Kılıçoğlu, s. 506; Oğuzman/ Öz, s. 220.

¹⁵⁶ KTK m. 86/1 “İşleten veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusuru bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur.”

ağır kusurundan meydana geldiğini, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurunun bulunmadığını, araçta bulunan bir bozukluğun kazanın meydana gelmesinde etkisinin bulunmadığını ispat ederse sorumluluktan kurtulur¹⁵⁷.

Kanuni düzenlemede araç işletenin veya bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluktan kurtulması koşulları ve sebepleri tahdidi olarak düzenlenmiştir. Motorlu araç işletenin veya bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluktan kurtulmasının öncelikli koşulu motorlu araç işletenin veya bağlı olduğu teşebbüs sahibinin veya sorumluluğu altında çalışan kişilerin kusurunun bulunmamasıdır.

İkinci koşul ise; araçta bulunan bir bozukluğun kazanın meydana gelmesinde etkisinin bulunmamasıdır. Araç işletenin sorumluluğu niteliği itibariyle tehlike sorumluluğu olduğu için illiyet bağının kesilmesi dolayısıyla sorumluluktan kurtulmak zorlaştırılmıştır¹⁵⁸.

Aracın direksiyonunun veya freninin çalışmaması, tekerleklerinin yerinden fırlaması, aksının kırılması; araçtaki üretim hatası, aracın düzenli olarak yapılması gereken bakımlarının yapılmaması, aracın özensiz ve kötü kullanılmasından dolayı yıpranması vb. sebeplerden kaynaklı olarak zarar meydana gelmişse, motorlu araç işleteni veya bağlı olduğu teşebbüs sahibinin hiçbir kusuru olmasa dahi araç işleten veya bağlı olduğu teşebbüs sahibi sorumluluktan kurtulamayacaktır¹⁵⁹. Nitekim bu husus Yargıtay'ın bir kararında aracın teknik arızasının zararın meydana gelmesinde %100 oranında etkili olduğu tespit edilmişse, araçtaki bozukluk ve bakımsızlığın neden olduğu zararının tazmininden bu aracın işleteninin münhasıran sorumlu olduğu kabul edilmelidir¹⁶⁰.

Bununla birlikte motorlu araç işleteni veya bağlı olduğu teşebbüs sahibi sorumluluktan kurtulmak için doktrinindeki ifadesi ile kurtuluş kanıtı getirmelidir¹⁶¹. Motorlu araç işleteninin veya bağlı olduğu teşebbüs sahibinin kurtuluş kanıtı getirebileceği durumlar ise; “*mücbir sebep*”, “*zarar görenin ağır kusuru*” ve “*üçüncü kişinin ağır kusuru*”dur¹⁶². Dolayısıyla motorlu araç işleteni veya bağlı bulunduğu teşebbüs sahibi, kendisinin veya sorumluluğu altında çalışan kişilerin herhangi bir kusuru bulunmadan ve araçtaki bir bozukluğun kazaya herhangi bir etkisi olmadan, kazanın bir mücbir sebep nedeniyle veya zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusurundan meydana geldiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilecektir. Sorumluluktan

¹⁵⁷ Antalya, s. 486; Eren, s. 726; Kılıçoğlu, s. 507; Nomer, s. 228; Yıldırım, s. 203.

¹⁵⁸ Oğuzman/Öz, s. 228.

¹⁵⁹ Ateş, Hüseyin: “*Motorlu Araç İşletenin Sorumluluktan Kurtulması*”, TBB Dergisi, S. 100, Ankara 2012, (s. 343-362), s. 346.

¹⁶⁰ Yargıtay 11. HD, Esas No: 2003/3015, Karar No: 2003/8902, Tarih: 06.10.2003, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹⁶¹ Ateş, s. 350.

¹⁶² Kılıçoğlu, s. 510., Nomer, s. 228.

kurtulma imkanı bulunmayan araç işleteni veya bağlı olduğu teşebbüs sahibi, kazanın meydana gelmesinde zarar görenin de kusuru bulunduğunu ispatlarsa, hakim, durum ve şartlara göre tazminat miktarında indirim yapılmasına karar verebilir¹⁶³.

Hatır taşımaları KTK m. 85/1 kapsamı dışında kalmaktadır. Ancak Yargıtay hatır taşımalarını da trafik sigortaları kapsamında görmekte ve sadece tazminatta indirim yapılmasını öngörmektedir¹⁶⁴. Yargıtay'ın yerleşik icatlarında ve doktrinde benimsendiği üzere hatır taşımaları bir menfaat karşılığında yapılmadığından bu tür taşımalarda 6098 sayılı TBK'nın 51. maddesi gözetilerek tazminattan uygun bir indirim yapılması gerekir. Hakim, tazminattan indirim yapmadığı takdirde, indirim yapmamasının nedenlerini kararında tartışarak gerekçelerini göstermesi gerekir¹⁶⁵.

Yaralanan veya ölen kişi hatıra binaen karşılıksız taşınıyorsa veya motorlu araç, yaralanan veya ölen kişiye karşılıksız verilmişse motorlu araç işletenin veya bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu KTK. m. 87 deki şartların gerçekleşmesi halinde BK. m. 49. veya 66. maddesi çerçevesinde belirlenecektir¹⁶⁶.

¹⁶³ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2017/2987, Karar No: 2019/10520, Tarih: 12.11.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2017/2791, Karar No: 2019/10151, Tarih: 05.11.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2017/5146, Karar No: 2019/10066, Tarih: 04.11.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2017/2791, Karar No: 2019/10151, Tarih: 05.11.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/19076, Karar No: 2019/8371, Tarih: 23.09.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/13081, Karar No: 2019/5671, Tarih: 07.05.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/10995, Karar No: 2019/4807, Tarih: 16.04.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹⁶⁴ **Nomer**, s. 231.

¹⁶⁵ Yargıtay 17. HD, Esas No:2020/12159, Karar No:2021/3293, Tarih:25.03.2021, <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/.sorgula.xhtml>, Erişim Tarihi:18.07.2021.

¹⁶⁶ **Oğuzman/ Öz**, s. 226.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAKSIZ FİİLDEN KAYNAKLANAN HUKUKİ SORUMLULUĞUN HÜKÜM VE SONUÇLARI

1. Zararın tespiti ve tazmini

1.2. Genel olarak

Haksız fiilden kaynaklanan kusurlu veya kusursuz sorumluluğa ilişkin hukuki düzenlemelerin yapılmasındaki temel gaye; kişilerin haksız fiil nedeniyle malvarlıklarında kendi iradesi haricinde meydana gelen azalmaya ve eksilmiş olan değere karşılık hakkaniyetin gerektirdiği ölçüde nitelik ve nicelik yönünden bir bedelin tazmin edilmesidir¹.

Zarar malvarlığının aktifindeki eksilme veya pasifindeki çoğalma olarak “*fiili zarar*” şeklinde olabileceği gibi; malvarlığının aktifindeki çoğalmanın veya pasifindeki eksilmenin önüne geçilmesi şeklinde “*mahrum kalınan kâr*” şeklinde de olabilir². Nitekim bu husus Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında; zarar, meydana gelen bir olay sonucunda bir şahsın malvarlığında belirli bir oranda oluşan azalma veya bir kişinin malvarlığında önlenmiş çoğalma olarak tanımlanmıştır³. Bununla birlikte söz konusu zararın tazmin edilebilmesi için, zararın hesaplanması gerekmektedir.

1.2. Maddi zararın belirlenmesi ve tazmini

1.2.1. Zararın ispatı

TBK’nın 50. maddesinin 1. fıkrasına göre; zararı ve sorumlusunu ispat külfeti, zarar görendedir⁴. Ancak bu yükümlülük mutlak bir keyfiyet arz etmemektedir. Şöyle ki; özellikle

¹ **Antalya**, s. 555., **Baysal**, s. 349; **Eren**, s. 749; **Şahin**, Mehmet Yaşar: Vücut Bütünlüğünün İhlali Halinde Zarar ve Maddi Tazminat Hesabı, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Nisan 2017, s. 30.

² **Braun**, Cihan Avcı: “*Haksız Fiilde Bedensel Zararın İspatına ve Bedensel Zarardan Sorumluluğa İlişkin Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi*”, AÜHFD, S. 64, C.1., Ankara, 2015, s. 42; **Gökcan**, s.43; **Kılıçoğlu**, Kumru: Yansıma Yoluyla Zarar, Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Adana, 2011, s. 3; **Oğuzman/Öz**, s. 39-40; **Vuraloğlu**, Mehmet Oğuz: Borçlar Hukukunda Zararın Varlığı Şartından Bağımsız Ödeme Yaptırımları”, Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 14; **Yıldız**, Nihal: Türk Hukukunda Yansıma Yoluyla Zarar, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 3.

³ “*Maddi tazminat, bir kimsenin mamelekinde iradesi dışında meydana gelen eksilmenin, eş söyleyişle maddi zararın giderilmesi için sorumlu olan şahıs tarafından yerine getirilmesi gereken edadır. Diğer bir tanımla da tazminat, borçlu tarafından yapılan ve alacaklı mamelekindeki eksilmeyi telafi eden bir edadır.*”, Yargıtay HGK, Esas No: 2010/7-530, Karar No: 2010/636, Tarih: 08.12.2010; Yargıtay HGK, Esas No: 1968/1-403, Karar No: 1968/76, Tarih: 14.02.1968; Yargıtay 4. HD, Esas No: 1984/9369, Karar No: 1984/9456, Tarih: 18.12.1984, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi:16.05.2021.

⁴ TBK m. 50/1 “*zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır*”.

kazanç kaybı ve destekten yoksun kalma zararları gibi bazı zararlar, mevcut veya var olduğu halde, zarar tam olarak ispatlanamayabilir net ve kesin olarak hesaplanması olası değildir⁵.

Zararın kesin ve net şekilde hesaplanmasının mümkün olmadığı durumlarda, TBK'nın 50. Maddesinin 2. Fıkrası devreye girer⁶. Böyle durumlarda hâkim zararın miktarını hakkaniyete göre takdir eder⁷.

1.2.2. Zararın hesaplanacağı zaman

Zararın tespit edileceği ve hesaplanacağı an öğretide hâkim olan görüşe göre; hâkimin uyumsuzluğa ilişkin karar tesis edeceği zamandır⁸. Nitekim TBK'nın 75. maddesinde; bedensel zararların kapsamının, mahkeme karar tarihindeki mevcut zararın belirlenmesi gerektiği ifade edilmek suretiyle zararın kapsamının kararın verildiği tarihte hesaplanacağı kuralı sarih şekilde belirtilmiştir⁹.

Yargıtay'a göre; bir haksız fiil vücut bütünlüğüne karşı işlenmiş ise bu haksız fiil nedeniyle oluşacak zararın gerçek miktarı ve etkisi zaman geçtikçe daha iyi anlaşılabacaktır. Bu nedenle zarar hesaplaması yapılırken mümkün olan en geç tarih esas alınmalıdır. Kanun koyucu, bedensel zararın hesaplanmasında, bedensel zararın hüküm tarihindeki durumuna göre hesaplanmasını kabul etmektedir. Bu nedenle gerçek zarar hesaplanırken hüküm tarihine en yakın veriler göz önünde bulundurularak hesaplanma yapılması “*gerçek ortadayken varsayımla hareket edilmez*” ilkesinin de gereği olduğu belirtilmiştir¹⁰.

Zararın muhteviyatında faiz de söz konusudur¹¹. Faiz kavramsal olarak alacaklının sözleşme ilişkisinde veya başkaca bir hukuki durumdan doğan parasını değerlendirme imkanını borçluya bırakması neticesinde, alacağından bir süre istifade edememesi gerekçesiyle kanundan ya da hukuki bir tasarruftan dolayı talep etme hakkına sahip olduğu bir medeni semeredir¹².

⁵ Eren, s. 749; Kılıçoğlu, s. 521; Oğuzman/ Öz, s. 86.

⁶ TBK m. 50/2 “*uğranılan zararın miktarı tam olarak ispat edilemiyorsa hakim, olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak, zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak belirler*”.

⁷ “*Bilirkişi raporu ile kazanç kaybının gerçek miktarının somut verilerle tam olarak saptanamaması halinde TBK 50 (BK 42) vd. madde hükümleri uyarınca mahkemece somut olayın özellikleri göz önünde bulundurularak, takdiren hakkaniyete uygun bir miktar kazanç kaybına hükmedilmesi gerekir.*” Yargıtay 23. HD, Esas No: 2014/2859, Karar No: 2014/7936, Tarih: 08.12.2014; Yargıtay 4. HD, Esas No: 2012/10712, Karar No: 2013/9325, Tarih: 22.05.2013, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

⁸ Eren, s. 751; Kılıçoğlu, s. 523; Oğuzman/ Öz, s.87.

⁹ Eren, s. 751; Kılıçoğlu, s. 523; Oğuzman/ Öz, s.88.

¹⁰ Yargıtay 3. HD, Esas No: 2017/9933, Karar No: 2018/9725, Tarih: 09.10.2018; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2014/6406, Karar No: 2014/8115, Tarih : 26.05.2014; Yargıtay 21. HD, Esas No: 2009/2612, Karar No: 2009/4850, Tarih: 02.04.2009; Yargıtay HGK, Esas No: 1995/9-679, Karar No: 1995/898, Tarih: 01.11.1995; Yargıtay HGK, Esas No: 2000/9-889, Karar No: 2000/904, Tarih: 17.05.2000, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹¹ Eren, s. 753; Oğuzman/ Öz, s. 88.

¹² Ceylan, Zeynep Şeyma: Para Borçlarının İfasında Faiz, Yüksek Lisans Tezi, İÜSBE, İstanbul, 2020, s. 55; “Faiz;

Doktrindeki bir görüşe göre; zararın faizinin hesaplanmasında, faizin işlemeye başladığı tarih olarak, haksız fiilin meydana geldiği tarih değil, zararın meydana geldiği an olarak kabul edilir¹³. Yargıtay’a göre de haksız fiilde, zarar eylemin gerçekleştiği tarihte meydana gelmiş olduğundan faiz başlangıcının da haksız fiil tarihinde olması gerekmektedir¹⁴.

1.2.3. Maddi zararın kapsamı ve hesaplanması

1.2.3.1. Malvarlığı zararlarının tazmini

Haksız fiil neticesinde malvarlığı zararlarının tazminindeki gaye; malvarlığının haksız fiilden evvelki vaziyetine dönmesini sağlamaktır¹⁵. Malvarlığı zararlarının hesaplamasında “fark teorisi” esas alınmaktadır¹⁶. Bu teoriye göre zarar; haksız fiil yapılmasaydı malvarlığının mevcut durumu ile haksız fiil yapılmasından sonra malvarlığının mevcut durumu arasındaki farktır¹⁷.

Doktrinde fark teorisine dayanan, “objektif hesaplama metodu” ve “sübjektif hesaplama metodu” olmak üzere iki temel hesaplama metodu geliştirilmiştir¹⁸. Objektif hesaplama metodu kullanılarak yapılan zarar hesabında; bir malın belirli bir dönemde serbest piyasadaki değeri nazara alınır¹⁹. Sübjektif hesaplama metodu kullanılarak yapılan zarar hesabında ise; zarara uğrayan veya kaybolan eşyanın somut varlığında hangi kayıpların ve zararların olduğu dikkate alınarak bir hesaplama yapılır²⁰.

Hukukumuzda malvarlığı zararlarının hesabında hâkim olan hesaplama yöntemi; sübjektif hesaplama yöntemidir. Sübjektif hesaplama yönteminde; öncelikle malvarlığının piyasa değeri dikkate alınır, daha sonra eşyanın yok olması veya hasara uğraması dolayısıyla,

para alacağının medeni semeresidir. Başka bir ifade ile faiz, ödünç akdi veya başka bir hukuki muamele yahut fiil neticesinde başka bir kimseden alacaklı duruma geçen kimsenin para alacağının karşılığı ve bir nevi ücret ve kirası olarak tanımlanmaktadır.” Yargıtay HGK, Esas No: 2013/2249, Karar No: 2015/1362, Tarih: 15.5.2015; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1628, Karar No: 2018/1098, Tarih: 16.5.2018, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹³ **Durgun**, Mehmet: Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Türk Borçlar Kanunu’na göre Faiz Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2014, s. 48; **Eren**, s. 753; **Kılıçoğlu**, s. 524.

¹⁴ “Zarar gören, tazminat alacağına zararın doğduğu an hak kazanır. Haksız fiillerde olayın vuku tarihinde alacağın muaccel olduğu ve dolayısıyla borçlunun temerrüde düştüğü kabul edilmektedir”; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2019/1964, Karar No: 2020/6988, Tarih: 12.11.2020; Yargıtay 4. HD, Esas No: 2013/14935, Karar No: 2014/9337, Tarih: 05.06.2014, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.

¹⁵ **Kılıçoğlu**, s. 524; **Kıraç Adır**, Esma: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nu Göre Ağır Bedensel Zararlarda Zarar Görenin Yakınlarının Manevi Tazminat Talebi, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Mart 2018, s. 32.

¹⁶ **Braun**, s. 43; **Eren**, s. 764; **Topuz**, s. 203; **Vuraloğlu**, s. 14.

¹⁷ **Braun**, s. 43; **Eren**, s. 764.

¹⁸ **Eren**, s. 764; **Oğuzman/ Öz**, s. 110-111; **Topuz**, s. 267-268.

¹⁹ **Eren**, s. 764; **Oğuzman/ Öz**, s. 111; **Topuz**, s. 270.

²⁰ **Eren**, s. 765; **Kılıçoğlu**, s. 533; **Topuz**, s. 274.

haksız fiilin malvarlığında oluşturduğu olumsuz tesire yönelik hesaplanacak miktar hesaplanır²¹. Bu kapsamda piyasa değeri ve olumsuz etkinin karşılığı miktar toplamı bize gerçek zararı verir. Doktrindeki görüşe paralel olarak Yargıtay kararlarında zararın hesaplanmasında gerçek zarar ilkesinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Yargıtay’a göre; hukukumuzda gerçek zarar ilkesi geçerlidir. Ödenecek tazminat miktarı belirlenirken, zarar görenin oluşan gerçek zararının göz önünde bulundurularak hesaplama yapılması zorunludur. Hesaplama gözetilmesi gereken temel ilke, zararın meydana gelmesine sebep olan eylem sonucunda zarar görenin malvarlığında ne kadar azalma meydana gelmişse zarar verenin sorumlu olacağı tazminat miktarı da aynı miktarda olmalıdır²².

Eşya haksız bir fiilden dolayı kısmen veya tamamen hasara uğrayabilir. Eşyanın kısmen zarara uğraması halinde temel ilke olarak karşımıza çıkan zarar; eşyanın eski haline getirilmesi için yapılan “*tamir giderlerinin*” karşılanmasıdır²³. Ancak zararın niteliği ve miktarı, zarar gören şeyin kullanım amacına, ticari değerine, niteliğine göre değişkenlik göstermekte olup, eşyanın zarar görmesi sebebiyle oluşan zararın kapsamına, tamir masraflarının yanında tamiri kabil değilse yenisinin temin edilmesi için malın değerinin ödenmesi, eşyada oluşan değer kaybının giderilmesi²⁴, zarar görmesi sebebiyle eşya kullanılmadığı için mahrum kalınan kazançlar dâhildir²⁵. Örneğin bir kimseye ait bir araçta veya başka bir eşyada, başka bir araç sürücüsünün kusurlu ve haksız fiili nedeniyle bir zarar meydana gelmişse bu durumda zarara kusurlu eylemiyle sebebiyet veren taraf, hem aracın “*tamir giderlerini*” hem de “*ticari kazanç kaybını*”²⁶ karşılamakla yükümlüdür.

Yine örneğin otobüs veya minibüsü ile taşıma işi yapan bir kişinin aracında kusurlu ve haksız fiil nedeniyle bir zarar meydana gelmişse, bu durumda aracın “*tamir giderleri*”, “*ticari*

²¹ Eren, s. 765; Topuz, s. 275.

²² Yargıtay HGK, Esas No: 2010/7-530, Karar No: 2010/636, Tarih: 08.12.2010; “*Gerçek zarar hesabı, tazminat hukukuna ilişkin genel ilkeler doğrultusunda yapılmalı, sigortalı sürekli iş göremezlik durumuna girmişse bedensel zarar, ölüm halinde destekten yoksun kalma tazminatı hesabı dikkate alınmalıdır. Gerçek zararın belirlenmesinde, zarar ve tazminata doğrudan etkili olan sigortalının net geliri, kalan ömür süresi, iş görebilirlik çağı, iş göremezlik derecesi, kusur ve destek görenlerin gelirden alacakları pay oranları, eşin evlenme olasılığı gibi tüm veriler ortaya konulmalıdır. Gerçek zarar, sigortalının kaza tarihi itibarıyla kalan ömür süresine göre aktif ve pasif dönemde elde edeceği kazançlar toplamından oluşmaktadır*”, Yargıtay 10. HD, Esas No:2019/4597, Karar No: 2019/6608, Tarih: 25.09.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021

²³ Eren, s. 767; Kılıçoğlu, s. 525; Topuz, s. 282.

²⁴ “*Bir malın tamamen telef olması veya kısmen hasara uğraması durumunda emsallerine göre o malın ekonomik değerinde meydana gelen kayba değer kaybı denilir*”; Oğuzman/Öz, s. 110.

²⁵ Kılıçoğlu, s. 525; Topuz, s. 281.,

²⁶ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2018/2573, Karar No: 2019/11610, Tarih: 05.12.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

*değer kaybı*²⁷” ve “*aracı kullanamamasından kaynaklı kazanç kaybı*²⁸” zararın hesaplanmasında göz önünde bulundurulur. Nitekim Yargıtay’a göre özellikle haksız fiil neticesinde zarar gören aracın değer kaybı zararının karşılanması gerekmektedir. Araç tamir edildikten sonraki piyasa değeri kazadan önceki piyasa değerinden az olacaktır. Araç ne kadar iyi tamir edilmiş olursa olsun, tamir edilmiş durumdaki aracın değeri, hiç hasara uğramamış haldeki değerinden daha düşük olacaktır. Söz konusu değer kaybının belirlenmesinde kaza öncesi ve sonrası tüm özellikler gözetilerek hesaplama yapılmalıdır. Aracın modeli, markası, kullanım amaca, yıpranma oranı, daha önce hasar kaydı bulunup bulunmadığı, kaza nedeniyle meydana gelen hasarın oranı, tamir edilirken kullanılan parçaların orijinal veya yan sanayi olması, kaza nedeniyle aracın hangi bölgesinde hasar meydana geldiği gibi hususların tamamı dikkate alınmalıdır²⁹.

Eşyanın tamamen yok olması durumunda, zarar öğretideki ifadesiyle sağlama değeri üzerinden hesaplanır. Eşyanın tamamıyla yok olmasından maksat; eşyanın kullanılamaz hale gelmesi, tamir edilemez durumda olması veya tamir giderinin değerinden fazla olmasıdır³⁰. Bu durumda zarar; sebebiyle yok olan eşyanın yenisinin aynen veya bedelinin karşılanması suretiyle giderilir³¹.

Bununla birlikte zarar neticesinde yok olan eşya, kullandıkça eskiyen ve kullanıma bağlı olarak değer kaybeden, sabit bir değeri olmayan nitelikte bir eşya ise eşyanın daha önce uğradığı değer kaybı da gözetilerek zarar hesaplaması yapılması gerekir³². Örneğin eski bir gömlek haksız fiil neticesinde kullanılmaz hale gelirse, bu durumda; zarar gören eski gömleğin karşılığı olarak yeni bir gömlek alınması zarar görenin sebepsiz zenginleşmesine yol açacağından, eski gömleğin haksız fiilden önceki değer kaybı dikkate alınarak bir bedel belirlenmek suretiyle zararın tazmin edilmesi gerekmektedir³³.

²⁷ **Balcı**, Erdost/**Tokbaş**, Hakan/**Demirağ**, İsmet: Sorularla Araç Değer Kaybı, 2. Baskı, Aristo Yayıncılık, Ankara Ekim 2018, s. 11; **Keskin**, Fikri Tunç, Araç Kıymet (Değer) Kaybı, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Ekim 2019, s. 11; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2018/608, Karar No: 2019/11488, Tarih: 04.12.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

²⁸ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2017/2133, Karar No: 2019/11735, Tarih: 10.12.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

²⁹ “*Aracın modeli, markası, özellikleri, hasarı, yapılan onarım işlemleri, kilometresi, olay tarihindeki yaşı, davacı tarafın iddiaları, davalının savunmaları ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirilerek aracın kaza öncesi hasarsız ikinci el piyasa rayiç değeri ile kaza meydana geldikten ve tamir edildikten sonraki ikinci el piyasa rayiç değeri arasındaki farka göre değer kaybının yeniden hesaplanması konusunda aynı bilirkişiden ayrıntılı, gerekçeli, denetime elverişli ek rapor alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerektiği*”, Yargıtay 17.HD, Esas No: 2015/12572, Karar No: 2018/3553, Tarih: 28.06.2018., Yargıtay 17. HD, Esas No: 2019/6070, Karar No: 2020/3614, Tarih: 17.06.2020., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

³⁰ **Eren**, s. 766.

³¹ **Kılıçoğlu**, s. 525; **Topuz**, s. 273.

³² **Aydın Özdemir**, Elif: Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Ocak 2013, s. 64.

³³ **Aydın Özdemir**, s. 64.

1.2.3.2. Şahıs varlığına ilişkin zararın hesaplanması

1.2.3.2.1. Ölüm halinde zararların hesaplanması

1.2.3.2.1.1. Genel olarak

TBK'nın 53. maddesinde ölüm halinde uğranılan zararlar; “1. Cenaze giderleri. 2. Ölüm hemen gerçekleşmemişse tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar. 3. Ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar” şeklinde üç kategori olarak belirlenmiştir.

Cenaze giderleri cenazenin icra edileceği muhitteki örf, adet ve geleneklere göre belirlenir³⁴. Cenaze giderleri genel olarak; cenazenin nakliye, ilan giderleri, örf ve adetlere göre cenazeye iştirak edenlere ikram edilen yemek masrafları, gömülme ve mezarlık harcamaları şeklinde sıralanabilir³⁵. Ölüm, olayın akabinde hemen gerçekleşmemişse yapılan tedavi giderleri ve iş gücünün kısmen azalmasından veya tamamen kaybedilmesinden doğan kayıplar; şahsın doğrudan doğruya kendisine ilişkin zararları kapsamında olduğundan kişinin ölümü halinde bu zararların tazminini talep hakkı mirasçılara intikal eder³⁶.

1.2.3.2.1.2. Destekten yoksun kalma tazminatı

Destekten yoksun kalma tazminatı, ölen kişinin desteğinden yoksun kalan kişiler tarafından talep edilen, yoksun kalınan destek miktarıdır. Destek zararı; hukuka aykırı bir eylemden dolayı ölen kişinin ölümünden dolayı, üçüncü kişilerin mahrum kaldığı yansıma zararı ifade etmektedir³⁷. Zira haksız fiil neticesine meydana gelen zarar, yalnızca mağdur üzerinde etki doğurmamakta, mağdurun yanında, şahsi, ailevi veya ekonomik bağı olan, haksız fiilden doğan borç ilişkisinin tarafı olmayan ve üçüncü kişi konumundaki kişinin destekten yoksun kalması sonucunu doğurmaktadır. Üçüncü kişilerin uğradığı bu zarar, yansıma zararı olarak ifade edilmektedir³⁸.

Destekten yoksun kalmadan kaynaklanan zararlarının tazmini ile haksız fiil nedeniyle

³⁴ Baysal, , s. 457; Kılıçoğlu, s. 529.

³⁵ Eren, s. 777; Kılıçoğlu, s. 529; Oğuzman/Öz, s. 101; Topuz, s. 302.

³⁶ Eren, s. 777; Kılıçoğlu, s. 528; Oğuzman/Öz, s. 101.

³⁷ Baysal, s. 440; Eren, s. 778; Hatemi/Gökyayla, s. 162; Kılıçoğlu, s. 530; Kocabaş, s. 282; Yaşar, Halis: Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Şubat 2016, s. 7., Yıldırım, s. 180.,.

³⁸ Çakırca, Seda İrem: Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı Kuramı, 1. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul, Nisan 2012, s. 73.

ölen kişi dışında kalan bireylerin, mamelekinde oluşan eksilmenin giderilmesi amaçlanır³⁹. Destekten yoksun kalma tazminatı, ölen kişinin desteğinden yoksun kalan kimselerin şahıslarından kaynaklanan zarar niteliğini taşıdığından, miras veya mirasçılık vasfı ile bir ilgisi bulunmamaktadır⁴⁰. Çünkü destekten yoksun kalma tazminatı, mirastan değil, haksız fiil nedeniyle borçlar hukuku bağlamında oluşan fiili durumdan ileri gelmektedir⁴¹. Yine destekten yararlananların tazminat talepleri birbirlerinden bağımsız niteliktedir⁴². Bu durum destekten yoksun kalma tazminatının bağımsız niteliğinden kaynaklanır.

Yargıtay’a göre; destek kavramı, ölen kişi ile destekten yoksun kalan kişi arasındaki hukuki bir ilişkiyi ifade etmemektedir. Destek kavramı, ölen kişi ile aralarındaki eylemli bir durumu amaçlamaktadır. Ölen kişi tarafından eylemli ve düzenli olarak destekten yoksun kalanın geçiminin bir bölümü veya tümü sağlanıyorsa, ölen kişi, olayların olağan akışına göre, eğer ölmeseydi yakın gelecekte de az veya çok bu yardımı sağlamaya devam edecek idi ise ölen kişinin destek olarak kabul edilmesi gerekir⁴³. Yine doktrindeki bir görüşe göre destekten yoksun kalma tazminatında; en temel hak olan yaşama hakkının ihlalinin doğan zarar ile üçüncü pozisyonundaki bakım yükümlülüğü olan kişiler arasında özel bir sorumluluk ilişkisi kurulmaktadır⁴⁴.

Destek; bir başkasının maişetini fiili ve periyodik şekilde kısmi veya tam olarak karşılayan veya ölüm meydana gelmeseydi gelecekte karşılaması kuvvetle muhtemel olan kişiye denilmektedir⁴⁵. Destek kavramı, öğretide “*gerçek destek*” ve “*farazi destek*” şeklinde

³⁹ **Berk**, Enes: Karayolları Trafik Kanunu’nda Destekten Yoksun Kalma Tazminatından Sigorta Şirketinin Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2016, s. 53; “Ölümün sonucu olarak, ölenin yardımından yoksun kalan kimsenin muhtaç duruma düşmesini önlemek, yaşamının, desteğinin ölümünden önceki, düzeyinde tutulması amacına yönelik sosyal karakterde ve kendine özgü bir tazminat biçimidir”; Yargıtay İBK, Esas No: 1978/1, Karar No: 1978/3, Tarih: 06.03.1978., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021

⁴⁰ **Eren**, s. 778; **Kılıçoğlu**, s. 530; **Kocabaş**, Gediz: “Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Unsurları”, MÜHFAD, C. 20, S. 3. İstanbul, s. 275.

⁴¹ **Berk**, s. 54.

⁴² **Kıcalıoğlu**, s. 278.

⁴³ **Darende**, M. İhsan, “Destek Tazminatında İçtihat Değişikliği”, <https://www.sinerjias.com.tr/pg/pdf/05.pdf>, Erişim Tarihi: 17.05.2021; **Gürsoy**, Kemal Tahir: “Destekten Yoksun Kalma Tazminatı”, AÜHFAD, C. 29, S. 1, Ankara, s. 143; Yargıtay 4. HD, Esas No: 2009/10317, Karar No: 2010/5922, Tarih: 13.05.2010; Yargıtay HGK, Esas No: 1982/9-301, Karar No: 1984/619, Tarih: 25.05.1984, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021; “Destek tazminatı, ölüm sonucunda, hak sahibinin mal varlığında meydana gelen azalmayı gideren bir müessesedir”.

⁴⁴ **İşıktaç**, Yasemin: “Somut Olayın Normla Bağlantılandırılması: Örnek Olay, Farazi Destek”, Ankara Barosu Dergisi, Ankara, 2008, S. 1, (s. 230-240), s. 232.

⁴⁵ **Aydın Özdemir**, s. 90; **Bucak Kaba**, Gizem: Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Kasım 2017, s. 17; **Çelik**, Ahmet: Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk (Ciltli) (Yargıtay Kararları, Bilirkişi Raporları ve Dilekçe Örnekleri), 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ekim 2014, s. 47; **Eren**, s. 780; **Gökayla**, K. Emre: Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Haziran 2004, s.98; **Kılıçoğlu**, Mustafa: Tazminat Hukuku, 6. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, Temmuz 2016, s. 189; **Kıcalıoğlu**, s. 281.; **Narter**, Sami, Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ve Davaları, 3. Baskı, Adalet Yayınevi,

ikiye ayrılmaktadır. Gerçek destek; ölen kişinin, ölüm gerçekleşinceye kadar bir başka kimseye fiili ve düzenli bir şekilde verdiği desteği ifade etmektedir⁴⁶. Farazi destek ise; ölüm meydana gelmeseydi, ölenin başkasına yüksek olasılıkla ileriye dönük olarak verebileceği destek olarak ifade edilmektedir⁴⁷. Örneğin ölen çocuğun gelecekte anne ve babasına vereceği destek, farazi destek niteliğindedir. Yargıtay’a göre ölüm gerçekleştikten sonraki zamanlar için varsayıma dayalı olarak yapılan destek tazminatının ne kadar devam edeceği hususu önem arz etmektedir. Ölen desteğin bakım gücüne kavuşacağı varsayılan tarih ile destekten yoksun kalan kişinin muhtaç duruma düşeceği varsayılan tarihlerden hangisi daha sonra ise ona göre belirlenmesi gerekir. Ölen çocuğun anne ve babasına vereceği varsayılan destek hesaplanırken bu hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir⁴⁸.

Doktrindeki tanımlardan, Yargıtay’ın tespit ve değerlendirmelerinden anlaşılabacağı üzere destekten yoksun kalma tazminatı için “*bir destek ilişkisinin varlığı*” gereklidir. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun yakın tarihli bir kararında destek ilişkisinin hukuksal bir ilişki değil, eylemli, sürekli ve düzenli bir ilişki olduğu ifade edilmiştir⁴⁹.

Ölen kişinin desteğinden mahrum kalanlar, ilk olarak ölüm sırasında ölen kişiden maddi veya bedeni, fiilen destek alanlar veya ölen kişiden destek alması ihtimali olan kişilerdir. Örneğin ölen kişinin sağ kalan eşi ve çocukları gerçek anlamda destekten yoksun kalan kişilerin başında gelmektedir. Nitekim anne babanın çocuklarına ve birbirlerine destek olma ödevi kanuni bir mükellefiyettir⁵⁰. Şöyle ki; TMK’nın 185. maddesinin 2. fıkrasına göre; “*eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler.*”, yine TMK’nın 327. maddesinin 2. fıkrasına göre; “*çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır.*”

Ankara, Nisan 2018, s. 3; **Oğuzman/ Öz**, s. 103.

⁴⁶ **Eren**, s. 780; **Gökyayla**, s. 99; **Kılıçoğlu**, s. 530; **Yaşar**, s. 55.

⁴⁷ **Eren**, s. 783; **Gökyayla**, s. 100; **Kılıçoğlu**, s. 530; **Yaşar**, s. 57; “*Farazi destek ise az çok yakın bir gelecekte bu bakımın sağlamasıdır. Ölüm meydana geldiği anda destek ilişkisi henüz ortaya çıkmamış ancak ileride bu ilişkinin kurulacağı kuvvetle muhtemel ise farazi destek kavramı ortaya çıkacaktır. Küçük yaşta bulunan ve henüz bakım gücüne sahip olmayan çocukların ileride anne-babasına destek olabilme ihtimalleri yargı kararlarında ve öğretide farazi destek olarak kabul edilmektedir.*”; Yargıtay İBK, Esas No: 2016/5, Karar No: 2018/6, Tarih: 22.06.2018., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁴⁸ Yargıtay 15. HD, Esas No: 1975/5524, Karar No: 1976/966, Tarih: 08.03.1976., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁴⁹ **Baysal**, s. 444; **Gökyayla**, s. 104; “*Burada ifade edilmek istenen süreklilik ve düzenlilik hali yardımın belirlenen zamanlarda ve belirli miktarlarda yapılması değil, eğer destek ölmeseydi yardımların devam edeceğine dair bir beklentinin bulunmasıdır. Eğer yardım devamlı destek saiki ile değil de tek seferlik, geçici, düzensiz ya da gelişigüzel zamanlarda yapılıyor ve ileride yardımın devam edeceğine dair bir beklenti yaratmıyorsa, bu durumda desteğin sürekli ve düzenli olduğundan bahsetmek mümkün olmayacaktır.*”; Yargıtay İBK, Esas No: 2016/5, Karar No: 2018/6, Tarih: 22.06.2018., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁵⁰ **Gökyayla**, s. 102; **Tacın**, Mustafa Hayri: Türk Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ve Davaları, Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE, İstanbul 2016, s. 9-10.

Ölen kişi anne ve babasına hem maddi hem de bedeni destekte bulunuyorsa bu durumda anne ve baba da destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilirler. Nitekim Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun yeni sayılabilecek tarihli bir kararında; çocuğu haksız fiil sonucu vefat eden anne baba tarafından açılan destekten yoksun kalma tazminatı davalarında, karine olarak çocukların anne babalarına destek olduklarının kabul edilmesi gerektiği görüşü kabul edilmiştir⁵¹.

Destekten faydalanan bakımından, destekten yoksun kalma tazminatının varlığından bahsedebilmemiz için bakım ihtiyacının bulunması gerekmektedir⁵². Yine bunun yanında destekten yoksun kalma tazminatının varlığından bahsedebilmemiz için ölenin, ölümün gerçekleştiği anda bakım gücü bulunmalıdır⁵³. Yargıtay’a göre bakım gücü ve bakım ihtiyacında esas olanın somut vakıalar ve kişiler bakımından ileriye dönük olarak kimlerin destek, kimlerin desteğe muhtaç kimseler olduklarının tespiti. Destekten yoksun kalma tazminatını talep eden kişi, genel hayat tecrübeleri ve hayatın olağan akışına uygun olarak destek gücünün kapsamını, desteğin sürekli ve düzenli olarak sağlanıp sağlanmadığını, desteğe ihtiyacının bulunup bulunmadığını ve destek ihtiyacı varsa bu ihtiyacın nasıl karşılandığını ispat etmek zorundadır⁵⁴.

Destekten yoksun kalma zararlarının hesaplanmasında; “ölenin yaşı ve ölmeseydi muhtemel yaşı”, “ölenin muhtemel çalışma süresi”, “ölenin muhtemel çalışma süresi sonuna kadar gelirinden kendisine ayıracağı tutar”, “destekten yoksun kalan kişinin muhtemel yaşama süresi ve destek alabileceği süre”, “destekten yoksun kalanların sayısı ve destek oranı”, “sağ kalan eşin evlenme şansı”, “destekten yoksun kalma tazminatı peşin bir ödemeyi içerdiği, halbuki ölen kişi hayatta olsaydı, bu ödemelerin toptan değil, aylık gibi belli aralıklarla ödeneceği göz önünde tutularak peşin sermaye indirimi” gibi hususların göz önünde tutulması gerekmektedir⁵⁵.

Yargıtay’a göre, destekten yoksun kalma zararının hesaplanmasında bazı hususların

⁵¹ Yargıtay İBK, Esas No: 2016/5, Karar No: 2018/6, Tarih: 22.06.2018; “Genel yaşam deneyimleri ve hayatın olağan akışı da çocuğun büyüdüğünde anne ve babasına belirli bir düzeyde destek olacağını gösterir. Bu desteğin ölçüsü tarafların yaşam düzeyi, sağlık, sosyal ve ekonomik durumları ile orantılı olarak tutar bakımından değişebilir de çocuğun, anne veya babasına hiç destek olamayacağı kabul edilemez. Çünkü destek mutlaka para veya maddi katkı şeklinde olmayabilir. Bunun dışında çeşitli hizmet ve yardımlar ile de destek olunabilir.”; Yargıtay HGK, Esas No: 1982/9-301, Karar No: 1984/619, Tarih: 25.05.1984, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁵² Çavuş, Özgür Hakan: “Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Kapsamında Çocuğun Durumu”, Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD), C. 10, Y. Ankara, 2020, S. 1, s. 52; Gökyayla, s. 102; Topuz, s. 303; Yaşar, s. 49-50.,

⁵³ Baysal, s. 444; Çavuş, s. 52; Eren, s. 784-785; Gökyayla, s. 106.

⁵⁴ Yargıtay 21. HD, Esas No: 2019/6311, Karar No: 2020/2142, Tarih: 09.06.2020, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁵⁵ Baysal, s. 447; Bucak Kaba, s. 81 vd.; Kılıçoğlu, s. 532.

tazminat miktarına doğrudan etkisi bulunmaktadır. Tazminat hesaplaması yapılırken kalan ömründe çalışabileceği süre, iş gücünde kayıp varsa derecesi, sigortalının net geliri, kalan ömrü, kusur oranları, destek görececek olanların gelirden alacakları pay oranları, eşin evlenme olasılığı, desteğin kaza tarihi gözetilerek kalan ömür süresinde aktif ve pasif dönemlerde elde edeceği gelirler göz önünde bulundurulmalıdır⁵⁶.

Destekten yoksun kalma tazminatının hesaplanmasında özellikle ölenin yaşı ve ölmeseydi muhtemel yaşı ve destekten yoksun kalan kişinin muhtemel yaşama süresinin hesaplanması hususunda uyuşmazlıklar çıkmaktadır. Muhtemel yaş veya yaşam süresi, “CSO 1980 Yaşam Tablosu”, “Population Masculine Et-Feminine (PMF 1931) Tablosu”, “TRH 2010 Yaşam Tablosu” şeklindeki tablolar dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Yargıtay’ın ölenin yaşı ve ölmeseydi muhtemel yaşı ve destekten yoksun kalan kişinin muhtemel yaşama süresinin hesaplanması hususunda baskın görüşü; Population Masculine Et-Feminine (PMF 1931) tablosunun kullanılmasıdır⁵⁷.

Destekten yoksun kalma tazminatı belirlenirken dikkate alınması gereken eşin evlenme olasılığı, özellikle desteğin devam müddeti üzerinde etkilidir⁵⁸. Doktrindeki bir görüşe göre özellikle sağ kalan eşin desteğinin hesaplanmasında; dul kalan eşin yaşı, dış görünüşü, sosyo-kültürel durumu, sağlık durumu, çocuk adedi ve yeni bir evlilik yapma konusundaki niyeti ve düşüncesi dikkate alınarak evlenme olasılığı üzerinde bir tespit ve değerlendirme yapılması gerekmektedir⁵⁹. Yargıtay’a göre; dul kalan eşin tekrar evlenme olasılığının belirlenmesinde çocuk sayısı, aile bağları, ülke şartları, sosyal ve ekonomik durumu, kişiliğine ve yörenin geleneksel şartları gözetilerek bir sonuca varılması gerekir. Dul eşin tekrar evlenme ihtimali belirlenirken, olayın meydana geldiği tarihteki yaşına göre değil, raporun düzenlendiği tarihteki ve hüküm tarihine en yakın tarihteki yaşına göre yeniden evlenme ihtimalinin belirlenmesi gerekir⁶⁰.

Destekten yoksun kalma tazminatı doğrudan desteğini kaybedenin kendisinden kaynaklı olan, asli ve bağımsız nitelikte bir haktır. Destekten yoksun kalma tazminatını talep hakkı miras yolu ile kazanılan bir hak değildir. Mirasçılık vasfına bağlı bir hak da değildir.

⁵⁶ Yargıtay 10. HD, Esas No: 2019/975, Karar No: 2020/3899, Tarih: 25.06.2020, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁵⁷ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/6154, Karar No: 2019/1696, Tarih: 19.02.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021., Çelik, s. 136.

⁵⁸ Bucak Kaba, s. 105; Çelik, s. 138; Eren, s. 785; Gökyayla, s. 180.

⁵⁹ Eren, s. 787.

⁶⁰ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/2038, Karar No: 2019/979, Tarih: 01.10.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

Destegin veya mirasçılarının da bu hak üzerinde herhangi bir tasarruf hakkı bulunmamaktadır⁶¹.

1.2.3.2.2. Bedensel zarar halinde zararların hesaplanması

Haksız fiil neticesinde kişinin bedeninde zararlar meydana gelebilmektedir. Bu durumda kişinin bedensel bütünlüğü ihlal edilmiş olmaktadır. Bir kişinin beden bütünlüğün ihlal edilmesi; zarara uğrayan kişinin bedenlen veya ruhen bütünlüğünün maddî veya manevî olarak bozulması anlamına gelmektedir⁶².

TBK'nın "bedensel zarar" başlıklı 54. maddesinde bedensel zararlar; "1. Tedavi giderleri. 2. Kazanç kaybı. 3. Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar. 4. Ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar" şeklinde belirtilmiştir.

Madde metninde izah edildiği üzere, bedensel bütünlüğü ihlal edilen kişi, ihlale sebebiyet veren sorumlulardan; tedavisi için yaptığı masrafları, bu ihlalden kaynaklı olarak meydana gelen kazanç kaybını, ekonomik geleceğinin etkilenmesinden kaynaklanan kayıplarını ve çalışma gücünün azalmasından kaynaklanan kayıplarını talep edebilir.

Tedavi giderleri genel olarak, bedensel bütünlüğü ihlal edilenin sağlık durumunun düzelmesi için yaptığı muayene, tahlil, teşhis, taşıma, ilaç şeklindeki giderleri kapsamaktadır⁶³. Doktrine göre zarar gören kişi ile yakınları arasında vekâlet ilişkisi varsa, yakınları tarafından zarar görenin tedavisi amacına yönelik ulaşım masraflarının da tedavi giderleri olarak kabul edilmesi gerekmektedir⁶⁴. Bedensel bütünlüğü ihlal edilenin söz konusu tedavi giderleri Sosyal Güvenlik Kurumu veya diğer özel sağlık kuruluşları tarafından karşılandı ise bu durumda; Sosyal Güvenlik Kurumu veya diğer özel sağlık kuruluşları tedavi giderleri için yaptığı masrafları zarara sebebiyet veren kişilere TBK'nın 621-622. maddeleri kapsamında rücu

⁶¹ Eren, s. 778; Gökyayla, s. 45 vd.; Kılıçoğlu, Mustafa: Trafik Kazası, İş Kazası, Meslek Hastalığı, Haksız Fiil Sonucu Ölümden Doğan Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, 3.Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara, Eylül 2019, s. 25.; Yargıtay İBK Esas No: 2016/5, Karar No:2018/6, Tarih: 22.06.2018; Yargıtay HGK, Esas No:2011/17-142, Karar No:2011-17-411, Tarih: 15.06.2011; Yargıtay HGK, Esas No: 2011-34, Karar No: 2011/216, Tarih: 20.04.2011; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1089, Karar No:2019/294, Tarih: 14.03.2019; Yargıtay HGK, Esas No: 2019/154, Karar No: 2020/419, Tarih: 16.06.2020., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.,

⁶² Aydın, s. 72; Baysal, s. 374; Çelik, Ahmet: Bedensel Zarar, 1. Baskı, Sekin Yayınları, Ankara, Eylül 2018, s. 9; Çelik, s. 245; Eren, s. 769, Erlüle, Fulya: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Eylül 2015, s. 125; Erlüle, Fulya, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununda Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Manevi Tazminat Talebi", MÜHFHAD Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3 - 4 Haziran 2011) Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, İstanbul (s. 141- 163.), s. 142; Halis, s. 46; Oğuzman/ Öz, s. 94; Saide Takar, Beyza: Trafik Kazalarında Bedensel Zararlar Nedeniyle Oluşan Maddi Tazminat Davası, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2020, s. 25; Şahin, Ayşenur: "Vücut Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Zarar ve Tazmini", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XV, Ankara, Y. 2011, Sa. 2, s. 129; Zorluoğlu Yılmaz, s. 73; Topuz, s. 287; Vuraloğlu, s. 23.,

⁶³ Baysal, s. 388; Eren, s. 770; Kılıçoğlu, s. 526; Saide Takar, s. 29; Topuz, s. 290; Yılmaz, s. 76.

⁶⁴ Yılmaz, s. 76.

edebilir⁶⁵.

Sosyal Güvenlik Kurumunun tedavi giderlerinden kaynaklı rücu hakkını düzenleyen KTK'nın 98. maddesine göre trafik kazaları nedeniyle Üniversite hastaneleri, devlet hastaneleri ve diğer bütün özel ve resmi kurum ve kuruluşlara yatırılan kişilerden talep edilen sağlık hizmeti bedelleri, kaza geçiren kişinin sosyal güvencesinin olup olmadığına bakılmaksızın sosyal güvenlik kurumu tarafından karşılanacaktır. KTK'nın 98. maddesindeki düzenleme; 13.02.2011 tarihli 6111 sayılı kanunun 59. maddesi ile yapılan değişiklik ile düzenlenmiş, söz konusu değişiklik 25.02.2011 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir⁶⁶.

Haksız fiil neticesinde zarara uğrayan kişinin çalışma gücünde azalma meydana gelmişse, kişi bu zararlarının tazminini talep edebilir. Haksız fiil nedeniyle bedensel gücünde azalma meydana gelen kişide sürekli kısmi veya sürekli tam iş gücü kaybı durumu meydana gelebilir. Doktrindeki görüşlere ve Yargıtay'a göre, sürekli kısmi iş gücü kaybı; kişinin organlarından birini veya birkaçını yitimesi veya organlarında zayıflama meydana gelmesi nedeniyle beden gücünün belirli bir kısmının azalması durumudur. Süreli tam iş göremezlik durumu ise; beden gücünün bütünüyle yitirilmesi durumudur⁶⁷.

İş gücü kaybı oranı tespit edilirken, özellikle zararın, zarar görenin icra ettiği meslek bakımından somut ve gerçek tesiri dikkate alınmalıdır⁶⁸. Yargıtay'a göre kişi çalışma gücünü kaybettiğini iddia ediyorsa, kişinin uğradığı zararın kapsamının belirlenmesi için maluliyetin varlığının ve var olan bu maluliyetin oranının tespiti gerekir. Söz konusu tespitin de üniversite hastaneleri, Adli Tıp Kurumu gibi kuruluşlar tarafından, çalışma gücü kaybına ilişkin iddia ve şikayetler gözetilerek oluşturulacak uzman heyet tarafından yapılması gerekir. Yine bu tespitler, haksız fiilin gerçekleştiği tarihte yürürlükte bulunan mevzuat hükümleri gözetilerek yapılması gerekmektedir⁶⁹.

⁶⁵ Kılıçoğlu, s. 526.

⁶⁶ 2918 Sayılı Karayolları Trafik Yasanın 98. Maddesi: “*Trafik kazaları sebebiyle üniversitelere bağlı hastaneler ve diğer bütün resmî ve özel sağlık kurum ve kuruluşlarının sundukları sağlık hizmet bedelleri, kazazedenin sosyal güvencesi olup olmadığına bakılmaksızın genel sağlık sigortalısı sayılanlar için belirlenen sağlık hizmeti geri ödeme usul ve esasları çerçevesinde Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanır*”. ; Yargıtay HGK, Esas No: 2012/10-1156, Karar No: 2013/339, Tarih: 13.03.2013., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021; Yargıtay 10. HD, Esas No: 2013/18707, Karar No: 2013/17896 Tarih: 01.10.2013., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁶⁷ Çelik, s. 12; Şahin, s. 58-59; Saide, Takar, s. 32-33; Zorluoğlu Yılmaz, s. 79; Yargıtay HGK, Esas No: 2018/142, Karar No: 2018/1625, Tarih: 06.11.2018., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021

⁶⁸ Eren, s. 773.

⁶⁹ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2019/292, Karar No: 2020/6372, Tarih: 02.11.2020; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2019/5558, Karar No: 2020/6282, Tarih: 27.10.2020; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2019/1025, Karar No: 2020/6117 Tarih: 26.10.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2013/17-2423, Karar No: 2015/1661, Tarih: 17.06.2015., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

Sürekli tam iş göremezlik durumunda ise kişi artık bu hali ile çalışamayacak ve bir kazancı olmayacaktır. Bu sebeple tazminat hesaplanırken tamamı üzerinden hesaplama yapılması gerekecektir. Zamanla kişinin başkasının yardımlarıyla hayatını idame ettirmesi zorunlu hale gelecekse, yapılacak tazminat hesaplamasına ayrıca bakıcı giderleri de eklenmesi gerekir⁷⁰. Bedensel bütünlüğü ihlal edilen kişinin zararının kapsamı; haksız fiil tarihinden tazminata hükmedileceği tarihe kadarki kazanç kaybı olup, söz konusu zararın hesaplanmasında; bedensel bütünlüğü ihlal edilen kişinin çalışmış olsa idi alabileceği ücretler, ücret artışları, yan ödemeler vb. kazanç kayıpları göz önünde bulundurulmalıdır⁷¹ Burada ispat külfeti bedensel bütünlüğü ihlal edilen kişiye aittir. Doktrinde bir görüşe göre; bedensel bütünlüğü ihlal edilenin yıllık kazancının iş gücü kaybı oranı ile çarpımı, yıllık kazanç kaybını; bu tutarın iş gücünü kaybettiği süreyle çarpımı ile de iş gücünü tamamen kaybettiği veya eksilmesinin meydana getireceği gelecekteki kazanç kaybı hesaplanır⁷².

İş gücünün geçici kaybı durumunda, kazanç kaybı miktarının hesaplanması, muhtemel iş gücü kayıp süresi gözetilerek yapılır. İş gücünün daimî kaybı durumunda ilk olarak eğer zarar meydana gelmemiş olsaydı zarar görenin muhtemelen çalışacağı zaman dikkate alınarak hesaplanır⁷³. Yargıtay’a göre bedensel bütünlüğü ihlâl edilen kişi tarafından açılan davada kişi, hüküm tarihinde tamamen iyileşmiş, çalışma gücünde meydana gelen azalma tamamen ortadan kalkmış ise; çalışma gücünü kaybeden kişinin isteyebileceği tazminat, sadece kişinin iyileştiği ana kadar çalışamaması sebebiyle oluşan kazanç kayıplarından ibarettir. Çalışma gücündeki kayıp daimi nitelikte ise yaşam faaliyetleri ve çalışma hayatının sürdürülebilmesi için daha fazla efor sarfı gerektiğinden ortaya çıkan zarar ihlale uğrayanın yaşamı süresince devam edeceğinden yaşam sonuna kadar talep edilebilecektir⁷⁴.

Bedensel bütünlüğün ihlal edilmesi durumunda kişinin ekonomik geleceğinin sarsılmasından kaynaklanan zararlar da mevcut olup, söz konusu zararlar; zarar gören kişinin iş piyasasında eskisi gibi faaliyet gösterememesi, ekonomik rekabette zorlanması, yeni iş bulmakta daha fazla zorlanması; aynı mesleği icra etse dahi, eski çalışma gücünün eksilmesi

⁷⁰ Çelik, Ahmet: Trafik Kazalarında Tazminat ve Sigorta Hukuk ve Ceza Sorumluluğu, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, Mart 2021, s. 562; Uçakhan Güleç, Sema: Bedensel Zararlarda Bakıcı Giderleri Tedavi Gideri Midir Sorunu”, Bedensel Zararlardan Dolayı Hukuki Sorumluluk (Uluslararası Kongre, 1-2. Kasım 2019), 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Haziran 2020, (s. 389-405), s. 389.

⁷¹ Eren, s. 772; Kılıçoğlu, s. 527; Oğuzman/Öz, s. 96; Zorluoğlu Yılmaz, s. 80.

⁷² Oğuzman/Öz, s. 98.; Çelik, s. 129.

⁷³ Eren, s. 774; Oğuzman/Öz, s. 97; Zorluoğlu Yılmaz, s. 84.

⁷⁴ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2017/686, Karar No: 2019/9616, Tarih: 17.10.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021

veya işin ifası esnasında daha çok emek sarfının gerekmesi şeklinde olabilmektedir⁷⁵. Yargıtay’a göre ekonomik geleceğinin sarsılmasından kaynaklanan zararlar müstakbel zarar niteliğindedir. Müstakbel zararlar, kişinin çalışma gücünde herhangi bir azalma meydana gelmesi dahi oluşmaktadır⁷⁶. Örneğin model, sinema veya tiyatro sanatçısı olan bir kadının yüzünde oluşan kalıcı yanık yarası veya bir futbolcunun haksız eylem neticesinde gözlerinde görme kaybı yaşaması veya parmaklarından birinin kopması vb. haller, söz konusu kimselerin iş alanlarında çalışmasını olanaksız hale getirebilir.

Haksız fiil nedeniyle bedensel gücünde kayba uğrayan kişinin herhangi bir kazanç kaybı olmasa dahi, aynı kazancın elde edilmesinde aynı yaşta olduğu kişilere ve aynı işi yapan kişilere kıyasla daha fazla güç ve çaba harcayacak aynı kazancı elde etmesi sebebiyle güç ve çaba kaybı tazminatı isteme hakkı vardır⁷⁷. Yargıtay’a göre kazanç kaybı olmasa da gücünü kaybeden kişi, aynı işi güç kaybından önceki haline ve kendisiyle aynı durumdaki diğer kişilere nazaran daha fazla güç ve çaba sarf ederek yapıyorsa, kişinin fazladan sarf ettiği bu güç ve çabaya karşılık gelen tazminatı talep etme hakkı vardır⁷⁸.

1.2.4. Maddi tazminattan indirim sebepleri

Maddi tazminattan indirim sebepleri TBK’nın 51. ve 52. maddelerinde düzenlenmiştir. TBK’nın 51. maddesinde hâkimin tazminat miktarının belirlenmesinde kusurun ağırlığını göz önünde bulundurması gerektiğini belirtilmiştir. Yine TBK’nın 52. Maddesinde göre, zarar gören kişinin zararı oluşturan fiile rıza göstermesi veya zarar görenin, zararın oluşmasında, artmasında katkısının olması veya tazminattan sorumlu olan kişinin durumunu ağırlaştırması halinde hakim, tazminat miktarında indirim yapabilir veya tazminatı tamamen kaldırabilir.

⁷⁵ Eren, s. 775; Şahin, s. 62; Oğuzman/Öz, s. 100.

⁷⁶ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2019/4863, Karar No: 2020/4292, Tarih: 02.07.2020; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2019/2579, Karar No: 2020/755, Tarih: 05.02.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2017/485, Karar No: 2019/9402, Tarih: 05.02.2019, “Sağ kolu kesilen kişinin ekonomik geleceğinin sarsılması sebebiyle uğrayacağı zarar müstakbel zarara örnektir.” ; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/2008, Karar No: 2019/172, Tarih: 19.02.2019., <https://www.Sinerji mevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁷⁷ Baysal, s. 402; Çelik, s. 13.

⁷⁸ “Kişinin vücut bütünlüğünün ihlâli nedeniyle ortaya çıkan beden gücü kayıplarının, gelirinde veya malvarlığında bir azalma meydana gelmesi dahi tazminat gerektirdiği kabul edilmekte ve bu husus güç kaybı tazminatı olarak ifade edilmektedir. Bu durum, ilk bakışta sorumluluk hukukundaki zarar kavramına aykırı gibi görünse de, burada vücut bütünlüğü ihlâl edilen kişinin aynı işi zarardan önceki durumu ve diğer kişilere göre daha fazla güç sarf ederek yaptığı gerçeğinden hareket edilmekte ve zararı, fazladan sarf edilen bu gücün oluşturduğu kabul edilmektedir”; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2017/1282, Karar No: 2019/8969, Tarih: 07.10.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/13029, Karar No: 2019/5193, Tarih: 29.04.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/8879, Karar No: 2019/3815, Tarih: 28.03.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/9317, Karar No: 2019/4288, Tarih: 08.04.2019; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2016/6959, Karar No: 2019/2623, Tarih: 07.03.2019; Yargıtay 5. HD, Esas No: 2004/6063, Karar No: 2005/2500, Tarih: 21.03.2005; Yargıtay 11.HD, Esas No: 2005/3415, Karar No: 2006/5510, Tarih: 11.05.2006., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

Ayrıca tazminattan sorumlu olan kişi hafif kusuru ile tazminata sebep olmuş ise, hakkaniyet gerektiriyorsa ve tazminatı ödemesi halinde yoksulluğa düşer olacaksa hakim tarafından tazminat miktarının azaltılmasına hükmedilebilir. TBK'nın 52. maddesindeki bu düzenleme ile tazminattan indirim sebepleri düzenlenmiştir.

Yukarıdaki kanuni düzenlemelerden anlaşılacağı üzere maddi tazminattan indirim sebepleri: “kusurun ağırlığı”, “zarar gören kişinin rızası”, “zarar gören kişinin zararın oluşmasında veya çoğalmasında etkisinin olması”, “zarara sebebiyet veren hafif kusurlu ise tazminatı ödediğinde yoksulluğa düşecek olup olmaması durumu” şeklinde sıralanabilir.

Zarar gören, zarara sebebiyet veren fiile daha önceden rıza göstermiş olabilir. Zarar görenin rızasının geçerli bir rıza veya geçersiz bir rıza olmasına göre ya tamamen tazminat ödenmez ya da tazminattan indirimle gidilir⁷⁹. Doktrine göre zarar görenin rızası hukuken geçerli bir rıza ise hukuka uygunluk nedeni söz konusu olacağından tazminat ödenmez, ancak rıza hukuken geçersiz bir rıza ise bu durum zararın doğmasına veya artmasına sebebiyet vermişse tazminattan indirimle gidilebilir⁸⁰.

Zarar görenin zararın doğmasında veya artmasında kişisel kusuru var ise bu durumda kusurun ağırlığına göre ya tamamen tazminat ödenmez ya da tazminattan indirimle gidilir⁸¹. Zarar gören kişinin kusuru nedensellik bağına kesecek kadar ağır bir kusur ise tazminat ödenmez⁸². Ancak zarar görenin kusuru nedensellik bağına kesecek yoğunlukta değilse bu durumda tazminattan indirimle gidilir. Yargıtay'a göre zarar görenin kusuru belirlenirken, objektif kusur kriterlerine başvurulmalı, zarar gören kişinin kusuru, zarar ile olan illiyet bağına kesecek ağırlıkta ise zarar veren kişi sorumluluktan kurtulacak ve tazminat ödemeyecek olup, zarar gören kişinin kusuru bu ağırlıkta değilse ortak illiyet olarak kabul edilir ve tazminattan indirim nedeni olarak kabul edilecektir⁸³.

⁷⁹ Eren, s. 790; Kılıçoğlu, s. 536; Oğuzman/Öz, s. 122; Şahin, s. 71.

⁸⁰ Eren, s. 790.

⁸¹ Antalya, s. 567; Kılıçoğlu, s. 537; Oğuzman/Öz, s. 123; Şahin, s. 73; Tandoğan, Haluk, Türk Mesuliyet Hukuku, 1. Basıdan Tıpkı Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2010., s. 318; Zorluoğlu Yılmaz, s. 134; “Zarar görenin kendi kusurunda, kişinin kendisine zarar vEren bir hareket tarzı söz konusudur. Zarar görenin kendi kusuru, akıllıca iş gören, mantıklı bir kişinin, kendi yararı gereği zarara uğramamak için kaçınacağı veya kaçması gereken bir eylemi olarak nitelendirilmelidir. Zarar görenin kusuruna ortak kusur, birlikte kusur veya müterafik kusur da denilmektedir.”.

⁸² Eren, s. 791.

⁸³ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/3092, Karar No: 2020/400, Tarih: 16.06.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/153, Karar No: 2019/916, Tarih: 19.09.2019 “Zarar gören keşidecinin kusuru muhatabın sorumluluğunu tamamen ortadan kaldırmıyor ise zarar görenin müterafik (ortak) kusuru oranında tazminattan indirim yoluna gidilecektir”; Yargıtay GHK, Esas No: 2017/131, Karar No: 2019/1395, Tarih: 19.12.2019, <https://www.sinerji-mevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi:17.05.2021.

1.3. Manevi zararın belirlenmesi ve tazmini

1.3.1. Genel olarak

Haksız bir fiil veya tecavüz nedeniyle duyulan acıya, eleme manevi zarar adı verilmektedir⁸⁴. Doktrindeki başka bir görüşe göre manevi zarar; haksız fiil neticesinde kişilik hakkı ihlal edilen kişinin, manevi kişiliği üzerinde oluşan etkisi olarak ifade edilmiştir⁸⁵. Manevi zarar kavramına ilişkin hukukumuzda; “*sübjektif teori*”, “*objektif teori*” ve “*karma teori*” olmak üzere üç teori mevcuttur.

Sübjektif teoriyi savunan görüşe göre; manevi zarar, mağdurun duygusal, psikolojik durumunda meydana gelen rahatsızlık, huzurunda eksilme ve yaşam ritmindeki bozukluk şeklinde ifade edilir⁸⁶. Sübjektif teori, doktrinde; manevi zarar olarak nitelendirilen elem ve acı kişinin iç dünyası ile ilgili olduğu için bu zararın öncelikle ölçülemez olduğu yönünden ve manevi zarar olarak nitelendirilen elem ve acının temyiz kudretine haiz olmayan kişiler ile tüzel kişiler bakımından söz konusu olamayacağı için bu kişiler bakımından manevi zararın doğumu, tespiti ve tayininde işlevsel olamayacağı yönünden eleştirilmektedir⁸⁷.

Objektif teoriye göre manevi zarar olarak kabul edilen kişilik değerlerindeki eksilme, kişinin duygularından bağımsız nitelikte olup, objektif teorinin; temyiz kudretine haiz olmayan kişiler ile tüzel kişiler bakımından manevi zararın doğumu, tespiti ve tayininde işlevsel nitelikte olduğu kabul edilmekte olup, doktrinde, manevi zararın tespitinde veya kavramsal olarak nitelendirilmesinde kişinin duygularını dikkate almadığı için eleştirilmektedir⁸⁸. Nitekim hukukumuzda manevi zararın tazmini bakımından gerçek veya tüzel kişi ayrımı yapılmamış olup, aksine TBK’nın 58/1 maddesinde net bir şekilde; “*kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören*” terimi kullanılmıştır⁸⁹.

Karma teoriyi savunan görüşe göre; manevi zarar, hem kişilik değerlerinin ihlali

⁸⁴ Arıkan, s. 28; Baysal, s. 543; Ener, Oğuz Şükrü: Türk Hukukunda Manevi Tazminatın Niteliği ve Hesaplanması, Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE, İstanbul 2014, s. 11; Eren, s. 805; Erlüle, s. 133; Gökcan, s. 817; Keskin, A. Dilşad: Manevi Tazminat (Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından), 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Ağustos 2016, s. 66; Kılıçoğlu, s. 553; Oğuzman/Öz, s. 260; Oral, Tuğçe, Tüzel Kişilerin Manevi Zararlarının Tazmini, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, 1 İstanbul, Kasım 2018, s. 40.

⁸⁵ Atlan, s. 37.

⁸⁶ Dağlıoğlu, Duygu: Manevi Zarar, Yüksek Lisans Tezi, AÜSBE, Ankara 2017, s. 59.

⁸⁷ Antalya, Gökhan: “Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması-Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi”, MÜHFHAD, C. 22, S. 3., İstanbul 2016, (s. 221-250), s. 227; Arıkan, s. 24; Dağlıoğlu, s. 64; Erlüle, s. 39; Keskin, s. 99; Oral, s. 55; Özyürek, Öykü: Kişilik Haklarına Saldırı Nedeniyle Manevi Tazminat”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Programlar Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 44., Tekçe, Fatma Nur: “Manevi Tazminat Davalarında Görevli ve Yetkili Mahkeme”, MÜHFHAD, C. 22, S. 3., İstanbul, 2016, (s. 2623-2641), s. 2626-2627.

⁸⁸ Arıkan, s. 26; Dağlıoğlu, s. 71; Erlüle, s. 43; Keskin, s. 103; Oral, s. 57; Özyürek, s. 45; Tekçe, s. 2625.

⁸⁹ Eren, s. 812; Oral, s. 63.

neticesinde bu değerlerdeki eksilmeyi hem de mağdurun duygusal, psikolojik durumunda meydana gelen rahatsızlığı, huzurundaki eksilmeyi ve yaşam ritmindeki bozukluğu ifade etmektedir⁹⁰. Kanaatime göre manevi zararın açıklanmasında; kişilik değerlerinin ihlali neticesinde bu değerlerdeki eksilme ile mağdurun duygusal, psikolojik durumunda meydana gelen rahatsızlığı, huzurundaki eksilmeyi ve yaşam ritmindeki bozukluğu şeklinde iki faktörü de temel alan karma görüşün benimsenmesi hakkaniyete ve işlevselliğe daha uygun düşer. Nitekim Yargıtay’a göre; kişilik değerlerinde oluşan objektif eksilme olarak ifade edilen manevi zarar, yalnızca kişinin duyduğu acı, çektiği ızdırap olarak değerlendirilemez. Bazen kişilik hakkının zedelenmesi, sadece bir görüntü olarak da ortaya çıkabilir. Zira manevi zararı sadece acı ve elem olarak nitelendirdiğimizde, tüzel kişilerin ve bilinçsizlerin; acılarını içlerinde gizleyenlerin tazminat isteme haklarından yoksun bırakılması sonucu doğabilecektir⁹¹.

Doktrinde manevi zararın niteliğini ve fonksiyonunu açıklayan görüşler de mevcuttur. Bunlar; “tatmin görüşü”, “ceza görüşü” ve “telafi görüşü” şeklindedir. Tatmin görüşüne göre, manevi tazminatın; kişinin acı ve elemelerini dindirecek veya dindirmese bile en azından bir nebze olsun hafifletecek bir fonksiyonu vardır⁹². Nitekim Yargıtay’a göre manevi tazminat, bir ceza olmadığı gibi gerçek anlamda bir ceza mahiyetinde değildir. Manevi tazminat ile malvarlığına ilişkin bir zararın giderilmesi amaçlanmadığı için gerçek manada bir tazminat da değildir. Sadece manevi olarak zarara uğrayan kişide meydana gelen hissiyatı bir nebze olsun gidererek manevi bir tatmin hissiyatı meydana getirir⁹³. Ceza görüşüne göre, manevi tazminat; zarar görenin intikam duygusunu tatmin eden ve zarar göreni psikolojik olarak memnun eden bir fonksiyonu haizdir⁹⁴.

Telafi görüşüne göre manevi tazminatın işlevi ve amacı; kişinin acı ve üzüntüsünü, kişilik değerlerindeki eksilmeleri aynen ve nakden telafi etmektir⁹⁵. Yargıtay’ın bir kararında manevi tazminatın fonksiyonunun, zarara uğrayan kişinin bozulan maneviyatının yeniden tesis

⁹⁰ Antalya, s. 229; Arıkan, s. 29; Dağhoğlu, s. 73-74; Keskin, s. 107; Oral, s. 60; Özyürek, s. 48.

⁹¹ “Tüzel kişileri ve bilinçsizleri; öte yandan, acılarını içlerinde gizleyenleri tazminat isteme haklarından yoksun bırakmamak için yasalar manevi tazminat verilebilecek bazı olguları özel olarak düzenlemiştir.”; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1392, Karar No: 2020/542, Tarih: 08.07.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/4-1392, Karar No: 2020/542, Tarih: 08.07.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1500, Karar No: 2020/368, Tarih: 09.06.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/960, Karar No: 2020/187, Tarih: 20.02.2020, <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁹² Antalya, s. 234; Arıkan, s. 50; Ener, s. 38; Eren, s. 809; Erlüle, s. 74; Keskin, s. 127; Oral, s. 66; Özyürek, s. 49.

⁹³ Yargıtay İBK, Esas No: 1966/7, Karar No: 1966/7, Tarih: 22.06.1966., <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi: 17.05.2021.

⁹⁴ Antalya, s. 235; Arıkan, s. 47; Ener, s. 40; Eren, s. 810; Keskin, s. 119; Kılıçoğlu, s. 553; Oral, s. 68; Özyürek, s. 51.

⁹⁵ Antalya, s. 233; Arıkan, s. 52; Eren, s. 811; Erlüle, s. 78; Keskin, s. 125; Oral, s. 70; Özyürek, s. 53.,

edilmesi için kanun tarafından öngörülen bir telafi şekli olduğu belirtilerek suretiyle manevi tazminatın telafi fonksiyonu belirtilmiştir⁹⁶.

Kanaatimce manevi tazminatın işlevi ve amacı haksız fiil nedeniyle kişide meydana gelen manevi eksilmenin veya hasarın telafi edilmesidir. Doktrindeki bir görüşe göre; manevi tazminat şeklinde tazmin edilecek bir miktar paranın zarara uğrayanda bir sevinç ya da tatmin duygusu oluşturup oluşturmadığı, bu tazminatın kendisini teselli edip etmediği önem arz etmemekte olup kişilik değerlerinin ihlali sebebiyle oluşan manevi zararın, kişinin bunu hissedip hissetmemesinden bağımsız olarak ayni veya nakdi olarak giderilmesi gerekmektedir⁹⁷.

1.3.2. Manevi tazminat talep hakkı

Manevi zarara ilişkin özel hukuktaki genel düzenleme TBK'nın 58. maddesidir. Bu maddenin 1. fıkrasına göre manevi zarara uğrayan kişi bu zararına karşılık olarak bir miktar paranın ödenmesini isteyebilir⁹⁸. Hukukumuzda manevi tazminata ilişkin özel düzenlemeler de mevcuttur. TBK'nın 56. maddesinde; haksız fiil neticesinde bedensel bütünlüğün ihlali halinde de manevi tazminata hükmedilebileceği, TMK'nın 25. maddesinde kişilik hakları zarara uğrayanın manevi tazminat isteminde bulunabileceği, yine TMK'nın 174. maddesinde boşanmanın gerçekleşmesine sebep olan olaylar nedeniyle kişilik hakları zedelenen taraf, kusuru ile kişilik haklarının zedelenmesine sebep olan diğer taraftan, manevî tazminat adı altında uygun bir miktarda paranın ödenmesini isteyebileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda, kişilik değerlerinin ihlal edilmesi durumunda özel düzenleme mevcut değilse, TBK'nın 58. maddesine göre manevi tazminat talep edilebilecektir⁹⁹.

Hukukumuzda manevi tazminatı talep hakkı doğal olarak zarar gören kişiye aittir. Ancak zarar görenin bir haksız fiilden dolayı uğradığı zarara ilişkin manevi tazminatı talep hakkının devredilebilirliği hususu tartışmalıdır. Doktrindeki bir görüşe göre; manevi zarar olarak nitelendirilen acı ve ızdırap, zarar gören tarafından hissedildiği için ve zarar görenin

⁹⁶ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/2065, Karar No: 2020/46, Tarih: 23.01.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/4-1940, Karar No: 2020/220, Tarih: 26.02.2020, “*manevi tazminatın amacı, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, bozulan ruhsal dengesini telafi etmek, manevi değerlerindeki eksilmeyi karşılamaktır.*”, Yargıtay 2. HD, Esas No: 2020/4761, Karar No: 2020/5358, Tarih: 04.11.2020; Yargıtay 2. HD, Esas No: 2020/3878, Karar No: 2020/4349, Tarih: 05.10.2020; Yargıtay 2. HD, Esas No: 2020/3273, Karar No: 2020/3962, Tarih: 21.09.2020., <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi:18.05.2021.

⁹⁷ **Atlan, Hülya**, s. 58.

⁹⁸ TBK m. 58/1 “*kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir*”.

⁹⁹ **Oral**, s. 61.

bizzat kendi şahsına bağlı bir hak zedelendiği için bu kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Bu nedenle bu hak, başkalarına ve mirasçılara devredilemez bir haktır¹⁰⁰. Doktrindeki bir Başka görüşe göre ise bu hak kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak değildir. Manevi tazminat, alacak hakkı niteliğinde olduğundan devri mümkün olup, mirasın açılmasıyla diğer alacaklar gibi direkt mirasçılara intikal eder¹⁰¹. Doktrindeki üçüncü ve katıldığım görüşe göre ise manevi tazminat talep hakkı başkalarına devredilebilir bir haktır. Ancak bu hakkın devredilebilir olması için, tazminat talebi iradesinin, zarar gören tarafından beyan edilmiş olması gerekmektedir¹⁰².

Hukumumuzda manevi tazminat isteminin devri hususu TMK'nın 25. maddesinin 4. Fıkrası ile düzenlenmiştir¹⁰³. Esasında söz konusu düzenlemeden çıkarılabilecek iki temel sonuç vardır; birincisi devir açısından, ikincisi ise mirasçılara intikal açısından.

Kanuni düzenlemeden anlaşılabileceği üzere manevi tazminat isteminin devri için “*karşı tarafça kabul edilmesi*” temel ve yegâne şarttır. Doktrine göre söz konusu düzenlemede manevi tazminat isteminin devri için “*karşı tarafça kabul edilmesi*” koşulu ile manevi tazminatı talep hakkının devrinin, tamamen zarar verenin iradesine bırakılması hukuk ve hakkaniyetle ve mantıkla bağdaşmamaktadır¹⁰⁴.

“*İntikal için*” ise zarara sebebiyet veren karşı tarafın kabulü koşulu aranmamaktadır. Miras bırakan tarafından dava açılmış veya manevi zararının karşılanması için dava dışı bir yolla talepte bulunmuş ise açılan bu dava veya talep, ilgili takibi yapma hakkının mirasçılara intikal etmesi sonucunu doğuracaktır¹⁰⁵. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında, kural olarak manevi tazminat isteme hakkının zarara uğrayan kişiye ait bir hak olduğu belirtilmiştir. Ancak, zarara uğrayan kişi ölmeden önce dava açarak zararını talep etmiş veya dava açma iradesini açıklamışsa, manevi tazminatı talep hakkı mirasçılara devir eder. Miras bırakan tarafından açılan davaya mirasçıları devam edebilirler¹⁰⁶.

TBK'nın 56. maddesinin 2. fıkrasında; haksız fiil neticesinde ağır bedensel zarara uğrama veya ölüm durumunda ağır zarara uğrayan veya ölen kişinin yakınlarına da manevi

¹⁰⁰ Genç Arıdemir, Arzu: “Manevi Tazminatın Takas Edilip Edilemeyeceği Sorun”, İÜHF C. LXVII, S.1-2, (s. 81-96), İstanbul, 2009, s. 83.

¹⁰¹ Kırca, Çiğdem: “Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği”, Yargıtay Dergisi, C. 25, S. 3, Ankara, 1999, (s. 242-266), s. 261; Serozan, Rona, “Kişiye Sıkı Biçimde Bağlı Sayılan Manevi Hakların Mirasçıya Geçebilirliği”, Prof. Dr. Özel Seliçi'ye Armağan, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Ocak 2006, (s. 559-563), s.560.

¹⁰² Eren, s. 813.

¹⁰³ TMK m. 25/4 “manevi tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; mirasbırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez”.

¹⁰⁴ Eren, s. 814.

¹⁰⁵ Oğuzman/ Öz, s. 277.

¹⁰⁶ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2018/1840, Karar No: 2020/4247, Tarih: 01.07.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 1963/4-8003, Karar No: 1963/42, Tarih: 03.04.1963., <https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

tazminat talep hakkı tanınmıştır¹⁰⁷. Kanuni düzenlemedeki “yakın” ifadesinin ihtiva ettiği anlam ve kapsamı doktrinde tartışmalıdır. Doktrindeki bir kısım yazarlara göre, yakın kavramı; kişinin ailesi ile sınırlı olmayıp, ölen veya zarar gören kişi ile yakın bir duygusal bağlılık ilişkisi bulunan ve ağır bedensel zarara uğrayan kişinin bu halinden manevi tazminat takdir edilecek seviyede manevi ızdırap ve acı yaşaması, normal ve beklenebilen kişi anlamına gelir¹⁰⁸. Nitekim Yargıtay’a göre zarar görenin veya ölenin yakını ifadesinden anlaşılması gereken; ölen kişi ile aralarında sıkı ilişki ve sevgi bağlarının bulunmasıdır. Önemli olan, aralarındaki kan bağına dayalı bir yakınlık değil, duygusal anlamdaki yakınlıktır¹⁰⁹.

Doktrine göre ağır bedensel zarar gören veya ölen kişinin yakınlarının ruh sağlığı ciddi şekilde yıpranabileceğinden, şok, bunalım ve sarsıntıdan dolayı ruhsal veya psikolojik bir rahatsızlık durumu şeklindeki rahatsızlıklar manevi zarar olarak kabul edilmektedir¹¹⁰. Yine doktrinde ağır bedensel zarar gören veya ölen kişinin yakınlarının, maruz kaldığı bu manevi zararın yansıma zarar niteliğinde olduğuna ilişkin görüşler mevcuttur¹¹¹. Ancak Yargıtay’a göre manevi bütünlüğün bozulması, sinir hastalıklarının oluşması gibi durumlar, maddi zarar kapsamı içinde değerlendirilmektedir. Bir kimsenin ağır bedensel zarara uğraması neticesinde o kimsenin yakınlarının bu olay nedeniyle ruh ve sinir sağlığı bozulursa manevi tazminat talep etme hakları doğacaktır. Kişinin yakınlarında meydana gelen bu manevi zarar ile haksız fiil arasında uygun illiyet bağının var olduğu kabul edilir. Bu nedenle manevi tazminatı düzenleyen hukuk normlarının bu kişilerin de haklarını koruma amacı güttüğünün kabulü gerekir. Bu durumlarda oluşan zarar yansıma yoluyla oluşan zarar değil, doğrudan doğruya oluşan zarar söz konusudur¹¹².

1.3.3. Manevi tazminatın kapsamı ve hesaplanması

Manevi zarardan kaynaklanan tazminat; “bir kimsenin ölmesi veya bedensel

¹⁰⁷ Arıkan, s. 57; Eren, s. 823; Kılıçoğlu, s. 555; Kırac Adır, s. 46; Oğuzman/ Öz, s. 289; Sulu, Muhammed: “Ölüm ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat”, MÜHFHAD, C. 22, S. 3., İstanbul, 2016, (s. 2737-2756), s. 2743.

¹⁰⁸ Arıkan, s. 70; Kılıçoğlu, s. 558; Kırac Adır, s. 56.

¹⁰⁹ Yargıtay 17. HD, Esas No: 2014/14675, Karar No: 2017/3707, Tarih: 06.04.2017; Yargıtay 21. HD, Esas No: 2009/1603, Karar No: 2009/4320, Tarih: 24.03.2009; Yargıtay 21. HD, Esas No: 2006/19237, Karar No: 2007/7812, Tarih: 08.05.2007; Yargıtay 21. HD, Esas No: 2006/16792, Karar No: 2007/6306, Tarih: 10.04.2007; Yargıtay 21. HD, Esas No: 2006/17270, Karar No: 2006/15728, Tarih: 19.12.2006., <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi:18.05.2021.

¹¹⁰ Çakırca, s. 210; Eren, s. 823.

¹¹¹ Çakırca, Seda İrem: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Ağır Bedensel Zararlarda Yakınların Manevi Tazminat Talebi”, Journal of Yaşar University, C. 8 Özel Sayı, İstanbul, 2013, (s. 785-807), s. 792., Oğuzman/ Öz, s. 276.

¹¹² Yargıtay HGK, Esas No: 1995/11-122, Karar No: 1995/430, Tarih: 26.04.1995, <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi:18.05.2021.

bütünlüğünün ihlal edilmesi nedeniyle” ve *“bir kimsenin kişilik hakkının ihlal edilmesi nedeniyle*” olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Manevi tazminatın oluşması için gerekli koşullar; TBK’nın 56. maddesi ile 58. maddesine göre farklılık arz etmektedir.

TBK’nın 56. maddesine göre manevi tazminatın doğabilmesi için, haksız fiil sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli genel koşulların yanında özel bir koşul olarak; bir kimsenin ölmesi veya bedensel bütünlüğünün ihlal edilmesi koşulu aranmaktadır¹¹³. TBK’nın 58. maddesine göre manevi tazminatın doğabilmesi için haksız fiil sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli genel koşulların yanında özel bir koşul olarak; bir kimsenin kişilik hakkının ihlal edilmesi koşulu aranmaktadır¹¹⁴.

Yine TBK’nın 56. maddesi ile 58. maddesi arasındaki diğer farklılık ise yakınların tazminat talep hakkıdır. TBK’nın 56. maddesinin 2. fıkrasına göre bir yakını ağır bedensel zarar gören veya ölen kişi manevi tazminat talep edebilir¹¹⁵. Düzenlemede özellikle ağır bedensel zarar ve ölüm halinde yakınların manevi tazminat talep etme hakkı düzenlenmiştir.

TBK’nın 58. maddesinde temel koşul, kişilik hakkının ihlal edilmesidir. Ölen bir kişi ile ilgili ölümden sonra kendisine yönelik kişilik haklarına saldırı mahiyetindeki eylemlerden dolayı ölen kişinin manevi tazminat isteme hakkının varlığı mevzu bahis olmasa da ölenin yakınları TBK’nın 58. maddesine göre manevi tazminat talep edebilirler. Nitekim Yargıtay’a göre; ölen kişinin manevi varlığına yönelen bir saldırı söz konusu ise bu saldırı aynı zamanda yakınlarının kişilik haklarına saldırı olarak kabul edilir. Şeref ve haysiyete yönelik bu tür saldırılar nedeniyle ölen kişinin yakınları, TBK’nın 58. Maddesi kapsamında kendi kişilik haklarının ihlal edilmesine dayanarak manevi tazminat talep etme hakları vardır¹¹⁶.

Manevi tazminat hukukumuzda kural olarak para şeklinde ifa edilmektedir. Ancak hukukumuzda TBK’nın 51. maddesinin 2. fıkrasında; *“tazminatın irat biçiminde ödenmesine hükmedilirse”* şeklinde manevi tazminatın irat şeklinde de ödenmesinin kararlaştırılabileceği düzenlenmiştir. İrat kelime anlamı olarak gelir anlamına gelmekte olup, tazminatın irat olarak

¹¹³ Eren, s. 815; Kılıçoğlu, s. 552; Oğuzman/ Öz, s. 268.

¹¹⁴ Eren, s. 817; Kılıçoğlu, s. 553; Oğuzman/ Öz, s. 269.

¹¹⁵ TBK m. 56/2 *“ağır bedensel zarar veya ölüm halinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir”*.

¹¹⁶ Yıldız, Ozan Ali: *“Şeref ve Haysiyete Yönelik Saldırıların Karşısında Kişilik Hakkının Korunması”*, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara, 2020, C. 5., S. 1-3., (s. 3675-3689), s. 3675; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1392, Karar No: 2020/542, Tarih: 08.07.2020., <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi:18.05.2021., *“Önemle vurgulamak gerekir ki, şeref ve haysiyete yönelik saldırılar kişinin ölümü sonrasında gerçekleşirse ölenin kişilik hakkının ihlal edildiği söylenemez. Çünkü TMK’nın 28. maddesiyle kişilik ölüm ile sona erer. Ancak ölenin şeref ve haysiyetine yönelen saldırılar onun yakınlarının kişilik hakkına saldırı teşkil eder. Bu tür saldırılar karşısında ölenin yakınları, kendi kişilik haklarının ihlaline dayanarak TMK’nın 25. Maddesinde belirtilen davaları açabilir.”*.

belirlenmesi, zararı doğuran olaydan önceki durumunu gelir bazında geri getirmek¹¹⁷. Hukukumuzda TBK'nın 51. maddesinin 1. fıkrasında bu husus; "*hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler*" şeklindeki maddi ve manevi tazminatın ödenme şekline ilişkin genel düzenlemenin yanında, TMK'nın "*tazminat ve nafakanın ödenme biçimi*" başlıklı 176. maddesinin 2. fıkrasında; "*manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez*" şeklinde özel düzenleme mevcuttur.

Doktrine göre manevi tazminat miktarının irat şeklinde tespit edilmesinin en önemli sonucu, manevi zararın etki süresinin, tazminatın para şeklinde tespit edilmesine nazaran daha hakkaniyetli bir şekilde gözetilmesinin sağlanmasıdır¹¹⁸. Ancak manevi zararın etkisi, zarar görenin gelecekteki yaşamını sürekli olarak etkileyecek boyuttaki ruhsal ve psikolojik rahatsızlıklar vb. istisnai haller haricinde zaman içinde azalır ve kaybolur. Böyle durumlarda manevi tazminatın irat şeklinde tespiti adalet ve hakkaniyet düşüncesi ile bağdaşmaz. Bu bakımdan hâkim somut olayın özelliklerine göre, zararın, zarar gören kişide bıraktığı etkinin kalıcı olup olmamasına göre, hakkaniyet ve adalet esaslarına göre manevi tazminatın irat veya para şeklinde ödenip ödenmemesi gerektiği hususunu takdir etmelidir.

Manevi zarar, kişinin manevi değerlerinde bir eksilmeye ve hasara sebebiyet verdiği için para ile tespiti veya ekonomik olarak tayin edilmesi olası değildir¹¹⁹. Hukukumuzda manevi tazminat miktarının tespiti ve tayini hâkimin takdirine bırakılmıştır. TBK'nın 56. Maddesinde kullanılan "*uygun bir miktar para*" ibaresi hakimın takdir yetkisini içermektedir¹²⁰.

Yukarıda belirtilen kanuni düzenlemede belirtildiği üzere hâkim, manevi tazminatın belirlenmesinde takdir yetkisini kullanırken öncelikle "*olayın özelliklerini*" değerlendirmesi gerekmektedir. Yargıtay'a göre kanun koyucu, her olayın kendine özgü koşullarını düşünerek genel düzenleyici, kesin bir kural koymaktan imtina etmiş, "*olayın özelliklerini göz önünde tutarak*" terimini bilinçli olarak kullanmış, düzenlemeyi hakimın olaydaki ihtiyaca göre yorumuna açık bırakmış ve manevi tazminata hükmedilmesinin gerekli olup olmadığını, hangi şartlarda tazminata hükmedileceğini hâkimin takdirine bırakmıştır¹²¹.

¹¹⁷ **Atlan**, s. 198; **İyimaya**, Ahmet: "*Tazminatın İrat Şeklinde Belirlenmesi*", TBB Dergisi, Ankara, Y. 1990, S.1., s. 24.,.

¹¹⁸ **Atlan**, s. 199; **İyimaya**, s. 25.

¹¹⁹ **Eren**, s. 821.

¹²⁰ TBK m. 56 "*Hakim, bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, olayın özelliklerini göz önünde tutarak, zarar görene uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verebilir. Ağır bedensel zarar veya ölüm halinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verebilir*".

¹²¹ Yargıtay İBK, Esas No: 1966/7, Karar No: 1966/7, Tarih: 22.06.1966; Yargıtay 4. HD, Esas No: 2020/2305, Karar No: 2020/3109, Tarih: 01.10.2020., <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi:18.05.2021.

Bu kapsamda, manevi tazminat vasıtası ile, duyulan manevi acının kısmen de olsa mümkün olduğunca giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle hâkim, TMK'nın 4. Maddesi kapsamında manevi tazminata hükmederken hak ve nesafeti gözeterek takdir hakkını kullanmalıdır. Hâkim manevi tazminatı tespit ederken mevcut olayın özelliklerini, objektif kriterlere riayet ederek, mağdurun sosyal ve ekonomik durumunu, paranın alım gücünü, zarar görende oluşan maluliyet oranını, oluşan beden gücü kaybı sebebiyle oluşan ve ileride oluşacak elem ve ızdırabı dikkate almalıdır¹²². Yine doktrine göre; hâkim manevi tazminatın takdirinde manevi tazminatın gayesini, somut vakanın temel niteliklerini, eşitlik ilkesini, keyfi muamelede bulunma yasağını, tarafların menfaatlerini, ihtimal dahilinde olan vaziyet değişikliklerini, değişen değer yargılarını dikkate alıp somut olayın özelliğine göre kararın vermelidir¹²³.

1.4. Müteselsil sorumluluk halinde zararın tazmini

1.4.1. Müteselsil sorumluluk ilkesi (dış ilişki)

Müteselsil sorumluluk, aynı veya farklı sebepler nedeniyle oluşan bir zarardan birden fazla kişinin sorumlu olması veya söz konusu zararın tazmini yükümlülüğü altında bulunmasına müteselsil sorumluluk adı verilmektedir¹²⁴. Doktrindeki bir tanıma göre müteselsil sorumluluk; birden fazla kişinin sorumluluğu ile meydana gelen bir zararın, bu birden fazla kişiden hangisinin zararın hangi kısmından sorumlu olacağının tespit edilemediği, özelliği dolayısıyla bölünebilir olan, başka bir ifade ile nakdi olan tazminat yükümlülüğünün tamamını ifa ile sorumlu olduğu, zarar görenin de istediği sorumludan tazminatı tamamen veya kısmi olarak talep hakkının olduğu, sorumlulardan birinin ifa yaptığı nispette diğerlerinin sorumluluktan kurtulduğu sorumluluk türüdür¹²⁵.

¹²² Yargıtay HGK, Esas No: 2017/434, Karar No: 2019/1173, Tarih: 12.11.2019, “Manevi tazminatın zenginleşme aracı olmamakla beraber, bu yöndeki talep hakkında hüküm kurulurken olay sebebiyle duyulan acı ve elemnin kısmen de olsa giderilmesinin amaçlanması ve bu sebeple tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile birlikte olayın meydana geliş şekli de göz önüne alınarak hak ve nesafet kuralları çerçevesinde bir sonuca varılmasının gerektiği, manevi tazminatta kusurun ancak tazminatın takdirinde etkili olabileceği, manevi tazminatın tutarını etkileyecek özel hâl ve şartların her olaya göre değişebileceği, hâkimin bu konuda takdir hakkını kullanırken, ona etkili olan nedenleri de karar yerinde objektif ölçülere göre isabetli bir biçimde göstermesinin gerekmektedir”; Yargıtay HGK, Esas No: 2018/21, Karar No: 2020/456, Tarih: 23.06.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/960, Karar No: 2020/187, Tarih: 20.02.2020., <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹²³ **Atlan**, Hülya, “Beden Bütünlüğünün İhlalinde Manevi Tazminat Miktarının Belirlenmesi”, AÜHFD, C. 65, S. 4, Ankara 2016, (s. 2659-2683), s. 2664-2665.

¹²⁴ **Antalya**, s. 646; **Baysal**, s. 611; **Canyürek**, Murat: Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişki, 1. Baskı, Vedat Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2003, s. 5; **Dalcı Özdoğan**, Nurihan: Müteselsil Sorumluluk (Özellikle TBK md.61 ve md.162 vd. Hükümleri Bağlamında), 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Mayıs 2015, s. 4; **Eren**, s. 834; **Kılıçoğlu**, s. 573; **Nomer**, s. 232; **Oğuzman/Öz**, s. 293; **Şahin Caner**, Ayşenur: Türk Borçlar Kanunu'nda Müteselsil Borçluluk, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Haziran 2017, s. 9; **Yıldırım**, s. 211.

¹²⁵ **Akıntürk**, Turgut, Müteselsil Borçluluk, Ankara, 1. Baskı, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara,

Yargıtay kararlarında müteselsil borç ilişkisi şöyle tanımlanmıştır; birden çok borçlunun bir alacaklıya karşı borçtan sorumlu olduğu, borçluların birlikte veya ayrı ayrı alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olduğu, alacaklının alacağını kısmen veya tamamen her borçludan ayrı ayrı isteyebileceği, borçlulardan birinin borcu kısmen ödemesi halinde diğer borçluların da ödenen kısım kadar sorumluluktan kurtulduğu, borcun tamamı ödeninceye kadar borçluların her birinin sorumluluğunun devam ettiği, borçluların her birinin sorumlu olduğu paya bakılmaksızın borcun tamamından sorumlu olduğu, borcun her bir borçlu için asli borç niteliğinde olduğu, alacaklı için alacağını tahsil edebileceği birden fazla borçlunun bulunduğu borç ilişkisidir¹²⁶.

Hukukumuzda müteselsil sorumluluğa ilişkin birçok düzenleme mevcuttur. KTK'nın 85. maddesinin 1. fıkrasında motorlu aracın işletilmesi nedeniyle doğan zararlardan dolayı açılan tazminat davalarındaki müteselsil sorumluluk hali düzenlenmiştir¹²⁷. Yine KTK'nın 88. maddesinin 1. fıkrasında motorlu araç kazalarında üçüncü kişilerin zararlarından dolayı oluşan müteselsil sorumluluk hali düzenlenmiştir¹²⁸. Bu konuda zarardan sorumlu olan kişilerin trafik kazasının oluşuna katılış biçimi, hangi kanuni hüküm nedeniyle sorumlu olduğu ve sorumluluğunun türü önemli değildir.

Müteselsil sorumluluk halinde zarar gören, açacağı bir dava ile zararının tamamını sorumlulardan birinden isteyebileceği gibi sorumluların tamamını davalı göstererek bütün sorumlulardan da isteyebilir. Dolayısıyla zarar gören, zararını hangi sorumlu için kolay ispat edebiliyorsa onu seçerek daha kolay alacağına kavuşma imkânına sahiptir. Açılan davada zarar görenin kusuru yoksa, hâkim tarafından sorumluların hangi oranda kusurlu olduklarının araştırılıp tespit edilmesine ihtiyaç yoktur. Zira müteselsil sorumlulardan biri, illiyet bağı

Mayıs1971, s. 35; **Yağcıoğlu**, Ali Haydar: Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Haziran 2014, s. 6; “*Müteselsil borçluluk bir irade beyanı veya kanun hükmü dolayısıyla bir edimin birden ziyade borçlulardan her birinin tamamını ifa etmekle yükümlü bulunduğu, alacaklının ise tamamını ancak bir defa ifa etmek üzere edimi borçlulardan dilediği birinden talep etmeye yetkili olduğu ve borçlulardan birinin ifası veya ifa yerini tutan fiiliyle diğerlerinin bu oranda alacaklıya karşı borçtan kurtulacakları bir birlikte borçluluk hâlidir.*”.

¹²⁶ Yargıtay HGK, Esas No: 2015/3939, Karar No: 2019/1211, Tarih: 26.11.2019; Yargıtay 10. HD, Esas No: 2019/4597, Karar No: 2019/6608, Tarih: 25.09.2020, Yargıtay 10. HD, Esas No: 2019/2862, Karar No: 2020/4414, Tarih: 15.09.2020, Yargıtay HGK, Esas No: 2013/9-1559 Karar No: 2013/1461, Tarih: 09.10.2013, Yargıtay HGK, Esas No: 2013/17-2267, Karar No: 2015/1352, Tarih: 15.05.2015, Yargıtay HGK, Esas No: 2013/10-2281, Karar No: 2015/1727, Tarih: 19.06.2015, Yargıtay HGK, Esas No: 2014/13-19, Karar No: 2015/1743, Tarih: 24.06.2015., <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹²⁷ KTK m. 85/1 “*bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa aracın bir teşebbüsün ünvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar*”.

¹²⁸ KTK m. 88/1 “*bir motorlu aracın katıldığı bir kazada bir üçüncü kişinin uğradığı zarardan dolayı, birden fazla kişi tazminatla yükümlü bulunuyorsa, bunlar müteselsil olarak sorumlu tutulur.*”.

kesecek derecede olmadığı sürece diğer müteselsil sorumlunun veya üçüncü bir kişinin kusuruna dayanamaz. Kazaya katılan üçüncü kişi de diğer sorumlularla birlikte zarar görene karşı müteselsil sorumlu olur¹²⁹.

Hukumumuzda müteselsil sorumluluğa ilişkin temel düzenleme TBK'nın 61. maddesidir. TBK'nın 61. Maddesine göre aynı borçtan dolayı birden fazla kişi birlikte sorumlu olmaları halinde müteselsil sorumluluk hükümlerine tabi olurlar¹³⁰. Kanunun lafzından anlaşılacağı üzere iki halde kişilerin müteselsil sorumlulukları doğar; bunlar, “birlikte bir zarara sebebiyet vermeleri” ve “aynı zarardan çeşitli sebeplerle sorumlu olmaları” şeklindedir¹³¹.

1.4.2. Birlikte bir zarara sebebiyet verme (tam teselsül)

Birden çok kişinin birlikte, olaydan evvel veyahut olay esnasında anlaşılıp kasıtlı veya birbirlerinin fiillerinden haberdar olarak haksız fiile sebebiyet vermeleri durumunda tam teselsül söz konusu olur¹³². Yine doktrindeki bir başka görüşe göre tam teselsülün söz konusu olabilmesi için zararın, zarar verenlerin ortak kusurlarından doğması gerekmektedir¹³³.

Bu özelliğinden dolayı müteselsil sorumluluğun bu çeşidine “ortak kusur sorumluluğu” da denilmektedir. Nitekim Yargıtay’a göre birden fazla kişinin birbiri ile önceden veya olay sırasında anlaşarak, ya da en azından birbirlerinden haberdar olarak işledikleri bir haksız fiil ile bir zararın oluşmasına sebebiyet verdikleri takdirde, ortak kusur söz konusu olur. Ortak kusur koşulunun oluşması için; birden çok zarar veren kişide, kasta veya ihmale dayalı birlikte davranma iradesinin bulunması gerekir. Birden çok kişinin ortak kusur sorumluluğunun doğması için üç şartın birlikte gerçekleşmesi gerekir¹³⁴. Bu kapsamda ortak kusurun varlığı; zararın oluşmasına birlikte sebep olma, ortak kusur ve tek zarar koşullarının birlikte oluşmasına bağlıdır.

Müteselsil sorumluluğun bu çeşidi kusur ortaklığına dayanmakta olup, kusur ortaklığı, “kast ortaklığı” ve “ihmal ortaklığı” olarak iki şekildedir¹³⁵. Kast ortaklığı halinde zarara

¹²⁹ **Karasu**, Rauf: Yargıtay ve Sigorta Tahkimi İtiraz Hakem Heyeti Kararları Işığında Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası), 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Mayıs 2016, s. 106.

¹³⁰ TBK m. 61 “birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır”.

¹³¹ **Eren**, s. 836; **Kılıçoğlu**, s. 574; **Nomer**, s. 233; **Oğuzman/Öz**, s. 301; **Yıldırım**, s. 211.

¹³² **Eren**, s. 837; **Dalcı Özdoğan**, s. 72; **Şahin Caner**, s. 15.

¹³³ **Akın**, Levent: “Yeni Borçlar Kanunu Düzenlemeleri Çerçevesinde Asıl İşverenin Müteselsil Sorumluluğunun Niteliği”, AÜHFD, S. 60-4, Ankara, 2011, s. 739.

¹³⁴ Yargıtay HGK, Esas No: 2015/3939, Karar No: 2019/1211, Tarih: 26.11.2019, <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹³⁵ **Dalcı Özdoğan**, s. 73; **Eren**, s. 838; **Kılıçoğlu**, s. 581; **Şahin Caner**, s. 16,

sebebiyet verenler arasında zarardan önce veya eylemin gerçekleşmesi esnasında yapılan sarıh veya zımni bir mutabakat ve bir haksız fiil ortaklığı bulunur¹³⁶. Birden çok kişinin ortak kusurla sebebiyet verdikleri zararlardan ötürü sorumluluklarında teknik olarak kusurlu sorumluluğu söz konusu olduğu için temyiz kudretine haiz olmayanların meydana gelen zarardan sorumlulukları söz konusu olmaz.

Tam teselsül hükümlerine tabi bir borç ilişkisinde, müteselsil sorumluların her biri meydana gelen zarardan dolayı zarar görene karşı, zararın tamamından sorumlu olur¹³⁷. Zarar gören, zararı müteselsil sorumlularından istediğinden talep edebilmektedir. Zarar daha ziyade veya tamamen müteselsil sorumlulardan birinin fiili neticesinde meydana gelse dahi zarar gören zararı müteselsil sorumlularından istediğinden talep edebilir¹³⁸. Tam teselsül halinde diğer sorumlulara rücu hakkına haiz olan sorumlu, alacaklının haklarına halef olup, sorumlulardan birine karşı zamanaşımının kesilmesi, diğer sorumlular bakımından da hukuki sonuç doğurur¹³⁹.

1.4.3. Aynı zarardan çeşitli sebeplerle sorumlu olma (tam olmayan (eksik) teselsül)

Aynı zarardan çeşitli sebeplerle sorumlu olma halinde zarara sebebiyet verenler arasında zarardan önce veya eylemin gerçekleşmesi esnasında yapılan sarıh veya zımni bir mutabakat ve bir haksız fiil ortaklığı bulunmamaktadır¹⁴⁰. Eksik teselsül durumunda tam teselsülde olduğu gibi zarar gören, tazminat talebini borçlularından herhangi birine yöneltebilir. Tazminat alacaklısı, borçluların herhangi birinden tazminatın tamamının ödenmesini talep edebilir. Ayrıca borçlulardan herhangi biri tarafından yapılan ödeme, diğer borçluları yapılan ödeme miktarı kadar sorumluluktan kurtarır. Ödemeyi yapan borçlu, daha sonra diğer borçlulara karşı rücu hakkına sahip olabilir¹⁴¹.

¹³⁶ Eren, s. 838; Şen, Elif: Bir Zarara Birlikte Sebebiyet VEreren Birden Fazla Kişinin Hukuki Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, GÜSBE, İstanbul, 2011, s. 7.

¹³⁷ Gürsoy, Kemal Tahir: “Birden Fazla Kimselerin Aynı Zarardan Sorumluluğu”, AÜHFD, C. 30, S.1, Ankara, 1973, s. 64.

¹³⁸ Gürsoy, s. 64.

¹³⁹ Kılıçoğlu, s. 581; Nomer, s. 236; Oğuzman/Öz, s. 306; “Borçlar Kanunun 155. maddesi hükmü, “Zamanaşımı müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen borcun borçlularından birine karşı kesilince, diğerlerine karşı da kesilmiş olur.” kuralını içermektedir. Bu maddeye göre, müteselsil borçlulardan birine karşı zamanaşımının kesilmesi diğer müteselsil borçlulara karşı da zamanaşımını keser. Bu hükmün haksız fiillerden doğan müteselsil sorumlulukta, sadece tam teselsülde uygulanacağı kabul edilmelidir. Yine halefiyette borçlu alacaklının yerine geçtiğinden, alacaklının alacak hakkının tabi olduğu zamanaşımı süresinden yararlanır.”; Yargıtay HGK, Esas No: 2013/1559, Karar No: 2013/1461, Tarih: 09.10.2013., <http://www.kazanci.com/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹⁴⁰ Gürsoy, s. 69., Oğuzman/Öz, s. 302., Dalcı Özdoğan, s. 73., Şahin Caner, s. 17, Eren, s. 841.

¹⁴¹ Yargıtay HGK, Esas No: 2019/271, Karar No: 2019/1069, Tarih: 15.10.2019; Yargıtay HGK, Esas No: 2013/2281, Karar No: 2015/1727, Tarih: 19.06.2015, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

Zarara sebebiyet veren müteselsil sorumlular arasındaki iç ilişki, müteselsil sorumlulardan birinin zarar görene tazminatı ödemesiyle meydana gelir¹⁴². İç ilişki, zararın ve tazminat bedelinin, zararın meydana gelmesine sebep olan sorumlular arasında ne şekilde bölüştürüleceği uyumsuzluğu ile alakalıdır¹⁴³. Sorumluların iç ilişkideki sorumluluk miktarının belirlenmesi, zarar görenin zararının giderilmesinden sonraki safhasıdır. Zarar görenin zararı giderildikten sonra sorumlular arasında hakkaniyetli ve adaletli bir çözüm yolunun bulunması gerekmektedir¹⁴⁴. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında; rücu hükümleri ile bir borçtan birlikte sorumlu olanlar arasında hakkaniyete uygun bir denge kurulması amaçlandığı belirtilmiştir¹⁴⁵.

Hukukumuzda müteselsil sorumlular arasındaki rücu ilişkisi TBK'nın 62. ve 167. maddelerinde düzenlenmiştir. TBK'nın "*iç ilişki*" başlıklı 62. maddesinde, aynı tazminattan sorumlu olan müteselsil borçlular arasında tazminat miktarı bölüştürülürken zararın oluşmasına sebebiyet veren tüm nedenler, özellikle müteselsil sorumluların her birine atfedilebilecek kusurunun ağırlığı, sebep oldukları tehlikenin ağırlığı göz önünde bulundurulur. Ödemesi gereken tazminat miktarından daha fazlasını ödeyen müteselsil borçlu, fazla ödediği miktar için diğer müteselsil borçlulara karşı rücu hakkına sahiptir. Fazla ödediği miktar kadar, zarar görenin haklarına halef olur. TBK'nın 62. maddesindeki bu düzenleme ile sorumluluk hukuku yönünden müteselsil sorumlular arasındaki rücu ilişkisi düzenlenmiştir.

Yine müteselsil sorumluların sözleşmeye dayalı rücu ilişkisin düzenleyen TBK'nın "*iç ilişki*" başlıklı 167. maddesinde, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça veya borçlular arasındaki hukuki ilişkinin mahiyetinden anlaşılmadıkça, alacaklıya yapılan ifadan, borçluların her biri birbirine karşı eşit paylarla sorumlu olurlar. Payından fazlasını ödeyen borçlu, fazla ödediği miktarı diğer paydaşlardan isteme hakkına sahiptir. Bu durumda borçluların her biri, diğer borçlulara sadece sorumlu oldukları pay oranında rücu hakkına sahiptir. Borçlulardan birinde tahsil edilemeyen payından dolayı, diğer borçlular eşit oranda sorumlu hale gelirler.

Rücu; kelime anlamı itibariyle cayma, vazgeçme, geri dönme, anlamına gelmektedir. Hukuk terimi olarak rücu hakkı; alacaklısına ödeme yapan bir kişinin, ödediği şeyi başka

¹⁴² Yağcıoğlu, s. 212.

¹⁴³ Eren, s. 847.

¹⁴⁴ Aşık, Sebanur: Müteselsil Sorumlulukta Zarar Verenlerin Birbirine Karşı Rücu İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, HÜSBE, Ankara 2019, s. 34.

¹⁴⁵ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1493, Karar No: 2019/386, Tarih: 02.04.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

birinden istemesi anlamına gelmektedir¹⁴⁶. Rücu hakkı, niteliği itibarıyla bir alacak hakkıdır¹⁴⁷. Söz konusu alacak hakkı müteselsil sorumlular ile zarar gören arasındaki asıl tazmin yükümlülüğünden bağımsız, tazminatı sorumluluk oranını aşacak şekilde zarar görene ödeyen müteselsil sorumlu ile diğer sorumlular arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklanan yenilik doğuran bir hak niteliğindedir¹⁴⁸.

Rücu hakkı, dış ilişkide zarara uğrayanın muhafaza edilmesi gayesi istikametinde tazminatın hepsini ifa eden sorumlu ile diğer sorumlular arasındaki menfaat dengesini tesis etmek hususunda çözümleyici rol oynayan, bu doğrultuda müteselsil sorumlulara tazmin yükümlülüğünün hakkaniyete göre bölüştürülmesi işlevini gören, muhatabı bakımından bir borç meydana getiren, direkt ifayı yapan kişide doğan, yalın ve halefiyetten bağımsız bir talep niteliğindedir¹⁴⁹.

TBK'nın 62/1. maddesinde tazminatın ödenmesinde müteselsil sorumlular arasındaki sorumluluk oranının “*kusurun ağırlığına*” ve “*yarattıkları tehlikenin yoğunluğuna*” göre belirlenmesi gerektiği düzenlenmiştir. Kanuni düzenlemeden de anlaşılacağı üzere hâkim, tazminatı iç ilişkide bölüştürürken, sorumluların her birinin kusurunun ağırlığı ve yine her biri tarafından meydana getirilen tehlikenin yoğunluğu dikkate alınmalıdır¹⁵⁰.

Rücu talebi mutlak ve sınırsız değildir. TBK'nın 62/2. maddesinde belirtildiği üzere rücu hakkına sahip olan sorumlu diğer sorumlulardan ancak sorumluluk oranını aşan miktarı talep edebilir¹⁵¹. Yine bununla birlikte iç ilişkide zarara sebebiyet verenlerin, zararı tazmin eden sorumluya karşı sorumluluğu kısmi olup, burada dış ilişkide olduğu gibi müteselsil sorumluluk söz konusu değildir¹⁵². Rücu hakkını kullanan zararı tazmin eden müteselsil sorumlu, diğer sorumlulara ödediği kısmın hepsi için değil, her bir sorumluya kendi hissesi oranında başvurabilir¹⁵³.

TBK'nın 62/2. maddesinde iç ilişkide rücu hakkı ile birlikte halefiyet müessesesi de düzenlemiştir¹⁵⁴. Nitekim Yargıtay'a göre; bir borcu ödeyen kimsenin, yaptığı ödemedan dolayı

¹⁴⁶ **Koçano Rodoslu**, Emine: Rücu Hakkı, 1. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, Ocak 2016, s. 7; **Yalçınkaya**, Aslıhan: Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Kapsamında Sigortacının, Sigorta Ettirene Rücu Hakkı, Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2019, s. 59.

¹⁴⁷ **Aşık**, s. 34.

¹⁴⁸ **Aşık**, s. 34.

¹⁴⁹ **Seyhun Alp**, Nihat: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Kapsamında Rücu Davaları, Seçkin Yayınları, Ankara, Eylül 2018, s. 13; **Şahin Caner**, s. 100; **Yağcıoğlu**, s. 216.

¹⁵⁰ **Eren**, s. 848; **Kılıçoğlu**, s. 580; **Nomer**, s. 238; **Şahin Caner**, s. 103.

¹⁵¹ **Yağcıoğlu**, s. 218.

¹⁵² **Eren**, s. 847; **Kılıçoğlu**, s. 579.

¹⁵³ **Kılıçoğlu**, s. 580; **Nomer**, s. 243; **Oğuzman/Öz**, s. 307;

¹⁵⁴ TBK m. 62/2 “Tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen kişi, bu fazla ödemesi için, diğer müteselsil

alacaklının haklarına halef olabilmesi ancak halefiyetin kanunda açıkça öngörölmüş olması ile mümkündür. Kanunda açıkça öngörölmediği taktirde borcu ödeyen kişinin alacaklının haklarına halef olması mümkün değildir; başka bir ifade ile halefiyet halleri kanunda sınırlı sayıda düzenlenmiştir, bunlar dışında halefiyet halleri bulunmamaktadır¹⁵⁵.

Doktrine göre halefiyet; bir başkasının sahip olduğu bir hakka veya alacağa ilişkin, sahip olduğu tüm haklara sahip olacak şekilde o kişinin yerine geçmek olarak ifade edilir¹⁵⁶. Müteselsil sorumlulukta, halefiyetin söz konusu olması için zarar görenin zararının tamamının tazmini gerekmekte olup; söz konusu ödeme kısmi de olsa ödemenin tazmin eden sorumlunun sorumluluk oranını aşmış olması gerekmektedir¹⁵⁷.

Halefiyet, zarar gören ile zararı tazmin eden sorumlu arasında; rücu ise zarar görenin zararını tazmin eden ile diğer sorumluklar arasında bir ilişki olup, her halefiyette bir rücu hakkı olup her rücuda halefiyet mevcut değildir¹⁵⁸.

Halefiyet hakkı özü itibariyle rücu hakkına bağlı bir hak niteliğini haizdir¹⁵⁹. Yine halefiyet hakkı, müteselsil sorumlulukta iç ilişkide, zararın kendi payını aşan miktarı ifa eden sorumlunun rücu hakkını tamamlayıcı ve etkisini kuvvetlendirici niteliğe sahiptir¹⁶⁰.

1.5. Cezai sorumluluğun sonuçlarının hukuki sorumluluğa etkisi

1.5.1. Ceza mahkemesi kararlarının hukuk mahkemesinde kesin hüküm teşkil ettiği durumlar

Bir konuda var olan kesin hüküm¹⁶¹ kararı veren mahkeme ile birlikte bütün

sorumlulara karşı rücu hakkına sahip ve zarar görenin haklarına halef olur.”.

¹⁵⁵ Yargıtay HGK, Esas No: 2010/10-20, Karar No: 2010/58, Tarih: 03.02.2010; Yargıtay HGK, Esas No: 2000/4-113, Karar No: 2000/124, Tarih: 23.02.2000, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹⁵⁶ **Nomer**, Haluk: “Halefiyet ile Rücu Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, İÜHFM, C. 55, S. 3, İstanbul, Y.1997, s. 243; **Seyhun Alp**, s. 13., “Halef, halefiyet yolu ile nasıl bir hak iktisap etmiş ise, o hakka sahip olur; halefiyet, hakkın genişletilmesine ve sorumlu üçüncü şahsın durumunun ağırlaştırılmasına sebep olamayacağı gibi, sorumlu üçüncü şahsın borcunun tecezzisine de imkân vermez” ;Yargıtay İBK, Esas No: 1970/2, Karar No: 1972/1, Tarih: 17.01.1972, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 18.05.2021.

¹⁵⁷ **Dağdelen**, Ahmet Hakan: 818 ve 6098 Sayılı Borçlar Kanunlarında Borçlular Arasında Teselsül, 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, Mayıs 2011, s. 189; **Yağcıoğlu**, s. 221.

¹⁵⁸ **Kılıçoğlu**, Ahmet: Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet, 1. Baskı, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, Mayıs 1979, s. 13; **Seyhun Alp**, s. 13; “Halefiyet alacak hakkının ona bağlı bulunan haklarla birlikte kendiliğinden intikal etmesi sonucunu doğurur. Rücu hakkında ise alacağı bağlı bulunan hakların intikal etmesi söz konusu değildir. Şu da var ki; halefiyetin alacaklı ile onu tatmin eden kişi arasında, rücu hakkının ise borçlu ile alacaklıtatmin eden kişi arasında bir ilişki olduğu gözden kaçırılmamalıdır”.

¹⁵⁹ **Kılıçoğlu**, s. 13.

¹⁶⁰ **Aşık**, s. 45.

¹⁶¹ **Arslan**, Ramazan/Yılmaz, Ejder/**Taşpınar Ayvaz**, Sema/**Hanağası**, Emel: Medeni Usul Hukuku, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Ekim 2021., s. 686-700; **Ercan**, İsmail: Uygulamacılar İçin Medeni Usul Hukuku El Kitabı, 6. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Mayıs 2021., s. 916-918; **İyilikli**, Ahmet Cahit: Hukuk

mahkemeler açısından bağlayıcı niteliktedir. Açılan bir davada kesin hüküm bulunmaması dava şartlarındandır. Mahkeme tarafından yargılama sonunda verilen hüküm kesinleştikten sonra; tarafları, konusu ve dava sebebi aynı olan yeni bir dava açılmaz. Açılması halinde ikinci dava önceki kesin hüküm nedeniyle reddedilir. İkinci davaya bakan hâkim esasa girmeden kesin hüküm sebebiyle davayı reddeder¹⁶².

Yukarıda da değinildiği gibi kural olarak ceza mahkemesi tarafından verilen kararlar hukuk mahkemesi açısından bağlayıcı olmadığından kesin hüküm oluşturmaz. Ancak aslında hukuk yargılamasına tabi olan, bununla birlikte ceza yargısında hükme bağlanmasına kanunlarda müsaade edilen bazı durumlar vardır. Bu durumlarda verilen ceza mahkemesi kararları hukuk yargılaması açısından kesin hüküm teşkil eder¹⁶³.

Nitekim Yargıtay’a göre; usul hukukuna ilişkin hükümler şekli anlamda hukuku ifade eder. Usul hukuku kapsamında tarafların itirazlarını ileri sürmesi, davanın açılması, tanık listelerinin bildirilmesi ve delil listelerinin bildirilmesi, belirli süre koşullarına bağlanmıştır. İddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı ve ikinci tanık listesinin verilememesi gibi yargılamanın hızlı bir şekilde sonuçlandırılması amacı ile belirli kısıtlamalar getirilmiştir. Tüm bu usul hukuku düzenlemeleri gözetildiğinde hukuk hâkimi tarafından öncelikli olarak maddi gerçek değil, şekli gerçek aranmaktadır. Ancak ceza hâkimi tarafından tam tersine öncelikli olarak maddi gerçeğin bulunması amaçlanmaktadır. Tüm bu nedenlerle maddi gerçeği tespit eden kesinleşmiş ceza mahkemesi kararının hukuk hâkimini bağlaması gerekir¹⁶⁴.

Yargılamasında Kesin Hüküm, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Ocak 2020; **Kuru**, Baki: Medeni Usul El Kitabı, C. 2, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, Ekim 2021., s. 1481-1485; **Pekcanitez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet: Medeni Usul Hukuku, On İki Levha Yayınları, 9. Baskı, Ankara, Eylül 2021, s. 473-478., **Yurtcan**, Erdener, Ceza Yargılaması Hukuku, Seçkin Yayınları, 16. Baskı, Ankara, Temmuz 2019, s. 667., s. 40 vd., “Şekli anlamda kesin hüküm; tarafları, sebebi ve konusu aynı olan bir uyuşmazlıkta mahkemece verilen karar hakkında başvurulabilecek bir kanun yolunun bulunmaması yani kanun yolları tüketilerek ya da kanun yollarına başvurulmayıp hükmün kesinleşmesidir. Maddi anlamda kesin hüküm ise; tarafları, sebebi ve konusu aynı olan bir uyuşmazlıkta verilen ve kesinleşen hükmün değiştirilememesi, daha sonra tekrara dava edilememesi ve daha sonraki dava açısından bağlayıcı olması anlamına gelir. Kesinleşen hükmün maddi anlamdaki etkisi; usul hukukunu ilgilendiren bir durum olup kimin ne yönde haklı olduğunun mahkeme kararıyla ortaya konup kesinleşmesi sonrasında artık aynı konuda dava açılmaması ve tartışma konusu yapılamaması anlamına gelir. Hukuki barışın korunması ve gereksiz yere hâkimin aynı konuda karar vermesi suretiyle aynı konuda çelişik kararlar çıkmaması amaçlanan maddi etki hukuki güvenliğin temeli olarak kabul edilir.”;

¹⁶² **Kunter**, Nurullah/**Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu** Ayşe: Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18.Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, Haziran 2010, s.727.

¹⁶³ “Hukuk hâkiminin yukarıda açıklanan bu bağımsızlığı sınırsız değildir. Gerek öğretide ve gerekse Yargıtay’ın yerleşmiş içtihatlarında, ceza hâkiminin tespit ettiği maddi olaylarla ve özellikle “fiilin hukuka aykırılığı” konusu ile hukuk hâkiminin tamamen bağlı olacağı kabul edilmektedir. Diğer bir anlatımla, maddi olayları ve yasak eylemlerin varlığını belirleyen ceza mahkemesi kararı, taraflar yönünden kesin delil niteliğini taşır.”; Yargıtay GHK, Esas No: 2017/55, Karar No: 2019/43, Tarih: 31.01.2019; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/92, Karar No: 2018/1362, Tarih: 27.09.2018, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19.05.2021

¹⁶⁴ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/832, Karar No: 2019/459, Tarih: 16.04.2019; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/503, Karar No: 2017/1190, Tarih: 14.06.2017; Yargıtay HGK, Esas No: 2012/19-873, Karar No:

Yargıtay'ın istikrar kazanmış uygulamasına göre de maddi olguyu tespit eden ceza mahkemesi kararları, hukuk yargılaması açısından bağlayıcı kabul edilmektedir. ceza mahkemesinde görülen bir dava sonucunda verilen hükümde, bir maddi olaya ilişkin olumlu veya olumsuz tespiti konusunda kesinleşmiş kabul söz konusu ise, aynı konu için kesin bir hüküm olduğundan artık hukuk mahkemesinde yeniden ele alınması mümkün değildir¹⁶⁵.

Ceza mahkemesinde yapılan yargılama sonucunda, bir senedin sahte olduğu tespit edilerek fail hakkında mahkûmiyet hükmü tesis edilirse, verilen bu karar artık bir kesin hükümdür ve hukuk yargılaması açısından kesin hüküm oluşturur. Ceza mahkemesinin beraat kararı sonrası senet borçlusu, hukuk mahkemesinde sahtelik davası açabilecektir¹⁶⁶. Nitekim 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun¹⁶⁷ 214/2. maddesinde bu husus düzenlenmiş ve ceza mahkemesi tarafından sahte belge düzenleme suçundan dolayı yapılan yargılama sonunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığına hükmedilmesinin, suça konu belgenin sahteliğinin hukuk mahkemesi tarafından incelenmesine engel olmayacağı hükmüne yer verilmiştir¹⁶⁸. Ancak ceza mahkemesi tarafından senedin sahte olmadığı yönünde tespit içeren bir karar verilmesi halinde bu karar hukuk mahkemesi açısından bağlayıcı nitelikte olacaktır¹⁶⁹.

Yukarıda anlatılan ceza mahkemesi tarafından verilen kararların hukuk mahkemesi açısından kesin hüküm teşkil ettiği durumlar aynı zamanda kesin delil teşkil eder ve hukuk mahkemesi açısından bağlayıcı niteliktedir. Bu bağlamda; ceza mahkemesinin bir senedin sahteliği hakkında ve yaş düzeltmeye ilişkin verdiği kararlar hukuk mahkemesi açısından kesin delil teşkil eder ve bağlayıcıdır¹⁷⁰.

Hem haksız fiil olup hem de suç teşkil eden fiiller hukuka aykırı fiillerin sadece bir kısmını teşkil eder. Haksız fiil sayıldığı halde suç olmayan, suç olduğu halde haksız fiil olmayan eylemler bize suç ve haksız fiil kavramlarının genişlik bakımından farklı olduğunu gösterir. Bu nedenle ceza hâkimi tarafından suç sayılmayan bir fiil, hukuk hâkimi tarafından haksız fiil

2013/433, Tarih: 03.04.2013; Yargıtay HGK, Esas No: 2011/17-50, Karar No: 2011/231, Tarih: 27.04.2011., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19.05.2021

¹⁶⁵ “Ceza mahkemesince yapılan maddi vakıa tespitinin TBK'nın 74. maddesi uyarınca hukuk hakimini bağlayacağı,” Yargıtay 4. HD, Esas No: 2018/1822, Karar No: 2020/3965, Tarih: 17.11.2020; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2020/543, Karar No: 2020/6149, Tarih: 03.11.2020; Yargıtay 11. HD, Esas No: 2020/2499, Karar No: 2020/4137, Tarih: 15.10.2020; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2018/5484, Karar No: 2020/5598, Tarih: 14.10.2020; Yargıtay 4. HD, Esas No: 2020/2959, Karar No: 2020/3323, Tarih: 12.10.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2019/422, Karar No: 2019/850, Tarih: 04.07.2019; Yargıtay GHK, Esas No: 2017/55, Karar No: 2019/43, Tarih: 31.01.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19.05.2021.

¹⁶⁶ Belgin Güneş, s. 253; Kuru /Arslan/Yılmaz, s. 733-734.

¹⁶⁷ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Resmi Gazete: Tarih:04.02.2011, Sayı:27836.

¹⁶⁸ HMK m. 214/2 “Ceza mahkemesince belgeyi düzenleyen hakkında ceza verilmesine yer olmadığı ya da beraat kararı verilmiş olması, hukuk mahkemesinin belgenin sahteliğini incelemesini engellemez”.

¹⁶⁹ Aras Bahattin, s. 383.

¹⁷⁰ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 734.

olarak kabul edilebilir¹⁷¹.

Ancak hukuka aykırı fiilin aynı zamanda suç teşkil etmesi durumunda, madalyonun bir yüzü olan haksız fiil açısından hukuk yargılaması söz konusu olurken, madalyonun diğer yüzü olan işlenen suç açısından da ceza yargılaması söz konusu olacaktır. Çünkü ceza mahkemeleri "suç" olarak tanımlanan ve ceza yaptırımı söz konusu olan fiillerle, hukuk mahkemeleri ise, görev alanına giren diğer uyuşmazlıklar saklı kalmak kaydıyla, tazminat sorumluluğuna yol açan "*haksız fiillerle*" ilgilenir¹⁷². Tek vaka olmasına rağmen hukuk ve ceza olmak üzere iki yargılamaya sebep bu durumlarda ceza mahkemesinde devam eden yargılama sonucu verilen kararın, hukuk hâkimi açısından bağlayıcı olup olmayacağı sorusu gündeme gelecektir.

TBK'nın 74. maddesine göre; hukuk hâkimi tarafından, zarar verenin kusurunun varlığı veya yokluğu, ayırt etme gücünün varlığı veya yokluğu hakkında karar verilirken, ceza hukukunun sorumluluğa ilişkin hükümleriyle ve ceza mahkemeleri tarafından verilen beraat kararlarıyla bağlı değildir. Bununla birlikte ceza hâkimi tarafından verilen kusur durumunun değerlendirilmesi ve zararın belirlenmesine yönelik kararlar da hukuk hâkimi açısından bağlayıcı olmayacaktır.

Kanun koyucu; suç teşkil eden haksız fiiller yönünden hukuk hakimini, ne ceza hukukunun sorumluluğa ilişkin ilkeleri ile ne de ceza mahkemesinin bu konudaki kararlarıyla bağlı tutmamıştır. Madde metni incelendiğinde, hukuk hakimine tanınan bu serbestiyet, mutlak ve keskin bir biçimde uygulanan bir serbestiyet olmayıp, hakime sınırlı bir hareket alanı belirlendiği sonucu çıkmaktadır¹⁷³. TBK'nın 74. maddesinde sayılan; kusurun takdiri, zararın miktarının tayini ve illiyet bağının mevcut olup olmadığı istisnaları saklı kalmak kaydıyla, hukuk muhakemesindeki kesin hükmün kesin delil teşkil etmesi ilkesi ve TBK'nın 74. maddesinin son cümlesindeki mefhumu muhalifi yoluyla çıkan sonuca göre; mahkûmiyet kararında bulunan haksız fiilin tanımlanması ve tespitine yönelik belirlemelerin hukuk mahkemesi için kesin delil teşkil etmesi gerekmektedir¹⁷⁴.

TBK'nın 74. maddesindeki düzenlemeden, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararının da hukuk hakimini mutlak bir şekilde bağlamayacağı anlaşılrsa da bu konuya daha geniş açıdan bakılması gerekmektedir. Kanun metninde kastedilen ve hukuk hakimini bağlamayacak olan beraat kararları, suçun işlendiğini ispatlamaya yetecek delillerin olmadığı

¹⁷¹ Kılıçoğlu Ahmet: "*Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk ilişkisi*", AÜHFD. Ankara, 1972, C.29, S.3-4, s. 185-186.

¹⁷² Kapancı, Kadir Berk: "*Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi*", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S.1, Malatya Y. 2016, s.512.

¹⁷³ Kılıçoğlu, s. 185-186.

¹⁷⁴ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 735.

ve bu sebeple delil yetersizliğinden verilen beraat kararlarıdır¹⁷⁵.

Gerçekten de beraat kararlarının hukuk hâkimi açısından bağlayıcılığı konusunda doktrin ve yargı kararlarına göre ikili bir ayırım yapılmaktadır. Buna göre; delil yetersizliğine dayanılarak verilen beraat kararı hukuk hakimini bağlamadığı halde, fiilin sanık tarafından işlenmediğini kesin bir şekilde tespit eden beraat kararları, hukuk hakimini bağlayacaktır. Bu şekilde yorumlamanın kanun koyucunun amacına en uygun yorum olduğu savunulmaktadır¹⁷⁶.

Hukuk mahkemesi açısından yalan tanık ifadesinin kesin delil kabul edilebilmesi ve bu sebeple yargılamanın yenilenebilmesi için; tanıklık yapılan ifadenin hukuk mahkemesinin hükmüne esas alınmış olması, tanık hakkında yargılamanın yenilenmesi istenilen hukuk davasındaki yalan tanıklığından dolayı ceza verilmesi, verilen cezanın kesinleşmesi gereklidir.

Aynı şekilde hukuk mahkemesi açısından gerçeğe aykırı bilirkişi raporunun kesin delil kabul edilebilmesi ve bu sebeple yargılamanın yenilenebilmesi için; bilirkişi raporunun hukuk mahkemesinin hükmüne esas alınmış olması, bilirkişi hakkında yargılamanın yenilenmesi istenilen hukuk davasında kasten gerçeğe aykırı verdiği rapor sebebiyle ceza verilmesi, verilen cezanın kesinleşmesi gerekir.

Yine hukuk mahkemesinin, yalan yere yemin etmesi sebebiyle lehine hüküm verilen taraf ile ilgili yargılama açısından, bu durumun kesin delil kabul edilebilmesi ve bu sebeple yargılamanın yenilenebilmesi için; yalan yere yemin eden tarafın, yalan yere yemin ettiğinin kendi ikrarı veya yazılı bir delil ile sabit olması, yalan yere yeminle verilen ifadenin hukuk mahkemesinin hükmüne esas alınmış olması, yalan yere yemin ederek lehine karar verilen taraf hakkında yargılamanın yenilenmesi istenilen hukuk davasında verdiği ifade sebebiyle ceza verilmesi, verilen cezanın kesinleşmesi gerekir¹⁷⁷.

Yapılan yargılama sırasında karşılaşılan ve davanın görülebilmesi veya nihayete erdirilebilmesi için, yargılamayı yapan mahkemenin görev alanı dışında kaldığından, görev alanına giren yargı makamı tarafından çözümleninceye kadar beklenmesi gereken sorunlara bekletici sorun denir¹⁷⁸. Hukuk mahkemesi tarafından, ceza mahkemesindeki bir davanın sonuçlanması bekletici mesele yapılmış ise; hukuk mahkemesi, ceza mahkemesi tarafından verilecek olan bu kararı peşinen kabul etmiş sayılacaktır¹⁷⁹. Bu sebeple “*bekletici mesele*”

¹⁷⁵ **Akcan**, Recep: Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1988, s.165.

¹⁷⁶ **Kılıçoğlu**, s. 185-186.

¹⁷⁷ **Akcan**, s.168-169.

¹⁷⁸ **Aşık**, İbrahim: Medeni Usul Hukukunda Bekletici Sorun, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Temmuz 2012., s. 24.

¹⁷⁹ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/2915, Karar No: 2019/1344, Tarih: 12.12.2019; Yargıtay HGK, Esas No: 2015/2868, Karar No: 2019/1159, Tarih: 12.11.2019; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/15-248, Karar No:

yapılan konuda ceza mahkemesi tarafından verilen karar, hukuk davasında kesin delil teşkil eder¹⁸⁰. Nitekim Yargıtay'ın istikrar kazanmış uygulamalarına göre de hukuk hâkiminin taraflar arasında aynı sebep, eylem ve konuda derdest bir ceza dosyasının bulunduğunu tespit etmesi durumunda ceza mahkemesinin bu konuda vereceği kararı beklemesi gerektiği belirtilmektedir¹⁸¹.

1.6. Haksız fiilden kaynaklanan hukuki sorumlulukta zamanaşımı

Hukuk uygulamasında zamanın çok önemli etkileri bulunmaktadır. Kanunların yürürlüğe girmesi, cezaların uygulanması, hakların kazanılması veya kaybedilmesi gibi hususlar belirli sürelerle bağlanmıştır. Ancak sürelerin türleri, uygulaması ve sonuçları, hukukun dallarına göre farklılık göstermektedir¹⁸².

TBK'da belirtilen borç kaynaklarından bir tanesi olan haksız fiil kavramı ve bu kavrama bağlı olarak zamanaşımı süresinin önemli etkilerinden biri de haksız fiil sonucunda oluşan zarara ilişkin açılacak tazminat davalarının hangi süreler içinde açılabileceğine ilişkindir. Bilindiği üzere hukuken bir haksız fiilden bahsedebilmek için bazı unsurların varlığı aranmaktadır¹⁸³.

Haksız fiil sebebiyle zarara uğrayan kimse kanunda düzenlenen süreler içerisinde zararını tazmin için talep ve dava hakkını kullanmadığı takdirde, bu hakkı zamanaşımına uğrar. Doktrindeki bazı görüşlere göre hakkı zamanaşımına uğrayan kimse bu hakkını takip ve dava edemez¹⁸⁴. Yine başka bir görüşe göre; bazı hakların kazanılması veya kaybedilmesi, kanun koyucu tarafından belirlenen zamanaşımı sürelerinin sona ermesine göre belirlenir¹⁸⁵.

Yargıtay'ın bir kararında zamanaşımı ile ilgili olarak dava konusu edilen bir alacağın, aradan uzun süre geçmesine rağmen alacağını talep hakkının kullanılmaması halinde borçlunun oldukça uzun zaman önce ödememiş olduğu borcundan dolayı ortaya çıkan ihtilaflar karşısında

2018/1175, Tarih: 06.06.2018; Yargıtay HGK, Esas No: 2011/17-50, Karar No: 2011/231, Tarih: 27.04.2011, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19.05.2021.

¹⁸⁰ Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 737.

¹⁸¹ Aşık, s. 150; Yargıtay 4. HD, Esas No: 2019/1202, Karar No: 2020/3942, Tarih: 16.11.2020; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2020/2823, Karar No: 2020/5849, Tarih: 20.10.2020; Yargıtay 9. HD, Esas No: 2016/19385, Karar No: 2020/6782, Tarih: 01.07.2020; Yargıtay 14. HD, Esas No: 2016/12977, Karar No: 2020/725, Tarih: 24.01.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/832, Karar No: 2019/459, Tarih: 16.04.2019; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/92, Karar No: 2018/1362, Tarih: 27.09.2018; Yargıtay HGK, Esas No: 2013/4-1008, Karar No: 2014/49, Tarih: 09.04.2014., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19.05.2021.

¹⁸² Tutumlu, Mehmet Akif: Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Temmuz 2002, s. 25.

¹⁸³ Savaş, Fatma Burcu: "Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı", TBB Dergisi, S. 74, Ankara, Y. 2008, (s. 121-148), s. 122

¹⁸⁴ Eren, s. 1312; Kılıçoğlu, s. 605; Reisoğlu, s. 425.

¹⁸⁵ Havutçu, Ayşe: "Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı", DEÜHFD C.12, Özel S., İzmir, Y. 2012, (s. 579-605), s. 580.

korunması, alacağını uzun zaman talep etmeyen alacaklının, alacağını talep hakkının artık korunmaya değer olmadığına kabul edilmesi gerektiği kabul edilmiştir. Özel hukuktaki tanımı ile zamanaşımı; kanunun ön gördüğü sürenin sona ermesiyle bir hakkın kazanılması veya kaybedilmesidir. Tanımlamadan da anlaşılacağı üzere zamanaşımı yönüyle belirli sınırlamaların olmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yargıtay kararında da bu hukuki yararın gerekçeleri izah edilmiştir¹⁸⁶.

Yukarıda belirtilen görüşlerin ve Yargıtay içtihatlarının aksine zamanaşımı aslında hak sahibinin talep ve dava hakkını ortadan kaldırmaz. Zira zamanaşımına uğramış bir borç sona ermez, hak sahibi tarafından talep ve dava edilebilmekte olup, bu durum yalnızca borçlu bakımından ifadan kaçınmak hakkı niteliğindeki bir def'i niteliğini haizdir¹⁸⁷. Nitekim Yargıtay'ın bir kararında, hukuki uyumsuzlukların bir an önce sonuçlandırılması, uzun süreler boyunca askıda bırakılmayarak toplumun huzur ve barışının tesis edilmesi için zamanaşımının öngörüldüğü belirtilmiştir. Yargı birimleri eli ile hak aramanın belirli bir zaman sınırlaması ile sınırlayan zamanaşımı, bir borcun doğumunu, değişimini veya ortadan kalkmasını sağlayan bir olgu değildir. Mevcut bir hakkın talep edilmesini engelleyen bir savunma aracı olduğu ifade edilmiştir¹⁸⁸.

Yargıtay'ın istikrar kazanmış kararlarında belirtildiğine üzere, zamanaşımı, hukuki niteliğine bakıldığında, usul hukukunda bir savunma aracı olup maddi hukukta ise bir def'i dir¹⁸⁹. Zira zamanaşımı süresinin tükenmesi sonucunda borçluya bir def'i hakkı verilmiş olup, borçluya verilen bu def'i hakkının kullanılması ile dava yoluyla borcun tahsilini ortadan kaldırma olanağı, başka bir ifadeyle borcu ifadan kaçınma hakkı tanınmıştır¹⁹⁰. Ancak TBK'nın 161. maddesine göre; zamanaşımı, taraflarca ileri sürülmedikçe, hâkim bu hususu re'sen göz önünde bulunduramaz.

Yine doktrindeki bir başka görüşe göre zamanaşımı; Kanunun belirlediği sürelerin

¹⁸⁶ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1081, Karar No: 2020/28, Tarih: 21.01.2020., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 19.05.2021.

¹⁸⁷ **Dinçer**, Berkin Erol: Türk Borçlar Kanunu'na Göre Zamanaşımının Hükümleri, Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Adana, 2019, s. 16; **Nomer**, s. 455.

¹⁸⁸ Yargıtay HGK, Esas No: 2018/697, Karar No: 2019/88, Tarih: 07.02.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

¹⁸⁹ Yargıtay HGK, Esas No: 2010/9-629, Karar No: 2011/70, Tarih: 06.04.2011., Yargıtay HGK, Esas No: 2013/4-36, Karar No: 2013/1457, Tarih: 09.10.2013, Yargıtay HGK, Esas No: 2013/4-544, Karar No: 2013/315 Tarih: 12.03.2014, Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1101, Karar No: 2019/421, Tarih: 09.04.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

¹⁹⁰ **Bilgen**, Mahmut: Özel Hukukta Zamanaşımı, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Temmuz 2010, s. 7; **Çelik**, Ahmet Çelik: Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Temmuz 2018, s. 3-4; **Erdem**, Mehmet: Özel Hukukta Zamanaşımı, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Aralık 2010, s. 349-350; **Eren**, s. 1312. **Nomer**, s. 456.

geçmesi diğer bir anlatımla ilgili süreler içinde talep ve dava hakkı olan kişinin söz konusu hakkına yönelik hiçbir fiili adım atmaması neticesinde borcun eksik borç haline dönüşmesi ve borçluya bir def'i hakkının tanınması olarak tanımlanabilir¹⁹¹. Ancak Yargıtay'a göre dava konusu alacağın sadece zamanaşımına uğramış olması gözetilerek eksik bir borç olarak değerlendirilmesi doğru değildir; eksik borç olarak nitelendirilebilmesi için borçlu tarafından, zamanaşımı def'inin alacak davasında alacaklıya karşı bir def'i olarak ileri sürülmüş olması gerekir¹⁹².

1.6.1. Türk Borçlar Kanunu'nda haksız fiil tazminatının tabi olduğu zamanaşımı süreleri ve bu sürelerin başlama anı

Zamanaşımı sürelerine ilişkin hükümler, TBK'nın 72. Maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir¹⁹³. Gerek kusur sorumluluğu halleri ve gerekse kusursuz sorumluluk halleri, madde metninde düzenlenen zamanaşımı sürelerine tabidir. Burada önceki kanun ve Yargıtay uygulamalarından ciddi bir değişikliğe gidildiği görülmektedir¹⁹⁴.

Bu konuda, zararın ve tazminat sorumlusunun öğrenildiği tarihin tespit edilmesi hususu, doktrinde ve uygulamada tartışılan hususlardan biridir. Tazminat sorumlusunun öğrenildiği tarih; tazminat sorumlusunu şüpheyne mahal bırakmayacak şekilde, kesin olarak tespit etmeye yarayacak bilginin elde edildiği tarihtir¹⁹⁵. Nitekim tazminat sorumlusunun tahmini bir şekilde bilinmesi veya tazminat sorumlusunun tahmin edilen kişi olduğuna dair şüphelerin olması yeterli bilgiye sahip olmak olarak değerlendirilemeyecek ve “öğrenmek” şartı gerçekleşmemiş olacaktır¹⁹⁶.

Yeni kanun ile birlikte haksızlığın öğrenildiği andan itibaren iki yıl ve her halükârda haksız fiilin işlendiği andan itibaren on yıllık zamanaşımı süreleri getirilmiştir. Eski kanun uygulamalarında özellikle zararın çok uzun süre sonra ortaya çıktığı deprem ve benzeri olaylarda zamanaşımı süresi esnetilebilirken yeni kanun ile on yıllık zamanaşımı sınırı getirilmiş olup bunun tek istisnası olarak haksızlığın aynı zamanda bir suç teşkil etmesi halinde

¹⁹¹ **Canbolat**, Ferhat: “Def'i ve İtiraz Arasındaki Farklar ve İleri Sürülmesinin Hukuki Sonuçları”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 3, S. 1, Kayseri, Haziran 2008, s. 255 vd.; **Dinçer**, s. 18.

¹⁹² Yargıtay HGK, Esas No: 2010/8-231, Karar No: 2010/255, Tarih: 05.05.2010., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021

¹⁹³ TBK m. 72 “tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve herhalde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır. Haksız fiil dolayısıyla zarar gören bakımından bir borç doğmuşsa zarar gören, haksız fiilden doğan tazminat istemi zamanaşımına uğramış olsa bile, her zaman bu borcu ifadan kaçınabilir.”

¹⁹⁴ **Havutçu**, s: 580

¹⁹⁵ **Eren**, s. 856; **Kılıçoğlu**, s. 608.

¹⁹⁶ **Alkan Güntülü**, Ayça: “Haksız Fiil Sorumluluğunda Olağan Zamanaşımı Süresi”, (çevrimiçi) <http://www.ozgunlaw.com/tr> ., Erişim Tarihi: 20.05.2021.

suçta uygulanacak zamanaşımı süresine tabi olması halidir.

1.6.2. İki yıllık zamanaşımı süresi

TBK'nın 72. maddesinde üç farklı zamanaşımı kavramına yer verilmiştir. Bunlardan ilki; iki yıllık normal zamanaşımı süresidir ki bu süre zarar gören tarafından zararın ve zarardan sorumlu olan kişinin öğrenildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. İkincisi ise; zararın veya tazminat yükümlüsünün öğrenilememesi halinde her hâlükârda fiilin işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlayan on yıllık zamanaşımıdır. Üçüncüsü ise; tazminat sorumluluğu, ceza kanunları tarafından daha uzun zamanaşımı süresinin öngörüldüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğması halinde, ceza kanunlarının öngördüğü bu zamanaşımıdır. Bu sürelerin her biri ayrı başlık halinde incelenecektir.

İki yıllık normal zamanaşımı süresinin, zararın veya tazminat yükümlüsünün öğrenilmesinden itibaren işlemeye başlayacağını belirtmiştik. İkisinin de aynı anda öğrenilmesi halinde zamanaşımı, öğrenildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Ancak aynı anda öğrenilmemesi halinde, hangisi daha sonra öğrenilmişse, zamanaşımı o tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır¹⁹⁷. İki yıllık zamanaşımı, zararın ve failin, yani her ikisinin de öğrenilmesi ile başlar. Zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenilmesinden itibaren iki yıl içerisinde dava açılmazsa, tazminat alacağı zamanaşımına uğrayacaktır.

‘Zararın öğrenilmesi’ ibaresi ile kast edilen, zararın var olduğunun öğrenilmesidir¹⁹⁸. Zararın ne kadar olduğu veya neleri kapsadığının öğrenilmesi burada önem arz etmemektedir. Öğrenilen zararın, nitelik olarak bir tazminat davasına konu olabilecek nitelikte ve mahiyette olduğunun öğrenilmesi yeterlidir. Zararın varlığı öğrenilmişse, ileride

¹⁹⁷ **Çelebi**, Funda: “Haksız Fiil Sorumluluğu (Unsurlar, Tazminat, Hukuka Aykırılığı Kaldıran Haller, Zamanaşımı, Yargılama)”, Prof. Dr. İsmet SUNGUR Bey’e Armağan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Konferansları II, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, Aralık 2014, s. 25.

¹⁹⁸ **Kazmaz Tepe**, Büşra: “Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Tazminat Davalarının Dava Türleri Bakımından İncelenmesi”, DEÜHFD, C. 22, S. 2., İzmir, 2020, s. 1126; Yargıtay 4. HD, Esas No: 1980/12753, Karar No: 1981/415., Tarih: 22.01.1981, “Zararın birliği prensibi” olarak tanımlanan ve Alman ve İsviçre uygulamasında da yerleşmiş bir içtihat olarak benimsenen bu temel prensibe göre; haksız fiilden doğan zararların tümü, birbirinden bağımsız ayrı ayrı zararlar toplamı olarak değil de, bir birlik olarak ele alınır; bundan dolayı, zarar gören genel olarak zararın varlığını öğrendiği anda, ileride doğacağı öngörülebilir başkaca zararlı sonuçları da öğrenmiş sayılır ve bir birlik olarak düşünülen zararın tümü için zamanaşımı da bu andan işlemeye başlar. Ancak zamanaşımı yönünden zararın tekliği ve bölünmezliği (bütünlüğü) esas alınarak tespit ve kabul edilen bu kuralın bazı özel durumlarda uygulanması mümkün değildir; mesela, zarar görenin zararın varlığını öğrendiği anda ileride doğabileceğini öngöremediği zararlar sonradan ortaya çıkarsa, bu zararların tazmini için zamanaşımı, bunları öğrendiği günden işlemeye başlar. Yine bu cümleden olarak hukuka aykırı eylemin veya sorumluluğu doğuran sebebin sürekli müdahalesinden, kendi bünyesinde bütünleşmiş tek tek özel zararlar doğması halidir ki, bu halde her bir zarar için bağımsız bir zamanaşımı söz konusudur” ifadesi ile söz konusu prensibe açıkça yer verilmiştir”, <http://www.kazanci.com.tr>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

doğacağı öngörülen diğer zararların da öğrenildiğinin kabul edilmesi gerekir¹⁹⁹.

Yargıtay' a göre iki yıllık zaman aşımı süresinin işlemeye başlaması için; zararın neleri kapsadığının değil zararın varlığının öğrenilmesi gerekir. Bir zararın öğrenilmiş kabul edilmesi ve bu zararın dava yolu ile talep edilebilmesi için davanın ispatına yarayan gerekli objektif gerekçelere ve delillere sahip olmak gerekir. Davayı açmaya yeterli ve elverişli bu şartlara sahip olmak, zararın öğrenilmiş kabul edilmesi için yeterlidir²⁰⁰.

Zararın devamlı olduğu durumlarda, Zararın niteliği gözetilerek kapsamının belirlenmesi mümkün ise, zarar halen devam etmekte olsa da zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Ancak zararın devam etmesi değil de gelişmekte olan bir durum söz konusu ise ve bu durumun gelişmesi devam ederken zararın miktarının belirlenmesi mümkün olmuyorsa zamanaşımı süresi işlemeye başlamayacaktır. Örneğin haksız fiil sebebiyle hastanede tedavi görmekte olan birinin tedaviye nasıl yanıt vereceği, tam olarak iyileşip iyileşmeyeceği, vücudunda kalıcı hasar kalıp kalmayacağı, kalacak ise engellilik oranının ne olacağı belirlenemiyorsa, tedavi belirli bir aşamaya gelip dava açmaya yeterli veriler elde edilmesine kadar zamanaşımı işlemeye başlamayacaktır²⁰¹.

Doktrindeki bir görüşe göre haksız fiil sona erdikten sonra da zararın oluşumu devam ettirmekteyse ve neticeleri öngörülemez ve belirlenebilir nitelikte değil ise bu durumda iki yıllık zamanaşımı süresi işlemeye başlamayacaktır²⁰². Nitekim Yargıtay'ın görüşü de bu yönde olup Yargıtay'a göre; “*gelişen durum*” kavramı, çoğu zaman uygulamada yanlış yorumlanmakta ve meydana gelen bir zararın kapsamının, mağdur tarafından öğrenilmesinin herhangi bir sebeple gecikmesi olarak anlaşılmaktadır. Oysa gelişen durum kavramı, anlaşıldığının aksine zararın meydana gelmesine sebep olan durumun gelişimini, zararın talep edilebileceği oranda tamamlayarak sonuçlarının ortaya çıkması, zarar gören tarafından zararının hesaplanarak dava yoluyla talep edebileceği düzeyde sonuçlarının ortaya çıktığı ana kadar zorunlu olarak

¹⁹⁹ **Eren**, s. 857; “*Bedensel zarar; tedavi giderleri, kazanç kaybı çalışma gücü azalmasından ve yitirilmesinden kaynaklanan ve ekonomik geleceğin sarsılmasından kaynaklanan zararlardan oluşur. Zarar gören söz konusu zararlarını talep ve dava edebilmesi için zamanaşımı süresi; her kalemdeki zarar miktarının değil, en son zarar kaleminin gerçekleşip genel toplam zararın öğrenildiği tarihten itibaren başlar.*”.

²⁰⁰ Yargıtay 4. HD, Esas No: 1978/11493, 1978/10367, Tarih: 25.09.1978, (nakleden:) **Kılıçoğlu**, s. 608.

²⁰¹ Yargıtay 4. HD, Esas No: 1986/6073, Karar No: 1986/8188, Tarih: 04.12.1986, “*Ortaya çıkan zarar, kendi özel yapısı içerisinde sonradan değişme eğilimi gösteriyor, kısaca zararı doğuran eylem veya işlemin doğurduğu sonuçlarda (zararın nitelik veya kapsamında) bir değişiklik ortaya çıkıyor ise, artık, “gelişen durum” ve dolayısıyla, gelişen bu durumun zararın nitelik ve kapsamı üzerinde ortaya çıkardığı değişiklikler (zarardaki değişme) söz konusu olacaktır. Böyle hâllerde, zararın kapsamını belirleyecek husus gelişmekte olan bu durumdur ve bu gelişme sona ermedikçe zarar henüz tamamen gerçekleşmiş olamayacağı için zamanaşımı süresi bu gelişen durumun durduğunun veya ortadan kalktığıının öğrenilmesiyle birlikte işlemeye başlayacaktır*”; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1081, Karar No: 2020/28, Tarih: 21.01.2020., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²⁰² **Kılıçoğlu**, s. 609.

beklemesi ve bu nedenle meydana gelen gecikmeyi ifade etmektedir²⁰³.

Haksız fiilden kaynaklanan Kusurlu sorumluluk halinde sorumlu kişi, haksız fiili gerçekleştiren kişi iken, kusursuz sorumluluk halinde haksız fiilin faili değil kanun tarafından kendisine tazminat sorumluluğu yüklenen kişidir. Bu sebeple kusursuz sorumluluk halinde iki yıllık zamanaşımının işlemeye başlama anı farklılık arz etmektedir. Örneğin aile reisinin sorumluluğu durumunda zarar veren küçüğün değil, aile reisinin öğrenilmesi gerekir. Ayrıca zaman aşımının başlaması için tazminat sorumluluğunu meydana getiren olguların da öğrenilmesi gerekmektedir²⁰⁴.

TBK'nın 72/2. maddesine göre haksız fiil nedeniyle zarar gören tarafından ödenmesi gereken bir borç oluşmuşsa, haksız fiil nedeniyle oluşan asıl zarar zamanaşımına uğrasa bile, zarar gören kendi borcunu her zaman ödemekten imtina (daimi def'i) edebilir. Nitekim Yargıtay'a göre zamanaşımı, hukuki vasfı gözetildiğinde maddi hukuktan dolayı ortaya çıkan bir def'i dir. Usul hukuku yönünde ise bir savunma aracı olarak değerlendirilir²⁰⁵. Yine Yargıtay'a göre; davalının ödemekten imtina ettiği borcu aslında vardır. Ancak zamanaşımı def'i sayesinde var olan borcunu özel bir nedene dayanarak ifadan imtina etmesine imkan sağlayan bir haktır²⁰⁶. Zamanaşımı def'ini kullanıp kullanmamak tamamen borçlunun ihtiyarında olan bir husustur. Diğer bir ifade ile, dava konusu alacak zamanaşımına uğramış olsa bile, davalı tarafça zamanaşımı def'i ileri sürülmedikçe, hâkim zamanaşımını kendiliğinden gözeterek karar veremez.

Haksız fiil nedeniyle oluşan zarardan sorumlu olan kişinin kesin ve net olarak bilinmesi gerekir. Tahmini olarak bilinmesi yeterli değildir²⁰⁷. Tazminattan sorumlu olanın kimliği hakkında net bilgilere sahip olmakla İki yıllık zamanaşımı süresi işlemeye başlayabilecektir. Şayet tazminattan sorumlu olan kişinin kimliğine ilişkin bilgiler şüpheden ibaret ise dava açılmayacaktır. Zira zarardan sorumlu olan kişinin kimliğine ilişkin bilgiler net olarak bilinmemesi halinde ya dava açılmayacak ya da dava açılrsa bile husumet yönünden reddine karar verilecektir²⁰⁸. Bu anlamda failin kimliğinde yanlışla zamanaşımını etkilemeyecektir.

²⁰³ Yargıtay HGK, Esas No: 2002/4-882, Karar No: 2002/874, Tarih: 06.11.2002; Yargıtay HGK, Esas No: 2014/21-282, Karar No: 2015/1548, Tarih: 10.06.2015; Yargıtay HGK, Esas No: 2014/21-2372, Karar No: 2017/379, Tarih: 01.03.2017; Yargıtay HGK, Esas No: 2018/21-523 Karar No: 2019/70, Tarih: 05.02.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²⁰⁴ Eren, s. 797

²⁰⁵ Yargıtay HGK, Esas No: 2019/4-233, Karar No: 2020/56, Tarih: 23.01.2020., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²⁰⁶ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/149, Karar No: 2019/49, Tarih: 31.01.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²⁰⁷ Savaş, s. 130,

²⁰⁸ Akçay Ergin: Türk Borçlar Kanunu'na Göre Zamanaşımı, İÜSBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009, s. 62

Haksız fiili birden fazla kişi gerçekleştirmiş ise bu halde her bir şahıs açısından ayrı ayrı öğrenilme tarihi esas alınmaktadır.

1.6.3. On yıllık zamanaşımı süresi

Olağanüstü zamanaşımı süresi olarak nitelendirebileceğimiz on yıllık zamanaşımı süresi her halde haksız fiil tarihinden itibaren işlemeye başlamaktadır²⁰⁹. On yıllık zamanaşımı süresi ikincil nitelikte bir zamanaşımıdır. Ancak iki yıllık zamanaşımı süresinin şartları oluşmaması halinde uygulama alanı bulabilmektedir. Ayrıca on yıllık zamanaşımı süresi işlemeye başladıktan sonra zarar ve tazminat sorumlusunun öğrenilmesi nedeniyle iki yıllık zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması halinde artık on yıllık zamanaşımı süresinin bir önemi kalmayacak, iki yıllık zamanaşımı süresine göre hareket edilecektir²¹⁰.

On yıllık zamanaşımı süresi azami süredir. Haksız fiilin işlendiği tarihten itibaren on yılın geçmesiyle tazminat talep etme hakkı zamanaşımına uğrayacaktır. Yani haksız fiil nedeniyle oluşan zarar, on yıl geçtikten sonra gerçekleşmesi halinde, bu zararın talep edilme imkânı kalmayacaktır. On yıllık azami süreyi uzatan herhangi bir gerekçe bulunmamaktadır. Doktrindeki bazı görüşlere göre bu durum zarar gören bakımından tatmin edici değildir. Zira doktrine göre sorumluluğun kurucu unsuru olan zarar verici eylem veya durum, on yıldan daha uzun süre süregelen bir fiil veya durum niteliğinde olduğundan, on yıllık bu mutlak sürenin, olayın veya fiilin nihayete erdiği ana göre işlemeye başlaması hakkaniyete uygun düşmektedir²¹¹.

Nitekim Yargıtay'ın bir kararında; ancak gerçekleşmiş olan bir zararın varlığını öğrenmek mümkündür. Henüz gerçekleşmemiş olan bir zararın doğal olarak zarar gören tarafından öğrenilmesi ve dolayısıyla dava konusu edilebilmesi mümkün değildir. Başka bir ifade ile hukuka aykırı fiil gerçekleşmiş ancak bu fiil neticesinde oluşacak zarar henüz ortaya çıkmamışsa zamanaşımı süresi de doğal olarak işlemeye başlamayacaktır. Zarar, haksız fiil işlendiği anda ortaya çıkmamış, haksız fiilin gerçekleştiği tarihten daha sonra, başka bazı etkenlerin de gerçekleşmesi neticesinde ortaya çıkmaya başlaması halinde zamanaşımı oluşan zararın ortaya çıktığı bu tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. On yıllık zamanaşımı süresinin başlaması, sadece bir haksız fiilin işlenmesi ile değil, neticesi itibariyle bir zararın doğmasına sebebiyet vermiş olan bir haksız fiilin varlığı ile bağlantılı olmalıdır. Haksız fiil

²⁰⁹ Savaş, s. 134.

²¹⁰ Oğuzman/ Öz, s. 543-544

²¹¹ Akkayan Yıldırım, Ayça: “Geç Ortaya Çıkan Bedensel Zararların Tazmini Taleplerinde Uygulanacak Zamanaşımının Yeni Eğilimler Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, İÜHFM C. LXXIV, S. 1, İstanbul, 2016, (s. 185-219.), s. 192; Eren, s. 858; Savaş, s. 140.

gerçekleştiği halde, neden olduğu zarar henüz doğmamış olan bir fiilin işlenmesi nedeniyle on yıllık zamanaşımının işletilmeye başlanması uygun değildir. On yıllık azami sürenin işlemeye başlaması için haksız fiilin işlenmesi ve sonucunda oluşan zararın bütün yönleriyle gerçekleşip ortaya çıkması gerektiği belirtilmiştir. Yerel mahkeme tarafından on yıllık azami zamanaşımı süresi, haksız fiilin işlendiği tarihten başlatılarak, haksız fiil sonucunda oluşan zarar on yıllık zamanaşımı süresi geçtikten sonra ortaya çıkan bir olayda, tazminat talebinin zamanaşımına uğraması gerekçe gösterilerek davanın reddine yönelik verilen kararın usul ve kanuna aykırı olduğu ifade edilmiştir²¹².

Ayrıca on yıllık azami zamanaşımı süresi içinde zarar gören kişi, zaman geçtikçe gelişen yeni olaylar sonucunda, önceden öngörülemeyen ve haksız fiil ile uygun illiyet bağı içerisinde yeni bir zararının oluşması halinde, oluşan bu zarar yeni bir tazminat hakkı doğurur. Zaman içinde, sonradan oluşan bu yeni tazminat hakkına ilişkin iki yıllık zamanaşımı süresi de oluşan yeni zararın öğrenildiği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır²¹³.

1.6.4. Ceza kanunundaki zamanaşımı süresi

TBK'nın 72. Maddesinde öngörülen sürelerden biri de istisnai süre olarak da adlandırılan zamanaşımı süresidir. Bu süre, haksız fiilin ceza kanununda suç olarak düzenlenmiş olması ve suçun ceza mahkemelerindeki yargılaması için öngörülen sürenin daha uzun bir süre olması durumunda uygulanacak olan zamanaşımı süresidir. TBK'nın 72/1 maddesine göre zararın oluşmasına sebebiyet veren haksız fiil aynı zamanda suç teşkil ediyorsa ve bu suçun yargılaması için ceza kanunlarında daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmüşse tazminat davası için de ceza kanunlarının öngördüğü daha uzun zamanaşımı süresi geçerli olacaktır²¹⁴. Bu durumda haksız fiilin cezai boyutu için öngörülen zamanaşımı süresi, tazminat davası için öngörülen on yıllık azami süreden daha uzun olması halinde, ceza zamanaşımı süresi hem iki yıllık normal zamanaşımının ve hem de on yıllık olağanüstü zamanaşımının yerine uygulanır. Ceza yargılaması için öngörülen zamanaşımının on yıldan kısa olması halinde TBK'nın 72. Maddesinde öngörülen iki yıllık zamanaşımı, ceza davası için öngörülen süre dolmadan işlemeye başlamayacaktır. Doktrindeki bir görüşe göre haksız eylem neticesinde bir

²¹² Yargıtay HGK, Esas No: 2003/4-603, Karar No: 2003/594, Tarih: 22.10.2003., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²¹³ Eren, s. 859.

²¹⁴ Altın, Hayrunnisa: “Haksız Fiillere Ceza Kanunlarındaki Zamanaşımının Uygulanması”, AÜHFD, C. 69, S. 1, Ankara, 2020., s. 1-32., s. 3; Eren, s. 859; Kılıçoğlu, s. 613; 2918 Sayılı KTK'nın 109. Maddesinin ikinci fıkrasında; “Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zaman aşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre, maddi tazminat talepleri için de geçerlidir.” şeklinde düzenleme de aynı doğrultudadır.

kişiy e verilebilecek olan ceza, müeyyide olarak tazminattan daha ağır nitelikte olduğu için kanun koyucu uyum sağlamak gayesiyle ceza kovuşturmasının devamı müddetince tazminat davasının da devam etmesi gerektiğini düzenlemiştir²¹⁵.

Ceza mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda fiilin suç teşkil ettiğine hükmedilmiş ise ve bu hüküm kesinleşmiş ise TBK'nın 53. maddesi gereği ceza mahkemesi tarafından verilen bu karar, tazminat yönünden yargılama yapan hukuk hakimi yönünden bağlayıcı olacaktır²¹⁶. Ceza mahkemesi tarafından verilen ve kesinleşen karar ile yargılama konusu fiilin suç teşkil etmediği hüküm altına alınmış ise hukuk mahkemesi tarafından, yargılama sırasında bu husus yeniden tartışma konusu yapılamaz. Yine ceza mahkemesi tarafından verilen ve kesinleşen karar ile yargılama konusu fiilin suç teşkil etmediğine veya suç işlenmediğinden beraat kararı verilmişse, artık hukuk mahkemesi tarafından ceza yargılamasındaki zamanaşımı dikkate alınamaz²¹⁷.

5237 sayılı TCK'nın 66. Maddesi ile ceza zamanaşımı süreleri düzenlenmiştir. Hukuk yargılamasına konu tazminatın doğmasına neden olan haksız fiil, aynı zamanda ceza kanununda suç olarak düzenlenmiş ve bu suçun ceza mahkemelerindeki yargılaması için öngörülen sürenin daha uzun bir süre olması durumunda hukuk yargılamasında da bu süreler uygulanacaktır²¹⁸.

1.6.5. Haksız fiilde ceza zamanaşımının uygulanma koşulları

TBK'nın 72/1 maddesine göre haksız fiilde ceza zamanaşımının uygulanabilmesi için

²¹⁵ Eren, s. 860; Yargıtay 3. HD, Esas No: 2014/9540, Karar No: 2014/836, Tarih: 28.05.2014; Yargıtay 17. HD, Esas No: 2015/9226, Karar No: 2018/8291, Tarih: 27.09.2018, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²¹⁶ Eren, s. 860.

²¹⁷ Akçay, s. 77

²¹⁸ TCK m. 66 “(1) Kanunda başka türlü yazılmış olan hâller dışında kamu davası; a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl, b) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi beş yıl, c) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl, d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda on beş yıl, e) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl, Geçmesiyle düşer. (2) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup, on beş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının geçmesiyle kamu davası düşer. On beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer. (3) Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlleri de göz önünde bulundurulur. (4) Yukarıdaki fıkralarda yer alan sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur. Seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır. (5) Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar. (6) Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar. Teşebbüs hâlinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden itibaren işlemeye başlar. Kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar. Çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm-nüfuzu olan kimseler tarafından işlenmişse çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar. (7) Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi hâlinde dava zamanaşımı uygulanmaz”.

iki temel koşulun gerçekleşmesi gerekir²¹⁹. Bu iki koşul, zararın oluşmasına sebebiyet veren haksız fiilin suç teşkil etmesi ve bu fiilin ceza yargılaması için öngörülen zamanaşımı süresi, hukuk yargılaması için öngörülen zamanaşımından daha uzun olmalıdır. Bu koşulların gerçekleşmesi halinde tazminata ilişkin hukuk yargılamasında da ceza yargılamasında uygulanan zamanaşımı uygulanacaktır²²⁰.

Ceza yargılamasında uygulanan zamanaşımı süresinin hukuk yargılamasında da uygulanabilmesi için öncelikle tazminat sorumluluğunun oluşumuna neden olan haksız fiilin ceza kanunlarında suç olarak düzenlenmiş olması gerekir. Fiilin suç niteliği araştırılırken TCK'nın hükümleri ile birlikte özel kanunlarda düzenlenen ceza hükümleri de incelenmelidir²²¹.

Zarara sebebiyet veren haksız fiil aynı zamanda suç teşkil etmesi ve bu suçun genel affa uğraması halinde şartları uygun olsa bile ceza zamanaşımı süresi uygulama alanı bulamayacaktır²²². Ceza yargılaması devam ederken af kanunu çıkması halinde, af nedeniyle ceza davasının düşmesine karar verildiği tarihten itibaren iki yıl içinde tazminat davasının açılması gerekir²²³. Ceza davası henüz açılmamışsa, af kanununun yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıllık zamanaşımı süresi içinde açılması gerekir. Özel af veya infaza ilişkin indirim hallerinde fiilin suç olma vasfında bir değişiklik söz konusu olmadığından bu durumlarda ceza zamanaşımı süresi uygulanacaktır.

Ceza yargılamasına ilişkin zamanaşımı süresinin uygulanabilmesi için ceza zamanaşımının haksız fiil zaman aşımından daha fazla olması gerekmektedir. Örneğin ceza zamanaşımı onüç yıl ise, TBK'nın 72/1'de düzenlenen iki ve on yıllık süre de onüç yıl olarak

²¹⁹ TBK m. 72/1 “Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarında daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.”.

²²⁰ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/1508, Karar No: 2019/422, Tarih: 09.04.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²²¹ Altın, s. 7; Erdem, s. 139; Eren, s. 860.

²²² Yargıtay İBK, Esas No: 1995/17, Karar No: 1995/26, Tarih: 07.12.1995, (Nakleden:) Yavuz, Nihat: Borçlar Hukuku El Kitabı, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Mart 2018, s. 310.

²²³ Eren, s. 860; “Borçlar Kanununun altmışıncı maddesinin ikinci fıkrasıyla haksız fiilin ceza kanunları gereğince müddeti daha uzun zamanaşımına tabi bir suç teşkil etmesi halinde tazminat davasının, ceza zaman aşımına tabi olacağı ve ceza davasından önce zaman aşımına uğramayacağı yolunda sevk edilmiş olan hüküm, ceza davası devam ettiği müddetçe mutazarrırın sıfatını alarak ceza mahkemesinden tazminat talep edebileceği ve bu itibarla haksız fiilin Devlet tarafından takibi mümkün oldukça tazminat davasını kabul etmemenin manasız olacağı mülhazasına müstenit olmasına binaen cezayı müstelzim haksız fiillerin Af Kanunu ile cezai mahiyet ve vasıflarını kaybetmeleri halinde artık, Devletçe de takip bahse konu olamayacağından, bu gibi haksız fiillerden doğan tazminat davalarında ceza zaman aşımının değil, Borçlar Kanununun altmışıncı maddesinde derpiş edilen Hukuk zaman aşımının tatbiki gerekli olduğu..” Yargıtay İBK, Esas No: 1955/17, Karar No: 1955/26, Tarih: 07.12.1955, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

uygulanacaktır. Buna mukabil ceza zamanaşımı süresi dokuz yıl ise TBK’da düzenlenen iki yıllık süre dokuz yıla uzayacaktır, ancak on yıllık süre yönünden herhangi bir değişiklik olmayacaktır.

Hukuk yargılamasında da Ceza zamanaşımının uygulanması için gerekli koşulların yer aldığı genel düzenlemenin yanında özel olarak KTK’nın 109/2 maddesinde de aynı hükümlere yer verilmiştir²²⁴. Yargıtay’a göre KTK’nın 109/2 maddesine göre, ceza yargılaması için belirlenen daha uzun zamanaşımı süresinin hukuk yargılamasında da uygulanabilmesi için, sadece hukuk yargılamasına konu tazminatın ceza yargılamasını gerektiren bir fiilden doğmuş olmasını gerekli ve yeterlidir. Ceza zamanaşımının uygulanabilmesi için ceza davasının açılmış olması, davanın sonuçlanarak bir hüküm tesis edilmesi, bu hükmün kesinleşmesi veya ceza davasında tazminata ilişkin herhangi bir talepte bulunulmuş olması gibi şartların hiçbirisi öngörülmemiştir. Sadece suç olarak düzenlenen bir fiilin olması ve bu fiil neticesinde bir tazminat hakkının doğması yeterlidir. Söz konusu hüküm gereğince fiilin suç teşkil etmesi gerekli ve yeterli olup ceza zamanaşımının uygulanması için ayrıca bu suça ilişkin herhangi bir mahkûmiyet kararının verilmiş olmasına gerek yoktur²²⁵.

Ceza davasındaki zamanaşımı süresi en temelde haksız fiil faili bakımından geçerlidir²²⁶. Doktrindeki baskın görüşe göre kusursuz sorumluk hallerinde ceza zamanaşımı süresinin uygulanması mümkün değildir²²⁷. Haksız fiil failinin mirasçıları bakımından ceza zamanaşımı süresinin uygulanıp uygulanamayacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir kısım yazarlara göre mirasçıların fiilden dolayı herhangi bir cezai sorumluluğu bulunmadığı için tazminat bakımından da ceza zamanaşımı süresinin uygulanması uygun olmaz²²⁸. Bir kısım yazarlara göre ise haksız fiil failinin vefat etmesi durumunda, külli halefiyet gereği mirasçılara tazminat bakımından da ceza zamanaşımı süresinin uygulanması gerekmekte olup, bu durum hukuki güvenlik ilkesinin bir gereğidir²²⁹.

1.6.6. Zamanaşımının kesilmesi ve durması

Zamanaşımının kesilmesine ilişkin hükümler TBK’nın 154. maddesi ile

²²⁴ KTK m. 109/2 “dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zaman aşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre, maddi tazminat talepleri için de geçerlidir.”.

²²⁵ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/17-1103, Karar No: 2019/423, Tarih: 09.04.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²²⁶ Oğuzman/ Öz, s. 78.

²²⁷ Akçay, s. 77; Antalya, s. 514; Erdem, s. 145; Kılıçoğlu, s. 617; Nomer, s. 270; Oğuzman/ Öz, s. 79; Reisoğlu, s. 270; Savaş, s. 144;

²²⁸ Kılıçoğlu, s. 617.

²²⁹ Altın, s. 16; Aydos, s. 407; Erdem, s. 145; Oğuzman/ Öz, s. 79.

düzenlenmiştir²³⁰. TBK'nın 154/2. maddesinde, alacaklının hakem veya mahkemeye başvurmak suretiyle def'i ileri sürmesi veya dava açması, alacağına ilişkin icra takibi başlatması veya iflas masasına başvurması halinde zamanaşımının kesileceği düzenlenmiştir. Ancak, TBK'nın 156/1. Maddesine göre; zamanaşımının kesilmesi halinde, kesilme tarihinden itibaren yeni bir süre işlemeye başlar²³¹. Zamanaşımının kesilmesiyle, davanın devam ettiği süre boyunca taraflardan her biri tarafından her bir işlem ile ve hâkimin her bir emir ve hükmünden itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır.

Doktrin ve uygulamada, kısmi dava açılması halinde dava konusu edilmeyen kısım için, fazlaya ilişkin hakların saklı tutulmamış olmasının zamanaşımının işlemesine bir etkisinin olmayacağı kabul edilmektedir²³². Başka bir ifade ile kısmi dava açılması durumunda zamanaşımı, sadece dava konusu edilen kısım için kesilecek fakat dava konusu edilmeyen kısım yönünden ise zamanaşımı kesilmeyecektir. Açılan kısmi davada dava konusu edilmeyen alacak kısmı yönünden zamanaşımı TBK'nın 154. maddesinde sayılan diğer kesilme nedenleri veya kısmi davadaki karşı tarafın rızasının alındığı tarih, ıslah talebinden bulunulması halinde ıslah tarihi veya dava konusu edilmeyen kısım için ayrı bir dava açılması halinde sonraki davanın açıldığı tarihte zamanaşımı kesilmiş olacaktır²³³.

Zamanaşımının durma sebepleri TBK'nın 153. maddesi ile düzenlenmiştir²³⁴. Zamanaşımının durması halinde, durma sebebi ortadan kalktığı andan itibaren, durma anına kadar işlediği yerden işlemeye devam eder. Zamanaşımının kesilmesi halinde ise, kesilme anına kadar işlemiş olan süre yok olur²³⁵. Kesilme sebebi ortadan kalkınca süre hiç işlememiş gibi

²³⁰ TBK m. 154 “Aşağıdaki durumlarda zamanaşımı kesilir: 1. Borçlu borcu ikrar etmişse, özellikle faiz ödemiş veya kısmen ifada bulunmuşsa ya da rehin vermiş veya kefil göstermişse. 2. Alacaklı, dava veya def'i yoluyla mahkemeye veya hakeme başvurmuşsa, icra takibinde bulunmuşsa ya da iflas masasına başvurmuşsa.”.

²³¹ **Ak**, Aslınur: Davada ve İcra Takibinde Zamanaşımı Def'i, 1. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, Aralık 2020., s. 120; **Ayan**, Serkan: Zamanaşımının Durması ve Zamanaşımının Kesilmesi, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Ekim 2020., s. 163- 164; **Bilgen**, s. 234; **Erdem**, s. 275; **Oğuzman/ Öz**, s. 79.

²³² **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 1541; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 1008.

²³³ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 1541; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 1008.

²³⁴ TBK m. 153 “Aşağıdaki durumlarda zamanaşımı işlemeye başlamaz, başlamışsa durur: 1. Velayet süresince, çocukların ana ve babalarından olan alacakları için. 2. Vesayet süresince, vesayet altında bulunanların vasiden veya vesayet işlemleri sebebiyle Devletten olan alacakları için. 3. Evlilik devam ettiği sürece, eşlerin diğerinden olan alacakları için. 4. Hizmet ilişkisi süresince, ev hizmetlilerinin onları çalıştıranlardan olan alacakları için. 5. Borçlu, alacak üzerinde intifa hakkına sahip olduğu sürece. 6. Alacağı, Türk mahkemelerinde ileri sürme imkânının bulunmadığı sürece. 7. Alacaklı ve borçlu sıfatının aynı kişide birleşmesinde, birleşmenin ileride geçmişe etkili olarak ortadan kalkması durumunda, bu durumun ortaya çıkmasına kadar geçecek sürece. Zamanaşımını durduran sebeplerin ortadan kalktığı günün bitiminde zamanaşımı işlemeye başlar veya durmadan önce başlamış olan işlemlerini sürdürür.”.

²³⁵ **Ak**, s. 120; **Ayan**, s. 46; **Erdem**, s. 266. “Kesilmede, durmadan farklı olarak kesilme tarihine kadarki sürenin yanması, kesilme tarihinden sonra sürenin yeniden başlaması söz konusudur. Kural olarak; kesilmeden sonra da aynı zamanaşımı süresi işlemeye başlar.” ;Yargıtay HGK, Esas No: 2013/2035, Karar No: 2015/1345, Tarih: 15.05.2015., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

baştan itibaren yeniden işlemeye başlar. Zamanaşımının, müteselsil borçlularda birine karşı kesilmesi halinde diğer müteselsil borçlulara karşı da kesilmiş olur. TBK'nın 149. Maddesine göre zamanaşımı, alacağın muaccel olması ile işlemeye başlar. Ancak borçlu tarafından borcunun ikrar edilmesi²³⁶, borçlu tarafından faiz ödemesi yapılması veya borcunun kısmen ifa edilmesi, borcuna karşılık rehin verilmesi, borcu için kefil gösterilmesi, alacaklı tarafından, alacağını talep etmek için hukuk mahkemesinde dava açılması, alacaklıya karşı açılan davada alacaklının alacağını defi yolu ile ileri sürmesi, alacaklı tarafından alacak için hakeme başvurulması, alacaklı tarafından icra takibine başlanması, alacaklı tarafından alacağını tahsil için iflas masasına başvurulması hallerinde zamanaşımı kesilir. Zamanaşımının asıl borçluya karşı kesilmesi halinde, borcun kefiline karşı da kesilmiş olur. Ancak kefile karşı kesilmesi halinde, borcun asıl borçlusuna karşı kesilmez. Zamanaşımının kesilmesi ile yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlar. Borcun bir senetle ikrar edilmesi yahut bir mahkeme veya hakem kararına bağlanması halinde, yeni işleyecek süre her zaman on yıl olacaktır.

Müteselsil sorumlulukta, müteselsil borçlular bakımında zamanaşımının kesilmesi TBK'nın 155/1. maddesinde düzenlenmiştir²³⁷. Bu madde hükmü gereğince zamanaşımının müteselsil borçlulardan birine karşı kesilmesi halinde, diğer müteselsil borçlulara karşı da kesilmiş olur²³⁸.

1.6.7. Rücu talebinin tabi olduğu zamanaşımı

TBK'nın 73. maddesinde, zarar görenin zararını tazmin eden müteselsil sorumlunun, diğer müteselsil borçlulara karşı sahip olduğu rücu hakkına uygulanacak zamanaşımı süresi düzenlenmiştir²³⁹. TBK'nın 73. maddesine göre; diğer borçlulara karşı rücu hakkını kullanmak isteyen borçlu, tazminatın tamamını ödediği ve kendisiyle birlikte borçtan sorumlu olan kişiyi öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her halde tazminatın tamamını ödediği tarihten itibaren on

²³⁶ “Bunlardan borçlunun borcunu ikrar etmesi (alacağı tanınması), zamanaşımını kesen nedenlerden biridir. Borcun tanınması, tek yanlı bir irade bildirimi olup; borçlunun, kendi borcunun devam etmekte olduğunu kabul anlamındadır. Borç ikrarının sonuç doğurabilmesi için, eylem yeteneğine ve malları üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan borçlunun veya yetkili kıldığı vekilinin, bu iradeyi alacaklıya yöneltmiş bulunması ve ayrıca zamanaşımı süresinin dolmamış olması gerekir. Gerçekte de borç ikrarı, ancak, işlemekte olan zamanaşımını keser; farklı anlatımla zamanaşımı süresinin tamamlanmasından sonraki borç ikrarının kesme yönünden bir sonuç doğurmayacağından kuşku ve duraksamaya yer olmamalıdır” ; Yargıtay HGK, Esas No: 2016/1210, Karar No: 2017/1076, Tarih: 07.06.2017, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²³⁷ TBK m. 155/1 “zamanaşımı müteselsil borçlulardan veya bölünemeyen borcun borçlularından birine karşı kesilince, diğerlerine karşı da kesilmiş olur.”.

²³⁸ Ayan, s. 180; Bilgen, s. 296-297; Erdem, s. 338; Yargıtay HGK, Esas No: 2018/999, Karar No: 2019/1049, Tarih: 10.10.2019., <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/>, Erişim Tarihi: 20.05.2021.

²³⁹ TBK m. 73/1 “Rücu istemi, tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde tazminatın tamamının ödendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.”.

yıl içinde rücu hakkını kullanmaması halinde bu hakkı zamanaşımına uğrar.

Kanuni düzenlemeden de anlaşılacağı üzere rücu talebinde iki zamanaşımı süresi mevcuttur. Kanun koyucu, iki yıllık zamanaşımı süresinin başlaması için tazminatın tamamen ödenmesi ve birlikte sorumlu olunan kişinin öğrenilmesi şartlarının gerçekleşmesi gerektiğini belirlemiştir²⁴⁰. Görüldüğü üzere rücu hakkının kullanılması için öngörülen iki yıllık zamanaşımının başlaması için, rücu yapılacak kişinin ve kimliğinin öğrenilmesi şeklinde sübjektif bir koşul düzenlenmiştir²⁴¹. Uzun zaman aşımı süresinin işlemeye başlaması için ise madde metninden de anlaşılacağı üzere tazminatın tamamen ödenmesi gerektiği belirtilmiştir. Uzun zamanaşımı süresinin başlaması için birlikte sorumlu olunan kişinin öğrenilmesi şartı da gerçekleşmesine gerek yoktur²⁴².

Yine TBK'nın 73/2. Maddesi ile rücu hakkına sahip olan kişiye bir bildirim yükümlülüğü getirilmiştir²⁴³. Söz konusu bildirim yükümlülüğü KTK'nın 109/4 maddesinde de özel olarak düzenlenmiştir²⁴⁴.

²⁴⁰ **Ayan**, Serkan: “Müteselsil Borçlulukta Rücu Zamanaşımına İlişkin Bazı Sorunlar”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XXIV, Ankara, Y. 2020, S. 4, s. 30; **Kurt**, Leyla Müjde: “Haksız Fiil Sonucu Oluşan Zarardan Birden Çok Kişinin Sorumlu Olduğu Hallerde Rücu Talebinin Tâbi Olduğu Zamanaşımı”, TBB Dergisi, Ankara, S. 95, s. 95.

²⁴¹ **Eren**, s. 863.

²⁴² **Kılıçoğlu**, s. 628.

²⁴³ TBK m. 73/2 Tazminatın ödenmesi kendisinden istenilen kişi, durumu birlikte sorumlu olduğu kişilere bildirmek zorundadır. Aksi takdirde zamanaşımı, bu bildirimin dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarihte işlemeye başlar.”.

²⁴⁴ KTK m. 109/4 “Motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rücu hakları, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zamanaşımına uğrar.”

SONUÇ

Sorumluluk kavramı; bir kişinin başka bir kişiye verdiği zararları ödeme yükümlülüğü şeklinde tanımlanabilir. Hukuki anlamda sorumluluk ise kişiler arasındaki borç ilişkisinin zarar görmesi sonucu doğan zararların giderilmesi başka bir ifade ile söz konusu zararların tazmin edilmesi yükümlülüğü anlamına gelmektedir.

Sorumluluk hukuku özel hukukta çok geniş bir yer tutmaktadır. Özellikle kişiler arasındaki temel hukuki ilişkilerin düzenlendiği borçlar hukuku bağlamında sorumluluk hukuku çok temel bir konu teşkil etmektedir. İnsanlığın toplumsal ve ekonomik gelişimi, sanayi ve teknolojiye yenilikler vs. birçok etken sorumluluk hukukunun gelişimi ve değişimini doğrudan etkilemektedir.

Borçlar hukuku anlamında sorumluluk hukukundan temelde anlaşılması gerek kusurlu sorumluluktur. Kusurlu sorumluluk haksız fiil sorumluluğu olarak da nitelendirilmektedir. Haksız fiil sorumluluğu, bir kişinin hukuka aykırı bir şekilde ve kusurlu davranışla başka bir kişiye vermiş olduğu zararın tazmin edilmesine yönelik bir sorumluluk türüdür.

Haksız fiil sorumluluğunun en temel koşulu kanun metninde açıkça belirtildiği şekliyle “*kusurlu ve hukuka aykırı bir fiilin*” varlığıdır. Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiil niteliği itibarıyla içerisinde kusurluluk ve hukuka aykırılık özelliklerini taşımaktadır.

Haksız fiil sorumluluğunda kusur, sorumluluğun kurucu unsuru olarak düzenlenmiştir. Haksız fiil sorumluluğunda zarar görenin zararının tazmin edilmesi, ancak zararın kusurlu bir eylemden meydana gelmesi ile mümkündür. Kusur; hukuka uygun olmayan bir sonucun doğmasını istemek veya bu sonucun doğmasını istememekle birlikte hukuka uyarlı olmayan eylemden kaçınmak için gerekli iradeyi göstermemektir. Hukuka aykırılık ise eylemin hukuk düzenince belirlenmiş kurallara aykırılık teşkil etmesi ve herhangi bir hukuka uygunluk sebebinin bulunmaması şeklinde tanımlanmaktadır.

Hukuka uygunluk nedenleri; “*fiilin kanunun verdiği yetkiye dayanması*”, “*zarar görenin rızası*”, “*kamu yararı ve üstün nitelikte yarar*”, “*meşru müdafaa*”, “*kendi hakkını müdafaa etme*” ve “*zorunluluk hali*” şeklindedir. Bu sebeplerin varlığı halinde zarara sebebiyet veren kişilerin meydana gelen zarardan dolayı herhangi bir tazmin yükümlülüğü söz konusu olmaz.

Hukuka uygunluk nedenlerinden özellikle rıza konusu ve söz konusu rızanın geçerliliği için gerekli şartlar çok sıkı koşullara bağlanmıştır. Özellikle insan için en kıymetli hak olan yaşama hakkı ve vücut bütünlüğü söz konusu ise ancak hekim tarafından kişinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak tıbbi müdahalede bulunulabilir. Yetkili hekim tarafından ancak rıza ehliyeti bulunan hastanın ya da rıza ehliyeti bulunmayan hastanın kanuni temsilcisinin

aydınlatılmış bilgilendirilmiş rızası alınarak yerleşik tıp uygulamalarına uygun olarak gerçekleştirilen müdahaleyi hukuka uygun hale getirmektedir. Yine hukuka uygunluk nedenlerinden olan “*kamu yararı ve üstün nitelikte yarar*” durumunun, bireysel menfaatlerin kısıtlanması sonucunu doğurduğundan hukukun genel ilkelerine ve hakkaniyete göre tespit ve tayini önem arz etmektedir.

Bununla birlikte haksız fiil sorumluluğunun asli koşulu; kusurlu ve hukuka aykırı eylemle zarar arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır. Uygun illiyet bağındaki kasıt, haksız fiilin, hayatın olağan akışına ve olağan deneyimlere göre, oluşan neticeyi doğurmaya uygunluğudur. Günümüzde ülkemizi ve dünyayı etkisi altına alan ve milyonlarca insanın ölümüne sebebiyet veren COVID-19 salgını vb. salgın hastalıkların mücbir sebep olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği hususu doktrin ve Yargıtay kararlarında tartışmalıdır.

Covid-19, ispat hukuku açısından çeşitli sıkıntıları bünyesinde barındırır da gerek sosyal ve gerekse hukuki ilişkilerde temel belirleyici faktör haline gelmiş durumdadır. Hastalıkla mücadele kapsamında alınan tedbirler nedeniyle küresel anlamda insan ve mal dolaşımı, temel sorun haline gelmiş durumdadır. İnsan ve mal dolaşımı, hastalıkla mücadele önlemlerinin izin verdiği ölçüde hızlı yapılabilmektedir. Bu kapsamda oluşan mağduriyetlerin giderilmesi de hukukun asli sorunlarından biri haline gelmektedir.

Salgın hastalık, kişiden kişiye hızlı şekilde bulaşabildiği, geniş bir coğrafyayı etkisi altına aldığı ve insan yaşamı bakımından yıkıcı etkilere sahip olduğu, toplumsal hayatta çok ciddi ve sıkı kısıtlamalara neden olduğu için özellikle ekonomik hayatta işletmeler arasında akdedilen sözleşmelerin gerçek ve tüzel kişiler tarafından ifasını çok ciddi şekilde zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda kanaatimizce sözleşme hukuku açısından COVID-19 mücbir sebep teşkil edebilir. Bu durum haksız fiilden kaynaklanan sorumluluk bakımından değerlendirildiğinde her somut olayın niteliğinde göre hareket edilmelidir.

Haksız fiil sorumluluğunun koşulları olduğu takdirde, haksız fiili gerçekleştiren kişi, zarara uğrayanın malvarlığında ve şahıs varlığında oluşan kaybı tazmin etmekle yükümlüdür. Maddi tazminatın gayesi, haksız fiil yapılmasaydı, zarara uğrayan hangi durumda olacaksa o durumun yeniden tesisidir. Manevi tazminatta ise amaç haksız fiil nedeniyle, oluşan acı ve ızdırabın mümkün olduğunca giderilmesidir.

Kusursuz sorumluluğun ortaya çıkması ve gelişimi, adalet ve hakkaniyet ilkesini esas alan sosyal hukuk devleti yapısının ve sosyal gelişimin bir neticesidir. Bununla birlikte ekonominin gelişimi, sanayi ve teknolojiye yenilikler ve bunların insan yaşamına etkileri de kusursuz sorumluluğun ortaya çıkmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.

Kusurun aranmadığı sorumluluk durumları, kusursuz sorumluluk türleri olarak ifade

edilmektedir. Kusursuz sorumluluk, adından da anlaşılacağı üzere tazminat sorumlusunun kusuru aranmaksızın sorumlu tutulmasını sağlayan bir sorumluluk halidir. Kusursuz sorumluluk durumları kanun koyucu tarafından hakkaniyet, özen ve tehlike sorumluluğu şeklinde tasnif edilmiştir.

Hakkaniyet sorumluluğunun kanun koyucu tarafından düzenlenmesi; sorumluluk, hakkaniyet ilkesine göre kusur sorumluluğu hali haricinde genişletilmiş olup ayırt etme gücü olmayanların fiilinden hukuki bir netice meydana gelmeyeceği hakkındaki genel kabule bir istisna getirmiştir.

Özen sorumluluğu, kişiye, mesuliyeti altındaki çalışanı, hayvanı veya eşya üzerindeki bakım ve gözetim yükümlülüğünü gereği gibi ifa etmemesinden kaynaklanan zararı tazmin sorumluluğunu yükleyen bir sorumluluk türüdür. TBK’da özen sorumluluğu halleri kanun koyucu tarafından; adam çalıştırmanın sorumluluğu, hayvan bulunduranın sorumluluğu, yapı malikinin sorumluluğu ve ev başkanının sorumluluğu şeklinde düzenlenmiştir.

Adam çalıştırmanın sorumluluğunda özellikle bağımlılık ilişkisinin nasıl olması gerektiği doktrin ve Yargıtay kararlarında ziyadesiyle tartışılmıştır. Adam çalıştırmanın sorumluluğundan söz edebilmemiz için “zarara sebebiyet veren fiil ile adam çalıştırmanın işi arasında işlevsel bağıllık” bulunması gerekmektedir. Ev başkanının zarardan sorumluluğunun doğması için gerekli olan bağımlılık ilişkisinin ise özellikle küçük ve kısıtlının ev başkanının hakimiyet alanı dışında olduğu durumlarda varlığının kabulü hakkaniyetle bağdaşmamaktadır. Bu kapsamda bağımlılık ilişkisinin varlığının tespiti noktasında “zarara sebebiyet veren fiili gerçekleştirdiği sırada mevcut olmalıdır” şeklinde bir çözüm yolu benimsenmelidir.

Hayvan sahibinin sorumluluğunda ise özellikle zararın tazmininden sorumlu kişilerin tayini bakımından; “bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişi” kavramından ne anlaşılması gerektiği ihtilaflıdır. Kanaatimizce meydana gelen zarardan sadece kanuni düzenlemede lafzi olarak belirtilen “bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişi” değil bunun yanında zarara sebebiyet veren hayvanla arasında mülkiyet veya sair şahsi ve ayni hak bulunan gerçek ve tüzel kişiler de sorumlu olmalıdır.

Tehlike sorumluluğunun temelinde “icra edilen faaliyetin” veya “faaliyetin yürütülmesinde ihtiyaç duyulan nesnelerin tehlikeli olması” gerekçeleri mevcuttur. Nitekim kusursuz sorumluluğun ilk olarak kabul edilmesindeki en önemli gerekçe tehlike ve risk faktörüdür. Tehlike sorumluluğu esası genel olarak TBK’nın 71. Maddesine belirtilmiştir. Özellikle “Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu” tehlike esasına dayana kusursuz sorumluluk kapsamındadır.

Motorlu araç işletenin sorumluluğunda, özellikle sorumluluğun yükletildiği araç işleten

vasfına haiz olan kişinin tespiti önem arz etmektedir. Zira bu tespit yapılırken özellikle “*araç üzerindeki fiili hâkimiyet, araçtan iktisadi olarak istifade etme*” unsurlarının somut olayda hakkaniyet gereği irdelenmesi ve buna göre araç işleten sıfatını taşıyan gerçek veya tüzel kişinin tespiti gereklidir. Yine motorlu araç işletenin sorumluluğunda tehlike ilkesi gereğince zararın motorlu aracın makine gücü kullanılmak suretiyle işletilmesi sırasında meydana gelmesi gerekmektedir. Bu kapsamda işletilen araç kavramının tespitinde “*aracın karayolu veya karayolu sayılan yerde hareket halinde olması*” ve “*makine gücünden yararlanılması*” hususları dikkate alınmalıdır.

Ölüm halinde; vefat eden kişi, yaşarken bir kişiye (yakınlık derecesine bakılmaksızın) sürekli, düzenli ve en önemlisi de eylemli bir şekilde destek olmuşsa, destekten yoksun kalan kişi destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir. Ancak Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun yakın tarihli bir kararında; çocuğun haksız fiil neticesinde vefat etmesi halinde anne-baba tarafından destekten yoksun kalma nedeniyle açılan tazminat davasında, çocuğun anne-babaya destek olduğunun karine olarak kabul edilmesi gerektiği görüşü kabul edilmiştir.

Manevi zarar, kişilik hakları ihlal edilen kişinin kişiliği üzerinde oluşan olumsuz etkiler şeklinde tanımlanabilmektedir. Manevi zararın açıklanmasında hukukumuzda kabul edilen görüş karma görüştür. Kanaatimizce manevi zararın açıklanmasında; kişilik değerlerinin ihlali neticesinde bu değerlerdeki eksilme ile mağdurun duygusal, psikolojik durumunda meydana gelen rahatsızlığı, huzurunda eksilmeyi ve yaşam ritmindeki bozukluğu şeklinde iki faktörü de temel alan karma görüşün benimsenmesi hakkaniyete ve işlevselliğe daha uygun düşer. Kanaatimizce manevi tazminatın işlevi ve amacı haksız fiil nedeniyle kişide meydana gelen manevi eksilmenin veya hasarın telafi edilmesidir.

Manevi tazminatın irat şeklinde mi yoksa para şeklinde mi tazmin edilmesi gerektiği hususu tartışmalı olup, manevi zararın etkisi, zarar görenin gelecekteki yaşamını sürekli olarak etkileyecek boyuttaki ruhsal ve psikolojik rahatsızlıklar vb. istisnai haller haricinde zaman içinde azalıp kaybolacağından böyle durumlarda manevi tazminatın irat şeklinde tespiti adalet ve hakkaniyet düşüncesi ile bağdaşmaz. Bu bakımdan hâkim somut olayın özelliklerine göre, zararın, zarar gören kişide bıraktığı etkinin kalıcı olup olmamasına göre, hakkaniyet ve adalet esaslarına göre manevi tazminatın irat veya para şeklinde ödenip ödenmemesi gerektiği hususunu takdir etmelidir.

Müteselsil sorumluluk, haksız fiili ile zarara sebebiyet veren kişilerin zarar görene karşı zararın tamamından sorumlu olduğu, zarar görenin tamamen veya kısmen ifayı her bir sorumludan talep edebileceği, zarar tamamen giderilinceye kadar bütün sorumluların sorumluluklarının devam ettiği, sorumluların zararın meydana gelmesindeki kusur oranı

dikkate alınmaksızın zararın tamamını tazmin ile sorumlu olduğu, sorumlulardan zararı tazmin etmesi halinde diğerlerinin de zarar görene karşı sorumluluktan kurtulduğu bir sorumluluk türüdür. Müteselsil sorumlulukta ifada bulunan ve rücu hakkını kazanan sorumlu, zarar görenin halefi olarak diğerlerine karşı iç ilişkide rücu hakkını kullanabilmektedir. Rücu hakkı niteliği itibarıyla ifada bulunan müteselsil borçlunun payını aşan kısmı ile ve diğer müteselsil borçluların pay oranı ile sınırlı olup müteselsil sorumlular arasındaki iç ilişkide müteselsil sorumluluk hükümleri geçerli değildir.

Cezai sorumluluğun sonuçlarının hukuki sorumluluğa etkisi TBK'nın 74. maddesinde düzenlemiştir. Her ne kadar madde metninin lafzında hukuk hakiminin ceza mahkemesi kararlarıyla bağlı olmadığı belirtilmişse de Yargıtay'ın istikrar kazanmış uygulamalarına göre de maddi olgunun tespitine ilişkin olan ceza mahkemesi kararı, hukuk hakimi açısından bağlayıcı kabul edilmektedir. Ceza mahkemesi tarafından verilen kararların hukuk mahkemesi açısından kesin hüküm teşkil ettiği durumlar aynı zamanda kesin delil teşkil eder ve hukuk mahkemesi açısından bağlayıcı niteliktedir. Bu bağlamda; ceza mahkemesinin bir senedin sahteliği hakkında ve yaş düzeltmeye ilişkin verdiği kararlar hukuk mahkemesi açısından kesin delil teşkil eder ve bağlayıcıdır. TBK'nın 74. maddesinin son cümlesindeki mefhumu muhalifinden çıkan sonuca göre; mahkûmiyet kararında bulunan haksız fiilin tespitine ilişkin belirlemelerin hukuk mahkemesinde kesin delil teşkil etmesi gerekmektedir.

Haksız fiilin, gerek hukuk yargılamasında ve gerekse ceza yargılamasında birçok sonuçları doğmaktadır. Özellikle hukuk yargılamasında haksız fiil, sözleşmeler ile birlikte değerlendirilmektedir. Yine haksız fiillerin oluşumuna ve neticelerine göre birçok çeşitleri bulunmaktadır. Tezimizde haksız fiilin hukuk yargılamasına konu olan maddi ve manevi zararların tazmini konusu ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Haksız fiilden kaynaklanan hukuki sorumluluk, daima güncelliğini koruyan bir konu olmakla birlikte, teknolojinin ve yaşam koşullarının değişim gösterdiği oranda haksız fiilden kaynaklanan sorumluluk biçimleri de sürekli değişim ve gelişim göstermektedir. Son yıllarda toplumu bütün yönleri ile etkisi altına alan Covid-19 salgını bunun en somut örneğidir. Salgın hastalığın önlenmesi için alınan tedbirler nedeniyle bazı sözleşmelerin ifası zorlaşmış veya imkansız hale gelmiştir. Yine hastalığın kasten veya taksirle bulaştırılması halinde haksız fiil boyutu tezimizde ele alınmaya çalışılmıştır.

Tarih boyunca, haksız fiil neticesinde oluşan zararların tazmini konusu, adil bir hukuk düzeni için daima üzerinde durulmuş, tartışılmış konulardan biridir. Sosyal ve ekonomik hayat düzeninin değişim gösterdiği ölçüde bu konu da daima değişim ve gelişim göstermiştir. Günümüzde yaşanan Covid-19 salgını da bu konuda yaşanan somut değişimlerden biridir.

KAYNAKÇA

- Abik**, Yıldız., (2010). Normun Koruma Amacı Teorisi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 59 (3).
- Ak**, Aslınur., (2020). *Davada ve İcra Takibinde Zamanaşımı Def'i*. 1. Baskı, İstanbul. Filiz Kitabevi.
- Akartepe**, Alparslan., (2012). Türk Borçlar Kanunu'nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XVI, (1–2).
- Akcan**, Recep., (1988). *Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akçay**, Ergin., (2009). *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Zamanaşımı*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Akın**, Levent., (2011). Yeni Borçlar Kanunu Düzenlemeleri Çerçevesinde Asıl İşverenin Müteselsil Sorumluluğunun Niteliği. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60 (4).
- Akıntürk**, Turgut ve **Ateş**, Derya., (2020). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*. 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Akıntürk**, Turgut., (1971). *Müteselsil Borçluluk*. 1. Baskı, Ankara. Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Akkayan**, Yıldırım Ayca., (2012). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Düzenlemeleri Çerçevesinde Kusursuz Sorumluluğun Özel Bir Türü Olarak Tehlike Sorumluluğu. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, LXX, (1).
- Akkayan** Yıldırım Ayca., (2016). Geç Ortaya Çıkan Bedensel Zararların Tazmini Taleplerinde Uygulanacak Zamanaşımının Yeni Eğilimler Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, LXXIV, (1).
- Akkurt**, Sinan Sami/**Erdoğan**, Kemal/**Tokat**, Hüseyin., (2020). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler – Özel Hükümler (Özel Borç İlişkileri)*. 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Akyıldız**, Sunay., (2013). *Tıp Hukuku Atölyesi I*. 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Alkan** Güntülü Ayça., (21 Haziran 2021) “*Haksız Fiil Sorumluluğunda Olağan Zamanaşımı*

Süresi”, <http://www.ozgunlaw.com/tr-TR/HDetay/haksiz-fiil-sorumlulugunda-olagan-zamanasimi-suresi-364.html>.

Alper, Gizem., (2018). *İşletme Nedeniyle Tehlike Sorumluluğu (TBK M. 71)*. Doktora Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ankara.

Altın, Hayrunnisa., (2020). Haksız Fiillere Ceza Kanunlarındaki Zamanaşımının Uygulanması. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 69 (1), 7-15.

Antalya, Gökhan., (2016). Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması- Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi HAD*, 22 (3) 12-18.

Antalya, Gökhan., (2019). Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi HAD*, Roma Hukukundan Modern Hukuka Sorumluluk (Sempozyum Özel Sayısı), 14 (4) 15-23.

Antalya, Osman Gökhan., (2019). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 2. Baskı, C.V/1,2, Ankara: Seçkin Yayınları.

Aras, Bahattin., (2014). *Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararlarının Birbirine Etkisi*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

Arıkan, Şafak., (2020). *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Arslan, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder/**Taşpınar** Ayvaz, ve **Sema**, Hanağası Emel., (2021). *Medeni Usul Hukuku*. 7. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Aşık, İbrahim., (2012). *Medeni Usul Hukukunda Bekletici Sorun*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Aşık, Sebanur., (2019). *Müteselsil Sorumlulukta Zarar Verenlerin Birbirine Karşı Rücu İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Ateş, Zehra Gizem., (2020). Covid-19'un İşverenin İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda Alması Gereken Önlemlere Etkisi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Hukuk Özel Sayısı 19 (38)*, 161-179 (Covid-19 Özel Ek).

Atlan, Hülya., (2015). *Manevi Tazminatı Tazmin Yolları*, 1. Baskı, İstanbul: XII Levha Yayıncılık.

Atlan, Hülya., (2016). *Beden Bütünlüğünün İhlalinde Manevi Tazminat Miktarının*

Belirlenmesi. *AÜHFD*. 65 (4) 2659-2683.

Avcı Braun, Cihan., (2015). Haksız Fiilde Bedensel Zararın İspatına ve Bedensel Zarardan Sorumluluğa İlişkin Bir Yargıtay Kararının Değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (64) 37-64.

Ayan, Mehmet., (2020). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 12. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ayan, Serkan., (2020). Müteselsil Borçlulukta Rücu Zamanaşımına İlişkin Bazı Sorunlar. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, XXIV (4) 3-59.

Ayan, Serkan., (2020). *Zamanaşımının Durması ve Zamanaşımının Kesilmesi*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

Aydın Özdem, Elif., (2013). *Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınları.

Aydos, Oğuz Sadık., (2019). *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Ayrancı, Hasan., (2006). Yargıtay Uygulaması Işığında Manevi Tazminat Miktarının Belirlenmesinde Tarafların Sıfatı, İşgal Ettikleri Makam, Diğer Sosyal ve Ekonomik Durumlar, (Çevrimiçi) <http://www.e-akademi.org/makaleler/hayranci-1.htm>

Aytekin Naimi, Tuğba., (2011). *Bina ve Yapı Eseri Malikinin Sorumluluğu (B.K.m.58)*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Gazimağusa.

Badur, Emel., (2017). *Tıbbi Müdahaleye Rızanın Özellik Gösterdiği Haller*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Balcı, Erdost/Tokbaş, Hakan ve **Demirağ**, İsmet., (2020). *Sorularla Araç Değer Kaybı*, 1. Baskı, İstanbul: Aristo Yayınevi.

Baş, Büşra., (2018). Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur Unsuru. *İstanbul Baro Dergisi*, 92 (4) 224-235.

Baş, Ece., (2011). *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Bina ve Yapı Eserlerinden Doğan Sorumluluk*, 1. Baskı, İstanbul: XII Levha Yayınları.

Başalp Yıldırım, Nilgün., (2019). Haksız Fiil Sorumluluğunda Hukuka Aykırılık Unsuruna İlişkin İleri Sürülen Klasik Teoriler Hakkında Bazı Düşünce ve Eleştiriler. *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14 (177), 1017-1061.

- Bayraktar**, Köksal., (1972). *Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu*, 1. Baskı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Sermet Matbaası.
- Baysal**, Başak., (2012). *Zarar Görenin Kusuru (Müterafik Kusur)*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Baysal**, Başak., (2019). *Haksız Fiil Hukuku*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Belgin Güneş**, Derya., (2019). *Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Berk**, Enes., (2016). *Karayolları Trafik Kanunu'nda Destekten Yoksun Kalma Tazminatından Sigorta Şirketinin Sorumluluğu*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bilge Saruhan**, Banu., (2014). Türk Borçlar Kanunu'nda Genel Bir Kural Olarak Tehlike Sorumluluğu, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi HAD* , 20 (1), 1177-1196.
- Bilgen**, Mahmut., (2010). *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Bucak Kaba**, Gizem., (2017). *Destekten Yoksun Kalma Tazminatı*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Bulgur**, Meltem Hayat., (2019). *Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Tehlike Sorumluluğu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Büyüksağış**, Erdem., (2006). Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8 (1) 1-20.
- Canbolat**, Ferhat., (2008). Def'i ve İtiraz Arasındaki Farklar ve İleri Sürülmesinin Hukuki Sonuçları, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3 (1) 255-270.
- Canyürek**, Murat., (2003). *Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişki*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- Ceylan**, Zeynep Şeyma, (2020). *Para Borçlarının İfasında Faiz*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çağlayan Aksoy**, Pınar, (2016). *Hukuka Aykırılık ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tanzimi*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Çakal**, Ayça., (2018). *Türk Özel Hukukunda Tıbbi Müdahaleye Rıza*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

- Çakırca**, Seda İrem., (2012). *Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı Kuramı*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Yayıncılık.
- Çakırca**, Seda İrem., (2013). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Ağır Bedensel Zararlarda Yakınların Manevi Tazminat Talebi, *Journal of Yaşar University*, 8 (Özel Sayı) 785-807.
- Çavuş**, Özgür Hakan., (2020). Destekten Yoksun Kalma Tazminatı Kapsamında Çocuğun Durumu 1, *Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD)*, 10, (1) 41-58.
- Çekin**, Mesut Serdar., (2016). *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 71 Çerçevesinde Tehlike Sorumluluğu*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Çelebi** Funda., (2012). *Haksız Fiil Sorumluluğu (Unsurlar, Tazminat, Hukuka Aykırılığı Kaldıran Haller, Zamanaşımı, Yargılama)*, Prof. Dr. İsmet SUNGUR Bey'e Armağan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Konferansları II, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.
- Çelik**, Ahmet Çelik., (2014). *Ölüm Nedeniyle Destekten Yoksunluk (Ciltli) (Yargıtay Kararları, Bilirkişi Raporları ve Dilekçe Örnekleri)*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çelik**, Ahmet Çelik., (2018). *Bedensel Zarar*, 1. Baskı, Ankara: Sekin Yayınları.
- Çelik**, Ahmet Çelik., (2018). *Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Çelik**, Ahmet Çelik., (2019). *Trafik Kazalarında Tazminat ve Sigorta Hukuk ve Ceza Sorumluluğu*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Çelik**, Nazlı Hilal., (2017). *Adam Çalıştıranın Sorumluluğu*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Dağdelen**, Ahmet Hakan., (2011) . *818 ve 6098 Sayılı Borçlar Kanunlarında Borçlular Arasında Teselsül*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Dağhoğlu**, Duygu., (2017). *Manevi Zarar*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dalcı Özdoğan**, Nurcihan., (2015). *Müteselsil Sorumluluk (Özellikle tbk md.61 ve md.162 vd. Hükümleri Bağlamında)*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Darend**, Mehmet İhsan., (12 Haziran 2021) Destek Tazminatında İçtihat Değişikliği. <https://www.sinerjias.com.tr/pg/pdf/05.pdf>.
- Demircioğlu**, Murat ve **Kalyon Şen**, Arzu., (2013). İşverenin İş Kazalarından Doğan Sorumluluğu ve Kusur Hakkında Karar İncelemesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk*

Fakültesi Dergisi, 15 (Özel S.) 33-50.

Demircioğlu, Huriye Reyhan., (2016). Aldatılan Eş Tarafından Üçüncü Kişiye Yöneltilen Manevî Tazminat Taleplerinde Hukuka Aykırılık Unsuru, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3 (65) 687-722.

Deren Gündüz, Şefika., (2020). *Olumlu Zarar*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Dinçer, Berkin Erol., (2019). *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Zamanaşımının Hükümleri.*, Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Adana.

Doğan, Murat/**Şahan**, Gökhan ve **Atamulu**, İsmail., (2019). *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları,

Durgun, Mehmet., (2014). *Yeni Türk Ticaret Kanunu ve Yeni Türk Borçlar Kanunu'na Göre Faiz Hükümlerinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

Ekici Şahin, Meral., (2010). *Ceza Hukukunda Rıza*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Emre, Naci ve **Yılmaz**, Gizem., (12 Nisan 2020) “COVID-19 Virüsü Özelinde Pandeminin Hukuki Niteliği ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kapsamında Yeni Tartışmalar, <https://blog.lexpera.com.tr/>.

Ener, Oğuz Şükrü., (2014). *Türk Hukukunda Manevi Tazminatın Niteliği ve Hesaplanması*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Ercan, İsmail., (2020). *Uygulamacılar İçin Medeni Usul Hukuku El Kitabı*, 5. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Erdem, Mehmet., (2010). *Özel Hukukta Zamanaşımı*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Erdemoğlu, Deniz., (2007). *Türk Özel Hukukunda Tehlike Esasına Dayanan Sorumluluk*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Erdoğan, İhsan., (2019). *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, 4. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Eren Fikret., (1987). Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Unsurları, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.39, Y.1987.

Eren, Fikret., (1975). *Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İliyet Bağlı Teorisi*, 1. Baskı,

Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası.

Eren, Fikret., (2020). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 25. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

Erlüle, Fulya., (2011). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Manevi Tazminat Talebi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi HAD Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı*, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3- 4 Haziran 2011) Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, (s. 141-163.).

Erlüle, Fulya., (2015). *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Ersoy, Yüksel., (2004). Tıbbi Hatanın Hukukî ve Cezaî Sonuçları, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.53,

Genç Arıdemir, Arzu., (2009). Manevi Tazminatın Takas Edilip Edilemeyeceği Sorunu, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* C. LXVII, S.1-2, 2009

Gökcan, Hasan Tahsin., (2016). *Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Gökyayla, Kadir Emre., (2004). *Destekten Yoksun Kalma Tazminatı*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Gönül Koşar, Günhan., (2020). *Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur ve Etkisi*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.

Gül, İbrahim., (2014). Danıştay Kararlarında “Kamu Yararı” Kavramı, *Ankara Barosu Dergisi*, S.2.

Günay, Cevdet İlhan., (2020). *Hakkaniyet*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

Günay, Erhan., (2020). *Yargıtay, BAM Kararları ve Öğreti Görüşü Işığında Kusursuz Sorumluluğa Dayalı Tazminat İstemleri*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Güral, Jale., (1949). Türk Hukukunda Meşru Müdafaa, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.6, C.2

Gürsoy, Kemal Tahir., (1973). Birden Fazla Kimselerin Aynı Zarardan Sorumluluğu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 30, S.1.

Hatemi, Hüseyin ve **Gökyayla**, Kadir Emre., (2017). *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 1. Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

- Havutçu** Ayşe., (2012). Haksız Fiil Sorumluluğunda Zamanaşımı Süresinin Başlangıcı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C.12, Özel S.
- Işıқтаç**, Yasemin., (2008). Somut Olayın Normla Bağlantılandırılması: Örnek olay, farazi destek, *Ankara Barosu Dergisi*, S.1.
- İbiş**, Fudna., (2020) *Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- İyilikli**, Ahmet Cahit., (2020). *Hukuk Yargılamasında Kesin Hüküm*, 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- İyimaya**, Ahmet., (1990). Tazminatın İrat Şeklinde Belirlenmesi, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.1.
- Kaneti** Selim., (1980). Haksız Fiil Sorumluluğunda Kusur Kavramının Görevi”, *sorumluluk hukukunun güncel sorunları, sorumluluk hukukundaki yeni gelişmeler 1. sempozyumu, 21- 22 Ekim 1977 Ankara*, (s. 29-66) İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını, İstanbul.
- Kapancı**, Kadir Berk., (2016). Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. 7, S.1
- Kara Kılıçarslan**, Seda., (2015). *Kişilik Hakkına Saldırıda Üstün Nitelikte Özel ve Kamusal Yarar*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Kara Kılıçarslan**, Seda., (2017). *Adam Çalıştıranın Sorumluluğu Adam Çalıştıranın Çalışanın Davranışlarından ve İşletmenin Organizasyonundan Dolayı Sorumluluğu*, 1. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Karan**, Yeliz., (2010). *Haksız Fiil Sorumluluğunda Tazminatın Belirlenmesi Bakımından Zarar Görenin Kusuru*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Karanfil**, Sinan., (2016). *Yapı Malikinin Sorumluluğu* (TBK m. 69). Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
- Karaosmanoğlu**, Dila Okyar., (2019). *Adam Çalıştıranın Sorumluluğu* (TBK m. 66), Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karasu**, Rauf., (2016). *Yargıtay ve Sigorta Tahkimi İtiraz Hakem Heyeti Kararları Işığında Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası)*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.

- Kayar**, İsmail., (2019). *Borçlar Hukuk Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*. 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kayıhan**, Şaban ve **Ünlütepe**, Mustafa., (2018). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Kazmaz Tepe**, Büşra., (2020). Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Tazminat Davalarının Dava Türleri Bakımından İncelenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 22, S. 2.
- Kendir**, Arzu., (2020). *Ceza Mahkemesi Kararlarının Özel Hukuk Yargılamasına Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Keskin Orhan**, Merve., (2020). *Türk Borçlar Hukukunda Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Keskin**, Ayşe Dilşad., (2016). *Manevi Tazminat (Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından)*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Keskin**, Fikret Tunç., (2018). *Araç Kıymet (Değer) Kaybı*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kıcalıoğlu**, Mustafa., (2015). *Haksız Fiillerden Doğan Tazminat Davaları*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kılıç**, Ayşe Nur., (2018). *Adam Çalıştıranın Organizasyon Sorumluluğu*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kılıç**, Fethi., (1999). Haksız Fiil Kavramı, *Karınca Dergisi*, Y:63, Sa.753, Eylül.
- Kılıçoğlu Ahmet.**, (1972). Haksız Fiillerden Sorumlulukta Ceza Hukuku ile Medeni Hukuk İlişkisi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1972, C.29, S.3-4.
- Kılıçoğlu**, Ahmet., (1979). *Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet*, 1. Baskı, Ankara: Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Kılıçoğlu**, Kumru., (2011). *Yansıma Yoluyla Zarar*. Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Adana.
- Kılıçoğlu**, Mithat Ahmet., (2020). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 24. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kılıçoğlu**, Mustafa., (2014). *Trafik Kazası, İş Kazası, Meslek Hastalığı, Haksız Fiil Sonucu Ölümünden Doğan Destekten Yoksun Kalma Tazminatı*, 3. Baskı, Ankara: Bilge Yayınevi.
- Kılıçoğlu**, Mustafa., (2016). *Tazminat Hukuku*, 6. Baskı, Ankara: Bilge Yayınevi.

- Kıraç Andır**, Esmâ., (2018). *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nu Göre Ağır Bedensel Zararlarda Zarar Görenin Yakınlarının Manevi Tazminat Talebi*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kırca**, Çiğdem., (1999). Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği, *Yargıtay Dergisi*, C. 25, S. 3.
- Kızılkaya**, Delal., (2019). *Ev Başkanının Hukuki Sorumluluğu*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kocabaş**, Gediz., (2014). Destekten Yoksun Kalma Tazminatının Unsurları, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi HAD*, C. 20, S. 3.
- Koçano Rodoslu**, Emine., (2014). Ev Başkanının Sorumluluğu, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 63, S. 4.
- Koçano Rodoslu**, Emine., (2016). *Rücu Hakkı*, 1. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Köroğlu**, Emre., (2018). Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu (TBK m. 67-68), *Yargıtay Dergisi*, C:44, S. 2.
- Kunter**, Nurullah/ **Yenisey**, Ferudun ve **Nuhoglu**, Ayşe., (2010). *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları,
- Kurt**, Leyla Müjde., (2011). Haksız Fiil Sonucu Oluşan Zarardan Birden Çok Kişinin Sorumlu Olduğu Hallerde Rücu Talebinin Tâbi Olduğu Zamanaşımı, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 95.
- Kurtulan**, Gökçe., (2017). Haksız Fiilde Hukuka Aykırılık Unsuru, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi HAD*, C.23, S.1.
- Kuru Baki/Arsalan**, Ramazan ve **Yılmaz Ejder**., (2010). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 21. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kuru**, Baki., (2020). *Medeni Usul El Kitabı*, 1. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kurucu**, Barçın., (31 Mayıs 2021). 3194 Sayılı İmar Kanunu ile Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı'nın Kamu Yararı Kavramı Açısından Değerlendirilmesi, (Çevrimiçi) <http://www.mfa.gov.tr/data/kutuphane/yayinlar/ekonomik sorunlar dergisi/sayi30/sehirp lanlam a.pdf>.
- Nart**, Serdar., (2014). *Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kimselerin Hukukî Sorumluluğu (Hakkaniyet Sorumluluğu)*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.

- Narter**, Sami., (2016) *Kusursuz Sorumluluk ve Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Narter**, Sami., (2018). *Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ve Davaları*, 3. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Nomer**, Haluk., (1997). Halefiyet ile Rücu Hakkı Arasındaki İlişki, Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 55, S. 3.
- Nomer**, Haluk., (2020). *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, 17. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Oğuz**, Arzu., (2020). COVID 19, Mücbir Sebep ve Sözleşmelere Etkisi”, <https://www.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/6/2020/04/Mu%CC%88cbir-sebep.pdf>, Erişim Tarihi: 26.05.2021
- Oğuzman**, Kemal ve **Öz**, Turgut.,(2020). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C.2* (15. Bası), İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Oral**, Tuğçe., (2018). *Tüzel Kişilerin Manevi Zararlarının Tazmini*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Önok**, Rıfat Murat ve **Önay**, Işık., (2019). Hukuk Düzeninin Birliği İlkesi Çerçevesinde Zorunluluk Hâlinin Hukukî Niteliği, *İstanbul Hukuk Mecmuası*, S.77, C.2.
- Özalp**, Faruk., (2013). Hekimin Cezai Sorumluluğu, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Ankara.
- Özekes**, Muhammet., (2021). *Salgının Hukuki Boyutu Hukukun Tüm Alanlarında Değerlendirmeler*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Özkan**, Hasan., (2015) *Açıklamalı-İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatı Haksız Fiil Sorumluluğu (tbk.md.60-82)*, 1. Baskı, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Öztaş**, İlker., (2011). 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Yapı Malikinin Sorumluluğu, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu* (3- 4 Haziran 2011), Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a armağan, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Özyürek**, Öykü., (2019). *Kişilik Haklarına Saldırı Nedeniyle Manevi Tazminat*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Pakyürek Şemenoğlu**, İlknur., (2020). *Motorlu Araç İşletenin Sorumluluktan Kurtulması*.

Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Parlar**, Ali ve **Hatipoğlu**, Muzaffer., (2010). *Kast ve Taksir (Temel İlkeler – Tanımlar – Uygulama Alanı)*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları,
- Pekcanıtez**, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet., (2021). *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı (Ciltli)*, 9. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Polat**, Alper., (2019). *Sorumluluk Hukukunda Rıza*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Reisoğlu**, Sefa., (2014). *Türk Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, 25. Baskı, Ankara: Beta Yayınevi.
- Saide Takar**, Beyza., (2020). *Trafik Kazalarında Bedensel Zararlar Nedeniyle Oluşan Maddi Tazminat Davası*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Mersin.
- Saraç**, Senem., (2013). *Türk Borçlar Kanunu'nda Tehlike Sorumluluğu*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Saraçoğlu**, Fatih., (2014). *Anayasa Mahkemesinin Vergiye İlişkin Kararlarında Kamu Yararı*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Saraçoğlu**, Simge., (2019). *Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yapı Malikinin Sorumluluğu (TBK. m. 69)*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Savaş**, Fatma Burcu., (2008). Haksız Fiil Tazminatının Tabi Olduğu Zamanaşımı Süresinin İşlemeye Başlama Anı, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 74.
- Serozan**, Rona., (2006). *Kişiyi Sıkı Biçimde Bağlı Sayılan Manevi Hakların Mirasçıya Geçebilirliği*, Prof. Dr. Özel SELİÇİ'ye armağan, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Seyhun Alp**, Nihat., (2018) *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Kapsamında Rücu Davaları*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Sulu**, Muhammed., (2016). Ölüm ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi HAD*, C. 22, S. 3.
- Şahin Caner**, Ayşenur., (2017) *Türk Borçlar Kanunu'nda Müteselsil Borçluluk*, 1. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Şahin**, Ayşenur., (2011). Vücut Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Zarar ve Tazmini, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XV, S. 2.
- Şahin**, Mehmet Yaşar., (2017) *Vücut Bütünlüğünün İhlali Halinde Zarar ve Maddi Tazminat*

- Hesabı*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Şen**, Elif., (2011). *Bir Zarara Birlikte Sebebiyet Veren Birden Fazla Kişinin Hukuki Sorumluluğu*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şimşek**, Uğur., (2014). Sağlık Hukukunda Aydınlatılmış Rıza, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, Özel Sayı.
- Tacın**, Mustafa Hayri., (2016). *Türk Hukukunda Destekten Yoksun Kalma Tazminatı ve Davaları*., Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tacir**, Hamide., (2010). *Hastanın Kendi Geleceğini Belirleme Hakkı*., Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Tandoğan**, Haluk., (1981). *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, 1. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi.
- Tandoğan**, Haluk., (2010). *Türk Mesuliyet Hukuku*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 1. Basıdan Tıpkı Basım.
- Tekçe**, Fatma Nur., (2016). Manevi Tazminat Davalarında Görevli ve Yetkili Mahkeme, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi HAD*, C. 22, S. 3.
- Tiftik**, Mustafa., (1993). Medeni Kanunumuzun 3444 Sayılı Kanun'la Değişik m.24 Fıkra 11 Hükmü Karşısında Haksız Fiilden Doğan Tazminatta Bir İndirim Sebebi Olarak Zarar Görenin Rızası, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 6.
- Topuz**, Murat., (2020). *İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Tugay**, Mustafa., (2020). *Koronavirüs (Covid-19) Pandemisinin Sosyal Sigorta ve Tazminat Haklarına Etkisi* (1. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınları.
- Tutumlu**, Mehmet Akif., (2002). *Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı ve Uygulaması*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Uçakhan Güleç**, Sema., (2020). *Bedensel Zararlarda Bakıcı Giderleri Tedavi Gideri midir Sorunu, Bedensel Zararlardan Dolayı Hukuki Sorumluluk (Uluslararası Kongre, 1-2. Kasım 2019)*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ungan**, Abdulkadir., (2017). *Haksız Fiil Tazminatı ile Koruma Tedbirlerine Aykırılıktan Doğan Tazminat*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

- Üçışık**, Güzin., (2009). *Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural ile Düzenlenmesi*. Sorumluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Vuraloğlu**, Mehmet Oğuz., (2019). *Borçlar Hukukunda Zararın Varlığı Şartından Bağımsız Ödeme Yaptırımları*, Doktora Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Yağcıoğlu**, Ali Haydar., (2014). *Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yalçınkaya**, Aslıhan., (2019). *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Kapsamında Sigortacının, Sigorta Ettirene Rücu Hakkı*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Yaşar**, Halis., (2013). Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Hâkimini Etkileyip Etkilememesi Meselesinin Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlaline Varan Boyutu, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.109.
- Yaşar**, Halis., (2016). *Destekten Yoksun Kalma Tazminatı*, 1. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yavuz**, Özge Ceren., (2018). Ceza Mahkemesi Kararlarında Meşru Savunma ve Zorunluluk Hâlinin Hukuk Mahkemesi Kararlarına Etkisi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.1, S.2..
- Yaylı**, Hasan ve **Şaşmaz**, Ayşema Pelin., (2017). Üstün Kamu Yararı Bağlamında Türkiye’de Hes Politikalarına İlişkin Bir Değerlendirme, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1., Özel Sayı-4.
- Yener**, Ahmet., (2020). *İşverenin İşleten Sıfatıyla Sorumluluğu ve Sorumluluktan Kurtulması”*, bedensel zararlardan dolayı hukuki sorumluluk (Uluslararası Kongre, 1-2. Kasım 2019), 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım**, Abdulkerim., (2020). *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yıldız**, Nihal., (2019). *Türk Hukukunda Yansıma Yoluyla Zarar*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldız**, Ozan Ali., (2020). Şeref ve Haysiyete Yönelik Saldırıları Karşısında Kişilik Hakkının Korunması, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 5., S. 1-3.
- Yılmaz**, Hamdi., (2014). *Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuksal Sorumluluğu*, 1. Baskı, İstanbul: Vedat Kitapçılık.

- Yılmaz, Necla.**, (2014). *Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu*, Yüksek Lisans Tezi, Galatasaray Üniversitesi, İstanbul.
- Yurtcan, Erdener**, (2019). *Ceza Yargılaması Hukuku*, 16. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yücel, Özge.**, (2014). *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel Tehlike Sorumluluğu*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zorluoğlu Yılmaz, Ayça.**, (2020). *Tehlike Sorumluluğunda Bedensel Zararlar ve Tazminat*, 1. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

